

MARCZELL MIHÁLY

WARD MÁRIA PEDAGÓGIÁJA

A SZENT ISTVÁN-TÁRSULAT KIADÁSA

MARCZELL MIHÁLY

WARD MÁRIA
PEDAGÓGIÁJA

BUDAPEST

A SZENT ISTVÁN-TÁRSULAT KIADÁSA

*Az angolkisasszonyok vezetése alatt álló
róm. kat. polgári tanárképző főiskola
50 éves jubileuma alkalmából.*

Nihil obstat. Dr. Nicolaus Tóttössy, censor diocesanus. Nr. 5528/1943.
Imprimatur. Strigonii, die 8. Julii 1943. Dr. Joannes Drahos, vicarius
generalis.

Stephaneum nyomda Budapest. Felelős: ifj. Kohl Ferenc.

ELŐSZÓ.

Mit akar ez a könyv? Szerény figyelmeztetést céloz. Azt akarja, hogy részint emlékebe idézze az Angolkisasszonyok szélesen terjedő rendje áldott-emlékű alapítónőjének jelesemlékű működését, részint arra tör, hogy erősebb hangot adjon annak a nevelési munkának, amelynek ütemverése a XVI. század emelkedett lelkű iránytadójáig hatol vissza.

A nevelés elméletét és gyakorlatát avatottak foglalták rendszerbe. De a sok kiváló útmutató között mindig azok az élet igazi irányítói, akik *szűkebb iskolák keretén túl — élő intézményekben: rendekbe* tudták lehelni lelküket. — Szinte szerénytelenül ugrik ki tollam alól az az igazság, hogy az Egyház *élő szervezete* a mindig hullámszó embertömegnek legértékesebb nevelője. A szerénytelenség abban áll, hogy a nagymultú és felbecsülhetetlen értékű *rendek élő egységeire* ugrik az emlékezet, midőn az élő Egyház munkájával állítom szembe az *élő rendek* mindig eleven tevékenységét. De ez a nagyvonalú tisztelet nem akar még a teljes hasonlóság mesgyéjére sem feltolakodni. Csak azzal igényeskedik, hogy fénybe lépjen az az igazság, hogy élő szervezetté egyesülő rendekben minden *iskolánál* nagyobb a *rend-alapítók irányítása*.

Jól tudom, hogy Szent Benedek, Szent Bernát,

Szent Ferenc, Szent Domonkos, Loyolai Szent Ignác, Kalazanti Szent József, Depaul Szent Vince, Szent Don Bosco és a többi férfi, női rendek áldott alapítói nem annyira az elmélet emberei voltak. Nem is a tudományos rendszereket és kipontozott módszereket csordították ki tolluk vagy életük bőség-szarujából... De azt is jól látjuk, hogy messzetávlatú, intuiciós életük olyan alapelveket és olyan gyakorlati meglátásokat fektetett a rendek életébe, hogy azokra felépíthették és valóságos szellemi dómokká emelhatték Istennek ember szolgálatára alázkodó nevelési rendüket. Ward Mária iskolájában a Jézus Társasága szellemét mintázta, mert működésében az Úr szolgálatának legszebb példáját tisztelte.

Ward Mária nevelési rendszerének összeállítása nagy nehézségekbe ütközik. Egyszerűen azért, mert *átgondolt irányelveinek összefogott egysége* nem maradt reánk. Alapjában csak azt tudjuk, hogy Loyolai Szent Ignác szabályaihoz alkalmazkodott, de alapszabályai, amelyekből *elveinek rendszere* is kihámozható volna, *gyakori átdolgozáson mentek át*; majd megalapozott rendjét feloszlatták, és így még *a fejlődés folytonossága is törést mutat*. Az azonban megállapítható, hogy *mondásainak gyűjteménye*, majd az elveit sugárzó rendjének *fejlődő történelme* annyi anyagot nyújt, amelyből kielemezhető nevelési elmélete. Olyasféle munka ez, mint a többszörösen átépített régi építészeti remekék ősvonalainak kibontása. Az alaprajz, az alapstílus csak hosszas munka után állapítható meg. De egyenesen műhiba volna az a vandál eljárás, amely egyszerűen lerontaná a ráépítést. Az a módszer az igazi, amely *kielemez az ősi, az igazi alapstílust és a szerves fejlődést helybenhagyva, a hordalékként mellésodort adalékot oldalhelyezi*.

Ez a kis könyv tehát csak arra akar vállalkozni, hogy összegyűjtse Ward Mária életelveit és nevelési gondolatait, megépítse azt az egyszerűen falazott nevelési rendszerotthont, amelyből ihletett lélekkel telítve, a kegyelem erejével indítva rajzik ki a lélekszolgálatra jelentkező, Angolkis-asszonyok nevelte leányok beláthatatlan sokasága. Lelkem jóakaratával óhajtom, hogy lelkükben az alapító lelkét, szívükben Isten szeretetét és nevelő munkájukban Ward Mária pedagógiájának igénytelen életelveit kövessék.

Szerző.

BEVEZETÉS.

1. Ward Mária élete.

Ward Mária¹ Anglia történetének viharos időszakában, az 1585. év január 23-án előkelő család sarjaként Old-Mulwitz-ben született. A katolikus Egyházra nézve a szenvedések korszaka ez az idő, amidőn kémkeresés és megfigyelések címén igen gyakori volt a házkutatás és a letartóztatás. Különösen veszélyes volt annak a családnak az élete, amelyiknek házában álruhába öltözött katolikus papot rejtegettek. Ugyancsak nehéz sors várt azokra, akik szentségekhez járultak, vagy szentmisét hallgattak.

¹ Amint a következő fejezetekben részletesen ki fogjuk fejteni, Ward Mária mind a maga életében, mind az általa alapított intézményen keresztül osztozott minden idők nagy úttörőinek sorsában. Egyrészt a félreértés és megnemértés, másrészt a jóakarat, de különösen a túlzott óvatosság, a fölösztetésig vitte a maga idejében újszerű alapítást. Az Angolkisasszonyok Intézete az egyes országokban hosszabb-rövidebb ideig tartó szétszórtság után, egymástól meglehetősen független ágakban éledt újra. Ezek valamennyien a rendtagok belső életére vonatkozólag mindig a nagy alapítótól átvett jézus-társasági szabályokat (regulákat) tartották irányadónak, míg az intézet szervezetét, kifelé való működését, iskolai rendtartását tartalmazó konstitúciókat külön-külön szerkesztették meg, sőt az idők folyamán a kor és egyéb körülmények követelményei szerint változtattak azoknak egyes pontjain. Bár kétségtelen, hogy a konstitúciók mind a tisz-

Mivel az éleseszű Mária sok dolgot megfigyelt, épp azért ötéves korában nagyanyjához vitték, hogy gyermekes nyíltsággal esetleg el ne szólhassa magát a figyelő fülek előtt. Ez az új otthon azonban csak fokozta a kis Mária katolikus lelkületét, mert nagyanyja a fogságban lévő hűségeselek istápolója volt, és a fogékonylelkű Máriát is úgy nevelte, hogy a kisleánya még a maga gondozta csirkéket is a szenvedő katolikus raboknak akarta adományozni.

Vallásos neveltetése mellett szülei nagy súlyt helyeztek arra is, hogy a latin, a francia és olasz nyelv elsajátítása folytán feltáruljanak lelke előtt a klasszikus múlt és az új világ szellemi kincstárjai.

Azonban a színes szellemi virágzásnak induló fiatal leánya nem élhette végig a zavartalan gyermekkor családi örömeit, mert nagyatyja halála után előbb Old-Mulwitzbe, majd az üldöztetés miatt a szintén szerzetesi fegyelem alatt élő londoni Babthorpe családnál tölti ifjúságának hét esztendejét. — Ezt az időt így lehet röviden jellemezni: az önfegyelem és a lemondás komoly

teletreméltó alapító hagyományaira vezethetők vissza, az ő elveit leghívebben mégis azok a közvetlenül tőle származó bölcs mondások tükrözik, amelyeket életrajzaiból, leveleiből és más sajátkezű írásaiból gyűjtöttek össze és őriztek meg lelki gyermekei. Azért, azt hisszük, a leghelyesebb úton járunk, mikor jelen könyvünk megírásakor, a kétségtelen egykorú tantervek mellett, főként ezekre támaszkodunk s ezek alapján igyekszünk Ward Mária pedagógiájának sajátos vonásait megállapítani.

Idézetekben a konstitúciókat a Vademekum 1940. kiadásából idézzük és a bölcs mondásokat következetesen ugyanezen kiadásból római számmal és arabs számmal jelezzük. (Pl.: I. 2 = a három rész elseje és annak második pontja.) Ha pedig saját könyvünk előző fejezetére mutatunk rá visszamenőleg, akkor így idézünk: (Lásd: II. rész, 3. fejelet A) pont).

időszaka. A virágba bontakozó Mária lelke távol-
esett a világ után való vágytól. Mintha már itt
csirázott volna drága lelkében ez a gyönyörűs-
ges életelv: „Semmivel se érd be, ami kevesebb
Istennél.” (I. 22.) Emlékben maradt feljegyzései
között ezt a csodálatos hivatást jelző szöveget ta-
láljuk: „Éreztem, hogy Isten szerzetesi életre vá-
lasztott ki engem; és ez a kegyelem — hála az
isteni irgalomnak — egészen kihatott egész éle-
temre úgy, hogy soha még eszembe se jutott,
hogy más életformát válasszak.” (V.ö. Klug: Ward
Mária élete. Bilkei ford. Székesfehérvár, 1925.
13. l.) Kérői hiába kopogtattak lélekkapuján. Őda
az Úr írta hívó szózatát: jöjj, leányom, és idegen,
országban gyermekeim közé fogadlak! Ezért Flan-
driába megy, ahol a Szent Omer kolostorban fel-
veszi a kolduló klarisszák fátyolát. Csak mint ki-
járó kolduló testvér kapott helyet... De akinek
csak Isten kellett, az a házról-házra járó kérege-
tésben és a mártír életben is megtalálta szenvedő
Mesterét.

Ezt az időt még a keresés szent idejének kell
tartanunk. Elhivatottsága biztos tudatában 1609-
ben letette a szűzességi fogadalmat, de a szent
szolgálat Úr-jelölte keretének felismerése még a
jövő kódében pihent. Annyit érzett, hogy hazája
ködös vidéke és még borongósabb lelki állapota
állandó visszavágyódással tölti el lelkét. Ez a
vágy fokozatosan a segíteni és szolgálatot telje-
síteni akaró áldozatossággá erősödött, és végül
is olyan elhatározássá érlelődött, amelyben már
feltalálható volt az Isten nagy szándéka is. Lélek-
ben megvilágosodott előtte elhivatottságának ér-
telme, és a kötött keretű szerzetesi élet helyett, a
maga számára is több lehetőséget nyújtó, mozgó
apostoli életre szánja el magát. A klarissák rend-
jének búcsút mond és Anglia vándorapostol-

nőjévé szegődik. Már 24 éves korában Londonban találjuk, ahol az akkori nemesi együttesben, ünnepélyeken, színházakban — a kémekek szeme elől ügyesen visszahúzódva — Krisztus igaz ügyén buzgólkodik. Lakása előkelő, ruházata az angol előkelő hölgyektől nem elütő, de lelke a Mesteré és áldozatos testben, a külső dísz alatt szőrcsuhában engesztelő, önmegtagadó. Bár ez a munka is Krisztusának bizonyult, mégis az igazi hivatási keret megtalálásának villanásai közé tartozik az a lelki fény is, amely ezt a tételt világitotta lelke elé: „Az ifjúságot kell megmenteni, ha az Egyháznak segítségére akarunk lenni!” A mai ember előtt nem új ez a gondolat. Hiszen ma egyenesen jelszó: akié az ifjúság, azé a jövő! Az újabbkori világirányok (akár a nemzeti szocializmus, akár a balilla-mozgalom) az egész konstrukciójukat az ifjúságra építik. Ami azonban ma nem új hang, az a középkor után a legnagyobb újtásnak mondható. A vallásreformálás is ezt az elvet hangoztatta; a vele szembeszállni akaró szintén erre az alapra építkeztek. A régi irány inkább a felnőtteket akarta átalakítani, a szerzetesnői hivatás pedig inkább a zárt élet elmélyedését és önönmaguk tökéletesítését szorgalmazta, mintsem a gyermeknép felé irányította volna figyelmét. *A ki felé való munka szent értéke* még nem hatotta át az Úrnak szenteltek lelkét és ennek a szolgálatnak megszentelése, továbbá ilyen hivatások módszeres együttesének kidolgozása az égi Mester különös kegyének áramlásából volt várható. *Erre a szent hivatásra méltatta Ward Máriát az Úr*, amidőn a szent tisztasági fogadalommal ékítve, a szerzetesi élet áldozatos évein átvezetve az új intézmény megalapítására indította. A hivatás ereje abban rejtőzött, hogy a régi rendi szellem áhítatos őrzésével, a szabadabb keretek lehe-

tősége mellett, mások lélekszolgálatát kell teljesíteni. Méltán írja a maga alapította intézetekről a rövidre szabott regulás írás: „Intézetünk célja abban áll, hogy tagjai az isteni kegyelem segítségével nemcsak saját lelkük üdvöztetésén és tökéletesítésén munkálkodnak, hanem ugyanezen kegyelem támogatásával felebarátjuk üdvének és lelki előmenetelének szentelik magukat főleg a leányifjúság tanításával és nevelésével.” (Vademekum vagy az Angolkisasszonyok B. M. V. Intézetének legdrágább kincse. Budapest, 1940. Korda R.-T. nyomdája. I. 1.)

Első intézete Szent Omerben nyitott kaput, ahol a hozzá hasonló „angolkisasszonyok” írni, olvasni, varrni és imádkozni tanították a katolikus flamandok leánykáit. Iskolája ugyan a város szegény gyermekeit fogadta be, de az intézetben több angol eredetű úrilány is talál „bentlakóként” otthoni szellemet. — Mi volt a program? A felelet ez: úgy tanítani a bentlakó és bejáró leánygyermeket, hogy édesanya helyett anyai gondoskodást lelven — a tudományokban és a törhetetlen katolikus életben irányítást nyerjenek.

Bármilyen szépnek is látszott ez az Úr lelke indította gyönyörű munka, a XVI. század forrongó világában mégis felébresztette a gyanakvás szellemét. „Mit jelentsen ez? Ezek a nemes hölgyek együtt élnek... iskolát tartanak fent... az Egyház tanait hirdetik... és mint a féle papok jelennek meg növendékeik előtt?” (A Bennett I. által benyújtott vádirat. V. ö. Körtvélyesi: Tiszt. Ward Mária B. M. V. int. tanítási és nevelési rendszere. Bpest, 1942. 14. l.). Még egyházi személyek előtt is zavarónak tűnt fel az az életmód, amely a benső szerzetesi élet együttesével akart kedveskedni az Egyház előtt, de külső és szabadabb

mozgásával utat keresett a világban élni akaró női lelkekhez. A középkori szerzetesség egyik igen felértékelt része volt a *clausura*. Szinte nélkülözhetetlen kelléke volt a rendi életnek. Akik azt a fontos feltételt érinteni merésztették, azok nem maradtak távol a gyanú árnyékától. Ward Mária pedig lényeges feladatnak tartotta a *világgal való közvetlen érintkezést* és így nem vállalhatta a *clausura* elzáró korlátjait. Érthető tehát, hogy a gyanakvás és bizalmatlanság szelleme homályt vont a szép kezdés fölé. Az ő irányát ez a tétel fejezi ki világosan: a szerzetesi élet belső fegyelmét keresem a kifelé való működés szabadságának megőrzésével. Ilyen elgondolást nem igen értékelt az ő kora. Azt igen nehezen lehetett volna megérteni, hogy épp ennek a kettős feladatnak megoldására hívta az Isten Anglia szabadságához szokott drága gyermekét.

Iskolái gyorsan terjedtek. 1621-ben Rómában nyit iskolát, hogy a gyakorlati bemutatás alapján intézményének jóváhagyását kérje. 1626-ban megnyílt a müncheni ház, amelyet Miksa császár azzal az ismeretes mondással avatott fel, hogy: mivel az angolok térítették bennünket az igaz hitre, azt remélem, hogy alattvalóink leánygyermekkeit is önök fogják legjobban a keresztény hitre nevelni. Folytatólagosan Bécsbe jutnak, majd Pázmány Péter kérésére Pozsonyba, majd utóbb Prágába is.

Szerzetesi intézményét a belső élet szempontjából ketté osztotta. Befogadott olyanokat, akik a házimunka végzésére jelentkeztek és követőivé tett olyanokat, akik a tanítás munkáját végezték. Ezért a lelki önképzésben természetesen kevesebbet kívánt a szolgálatot teljesítő testvértől, mint a tulajdonképpen hivatást teljesítő tanítótól. Azt

azonban megkövetelte, hogy kiki maradjon a maga beosztásában. „Akit az intézet egyik osztályába beosztottak, ne vágyódjék a másikba, hanem igyekezzék abban Istennek szolgálni, Őt megdicsőíteni s így a tökéletességet elérni. Azért azoknak, akiket házimunkára vettek fel, nem szabad a főnöknő határozott beleegyezése nélkül finomabb munkát tanulniok.” (Vademekum. I. 5.)

A rohamos terjedés és a régi intézmények irányával nem teljesen egyező működés miatt sok szenvedés várt a buzgó alapítónőre. Ez az idő a „via crucis” ideje, amelynek állomásai a bécsi, a prágai, majd a római intézet bezárása, utóbb az alapító betegten való letartóztatása és végül az egész intézménynek a „Pastoralis Romani Pontificis” kezdetű bulla rendelte azonnali feloszlatása.¹ Ward Mária ekkor a kereszt súlya alatt VII. Orbán pápához zarándokol, aki hitelt ad igazoló szavainak, és az „erényeik kiismerésére adott próba” hősie kiállása után 1633-ban újra megnyílt a római iskola.

A lelki diadal után egy ideig Rómában marad, de lelke a ködös Albionba vágyik. Az örök életre születés isteni kegye Londonban éri, ahol 1645. január 30-án ezekkel a szavakkal hagyja el a földet: „Az Úr mellettetek marad és megsegít benneteket, a méltatlanságot tűrjétek el s ellenséget ne ismerjétek”. (Klug: Ward M. élete. Bilkei ford. Székesfehérvár, 1925. 96. l.)

Élt, dolgozott, különleges hivatást kapott, az

¹ A Propaganda Kongregáció ügykörébe tartozott a Ward Mária szerzetének felülvizsgálása és a végső döntés kimondása. (Galla F.: Marnavics Tomkó János boszniai püspök magyar vonatkozásai. Budapest, 1940. 94—95. l. Giovanni Battista Pallotto és Ciriaco Rocci bécsi nunciusok levelei a Propaganda Kongregációhoz az intézmény sorsáról: u. o. 99. l.)

Úrért életet áldozott, sokat szenvedett, és az alázkodás szent áldozatosságában Isten örök trónja mellé kíváncszott... Övéinek pedig ezt mondom: „Kérlek benneteket, folytassátok és gyakoroljátok hivatástokat, amelyre az Isten hívott benneteket”. (V. ö. Richter M. S.: Az angolkisasszonyok budapesti S. M. Int. története. Budapest, 1937. 12. l.)

Hisszük, hogy ott áll... Imával imádkozzuk: nyilatkozzál, Ég, hogy a földi helytartód hivatalosan is nyilatkozhassek arról, hogy szentjeink égi együttesének egyik élő díszé a mi Ward Mária anyánk!

2. Ward Mária élő szobra.

Életet adni csak élettől lehet. Ezt az igazságot ma már hangosan hirdetik a leghivatottabb nevelők is. Az *eleven életpélda* olyan eleven sodrással ragad, hogy vele szemben még az ellenállás is lehetetlennek látszik. Azért van az, hogy az *élő nevelők* az örvény örvénylésével magukkal húznak, és még az *életrajzok* is többet adnak az elméletnél. A közvetlen reáhatásban a lélek, az életrajzban pedig — nem a leírt betű és szó sutogja az ember lelkébe a követendő irányt, hanem a toll művészi érintésére *megelevenedett személyiség* ragadja magával a tétovázó vagy a kutatva irányt kereső olvasót. Nekünk nem adatott meg az a kegy, hogy személyes kapcsolatot találhatunk volna a minket századokkal előző nagy lélekkel, sem nem vállalkozhatunk arra, hogy rövid életrajz keretében valójában *megszemélyesíteni tudó*, igazán eleven életű életrajzot rajzoljunk. A mi feladatunk csupán az, hogy az élet eleven-ségéből kielemezzük azt a nevelési rendszervázatot, amely Ward Mária életelveinek összefüggő egé-

szét adja. De annyi merészségre mégis felbátorodunk, hogy a bevezető sorokban kikopácsoljuk Ward Mária élő életének szigorú egyszerűségű, felénk forduló, hozzánk ereszkedő, kemény tekintetű *arcélét*. De azt is úgy akarjuk megvalósítani, hogy Michelangelóként reá tudjunk kopogtatni a kemény acélarcra, és követelve követeljük: Ward Mária, szólalj meg !

A reformációs idők viharos világából tekint reánk Anglia leányának komoly vonású élő arca. Szinte leri róla a *nagyot akarási igényeskedeése, a szolgálatrakészség önátadása és az áldozatoságban is következetes törhetetlensége*.

Nagyot akarni lehet az emberi elgondolás és tervezgetések légváraiban. Igényeskedni lehet a föld felé forduló birtokvágygal és az Úr teremtette szépséges világ értékeinek áhítozásával. A földig alázkodva lehet sóvárogni az élet élvezetei után is; mégpedig olyan eleven lendülettel, hogy a sóvárgó odadobja még „a lélek elsőszülöttségi jogát” is, csakhogy a föld sertéseinek eledeléből dorbézolhasson.

Ezek a „nagyotakarók” azonban kiverik magukon azokat a vonásokat, amelyek rávilágítanak a lélek sivár *belső világára*. Egyiket *merengve messzenézőnek* látjuk, a másik szeméből a sóvárgóan földre hajló tekintet csillan elénk, a harmadik szeme az *élvezethajhászó falánkságát tükrözi felénk*.

A lélek emberei közül Ward Mária élő szobra az *egek igényesének* felfelé feszülő tekintetét sugározta. Mintha lelke mindig az égben járna és lábai csak lépcsőzetnek használnák a földet. Amikor szóra csendült az ajka, akkor márványba kívánczozóan hirdette elvét: „Semmivel se érd be, ami kevesebb Istennél” (I. 22.) Amikor valamilyen munkához fogott, akkor állandóan a

legnagyobb életcél, az Isten érdekében munkálkodott.

Ez a lelkiület az élő szobor komoly vonásává keményedett. Az áldott szempár csak súrolta a föld felületét, tekintetének sugárkörét azonban az égiek végtelenségébe kapcsolta. Szemlélődő nézése nem árulja el a szintesen néző elmerengését, hanem a magasságokba lendítően, az eget igénylő vaknak áhítozását sugározza felénk. Olyan tekintet ez, amely magasröptű célkitűzést lát, olyan megfeszülés ez, amely áldozatos munkát akar és az önfeláldozás következetességét követeli.

Akinek élő szobra a végtelenbe feszülő lélek fenségét sugározza, az elárulja a földi életben is az Istenhez fűződés csodás kapcsolatát. Ez a kapcsolat átlép azon a természetadta összefüggésen, amely a Teremtő és teremtmény között egyetemlegesen fennáll, belesodródik abba az *eleven tudatos egybefonódásba*, amely a földi életet Isten életével együtt éli. Rövidesen ez annyit jelent: A föld embere az ég Urának életét éli! Vakmerő és égbekiáltó volna ez a merészség akkor, ha nem táplálkoznánk ebből a szerénységből: ez az élet az *Ur árasztotta kegyelem televényéből* bontakozik embervirággá.

Másik vonás a küldetés tudatából és az Isten jóságának sugárzási készségéből ered. Aki az Istennel él, az nem maradhat zárkózottan magába húzódó. Annak lelkét a szeretet bősége telíti; az igazi szeretet elsősorban a lelkiekre vonatkozik; a lelkiek szeretete pedig az *áldozatos szolgálatban* keres érvényt.

Ward Mária élő szobra köré gyűrűződik az angol, majd a világ gyermekeinek serege. Azért, hogy a bennük élő *lélekkibontakozás* zsendülésének gyenge fuvallatát vegyék. Az élő szobor nem

marad mereven álló és szótlantul keményedő. Vonalai elsimulnak, merev keze simogató szeretetre lágyul és zárt ajka oktató beszédet szólaltat.

Mindez azonban nem a megszerettetés és körülrajongás melegségét áhitozza, hanem a lélekmegnyitás, a lélegkondozás, a lélekfejlesztés áldozatosan sugárzó lélekszeretet-munkáját végzi. Szent áhitattal a gyermeklélek szentélykulcsát keresi, majd a lélekzárak felpattanását áhitozza, és végül a megismert hibák kiirtása, a kételyek elosztása után az Isten-szeretet tűzének fellobbantásával akarja szolgálni Isten virágos kertjének élő virágait.

Tüzes az élő szobor lelke, villanó a tekintete, lélekbe kívánczó a szeretetsugárzása, égi kegyelmet közlő a lelkekhez ereszkedése, égi jószágot szóró a kezének mozdulása. Így azután élővé változik a mult mozdultlanságából felénk táruló emberarc, hogy a jelen életet is irányító legyen élő alakja.

De a megelevenedő szoborarc ismét keménnyé erősödik, ha állandó feszüléssel nézzük arvonásait. Valami *szilárdság, kemény kitartás* verődik ki rajta. Az a beszédes határozottság ez, amely a szentnek és nemesnek tartott életelveknek, életmódoknak és áldozatok vállalásának kitartó következetességét követeli. A lány nőiesség alig látható arcán. Csak akkor csillan meg acélvonásai között, amidőn a szeretet meleg fényében lehajol segíteni. A maga teljességében az a határozottság szól le arcáról, amely az életáldozatosságban való kemény kitartást hangsúlyozza.

Akik maguk elé idézik élettörténetét, azok megértik ezeket a rendkívül jellemző arcvonásokat. Anglia zivataros idejének hitüldözöttje, a nemzete jövőjén aggódó anyai lélek, sok-sok félreértés, meg-nem-értés szenvedő áldozata, aki világosan

érzi Istenadta elhivatottságát és biztosan tudja a diadal elérkezését. Hogyan tudna bársonyos gyengédségbe simulni annak az arcvonása, akit ilyen küzdelmes úton vezet az Isten tervei megvalósítása felé? Az ilyen léleknek acéllá kell keményednie, hogy ellenálló erővel bírja a reánehazódó szenvedéseket.

De nagyon tévedne az, aki azt hinné, hogy ez az acélosság csak a szenvedés szülte megkeményedés. Inkább azt mondhatnám: a biztos elhivatottság tudatából támadt kitartó következetesség. Az elhivatottság tudata erő; a belőle fakadó megfeszülés kitartása az érvényretörés következetessége. Ha égzengés zavarja is útját, le nem tér róla, mert égi Atyja állította reá...

Ez az arcél szinte beszédesen parancsoló. Azt hirdeti: akit Isten hívott és amire hívott, az ott és úgy teljesítse kötelességét! Elsősorban pedig azoknak szól, akik követőkként sorakoznak nyomdokai után...

Nem tudnók erősebb szóval és hangosabb beszéddel Istent-igénylésre, áldozatos lélekszeretetre és kitartó önfeláldozásra hangolni Ward Mária leányait, mint azzal a lélekfigyelmeztetéssel, hogy ne a néma mester acélvésőjére, hanem az élő szobor állandóan beszélő, titkos hangszórójára figyeljenek.

Aki ugyanis felfigyel rá, ahhoz állandóan szól az élő szobor.

I.

Ward Mária nevelési elvei a nevelőről.

A neveléstudománynak első kérdése: milyen legyen a nevelő? Azt is mondhatnók: mik az igazi nevelő jegyei?

Ward Mária egyénisége magában hordozta azokat a kiválóságokat, amelyeket a nevelésre hivatottak viselnie kell. Annál is inkább, mert az Úrtól vett különös elhivatottsággal állt a leánynemzedék nevelésének munkájába. És pedig akkor, amidőn az áldozathozás nehéz idején könnyen meginoghattak a gyengék.

De a saját lelkének gazdagsága olyan alakban is kikivándorolt a széles világba, hogy maga alapította rendjének leányai számára is megrajzolta az *igazi nevelő életképét*. Mégpedig azért, mert jól tudta, hogy új rendje csak akkor lesz életerős és tevékenyen hatni tudó, ha a tagokat lelki kiválóságuk alkalmassá teszi a példaadás nemeségére. Jól tudta a boldogemlékű alapítónő, hogy lelket csak lelkek tudnak nevelni. Azért dolgozott azon, hogy *valóságos lélekembereket* állítson a nevelés szolgálatába. Leányainak pedig tudniuk kell, hogy csak a tökéletes életmintázás után

mondhatják magukról, hogy Ward Mária hűséges követői.

Lássuk most azokat az életjegyeket, amelyek Ward Mária leányainak nevelői arcát jellemzik.

1. Az áldozatos nevelő életkerete.

A) A szerzetesi élet áldozatossága.

Bár a nevelői élet nem hozza magával a világtól való elszakadást, mégis magában hordozza a *külső életérdekek keresésétől való távolesést*. Az egészen világos, hogy a nevelő egyéniségében igen sok az áldozatosság, és az is bizonyos, hogy a fokozott önátadás mértékétől függ a nevelő hatás belső feszülő ereje.

Az Úr terve szerint a természetes nevelő az édesanya. Éppen azért őt ruházta fel az áldozatos élet legcsillogóbb jegyeivel Teremtő Urunk. Mintha azt mondta volna: az élethivatással áldott és a nevelés szolgálatára indított édesanya legyen a nevelők mintaképe. Részint az áldozatosság elénkrajzolásával, részint a családi élet területére szűkített élet leegyszerűsített visszahúzó-dásával.

Ward Mária terveit és rendalapítását is az a gondolat vezérelte, hogy a világtól visszahúzó-dó szerzetesnői egyszerűségben élők és édesanyjai áldozatossággal dolgozók legyenek hozzácsatlakozó leányai. Az első cél a szerzetesi élet felé irányította őt, a másik pedig a szabad tevékenység útján látszott biztosíthatónak.

a) *A világtól való visszahúzó-dás teljessége* csak a szerzetesi életben találhat igazi alakot. A köznapi életkeret szétszórtsága nem igen alkalmas az elmélyedésre.

A nevelők legalább olyan formában akarják ezt

megvalósítani, hogy iskolai és nevelői munka idején, egészen szakítsák ki magukat az élet zavarai közül, és csakis a növendékeknek szenteljék magukat. Az előadó tanár fogalma erősebben kidomborítja a tudós arcvonulatát, mint a nevelő egyszerű lelkét. Nem is volna helyes, ha a nevelő csak a didaktikai vagy a tudománykeresés eszközeivel akarna lélekbe hatni. Így ugyanis csak egyoldalú lenne működése, mert egyedül a tanítás lenne a nevelés ütemezője.

A nevelőt jellemző visszahúzódo szerénység valami kivételes felértékelést is hordoz magában. Aki a külvilág értékeivel szemben, *a lélekszolgálat nagyszerűségére* vállalkozik, az — a véges dolgokkal szemben — a végnélküliek alázatos életszolgájává nemesedik. Az igazi nevelő felértékeli *a világ minden javát*, de mindennél nagyobb-nak tartja *az élő embert*, akinek életében maga az Isten tükröződik. Szolgálatba hajtani a földet — Isten parancsolata, de fejleszteni a lelket — isteni elhivatással adott kölcsönös kegyelmi gazdagodás.

Ward Mária a legteljesebb visszahúzódoást követelte leányaitól, hogy a zárda igényteleneivé, a földiektől elfordulókká és a lelkieket szolgálni akaró *elhivatottakká* tegye a nevelés munkájára vállalkozó követőit. Azért találjuk aranymondásai között ezt az intelmet, hogy mind a zárdai hivatást, mind a tanító-nevelői elhivatottságot mindennél nagyobbra kell becsülni. „Hivatásodat nagyra becsüld és mindenekfölött szeresd; mert azt mondja az örök Igazság az evangéliumban, hogy az, aki a parancsolatokat megtartja és tanítja, nagy leend mennyek országában”. (I. 41.) Jól tudta a bölcs alapítónő, hogy a zárda falai válaszfalat vonnak a visszahúzódo lélek és a világ között. De jól tudta azt is, hogy a külső világ-

tól elforduló szemek feszülve tágnak az égiek felé. Még pedig úgy, hogy részint maguk a nevelők is állandóan az Istent keresik, részint a nevelendőkben az Isten gyermekét szemlélik, szeretik és szolgálják. Jól lélekbe vésendőnek tartja ezt a mondását is: «Lehetetlen Istennek és a világnak egyszerre szolgálni, maga az édes Udvözítő mondja: „Aki nincs velem, az ellenem van”.» (I. 42). De még akkor hagyjuk el a világot, mielőtt a világ hagyna el minket. „Hagyjuk el a világot, mielőtt az elhagyna minket; mert rossz volna csak akkor adni magunkat Istennek, amidőn a világnak már nem kellünk”. (III. 57.)

Ime: a világtól való elhúzódás nem egyszerű menekülés vagy beteges idegenkedés, hanem a lélekszolgálat teljessége érdekében való elmélyedő, áldozatos visszahúzódás.

A szerzetesi életkeretből eredő elhúzódás alapvetésül hozza magával az *öntökéletesedés legkiválóbb alakját*, amely a hármasszerzetesi fogadalmak letételében találja meg igazi tartalmát. Épp azért Ward Mária csak olyan követőket fogadott leányai közé, akik a szűzesség, engedelmisség és szegénység fogadalmával kötötték magukat az isteni Bárányhoz. „Hivatásunk céljának, az isteni szeretet tökéletes elérésének leghatásosabb eszköze a szegénység, tisztaság, engedelmisség hármasszerzetesi fogadalmak. Azért mindazoknak, akik intézetünkbe belépnek, e fogadalmakat le kell tenniök és mint életmódunk hármasszerzetesi védőbástyáját sértetlenül kell megőrizniök a nélkül, hogy bármit is megengednének, ami azt valamiképpen csorbíthatná vagy megsérthetné.” (Vademekum V. 23)

Azt azonban — saját elhivatottságának szolgálatában — feltétlenül megkövetelte, hogy a *külső munka eredményessége* érdekében a zárdai élet egyes részletei ne korlátozzák tevékenységét.

(Klauzura, rendi ruha, a nagyfokú egyházi alárendeltség stb.)

Ebből aztán világosan következik, hogy a szerzetesi élet igényelte elzárkózás csak olyan szent eszköz, amely az egyéni élet lelkivé alakításában és a hivatással járó kötelességteljesítés teljességében akar segítséget nyújtani. Sohasem szabad tehát abban a tévedésben élni, hogy Ward Mária leányai nevelésre hivatott zárdájának magánya a világból való menekülés mentsvára, hanem azt kell tartanunk, hogy az egész életüket Krisztus gondolata szerinti nevelésre rendelőknek Úr tervezte „*fehér vára*”. Olyan szent vár, ahol otthont talál a fehér lelkiséget kereső leánysereg, hogy a szent Grál erejével az ott élő áldozatos *materek*, *anyák* vezetése mellett gondozhassák Úrtól induló és Urunkhoz visszatérni vágyó tiszta lelküket. A várlakók pedig a Grál-lovagokat jellemző, az Úr szent testének és vérének erejéből erőt vevő áldozatosak, akiknek sötét köntöse az élet komolyságát, fehér szegélyzetű fejdíszje pedig a lélek hótisztaságát jelképezi.

Ward Mária gondolata szerint a *növendékekkel együttélő materek* valósítsák meg teljesen a leg-tökéletesebb nevelést, mert a világtól elhúzódozó nevelő és növendék a *közvetlen lelkiség kapcsá- val* fűződik egymáshoz.

A világtól való visszahúzódozás nemcsak, azt eredményezi, hogy *homályba fut a kifelé vonzó életszépség*, hanem döntően fontos, hogy az ilyen élet a *belső világra* irányítja a zárdalakók figyelmét.

A lélekfejlődésnek ez az irányvonala a tudásban való gazdagodás és a lelki elmélyedés lehetőségét hordozza magában. A tanítás, a jövő feladata, a tanulás komoly kötelességét írja elő. Tanítani csak az tud, aki lélektarisznyáját a tudás

kincseivel gazdagítja. Éppen azért foglalja rövid irányelvbe a regula azokat a követelményeket, amelyeket a tanító materektől elvár. „Azok, akik komoly tanulmányokkal készülnek jövő feladatokra, vigyázzanak, hogy a buzgó tanulás el ne vonja őket az alapos erényekre való törekvésüktől és hogy a lelki élet szeretete ne csökkenjen bennük. A vezeklést és huzamos imát azonban a tanulmányi idő alatt korlátozni kell.” (Vademe-kum. A tanulók szabályai. 2.) Akármennyire is hangsúlyozzuk a lelki nevelés fontosságát, mégsem lehet másodrendűvé egyszerűsíteni a *tanítás fényvetését*. A leánynevelés széles területét — az elemi iskolától a főiskoláig — nagy szellemi felkészültséggel lehet csak szolgálni. Az iskolai és egyetemi képzés mellett az otthoni és a tanfolyamokon végzendő *továbbképzés* lényeges része a szellemi harcbalépésnek. Azért van az, hogy Ward Mária leányait igen gyakran látjuk az egyetemeken, a szabad előadásokon és kurzusokon. Rendházaikat rendszeresen kiépített könyvtárak gazdagítják. Egyszerűen azért, mert a tanítani akaró maga is tanulásra köteles.

Ward Mária nemcsak gátat nem emelt a szellemi továbbképzésnek, hanem egyenesen hangsúlyozta ennek fontosságát. Tétele röviden így szól: tanuljanak, hogy adni tudjanak. Pontosan így csillantatja meg egyik gyöngyszemének oktató mondásában: „Istentől nyert tehetségeidet ne rejtsd el az evangéliumi rest szolga példájára, hanem használd fel azokat az ő szolgálatára.” (I. 19.)

Attól nem kell félni, hogy ez a szellemi erőfeszítés a lelkiek kárára megy. Csak ott érvényesülhetne a káros hatás, ahol a tudáskeresés, az elmélyedést célzó olvasás felületes világkeresésből eredne. Ez azonban már elvileg ellentmondana az első és lényeges életiránynak, amely a

visszahúzódás útján a külvilág hiúságainak kizárását kívánja áldozatul. A tanulás lehet és legyen értékgyűjtés, hogy a gazdaggá lett lélek bőség-szaruja pazarul onthassa kincseit a tudás kincsei után áhítozóknak. Legyen áldozatos a tanulás, de sohase szenvedjen hiányt a lelkiség.

Minden szerzetesnő tudja, hogy a zárda világtól visszahúzódó, szellemi kifejlődésre alkalmas élet légköre leginkább arra tör, hogy a szerzetesi egyszerűséget a kegyelmi élet természetfelettségével ékesítse. A szerzetesi élet lényege: az Isten kegyelméből való élet! Lehet ez egészen elzárkozóan kontempláló, de lehet ez kifelé való működésben lélekteremtő. Ward Mária az utóbbi irányra állította leányait. De természetesen azt hirdette, hogy a kegyelmi élet nélkülözhetetlen alapfeltétel. Mintha azt harsonázná a vallási gyakorlatok pontos előírása: Aki nem él teljesen Istentől, az sohasem nevelhet Istennek tetsző lelkeket.

Nagy tévedés volna azt hinni, hogy Anglia nagy szülötte szervezett tanítónőket akart volna egyesíteni. Az ő lelke arra tört, hogy a tanítás segítségével a *lelkiek szolgálatát* tudja előmozdítani. Hithű katolikus családanyákat azonban csak azok nevelhetnek, akik a kegyelmi élet televényéből élve tudják a növendékek lelkét megtermékenyíteni.

Ez az életforma magasszintű és értékes! Nem volna helyes, ha valaki kevésre becsülné vagy a lemondó vonása miatt sívárnak minősítené a kegyelmi életnek ezt a megvalósulását. Az áldozatosságból és a kegyelmi erőkből sarjadzó lemondóan tiszta élet olyan magasabbrendűvé való emelkedés, amely a világ köznapisága fölé értékeli, érvényesíti, szerteszórja az emberi szellem életkincseit. A kegyelmi életet élő ember előtt

szükséges a föld és annak minden java, de csak az eszköz jellegével. Mindenekfeletti az örökértékű szellemi — a cél nagyszerűségével. Az ilyen lélek a mulandóság jegyeit látja a világ minden megnyilatkozásán és a végtelenség bélyegét szereti a lélek felszabadultabb megnyilvánulásán.

Ennek az életnek eszközeit szigorúan előírta a kötelező napirend. Ebben a kemény keretben tekintélyes helyet foglal el a reggeli elmélkedés, a közös ima, a szentmise hallgatás, a szentségek vétele, a szentség-látogatás, a lelki olvasmány, a lelki vezetés, az engedelmes behódolás, a lelki vizsgálat és a belső önfegyelem. Mindezek részletei később jönnek, de már itt egységbe fogva a kegyelmi élet részeként villannak elő. Végül is az a lényeg: olyan eszközöket használjunk, amelyek az Egyház tanítása szerint a kegyelemközlés Krisztus adta szent eszközei. Még akkor is, ha ezeknek az eszközöknek használata nehézségbe ütközik. „Ha az önmegtagadás és akaratod legyőzése nehéznek és bajosnak tetszik, jusson eszedbe, hogy azt hivatásodnál fogva elvárja tőled az Udvözítő, midőn így szól: „Aki utánam akar jönni, az tagadja meg magát, nap-nap után vegye fel keresztyét és kövessen engem!” E megemlékezés az ő akaratára minden nehézséget édessé tesz, úgy, hogy Dávid prófétával felkiált-hatsz: Parancsolataid útján fogok szaladni, mert kitágítottad szívemet.” (I. 44.)

A kegyelemből élők azután a kegyelemközlés egyszerű segítőivé is alakulhatnak. Isten az adó, de az ember is lehet közvetítően előmozdító.

b) De a visszahúzódó életnek lelkiekre irányuló, a tudással és kegyelmi erőkkal gazdaguló felfejlődése azért hangsúlyozandó, hogy az égfelé fordulók földi élete áldozatos és a gyermekeleánykák felé anyai szeretettel leereszkedő legyen.

Minden szerzetesnek életét jellemzi az áldozatosság, de Ward Máriának leányait abban a pontban kell különlegesen jellegzetessé tennie, hogy a leánynemzedék nevelése érdekében hozza meg a legnemesebb életáldozatát.

Le kell egyszerűsülniök a gyermeklélek látójává, át kell alakulniok a gyermek-leánykák édesanyjává és minden tevékenységüket áldozatul kell hozniok a gyermekleányka nevelésének szent életoltárán.

A zárda falainak tömörsége és a szerzetesi ruha egyszerűsége a maga természetével is függönyt von a *kifelé való látás* elé, de valóban a feszülő figyelem élességével irányít a lélek arculatának megfigyelése és meglátása felé. A belső önfigyelés mellett a növendék lelkének meglátása lesz a beszűkített életnek igazi feladata. Észreveheti az ember a gyermek külső kellemét, ismerheti családi kapcsolatait, láthatja a fejlődés szép vonalfutását, de mindennél többnek kell lennie annak a szemléletnek, amellyel a lélek valóságos világát szemléli a gondos nevelő. Valójában: az élet szentélyéig kell elhatolnia. Azt kell látnia, amiért a legtöbb áldozatot kell hoznia. Azt a szentélyt kell gondoznia, amely az élő Isten örök palotája. Ezért el kell mosódnia minden külső értéknek, hogy világosan sugározódjék elő a lélek belső valósága.

A földi édesanya gondja szélesesen terülő. Testilelki értékek szorgos gondozására szélesül. Az anyai gond az élet minden parányára kiterjed. A nevelő anyák lelke — bár a testi élet segítségét is szorgalmazza — a *lelkiek* hangsúlyozásával vállalja az anyai felelősséget. A zárda csendes lakói, a lélekszem látásával áldottak, a lelkiek szolgálatába állítják magukat. Valami módon úgy képzelendő el a lélek kenetét tartalmazó amforájuk,

hogy abból mindig csordítani akarnak az áldozatos terhet viselők. A gyermekleányka lelke megművelésre szoruló ugarterület. Szántja, veti, öntözi a gondos gazda, de az igazi lélektermést az Úr kegyelmének állandó hordozása biztosítja. *Ezt a nagy értéket örökké áhítozottá és örökké birtokolttá tenni annyi, mint a lélek-anyai hivatás szent szolgálatát eredményesen teljesíteni.*

Ez a munka sok ébresztgetést, vágyakozást és tanítónevelést feltételez. Szinte természetes, hogy csak az a lélek tud nagyot akarni, akiben a szellemiek utáni éhséget ébresztgeti a jólelkű nevelő. Ha igen értékesnek tűnik fel a lelkiek kivirágztatása, akkor áhítozni fog utána a jót akaró gyermekek egész serege.

Ilyen ébresztgetést végez a tanítói munka is, mert a tudás fokozatai a felsőbb ismeretek utáni vágyat erősítik. A mély tudás mindig mélyebb ismeretre hangol, és addig fokozódik, amíg ki nem robban lelkületéből az a szentágostoni megállapítás: „Nyugtalan az én lelkem, amíg Benned, Uram, meg nem pihen”. Így lesz a tudás olyan életkamra, amely a fokozott igények, majd végül a természetfeletti kegyelmi élet vágyainak ébresztését eredményezi. Azt pedig tudni kell, hogy aki keresi és akarja ezt a felsőbbrendű életet, azt meg gazdagítja ezzel az égi kincssel a kegyek bőségét osztó égi Atyánk.

Az anyai szeretet áldozatossága azután szinte magától eredő egyszerű életmegnyilvánulás. Aki — a lélek szemével nézve — *a lelkieket elsőrendűeknek látja*, aki anyai lélekkel hajlik a fejlődő gyermeklélek felé, az nem tartja nagy áldozatnak, hogy égő méccsé egyszerűsüljék a gyermeklekek útmutatása és melegengetése érdekében.

Ha szólni tudna az Örök Kenyér előtt lobbanó méceske, akkor örömmel énekelne áldozatos

élethimnuszt az ég földre szállt Urának. Nem mondaná hiábavalónak egyszerű életét, ha fényt tudott vetni a sötétben botorkáló emberek életútjára. Hiszen minden lobbanása egyenes jelzés volt arra nézve, hogy a templomba lépők ébredjenek az Úr jelenlétének világos tudatára. Az embermécsek is boldogok lehetnek, ha áldozatosan eléghetnek, hogy mások életútjának megvilágítóivá váljanak. Ne is tartsák nagy áldozatnak azt a szent hivatást, hogy az örök tájak felé ívelő útszélek világítólangocskái... Ha munkába is kerül az olajszerzés, ha sok lemondást is igényel az egyszerű helybenálló világítás, mégis emelje tudatukat az a nagyszerű elhivatottság, hogy párányi fénylobbanásuk mellett százas sorokban találják a helyes utat az élet zarándokai.

Csak az az ember tartaná kevésre ezt a kötelességet, akit nem töltött volna el a lelkiek szolgálatára hívó szent elhivatottság. Az Úr önmagáról mondja: „Kiüresítette önmagát, felvette a szolga alakját, emberekhez hasonló lett és külsejét tekintve úgy jelent meg, mint ember”. (Filipp. 2, 7.) Az Úr elhivatottja örömmel vállalja ezt az egyszerűséget, hogy hivalkodó hangoskodás helyett a szerény szolgálat alázkodójává tette az Úr. Az igazi szolgálónak, Márta-léleknek azért nem teher az áldozatosság, mert a földiek helyett égiekben talál pótlást a lelki erőfeszítés. Nemcsak saját magában, hanem a kezei között fejlődő életvirágokban.

Ward Mária gondolatai szerint ilyen eredményt kell hoznia — a zárdai élet magányosságának. Ezért a nagy célért követelte leányaitól, hogy vonuljanak el a világ zajától, de épp a nevelő cél elérése érdekében adta lehetőségét annak, hogy a *szabadabb*, klauzura nélküli élet családiasabb

jellege biztosítsa a *külső szolgálat* erőteljesebb lehetőségét.

Leányai együttes életét jellemezze ez a kettőzés: éljék a zárdaszűzek tiszta életét, és külső erőfeszítéssel szolgálják a jövő leánynemzedék lelki kibontakozását!

B) *A közös élet csiszolta élő gyémántok.*

A belső életre hangoló és a tudásnak is szolgálatot tevő elvonultság olyan életalakító lehetőségeket biztosít, amelyek az áldozatosan önfeláldozó nevelő munkára alkalmassá alakítanak. De az *önnevelés* nem lehet elégséges, ha az csak az egyéni élet kisebb-nagyobb nehézségeinek letörésén, egyes hibás készségnek megfékezésén és az egyéni értékek kibontakoztatásán fáradozik. Az élet társas egybefonódása elevenen hozza magával azt az igényt is, hogy az ember a társasélet súrlódásai közepette is csiszolt, finom legyen és másokat megérteni, elviselni, segíteni tudjon.

A társas együttélés életet fejleszt, az önként vállalt együttes pedig tudatosan segíti elő a kicsiszolódás műveletét.

A zárdai élet hangsúlyozása tehát olyan nevelési irányjelzés, amely a kölcsönös egymással-élésből az egyéniség símaságát szorgalmazza, de másrészt a kölcsönös segítség jótéteményét is biztosítja.

a) A közös élet egy tető alá von többé-kevésbé egyirányú hivatással áldott, de mindenestre más és más egyéni kiválósággal gazdagított embereket. Maga a hivatás egyirányúsága egynevezőjű áldozatosságot kíván, de a különböző értékű egyéniségek egymás mellé helyezése a kevésbé egyezők egybecsengését igényli. Ezért szól intő szóval a regula: „Lehetőség szerint

egyetértsünk és egyet mondjunk az Apostol szerint mindnyájan. Ezért kerüljük az ügyek elintézésére vonatkozó nézeteltérést, amely rendesen a viszálykodás anyja és az egyetértés ellensége. Az egyetértést és az érületben való egységet a legnagyobb gonddal ápolják és semmit se tűrjenek, ami azzal ellenkezik. Ha az őszinte szeretet köteleke fűzi össze őket, sokkal jobban és hatásosabban dolgozhatnak Istenért és embertársaikért." (Vademekum. IX. 54.)

A hivatás azonossága Istennek kivételes adománya. Csak azokat gazdagító kincs, akik a magasabbrendű életrehívás teljesítésére alkalmasak. Ez a hivatás-adomány. Sem ki nem érdemelhető, sem ki nem könyöröghető. Azért csak olyanok állhatnak egy munkaegységbe, akiket erre az Úr hívott. Nem lehet eléggé hangsúlyozni, hogy a szent falak közé az elszomorodott, tört emberek nem köszönthetnek be. Itt csak a *teljes ember*, a hivatásra áldozatosan igent mondó jelentkezhet. Azért van az, hogy belső egybecsengés csak akkor lehet a közös élet együttesében, ha állandóan egy alaphangra, a hivatás alaphangjára hangolódik a zárda csendes világa. A belső életből ki kell csendülnie annak az együttes szent életdálnak, amely az Úr választottjainak diadalmas melódiája.

A hivatottság isteni kegy, de a hivatás kegyelmének felfokozása és erős erényesítése emberi alázatnak, törtető készségnek, erőteljesebb önátadásnak eredménye. Nem elég a hivatást venni, hanem dolgozni kell, hogy ez a kegyelem felfokoztassék.

Van ebben valami negatívum és pozitívum. A negatívum az, hogy ki kell irtani a lélek mélyéről az egyéni érvényesülésnek még csíráját is. Az elhivatottság — áldozatrahívás, nem pedig

alanyi érvényesülés. Épp azért: „Ne sokat törődjél személyeddel, hanem azokban, ami Istent és az ő dicsőségét illeti, buzgón foglalatoskodjál”. (I., 38.) A legutolsó hely a legnagyobb szolgálat helye. Ott lehet olyat teremteni, ami *a közös élet szempontjából, az együttes hivatásteljesítés érdekében nélkülözhetetlen*. A pozitív feladat pedig az, hogy az Úrnak állandóan hangzó szavára mindig készségesebben jelentkezem szolgálatra. „Szolgálatra jelentkezem!” — ez legyen a jelszó. Igaz ugyan, hogy ezt a mondatot egyenesen sehol sem írja parancsként Ward Mária, de lelkének sugárzásával, a saját életének munkájával minden követőjének lelkére vetíti. Maga követte, követőinek pedig életparancsnak hagyta. „Légy rajta, hogy az Isten dicsőségére és a felebarát javára minden foglalkozáshoz és hivatalhoz alkalmasnak találjassál, de egyikre se vágyakozzál és törekedjél; nekünk csak egy a feladatunk: minden dologban az Isten akaratának teljesítése.” (I. 2.)

Az azonos hivatás mellett az egyéni természetek különfélesége igen sok kötelességet ró az együttesen élőkre. A természetek eltérése, a hevesebb és hidegebb alaphangulatok, a keményebb és érzékenyebb érzéshullámmozgások, a nagyobb és kisebb tudás hozta ellentétek, a testileg erősek és gyengék munkabírása, a kegyelmi élet ütemesebb vagy lanyhább élése, a belső küzdelmek erősebb hullámverése vagy békésebb elcsendesülése, a magasabb kötelességteljesítés vagy az egyszerűbb szolgálat okozta elkülönülés, olyan sok ellentétes érzést, látást, ítéletet vagy belső elesettséget eredményezhet, hogy ezek leküzdését egyenest feladattá kell tenni. Végül is emberek maradtak a szerzetesnők is. De azt tudniuk kell, hogy az ellentétek kiegyensúlyozásának módja — ha egymás között lép fel ellentét — a

következő: „Ha a ház tagjai közt szenvedélyes felháborodás és elkeseredés támad, a legnagyobb gonddal arra kell törekedni, hogy a meghasonlottak egymással minél előbb kibéküljenek. Szent és sérthetetlen szokása legyen intézetünk minden házának, hogy mind a sértő, mind a sértett fél, megemlékezvén Jézus parancsáról, sietve béküljön ki ellenfelével, míg vele az ítélet felé útban van, azaz: még ugyanazon nap lenyugta előtt, amely elvégre is az egyik vagy másik számára utolsó napja lehet”. (Vademekum. IX. 60. Régi kiadás.)

A testvéri együtttest nem kapják, hanem teremtik Ward Mária leányai. Ennek útján sok szenvedés, ütközés, súrlódás, lemondás kíséri az embert. De ha valahol, akkor itt kell hinni abban, hogy az ember útja Mesterének keresztútjához hasonló. Azért egyik mondás-gyöngye így hangzik: „Aki ezen intézetben hivatásának megfelelően akar Istennek szolgálni, annak szükségképpen szeretnie kell a keresztet és Krisztusért sok szenvedésre kell készen lennie”. (I. 45.) Ha valahol kisebb fájdalommal kell fogadni a sérelmet, a szenvedést, a megaláztatást, akkor az örök élet szemszögéből ítélkezők életében fontos ez. Ha valahol hinni kell abban, hogy Isten szeme mindent lát, akkor az elhivatottak otthonában kell helyet találni ennek a gondolatnak. Ha valahol érezni kell, hogy az áldozatos élet Isten szeme előtt örökké tündöklő, akkor a zárda leányainak kell vállalniuk a közösségnek sok áldozatosságát és életgyémánttá csiszoló nagy munkáját. Isten szeme mindent lát, és Isten kegyelme mindenkit áld. De az Ő áldása arányban áll a vett bántalmak vagy mellőzések elviselésének arányával. Nagy kegyelmét csak az érzi, aki hűséges követője alapító anyja intelmének: „Istenért munkálkodjunk

és szenvedjünk, egyébiránt bízzuk magunkat teljesen az ő tetszésére; az ő legszentebb akaratának teljesítése legyen egyetlen kívánságunk és óhajunk". (I. 14.)

Elsőségért senki se harcoljon! „Mindenben jutassák és kívánják másnak az elsőbbséget, szívükben maguknál mindenkit többre becsüljenek, irántuk külső tiszteletet és nagyrabecsülést tanúsítsanak, amint azt a szerzetesi állapot megkívánja; mindenesetre egyszerűen és mértékkel, amint a szerzetesi erényekhez illik. Így hozzájárulnak ahhoz, hogy a jámborságban mindnyájan gyarapodjanak és Istent, Urunkat dicsőítsék, Akinek képmását kell látniuk minden rendtársnőjünkben.” (Vademekum. IX. 59.) Ha pedig nemzetiségi szempont volna a döntő, akkor legyen irányító ez a tétel: „Az egyenetlenség különféle alkalmainak elhárítása végett mindnyájan óvakodjanak attól, hogy más nemzetekről kedvezőtlenül nyilatkozzanak; általános szeretet uralkodjék köztük, mely az Úrban minden nemzetet jóakarattal karol át”. (Vademekum. IX. 55.)

Az ellentétes természetek egymásmelletti élete sok olyan súrlódást hoz, amely a teljes kicsiszolt-ságot termeli ki az emberből. Jól van ez így! Sőt egyenesen szükséges annak, aki áldozattal akarja viselni mások bajait is. *Önmagukon* kell megvalósítaniok a nevelőknek azt az áldozatosságot, amelyre másokat is ránevelni akarnak. Jól meg kell jegyezni: szükséges, hogy a jövőendő édesanyát *a közös élet rendkívül sok nehézségére előkészítsék*. Erre a munkára azonban a siker reményében csak az vállalkozhat, aki önmaga is túrni tudja mások életterhét és eltérő természetének kilengését.

b) Nem szabad azonban azt hinni, hogy a közös élet terhe több, mint boldogító öröme. Az elhiva-

tottság azonossága, a tiszta életre törés áldozatos-sága, az egyirányú nevelő munkába való beállás és az ezekkel együttjáró sok erőfeszítés az *azonosság vonalára* állítja az együttesen élőket. Igaz ugyan, hogy az ebből fakadó öröm hamarosan szomorúságra változik, ha túl eleven szemmel mérlegelnők a másik sikereit. De ha *tanulni vágyó lélekkel* mintáztatjuk a sikeresebb dolgozók vagy buzgóbbak életét, akkor a nagy együttes emelkedettjei élő példaképpé nőnek a gyengébb szemében. Attól természetesen óvakodni kell, hogy egyesek önmagukat emeljék a példakép magaslatára, mert ezt az önfelmagasztalást a megalázás büntetésével sújtja az Úr. A példaképet *másnak* kell meglátnia és a finom észrevétel után kell mintáznia.

Igy lesz a közös élet sok olyan szerénység forrása, amely a példakövetés után a tökéletesedést fogja eredményezni.

De a néma példa mellett a közös élet tervszerű és tudatos segítséget is biztosít. — Maga az a tény, hogy a zárdai élet a fellebbvalók részéről történő utasítás-fogadást írja elő, arra enged következtetni, hogy a maguk vezetésében könnyen túlzásba kerülők az előljáró szavában találják meg a legfelsőbb irányító hangot. De ez az odaadó engedelmesség olyan regula alapján valósul, amely szerint csak a főnöknő vagy meghatalmazottja élhet a parancsolás jogával: „Azokat kivéve, akiket a főnöknő erre felhatalmazott, senki se parancsoljon másoknak, és senkit rendre ne utasítson. Senki se avatkozzék más hivatalába, hanem inkább teljes buzgósággal a saját teendőivel foglalkozzék. Oly helyiségekbe, melyek más hivatali teendőire vannak kijelölve, ne lépjen senki a főnöknő, vagy szükség esetén azon helyi-

ség előljárójának engedélye nélkül". (Vademekum. IX. 57.)

Aki itt szerényen behódoló, az az életkivirágzásban díszesen színpompázóvá válik. Az előjáró mellett a testvérekkel folytatott beszélgetés, együttes séta, nyaralóban való élet ezer és ezer alkalmat kínál az egymás nemesítésére. Nem szabad ennek a munkának fölényes oktató módot követnie, hanem a harmathullás vagy napsugárzás finom behatását kell mintáznia. Tudni kell ugyanis, hogy az életfejlődést a csendes életerők fokozzák és a zivataros kirobbanások összezúzzák. A kedves megbeszélés pedig olyan segítség, amely a kisebb nehézségeket enyhíti, a bajokat gyógyítja és a Szeretet Lelkével való egybefonódást előmozdítja.

Óvakodni kell azonban attól a fölényeskedő, az elhivatottsággal össze nem egyeztethető lélektől, amely szinte felügyelővé tenné magát és így mások *ellenőrzőjévé* emelné felértékelt gyarlóságát. Ez a lelkiület nagy zavarnak lenne a szülője és nemcsak nem érné el a testvéri figyelmeztetés szent kötelességét, hanem megközelítené a testvérek életének megkeserítését.

Azért, hogy az egymást becsülő szeretet és az egymást javítás szent kötelessége *egybecsendülő melódiát* adjon, Ward Mária oktató mondásainak gyöngyszemeiből összeállítható a követendő módszer. Először is abból kell kiindulni minden javítónak: „Aki e társaságban sok jót akar művelni, az önmagában semmit se bizzék, hanem minden bizalmát Istenbe helyezze”. (I. 9.) Majd tudomásul kell venni azt az igazságot: „Soha nem lehetsz valóban tökéletes, ha mások tetteire, amelyekhez semmi közöd, ügyelsz”. (II. 4.) Annál is inkább, mert mindent inkább tehetünk, mint azt, hogy mások hibáján sietve botránkozunk. „Egy-

könnyen meg ne botránkozzál mások tettein, mert szándékukat nem tudhatod, hanem szokjál hozzá a látottat és hallottat jóra magyarázni." (II. 25.) Azt is tudnunk kell, hogy bár a mások megtérítése igen kedves az Úr előtt, de ez sohasem érendő el a gőgösködés és páváskodás öntetszelgése útján: „Habár a lelkek megtérítése fölötte kedves dolog Isten előtt, a tökéletességet minden emberben mégis annyira kedveli, hogy a legcsekélyebb vétet sem engedi meg, habár ezzel az egész világot megtéríthetnék is". (II. 27.) De ha ezek a feltételek fennállnak, akkor legyünk mi, a hibázók is alázatosak, mert a szeretet parancsolta segítség a lélek megnemesítésének igaz eszköze: „Az intéseket fogadjuk hálás szívvel és ne gondoljuk, hogy ez vagy amaz ellenszenvből panaszolt be bennünket s ne legyünk e miatt barátságtalanok iránta; mert ez annyi volna, mint az üdvös orvosságot méreggé változtatni". (III. 41.)

Mindezeket a bölcs mondásokat kell alapul elfogadni, amidőn a kötelező feljelentés kérdéséről akarunk utasítást adni. Ezekre épít az a regula is, amelynek szövegét imígy foglalta tételbe a későbbi fejlődés: „A nagyobb lelki haladás, különösen az önmegalázás és alázatosság szempontjából vegye mindenki szívesen, ha hibáit, fogyatkozásait és általában mindent, amit rajta bárki észrevesz vagy tapasztal, az előjárónak tudomására hozza; kivételt azok a hibák képeznek, melyekre az evangéliumi parancs áll: „Ha testvéred ellened vétkezett, menj és beszélj vele négy szem között!" " (Vademekum. II. 10.) Majd továbbá: „Vegyék mindnyájan jó néven, ha megintik őket és legyenek készen mások javításán közreműködni és azok hibáit közölni, különösen ha a főnöknő, aki felelős értük, Isten nagyobb dicsőségére parancsolja vagy aziránt kérdezősködik. E mellett azon-

ban őrizték meg a köteles szeretetet és nagyra-becsülést s csak a lelkiekben való nagyobb haladás legyen indítóokuk." (U. ott.) Ugyancsak ezt a célt szolgálja ez az utasítás: „Akinak rendtárs-nője súlyos kísértéséről tudomása van, figyelmeztesse a főnöknőt vagy a gyóntatót, hogy anyai, illetőleg atyai részvétükkel és körültekintésükkel a szorongatott lelket alkalmas eszközzel segíthessék". (Vademekum. II. 14.)

Ezeknek az utasításoknak gyökérzete Ward Mária lelkéből táplálkozik, és tételes tételei az ő gyöngyszemeire vezethetők vissza. Sohase feledjük: csak az jár el helyesen ebben a nagyon nehéz kérdésben, aki az alapítónő szellemét követve mások megjavítását a szeretet és megértés lelkével iparkodik szolgálni.

2. Melyek az áldozatos nevelő életjegyei.

A) Az Isten- és emberszeretet sugárzása.

Aki Istennek hívó szavára Sámuel lelkével tud felelni, mondván: „Szólj, Uram, és hallja a te szolgád", az biztos lehet abban, hogy a felsőbbrendű lélekéletre szóló hivatással olyan kegyelmeket nyer, amelynek kivirágzása a *szeretet*.

Az emberi lélek alaphangja is a szeretet muzsikája. Csak az a kérdés: merre terjed ki és kikre vonatkozik, milyen gyökérzetből fakad a szerető odahajlás? Van ugyanis természetes szeretet, amely a testi élet ösztöneiből fakad és alapvetésben — *birtokbavételt* igényel. Kiterjedhet a földi javakra, ösztönök vagy érzéki vágyak tobzódó kielégítésére. De van olyan finomabbá nemesedett szeretet is, amely az igaz, a szép és a jó után vágyakozik. Ebben is sok a birtokbavétel törtétese, de végső célja a lélek tartalmi gazdagítása.

Ez az Isten magasságáig is felmelkedhet! A legszentebb és legnemesebb szeretet azonban a természetfeletti szeretet, amely mint belénk öntött erény lakik az ember lelkében; iránya nem önzően birtokbavevő, hanem Isten és ember szolgálatára áldozatosan kitáruló.

Ez a szeretet gazdagítja annak az elhivatottnak a lelkét, akit a Mária felfigyelése mellett, a tevékeny Márta életére hívott égi Atyánk.

a) Az Isten szeretetéről szólva olyan kegyelemre gondolok, amely az élet egyetlen és igazi központjává teszi az ég Urát.

Már a kezdet kezdetén is óvást emelnék az ellen a felfogás ellen, amely a szeretetet az érzés világába akarná leszűkíteni. Szeretni annyit tesz, mint jól gondolni, jól akarni és állandóan jól tenni annak, aki szeretetünk tárgya.

Isten szeretetének első jegye: gondolkodunk Isten lelkével.

A Teremtő gondolatait így önti emberi szóba az Írás: „És látá Isten, hogy jó...” (Móz. I. 1. 10.) Erős hangú intés ez nekünk. Parancs és kötelesség: lássuk az életet jónak, szentnek, előretörőnek, Isten tervének, gondviselészerűen pergőnek és életet tökéletesítőnek!

Nem kis feladat az ilyen szemlélet. Az ember ugyanis a testi szemmel igen hamar észreveszi a hibát, a hiányt és nem látja a rendet, a jót és az erőfeszítő jótakarást. De a szeretet kegyelmét hordozók fordítsanak tekintetükön olyanformán, hogy először vegyék észre az élet, a világ Isten adta gyönyörűségét, *azután*, nem az ítélkező és jajveszékélő hangján, hanem *segíteni kész jószágos leereszkedéssel* javítgassák a valóban meglevő hibákat.

Így jól látva — Isten szemével látunk; és jól akarva — a szeretet második lépését járjuk. Az

istenszeretetet ugyanis jót akaró odahajlásban fokozódik a lelkünkben. A világ, az Isten törvénye és maga a Legtökéletesebb mindig úgy tűnjék fel előttünk, hogy annak jóságát áhítozva áhítozza a lelkünk. A világ úgy lépjen elénk, hogy sugározza Isten tökéletességét, az Isten törvénye és az Úr akarata pedig úgy tűnjék fel előttünk, hogy szent behódolást váltson ki belőlünk, és a végtelen Istent pedig úgy vegyük észre, hogy a Jóság végtelen hordozója után lelkünk egészével vágyakozzunk.

Mindez nem egyszerű elmerengő áhítozás, hanem olyan vágy, amely az áldozatos behódolásnak megkönnyítője. A jó cselekvés ugyanis akkor könnyű, ha a vágy kenetessége teszi pergővé a cselekvés lendületét. A szeretetből fakadó cselekedet könnyedségét ugyanis a jót gondolás és a jót akarás önkéntessége biztosítja.

Ebből a nagy jót akarásból születik meg azután a szeretet-cselekedetek sorozata, amely tárgyában az abszolút Jót, az Istent szolgálja, céljául a teljes Jót, az Istent szorgalmazza. Maga az ember, a cselekvő, csak eszközzé egyszerűsül, aki magát a jót akarja és a munkát magáért a legteljesebb Jóért végzi. Az ilyen szeretet az, mely minden rezdülésében Isten dicsőségéért buzgólkodik. Erről mondja Ward Mária: „Az isteni szeretet hasonló a tűzhöz, amelyet elzárni nem lehet; mert lehetetlen az Istent szeretni a nélkül, hogy az ő dicsőségét terjeszteni ne fáradoznánk”. (I. 25.)

Ez a szeretetcselekedet szélesben terjedhet a világra mint Isten művére, az emberre mint az Isten fiára és magára az Istenre, minden jóság és szeretet hordozójára. Bár az istenszeretet legfelsőbb foka magára az Istenre vonatkozik, mégis: az istenszeretet helyes és nemes alakja az is, amely

az Isten viszonylagos jósága útján emelkedik az ég Urához. Szerethetem a világot mint Isten tükrét, az Úr Jézust mint érettem szenvedő áldozatot, a szent Szűzet mint a kegyelem forrását, a szent Keresztet mint üdvöm fáját, a szenteket mint Isten családját és végül mégis csak Isten lesz tárgya szeretetem megnyilvánulásának. Ez pedig olyan fokú legyen, hogy egészen belemerülj szereteted szent tárgyába: „Ne elégedjél meg azzal, hogy csak szereted az Istent, hanem igyekezzél egészen beleszeretni; ajándékozd magad teljesen Teremtődnek, a teremtményeknek pedig úgyszólván csak úgy kölcsönözd magad”. (I. 1.)

Ez a szeretet azután annyira áthatja az ember lelkét, hogy szinte belső elfordulással hajlik el mindentől, ami bűn és hiba. A bűn alapvetésben Isten szeretetének megtagadása. Mást látni, mást akarni és mást tenni, mint amit a jó Isten akar. Ez a bűn lényege. Azért van az, hogy a szeretet szolgálói belső lelki gravitációjukkal szemben állnak a bűnnel. De az igazi Istent szeretők sokkal többet tesznek ennél. Ők még Ward Mária anyánk tanácsára — áldozatos szeretetet is gyakorolnak. „Isten szeretetéből ne csak a tiltott, hanem a megengedett örömökről is szívesen mondjunk le; sőt örüljünk, ha azoktól mások akaratunkon kívül megfosztanak.” (I. 11.)

Hát még milyen erősebb lendületet vesz az isteni ajándék, a szeretetbirtoklás, azoknak lelkében, akiket Isten hívott és akik készségesen állottak az Úr szolgálatára! Ismét azt mondhatnám, hogy lelkük belső tartalmát az isteni szeretetnek kell betöltenie. Annál is inkább, mert ennek a szent kincsnek felfokozására naponta veszik az élet Kenyerét és imádkozó lélekkel társalognak az ég Urával. Az ilyen elhivatott lélek tudatában van annak, hogy a szeretetet szolgálja.

Ez a tudat állandóan erősödik, és a felfokozott szeretet mindig tevékenyebb lesz.

b) Az Isten felé forduló szeretet azután az emberek felé is fordul.

A közvetlen hivatásteljesítés a gyermekleánykák nevelésére irányul, így tehát az általános szeretet is részleges irányt követ. Nem jelenti ez azt, hogy az egyetemleges emberszeretet csökkenő irányt mutat, de igenis erősebb iramot vesz a gondjaikra bízottak területén.

Tudomásul kell venni, hogy Ward Mária leányai a nevelendő gyermekleánykákat tekintik leányuknak. Az irántuk való szeretetnek tehát az édesanya szeretetének vonalán kell megindulnia. Még pedig olyan áldozatossággal, amely a saját lelki javait a gondjaira bízottak életében értékcsökkenti. „Hogy a mieink Isten nagyobb dicsőségét ne csak a saját tökéletességük, hanem a felebarát lelki java által is előmozdítsák, ne kíméljenek se fáradságot, se szorgalmat alkalmas egyének és a szükséges eszközök megnyerésére, de ezek esetleges hiánya miatt se szomorkodjanak.” (I. 36.)

Ez a szeretet azonban a természetes területről a *természetfeletti* szeretet magaslatára emelhető. Szeretni kell a gyermekben a *lelket* és a *lelki*eket. Ezek szolgálata olyan kiáradás, amely az elhivatottság kegyelmének megvalósítása. Illetve csak megindítása, mert a Ward Mária-féle nevelő munka ugyan szeretetből fakasztandó, de igen széles területen és igen különböző eszközökkel valósítandó.

De az *ilyen* szeretet még a hibákat mutató gyermekekre is erős melegséggel árad. Azt ugyanis tudni kell, hogy nemcsak jótulajdonságok hordozói vagyunk. Jó és rossz keveréke az ember. Sőt egyenesen arra kell tölnie a nevelésnek, hogy a *jónak diadalát* biztosítsa.

Vigyáznunk kell tehát arra, hogy készségesen szerető lelkünk *a hibákkal együttélő gyermekre* sugározza jóságát. Nem úgy, hogy benne a rosszszat szeressük, hanem úgy, hogy belőlük a konkolyt kiirtsuk.

Sőt ha igazán krisztusi a mi szeretetünk, akkor valljuk égi Mesterünk szavát: „Nem szükséges az orvos az egészségeseknek, hanem a betegeknek.” (Mt. 9, 12.)

A tapasztalat azt mutatja, hogy az élet szégyen Lázáraihoz való leereszkedés a sebesült lélek örök háláját sugározza. De azt is mutatja Ward Mária irányító szabálya, hogy az ilyen lelkek megmentése a tiszták megőrzésénél is nehezebb és azért dicsőbb az Úr szemében. Azért mondja a tiszteletreméltó Ward Mária, hogy a látomások kegyelménél is nagyobb érték a lelkekért való buzgólkodás. „Hivatásunkban a lelkekért való buzgóság többre becsülendő, mint a látomások és elragadtatások; mert a buzgóságra szükségünk van, azok mögött azonban igen könnyen a gonoszlélek ámitása lappanghat.” (II. 30.)

Ennek a szeretetnek először *egyetemesnek* kell lennie. Mindenkit magába kell zárnia, ha valami módon lelkünk körzetéhez tartozik. Óvakodni kell a kivételezés veszélyétől, amely valamelyes külső kellemből, lelki kiválóságból vagy erkölcsi emelkedettségéből indul ki. A gondjaikra bízottak mind Isten gyermekei; Isten szolgálóleányai tehát egyetemlegesen szolgálják az Úr házanépét. Azért inti leányait igen keményen Ward Mária: „Ne légy részrehajló, mert különben elhagy Isten s az emberek is.” (II. 23.)

Legyen azután ez a szeretet a *lelkiekre irányított*. Sohasem csodálkozva hódoló, hanem áldozatosan fejleszteni akaró. Nagyon természetes, hogy sok és értékes kincset szórt az Úr a

gyermeknép életébe. Az *ajándékvétel* alázatát kell felébreszteni azokban, akik többet kaptak az Istentől. Azután pedig a *több kötelesség* feladatát kell eléjük állítani. A növendék csodagyerekké szeretése a lélek fejlődésének megőlése.

De mindennekfelett legyen ez a szeretet olyan, amely az *örök értékek szolgálatára igényeskedik*. A fiatal gyerekleányka a serdülés alatt igen könnyen hajlítható a természetfeletti életre, de a *serdülés utáni „nagyleányt”* hamar elragadja önértékének túlbecsülése. Az élet hamarosan a földiekre, a szépségre, a külső kellemre és a jövőendő házasságra tereli a figyelmet; így azután elködösödhet a természetfeletti hivatás. Ha azonban a gondos nevelőkezelés — a természetes életkincsek helyes értékelése mellett — a természetfeletti szolgálatában áll, akkor ez a *szeretet* reáhangolja a gyermeket az örök kincsek állandó és kitartó szeretetére.

Nagyon természetes, hogy a természetfeletti szeretetnek nem szabad olyan elkülönítettnek lennie, hogy a természetes életkérdésekben való segítestől elvonatkozzék. A növendéknek éreznie kell, hogy bár a zárda lelke szerinti nevelés a lelkieket tartja elsősorban szem előtt, mégis a lelkiek alapfeltételeként a természetes élet kérdéseiben is oktató édesanyját találhat Ward Mária leányában.

Különösen a jövő hivatások tekintetében kell olyan módon közeledni a növendékekhez, hogy ezek szinte a természetfeletti hivatás szeretetével vállalkozzanak Úr adta kötelességeikre. Az élet természetes hivatása nem ellentétes a természetfeletti kegyelmi élettel, sőt az utóbbi az első megemeli és megszenteli.

Az emberszeretetnek ilyen sugárzása nemcsak a lélekfejlesztést segíti elő, hanem olyan szent

kapcsolatot teremt, amely az anya és gyermeke között található. És ez igen jól van így. Annál is inkább, mert lehetővé teszi, hogy a lelkiek szolgálata még eredményesebb legyen. Ilyen módon az Úr elhivatottja szeretetének tárgyává teszi a növendéket és a szeretetáradás áldozatossága a lélekfejlődés eszközévé nemesedik a gyermekleányka életében. Így a szeretet egészen elveszti áhító és érzelmi jellegét, kemény és nevelő erőként lép mások életébe. *Tett, teremő tett* lesz a szó legnemesebb értelmében.

Végül azt kell leszögeznünk: az Isten- és ember-szeretet igazi birtokállománya az önzetlenül szolgálatra jelentkező minden elhivatottnak; de igazi sugárzó és ezzel egyúttal teremő az lesz, aki életének minden megrezdülését az Isten- és ember-szeretet vonalán akarja érvényesíteni.

Ez a szeretet ételszolgálatot hoz, ennek a szeretetnek birtokosai sugároznak, mint az Úr paradicsomkertjét virágbaszökkenteni akaró élőnapok.

B) *Az áldozatos munkában való kitartás.*

Az édesanyáról mondják, hogy szeretete olyan erős, hogy még a gonosztevő fiáról is jót mond és érette életét is feláldozza. Ez a természetadta nagy életkincs azért egyetemleges tulajdona az édesanyáknak, hogy szerető szívük örök forrása legyen a gyermek felé áramló szeretetnek. A belső, vérszerinti kapocs híján élők lelkének nincs ilyen nagy szeretetbősége. A bántalom vagy a sikertelenség hamarosan lelohasztja azt a szeretetlángot, amellyel melengetni kellene a gondjukra bízott gyermekszíveket.

A nevelés választottjai azonban olyan anyai szeretethullámváz hordozói, hogy lelkük kiáradó

jósága állandóan örvénylés központjában tartja a gyermeklelkeket.

a) A kitartás erényének gyökere abban a derülőtő lelkületben van, amely meggyőződéssel vallja, hogy az odaadó, áldozatos nevelés végül is diadalt arat.

Ezt a tételt igen könnyű kimondani, de nagyon nehéz életelvül elfogadni és még nehezebb az életet ehhez igazítani. A tapasztalat ugyanis azt mutatja, hogy a nevelő ráhatásból alig lehet számbavehető eredményt felmutatni. Az intés, feddés, tanítás, szerető odahajlás még pillanatnyilag is kevés eredményt mutat fel. Milyen kicsinek látszik azután az a hatás, amely az élet számára marad meg a nevelő munkájából! Ilyen szemlélet után vajmi nehéz kitartani abban az áldozatos hitben, hogy mégis csak eredményhez jutunk. Pedig ezzel szemben is hűségnek kell maradniok Ward Mária leányainak áldozatos munkájukban. Alapító anyjuknak sok és eredménytelennek látszó kísérletezése nem vette el a hivatottság kedvét, hanem fokozottan arra hevítette, hogy további próbálkozások után érje el az áhítozott sikert. Leányainak tudniok kell, hogy egy-egy nevelő reáhatás csak egy-egy kísérlet. Az eredményt nem az első, második vagy harmadik kikezdés, hanem a folytonos, jóakarattal végzett *lelkimunka együttese* adhatja. Nem is szabad azt hinni, hogy a nevelő reáhatás közvetlen eredményre dolgozik. A nevelés ugartörés, szántás, magvetés, öntözés, fejlesztés, gyomlálás együttese, amely végül — sokszor mások kezemunkája nyomán — áll majd aratás elé. Az energiaátalakulás tanításánál azt hirdetik, hogy ott az energiák 15—20%-a változik át munkává. A nevelés még kisebb eredményre számítsen, és legalább közvetlen hirtelenséggel még ennyit se várjon. De azt

higgye, hogy a befektetett munka *a későbbi* jövőben megtermi áldásos gyümölcseit. A nevelés magszórása bőséges és áldozatos munka. Sok mag csak akkor kel ki, amikor az életben olyan körülmények közé kerül a gyermek, ahol a régi tanítás irányelve tudja őt eligazítani.

Ward Mária leányainak tehát semmitől sem kell jobban óvakodniok, mint attól a kislelkűségtől vagy bizalmatlankodástól, amely a nevelésnek eredményességét leértékeli. A hívő hitével kell indulni és az áldozatos áldozatával kell dolgozni.

Még a nevelés alapját alkotó *tanítómunkába* is ilyen lélekkel kell beleállni. Saját képzésüket hangsúlyozva, egymástól módszertani kiválóságokat elsajátítva, az újra meg újra induló kezdés erejével lendülve kell kezelni, közölni a tudás anyagát. *A nevelésnek lelki részét* pedig azzal a hittel kell szorgalmazni, amely biztos abban, hogy Isten kegyelme végül is biztosítja a lelki előrehaladást. Ne tartsák magukat többnek, mint élő szent eszközöknek, az Úr hivatott munkatársainak, akik lelkük áldozatos kitartásával állnak az Úr segítőtársaként a lelkeket fejlesztő égi Atya mellé. Milyen gyenge és gyarló munkatárs lenne az, aki a hitét veszítve otthagyná azt a lélekfejlesztő területet, amelyen örök állhatatossággal munkálkodik a Teremtő Isten!

A tanító és nevelő munka kitartó következetessége még *áldozatok árán* is folytatandó. Nem szabad elernyedni a tehetségnek és az akaratnak, hanem még szenvedéssel teli sikertelenségek után is folytatni kell a megkezdett munkát.

Egyéni gyarlóságainkról azt kell hinnünk, hogy azokat enyhíteni fogja az Isten kegyelme. Már csak azért is, mert nem mi választottuk életfeladatunkat, hanem az Úr hívott erre a nehéz szolgálatra. Ha *tudásunk gyengesége* rettent vissza,

akkor a naponta végzett tanuló munkával kell pótolni a hiányt. A tanító embernek — és Ward Mária leányai erre a hivatásra hivatottak! — állandóan kell a továbbképzésre gondolni; azért a hivatás teljesítés teljességéhez tartozandónak és az elérendő siker feltételének kell tartani a napi önképzést. Jól tudja ezt a hivatalos konsztitúció is, amely szerint a rendi előjárók tudtával és irányítása mellett ez a továbbképző munka a kötelességek között szerepel. „A tanultság és a tudományokban való jártasság hivatásunk fontos és szükséges segédeszköze. Így a mieink ne csak tökéletes erényekre tegyenek szert, hanem a saját szaktárgyukban is legyenek alaposan járatosak. Ennélfogva szükséges, hogy azok, akik a tanításhoz megkívánt kiképzésen még túl nem estek, lehetőleg örök fogadalom letétele előtt megfelelő szaktanulmányokat folytassanak.

Azok, akik komoly tanulmányokkal készülnek jövő feladataikra, vigyázzanak, hogy a buzgó tanulás el ne vonja őket az alapos erényekre való törekvéstől és hogy a lelki élet szeretete ne csökkenjen bennük. A vezeklést és huzamos imát azonban a tanulmányi idő alatt korlátozni kell.

Ha azért a lelki dolgokra kevesebb idejük jut, szolgáljon nagy vigaszukra az a tudat, hogy tanulmányukkal ott vetik meg Isten dicsőítésének alapját, ahol a jámborság egymagában nem elegendő. Amit a vallásos gyakorlatokból el kell vonniok, azt gazdagon pótolhatják és pótolják is a tiszta szándékkal, amellyel naponta a tanításhoz látnak; továbbá az előjárók iránt való alázattal és engedelmességgel; végül azáltal, hogy mindent türelemmel magukra vállalnak és Istennek gyakran felajánlják mindazt, ami a tanulmányokban terhes és nehezükre esik.” (Vademekum. A tanulók szabályai, 1., 2., 3.) „Teljes ko-

molysággal és kitartással lássanak a tanuláshoz. Erős meggyőződésük legyen, hogy a szorgos, erőfeszítéssel járó tanulás, ha az, mint kell, engedelmességből és szeretetből történik, Isten végtelen fölsége előtt mindig nagyon érdemszerző és az is marad még akkor is, ha később az elsajátított ismeretek felhasználására sohasem nyílnék alkalom.” (Vademekum. U. o. 5.)

Ha azonban *lelki felkészültség* tekintetében támad kétség, akkor a tervszerű öntökéletesítés feladata előtt állunk. Ez az Úr kegyelmével mindig lehetséges. Talán nem is árt, ha ez a kétely fellép Ward Mária leányaiban. Jó ez azért is, mert a hiány érzete fokozandó munkára izzít. Nem is volna helyes az öntökéletesesség áltudatával hivalkodni. Az ilyen „tökéletes” valóban sikermertesen fáradoznék az Úr szőlőjében... Lásuk meg itt-ott fellépő hibánkat, és halljuk meg hamis csengéssel szóló élethárfánk zavaros hangegyvelegét. Álljunk szembe a hibákkal és hangoljuk lelkünket a Mindenható adta, himnuszt muzsikáló isteni élethangra. Ha azután így csendül a mi lelkünk, akkor vele fog csengeni a reánk bízottak élethárfája is. Ez a lelkiség azután valóra fogja váltani Ward Mária anya szent és jellegzetes mondását, amelynek egész életen át irányítania kell leányainak áldozatosságra vállalkozó életét: „Tégy jót, de a jót jól tedd”. (III. 1.)

Ez a szolgálat alkalmassá teszi a nevelők lelkét arra a kitartó munkára, amelynek sikerébe vetett derűlátó hit valóságos életvirágzást indít a gyermekek lelkében.

b) De a kitartás erényének még akkor is élnie kell Ward Mária leányainak lelkében, ha teljesen rosszul hangolt vagy egyenesen megromlott, illetve rosszakaratú gyermeknél mellé kerül nevelő szolgálatba.

A nevelendő gyermek alapvetésében olyan valaki, aki az *öröklött vagy magával hordott terheknek bélyegét viseli magán*. Nem angyal, hanem angyali és anyagi tényezők keveréke az ember. Van, akiben több a föld, mint a lélek. Az ilyen terhelt gyermek nagy teherrel indul az élet útján. Sajnos, nem tehet arról, hogy hogyan indították, sőt azért sem igen felel, milyen körülményekből, otthoni környezetből, „nevelési irányelvekkel gazdagítva” érkezett a zárda csendjébe. Hány gyermek van az intézet falai között, aki sohasem érezte az igazi „anyai” szeretet melegét! Sokszor az erkölcsi fertőből eredő emberpalánta még azt a kis jót sem élvezhette, hogy családi élet melegében tölthette volna kis-gyermekkorát. Milyen szép feladat az Ward Mária leányai előtt, hogy az ilyen „számkivetett” édesanyjává szegődjék! Jól tudom, hogy ez nem könnyű. Nem is hálas feladat — emberi elgondolás szerint. De biztosan szent és örök dicsőségre méltó — Úr Atyánk tekintete előtt. Ezek a szerencsétlenek is az Úr földön járó küszködő gyermekei. Ezek tehát vinni, ezek mellett Veronikákká lenni olyan hivatás, amely csak a választott nevelőnek juthat osztályrészül. A módszert most nem ismertetjük; arra később térünk rá. De itt erősen hangsúlyozzuk, hogy az *áldozatos kitartás áldottjai* ezt a nehéz feladatot is lélekkel teljesítsék! Ezért buzdítja leányait a boldogemlékű Ward Mária: „Ha valakinek szolgálatot teszesz, tedd azt szívesen és ne kelleetlenül, nehogy annak, kinek teszed méltán visszatessék. (II. 7.)

A *züllött gyermekek* kategóriájának megállapításában igen-igen nagy óvatosságot kell gyakorolni. Óvakodjék az intézeti mater attól, hogy hamarosan belehelyezze egyik-másik mozgékonyabb gyermeket ebbe a kényszerzsákba. Alap-

jában inkább azt kell hinnünk — ehhez természetesen nagy derűlátás kell! — hogy ilyen gyermek nincs is. Van és lehet helytelen irányba terelt vagy itt-ott bűnös élvezetekre hajlamosabb, de igazán romlott alig akadhat. De feltéve és meg nem engedve ezt a lehetőséget, még akkor is a szerető leereszkedés útján inkább közeledni kell felé, mintsem elriasztó gesztussal eltaszítani.

A nevelőmunka alapját Ward Mária parancsa diktálja: „Minden embert szeress, de nem tenmagadért, hanem az Istenért.” (II. 19.)

A hibák súlyát nem igen érzi a sok bűn terhével terhelt. De ennek *tudatra hozása* már a javulás első lépése. Ezzel kezdem; majd az elérhető jó eszményi beállítása után azt *megkívántatom* és végül kis próbálkozások után *megvalósítom*. És ha nem megy? Akkor odaalázkodom Uram, Mesterem mellé és Szent Szívén kérdezve kérdezem: hányszor bocsássak meg a megtérő bűnösnek? Hétszer-e? ... És hallani fogom Uram vigasztaló szavát: nem hétszer, hanem hetvenhétszer! ... Ez az égi hang azután arra fogja hangolni az alázatos nevelőt, hogy újból kezdi azt a munkát, amelyet többször tönkretett a bűnös szenvedély és a gyenge akarat. Végül mégis igaz lesz ez az ágostoni mondás: „Ha tudtak ezek és amazok, miért te nem?” (Szt. Ágoston.)

Az Angolkisasszonyok zárdáinak alázatos lakói életük történetével igazolhatják, hogy az ilyen törtető, bizakodó és vakmerőségig hívő munkájuk igen szép eredményt tudott felmutatni. Az igazság az: aki próbálkozik, az diadalt arat, aki pedig leteszi a fegyvert, az biztosan elkönnyvelheti a munka eredménytelenségét.

Ezt a gondolatot szorgalmazza Ward Mária leányai lelkében, amidőn a konstitúciók előszavában az Úr kegyelméről biztosítja követőit, és

a konstitúciókat is a teremtmény működése céljából adja zárdaszüzeinek. „Habár Isten, a mi Teremtőnk és Urunk, Aki minket végtelen bölcsességéből és jóságából ebbe az intézetbe meghívott és Aki éppen olyan *biztosan a kegyelmet is megadja, hogy hivatásunkat betölthessük és jóllehet, a szeretet és odaadás belső törvénye, amelyet a Szentlélek szokott a szívekbe vésni, hatásosabban fog arra rásegíteni, mint bármilyen más külső szabályzat*, mégis mivel az isteni Gondviselés szeretetteljes vezetése a teremtmények közreműködését kívánja és minden jól rendezett társulatnak szüksége van biztos előírásokra, azért szükségesnek tartottuk, hogy intézetünknek szabályzatot adjunk, amely kitűzött célunk elérésében vezetőnk és segítőnk legyen.” (Vademekum. Előszó. A szerzetesi élet szabályai, amelyeket mindenkinek meg kell tartania.)

Akadhatnak azután olyan növendékek is, akikre gyakran állítják, hogy *egyenesen rosszakaratúak*. Minden áldozatot elbírhatsz és még a sikertelenség önvádját is elviselheti a nevelő, de a tervszerű és tudatos rosszakaraton megtörik a legnemesebb áldozatosság is.

Igazi rosszakarat valójában alig található. Mert ez vagy patológikus jelenség, és akkor a gyógy-pedagógiába tartozik, vagy a helytelen nevelés folytán fellépő dacos szembeszállás. Ebben az utóbbi esetben becsületes önkritikával be kell látnunk a saját vagy nevelő elődünk módszertani hibáját, és a tiszta szándék nemességével kell közeledni a makrancoskodásában rosszakaratot mutató gyermekhez.

Bár a gyermekleánykák részéről ez a feltételezés a lehető legritkább lehetőség, mégis számoljunk ezzel a lelki betegség határán mozgó esettel is. Alapjában arra kell gondolnunk, hogy a leg-

több esetben erősebb gyermekcsínyből, feltűnési hajlamból vagy bosszantási rosszakaratból ered az ilyen nyílt szembeszállás. A helyes önkritika és esetleges módszertani hiba javítása mellett a bölcs mater anyai szeretete, a „nem látó” és „nem halló” visszahúzódása többet segít, mint a felfigyelés és felháborodás. De még ha a legsúlyosabb dolgokkal áll szemben Ward Mária leánya, akkor is megrögzött higgadsággal, összeszedett lélekkel és a szegény eltévelyedőért áldozatos szeretettel kell a gyermek mellé állnia. Nem jelenti ez azt, hogy a szeretetvezérelte nevelési elvek miatt a fegyelmi keretek mellőzendők, de igenis jelenti azt, hogy még a fegyelmi eljárásban is elsősorban a szeretet, a javítási készségé legyen a döntő szó, és csak másodrendűen keressen érvényt a sértett jogrend helyreállítása. Az utóbbi csak akkor kerüljön első helyre, ha a közjót veszélyezteti az egyén élete. Az angolkisasszony életét jellemezze az alapítónő lelke: „Légy mindenkinek mindene, hogy így mindenkit megnyerj Istennek és amennyire lehet, törekedjél mindenkit kielégíteni.” (II. 14.)

Mindez az áldozatos szolgálat végül is odavezet, hogy a nevelő matert a szó szent értelmében az édesanyjai önátadás magaslatára emeli. Ez pedig olyan életszentség, amelyet kegyként lehet kérni, de csak *egész életáldozattal* lehet megközelíteni. Itt a vér és a test egysége helyett a lélek szeretetének áldozatossága adja azt a nagy lendületet, amely kitartó odahajlásra hangolja az áldozatos léleknevelőt. Ez a lelkület alkalmassá teszi az embert arra, hogy nehézségek, lemondások és állandó önfegyelmezés mellett is hűséges szolgálója legyen a léleknevelés szent ügyének. Az ilyen lelkiség azután olyan igénytelenséggé szelénnyül, hogy valóra váltja a tiszteletreméltó

Anya életelvét, amelyet gyöngyfűzérbe foglalt mondásai között követel: „Maradj mindvégig állhatatos az Úr szolgálatában és ne törődjél azzal, hogy hol fogod életedet végezni; mert mindegy, ha valamely kerítés mögött, vagy árokban, vagy az ágyban halsz-e meg; a fődolog az, hogy hűnek találtassál.” (I. 23.)

Azt pedig mindenki érzi, hogy ez a hűség az Úr szolgálatára és a lelkek nemesítésére értelmezendő.

C) A rosszat feledők és a jót örökké emlékezetben tartók szerénysége.

A szeretet kiáradása mindig teremtésre tör. Valami szebbet és valami jobbat akar, és ebben a fejlődő életmunkában áll készséges áldozattal a lelkek szolgálatára. Istentől áldott szemmel lát, Úr áldotta vágygal vágyakozik és szorgos kézzel segítségére siet.

A látás nem a felület megfigyelésére terül, hanem arra a sok és nagy jelentőségű lelki mozzanatra is kiterjed, amelyből a jövő élet összetevődik.

A nevelő tartsa állandóan szem előtt, hogy őt *olyan szemlélőnek küldte az Úr*, aki ennek az alig érthető kaleidoszkópszerűen változó életnek nem egyszerű felfogó filmlemeze, hanem tervszerű és hivatással járó megváltoztatója. A rossz és a jó tettet tehát úgy kell észrevennünk, hogy a jónak szolgálata legyen benne a lendítőerő. De ezt fokozza az a derűlátó lelkület, amely látja, hogy ez a munka feltétlenül diadalt arat.

Ezért van az, hogy a rosszat — megfelelő kezelés után — feledni kell, a jót pedig — ugyancsak megfelelő értéklés után — örök emlétkben kell őrizni.

a) Nagyon tévedne, aki ennél a pontnál egyes-
nesen felidézhető szövegeket vagy pontos utasí-
tásokat keresne a tiszteletreméltó Ward Mária
írataiban. Ezt a tételt sok beszéd helyett életének
történetével és okos nevelési módszerével hir-
dette az Úr választottja.

De vizsgáljuk csak egy kissé a rossz cselekvés
lélektanát, és azután keressük meg Ward Mária
felfogását, életirányát és módszerét.

A multban történt bűnös cselekvés ember és
Isten előtti felelősséget hordoz. De a felelősség
mellett a lélekben sem tűnik el erőteljesebb nyom
nélkül. Van benne valami élményszerű emlék, de
van benne a lelket tartalmától is megfosztó, a ter-
mészetfeletti kegyelmet vesztő vagy bénító
szembefordulás. Sőt azt is megállapítjuk, hogy a
fejledező gyermek hibája vagy bűnös cselekedete
az életfejlődést szemlélő és irányító nevelőre is
kihat. A lelki elszomorodás, a megbántott isteni
törvény elleni cselekvés okozta fájdalom, olyan
módon érinti a nevelő lelkét, hogy a javítási
készség, az igazságtétel kötelessége és a sértett
rend helyreállítása kemény parancsként lépnek
fel előtte.

A hibázó kis gyermek lelkében többnyire nem
is annyira öntudatos a botlás. Legtöbbször a gyer-
mekes meggondolatlanság robbantja ki belőle a
fékevesztettséget vagy egyik-másik hibát. Ámde
a pillanatok alatti változás csak enyhíti, de nem
menti a hibát. A felelősség súlya talán kisebb, de
a javítási kötelesség és az elégtétel adása lelki
parancs. Már a serdülés kora felé haladó gyer-
mekleányka jobban érzi az emberek és Isten
előtti felelősséget. De azt is tudnunk kell, hogy
az élete olyan szenvedélyüzte kapkodást mutat,
amely a belső és szigorú önfegyelmet nehezen
tudja elsajátítani. Azért a gyermek iránt érzett

tiszta szeretetethez tartozik, hogy a hivatásos nevelő figyelő szeme sohase kerülje el a növendék hibáját, és arra is törekedjék, hogy a hibákat megjavítsa. Az igazi szeretet ugyanis igazságos, jótékonyan ható és az isteni törvény szolgálatát állandóan szorgalmazó.

A gyermek hibáinak megfigyelése abból a hármasszempontról történik, amely a teljesebb megismeréshez, majd a hiba jóvátételéhez és végül a hiba kijavításához juttat. Hármasszempontról jelez ez a nevelő részéről, de a hármasszempontról cél elérése után — *a multnak olyan feledését is követeli, amelynek nyomán sohasem róható, feddhető és büntethető a már elintézett multért a gyermek.*

Ward Mária leánya vegye észre a hibát. De ezt sem a detektív kutató figyelésével, hanem a látó szem felfogó szeretetével. „Ha felebarátunkban hibát látunk, mutassunk ugyan visszatetszést a hiba, de nem a személy iránt; a hibát kárhoztassuk, de nem azt, aki elkövette; gondoljuk meg, hogy Isten mennyire szereti őt, mily méltányos tehát, hogy mi is szeressük őt.” (II. 10.)

Még a hibát is *szeretetből* keresse a nevelői szem; már csak azért is, mert az Isten is szereti azt, akinek hibája javítását munkánk felhasználásával lehetővé teszi. De a hibák látásának nem szabad összetörnie lelkünket. Soha nem szabad olyan gyarlóknak bizonyulnunk, hogy sajnálkozó elkeseredettség vagy minden jót megtagadó sötétlátás nehezédjék szomorodott lelkünkre. Azt elvileg kell vallania minden nevelőnek, hogy csak a költők képzeletvilága népesíti be angyalokkal az Úr földi paradicsomát. Azt is el kell fogadnunk — és ebben már sok az alázat is! —, hogy a mi növendékeinknél sem érhetünk el százszázalékos eredményt. Az igazi megfigyelő nevelő azt keresi, hogy az élet fényes oldala mel-

lett az árnyat, a szép és naps fényben úszó élet mellett a sötétebb, ködösebb tónust is észrevegye.

Ez az észrevétel azután nem merülhet el a feledés homályába. Ward Mária leányának tudnia kell, hogy a leleplezett hiba megfelelő módon számonkéressék és a jövő szempontjából jóvátétessék. A számonkérő Mater hangjából a kezdet kezdetén is csendüljön ki a *lélekszeretet hangja*. Nem ok nélkül használom azt a kifejezést: a lélekszeretet hangja. A tiszteletreméltó alapítónő ugyanis a léleknemesítés szent szolgálatában egyenesen azt parancsolja, hogy a megjavításnak *eszközeként* csendüljön a szeretet hangja; bölcs beszéddel ezt mondja: „Ha valakit megintesz, barátságos és szelíd szavakkal tedd azt; mert így többet érsz el, mint kemény és parancsoló hanggal.” (II. 18.) Ez a finomság azonban nem laza és elkenni akaró gyengeség, hanem a szeretet sugallta jóakaratból fakadó határozottság. A gyermeknek éreznie kell már az első hangból is azt, hogy lelki szomorúságot okozott nevelőjének és bántalmat az isteni törvénynek.

A felelősségre vonó vagy számonkérő hang után a hiba beláttatása lesz az anyai nevelő feladata. Ward Mária itt nem ad egyenes utasítást, hanem oktató példájával és bölcs konstitúciójával tanít. Egyenesen előírja, hogy bizalmas megbeszélésekben tárgyalassanak a rendtagok hibái is, és így a gyermeklelkek nevelőinek is ezt a módszert javasolja. Az ugyanis biztosnak látszik, hogy a bizalmasan és részletesen megbeszélt hiba könnyen javítható. Azért vonható le módszerül a következő eljárás. Rövid színezése annak, ami történt... A törvény ellen való fellépés feltárása... A káros kihatások megismertetése... A bűn későbbi fejlődésének megsejtetése... Mind olyan közeledés, amelyek nyomán

belső belátás alapján indul meg a bocsánatkérés és a megjavulás.

A büntető szankció állandóan kísérheti a bűnt; de itt azért van fokozat, hogy nem a legnagyobb kezdjük a legkisebb esetben. A büntetés kiszabásánál igen fontos, hogy az — az elégtételadás és jóvátétel jegyében történve — a javulást tartsa szem előtt. Itt ismét Ward Mária adja az irányt, midőn így szól: „Ha kénytelen vagy büntetni, tedd ezt úgy, hogy a megbüntetett javuljon, ne pedig elkeseredjék”. (II. 28.)

Mindezeket annak a szeretetnek kell vezetnie, amely az anyai lélekből sugárzik a gondozott gyermek felé. *Az indulat, a féktelen harag igen-igen rossz tanácsadó.* Ezek soha, vagy igen-igen ritkán párosulnak szeretetettel. Talán csak abban az egyetlen egy esetben indokolható a szent harag és szent felháborodás, ha az isteni törvények szándékosan flagrans megsértésével, vagy kihívóan szemtelen szembeszállással van dolgunk. De ekkor se legyen döntő szó a bosszú — hanem a felemelkedett felháborodás *másnapra* fűgessze fel az ítélethirdetést.

De ha a hibát jóvátettük, és az élet javulási iránya megkezdődött, *akkor borítsunk végleges feledést a multa.* Az Úr megbocsát, és a megbocsátás után gyermekévé fogad; legyen ebben is példaképe annak a nevelőnek, aki az Úr szeretet-szolgálatára áldozza egész életét. Szinte lélekbe kellene vésni Ward Mária nevelésre hivatott leányainak ezt a kemény mondatot: *a mult jóvátett hibáira sohasem emlékezzék, és a növendéket se emlékeztesse az újból való megaláztatás céljából az anyai nevelő.* A „kipakkolás” a nevelő bűnei között a legsúlyosabb! A gyermeknek is alig fáj jobban valami, mint annak a bélyegnek örök hordozása, amelyet a mult és a régen elin-

tézett bűne ütött reá. Nagyon fájdalmas ugyanis az, hogy az Úr bocsánatvétele után a nevelő nem tud a büntetés után — feledni . . .

b) Az emlékezet erejének azonban igen eleve-nen kell érvényesülnie — *a jó emlékének meg-őrzésében.*

Ennél a pontnál is Ward Mária élete adja az irányítást. Egyenesen nehéz volna idézeteket találni feljegyzései között, de életirányának és utasításainak vizsgálata reávezet arra, hogy ezt a tételt kemény iránnyal követelte.

Az erénygyakorlatok emlékének értékléséről a következőket kell tudnunk. A derűlátó nevelő ismeri, hogy az élet ezernyi és ezernyi perce a belső és külső életben számtalanul több jót termel, mint rosszat. A rossz csak azért hivalkodik és azért feltűnő, mert a jónak, a szépnek, a tisztának megtörője, megrontója. Szinte nehezebb észrevenni jót, mert az a renddel egyező volta miatt inkább Isten szeme előtt világosodik.

De az okos nevelőnek is keresnie kell a jócselekedeteket és azok gyökérzetét. Mennyivel inkább kell észrevennie annak, akit isteni kegyelem erejével az isteni természetben való részesséssel, a lélekbelátás kegyével áldott az Úr. Keresve keressük, látva lássuk, emelő lélekkel tart-suk nyilván, sőt az elismerő hang melegével istá-poljuk azt, ami a lélek zsendülésének legkisebb sarjadzása. Sokkal több legyen a meleg elismerés, mint a vádaskodó gáncsoskodás. A közmon-dás szerint is több legyen foghatunk egy kanál mézzel, mint egy hordó ecettel. Hogy pedig Ward Mária anyja valóban így gondolkodott, arra nézve idézhetjük azt a gondosságát, amellyel a tehetségeket válogatta, a megcsendülő erényeket istá-polta és az Isten előtt értékes megindulásokat tá-mogatta. Jól tudjuk, hogy zárda szüzeit *tehetsé-*

gük szerint osztályozta, a hivatottakat külön taníttatta, sőt a tehetségek fejlesztését szigorúan előírta. De azt is tudjuk, hogy a tehetség mellett a kegyelem erejét tartotta legnagyobbnak, és ezért hangoztatta mindig, hogy leányai a kegyelem állapotában éljenek és a kegyelem eszközeinek hirdetői legyenek. A megszentelő kegyelem televénye lehet a hősiek erénygyakorlásnak, és azért írja elő aranymondásában: „A hősiek lelkület nagy előnye az erénynek; azért boldog, aki Istentől ezt az adományt nyerte”. (III. 54.) Azt is tudjuk, hogy a szeretettel teljes kezelést rendkívül fontosnak tartotta, sőt az isteni szellem érdekében komolyan hangsúlyozta: „Az isteni szellem nem durva, hanem az minden udvariasságra oktató”. (I. 28.) Ez pedig mind azt jelenti, hogy a jócselekvések gyökérzetét, a tehetséget és a kegyelmi áldottságot, mindig vizsgálándónak tartotta, továbbá a megmozduló jó fejlődését az isteni szellem szeretetével bontogatta.

Ez a jóakarás és jócselekvés megfigyelése azután *örök emlékébe tartást* eredményezzen! Lásuk állandóan azt a kikezdést vagy rügyfakadást, amely a jövő termést biztosíthatja. Ez örömmre hangol minket is és az esetleges hibák esetén a szebb kibontakozás lehetőségét villantja meg előttünk. Ha ment ez a múltban, miért ne mehetne a jövőben is? De a gyermek lelkére is rendkívül jól hat, ha látja, hogy jóakarát szeretik, jócselekedeteit észreveszik és a *jövőben is számon tartva idézgetik*. Ez a gondolat önkéntelenül arra a belső megelégedettségre hangolja, hogy a zárda csendjében nem rendőri ellenőrzéssel, hanem életének gondozását végző életkertészekkel találkozott. Ilyen lélekkertészetre azután szívesen is adja magát, mert reáélmél arra, hogy ez a kezelés az ő jól felfogott érdekét szolgálja.

De a jövő szempontjából is rendkívül fontos a jó emlékebeöntése. Amikor a későbbi jövő terveit szőjük és a kisgyermek életének körvonalait rajzolgatjuk, akkor rendkívül fontos annak ismerete, hogy milyen és mekkora erőpróbákat tudott kiállani a gyermekéletben a felfejlődött hajadon. Aki nagy terhet elbírt a múltban, az teherbíró lesz a jövőben is. Sőt a teherbírásban emelő erő lesz a felnőtteknek az a tudata, hogy — a nevelő emlékeztetése alapján! — a gyermekkorban is megbirkózott a nagy nehézségekkel.

A múlt jó cselekvéseinek emlékekben őrzése élmény, drága kincs lesz, de a mellett még a jövő emeltyűjévé is válhat, ha jól alkalmazva idézzük a jelenben.

Ezekre a megállapításokra nézve ezután ismét kérdezni lehetne: hol szól ilyen formán a tiszteltreméltó alapítónő? A kevés feljegyzésben nem igen található egyenesen erre alkalmazható szöveg, de tételeinek következményei, majd a nevelési módszere reáutal ezeknek az igazságoknak értékelésére. Amikor az erény állandó gyakorlatairól szól, akkor abból indul ki, hogy a jó készségek és egy-egy múltban végrehajtott jó cselekvés mindig emlékekben őrzendők, hogy így a jövő lehetőségének indítói legyenek! „Az erény útja megállapodást nem tűr; aki előre nem halad, az visszamarad.” (III. 49.) De azt sem tűrheti, hogy feledésbe menjen a múlt, mert akkor nem nyerhet erős lendületet az erény, amely sokszor a múlt ismerete alapján szorgalmazható. Sőt a jövő életértékek kifejlődése érdekében egyre figyelmeztet: „Ifjúságodban sok kincset gyűjts érenyekből és jó szokásokból, hogy öregségedben ezekből élhess és belőlük vigasztalást meríthess”. (III. 43.) Nem lehet-e ezekből a szavakból következtetni arra, hogy a múlt jócselekvéseit olyan

élettartalomnak tartotta, amelyet a mai „élmény” elnevezéssel lehet illetni?

Sok kiválóságot várunk Ward Mária leányaitól, hogy méltó utódai legyenek alapító anyjuknak. De ha szeretetet sugárzó lelkük ezzel a *feledni tudó és emlékebe őrizni akaró* életkinccsel gazdagodik, akkor a nevelők aranykoszorúi lehetnek a sok nevelő mesterember között.

Helyesen feledni és gondosan emlékezni annyi, mint a nevelés területén a diadal koszorúját magunkhoz ragadni.

3. Az örök Atya ihletett igényesei.

Ward Mária életét legmélyebben ez a mondas jellemzi: „Semmivel se érd be, ami kevesebb Istennél”. (I. 22.) Ez a hang a földiekről való lemondást és az égiekhez való teljes odafordulást jelenti. Ha az Angolkisasszonyok rendjének nemes alapítója a lelki elmélyedés és az Úr lábánál ülő *Mária-lelkület* kidolgozásával akarta volna megvalósítani élettervét, akkor a legerősebb kontemplációs életet élte volna. Így azután élvezhette, lelki módon birtokba vehette volna az égi Atyát, akitől leeshette volna az *unio mysticá*-nak, a titokzatos lelki egybefonódásnak földön is élvezhető ajándékát. De a boldogemlékű alapító úgy értelmezte mondasát, hogy nem a lelki élvezés melegsége, hanem az áldozati élet fáradtságai útján kell a követőnek megközelítenie életelvének igazságát. Azért hirdeti kemény utasításában, hogy minden követője egész lélekkel fáradozzék azon, hogy önönéletét az Isten- és felebarát-szolgálatra alkalmassá tegye. Jól fel kell figyelni! Nem azt követeli, hogy a szeretet melegében felolvadjanak, hanem azt, hogy az áldozatos szolgálatra felkészüljenek. „Légy rajta, hogy az Isten

dicsőségére és a felebarát javára minden foglalkozáshoz és hivatalhoz alkalmasnak találtassál, de egyikre se vágyakozzál és törekedjél; nekünk csak egy a feladatunk: minden dologban az Isten akaratának teljesítése." (I. 2.)

Aki ezután erre a szolgálatra felszerelődik, az végeredményben így fogalmazza feladatát: igényelnie kell az Istenhez vezetendő lelkek lelki életét és mindenekfelett igényelnie kell az égi Atya iránti önátadással mutatott állandó szeretetet.

a) Az égi Atyához fűződés eszköze: a lelkek irányában kifejtett nevelő szeretet. Aki az Istent tartja mindenekfeletti élettartalmának, annak ki kell keresnie azt a módot is, amellyel Isten, mint Legnagyobb birtokolható. A boldogemlékű alapítónő arra gondolt, hogy azt a módot ajánlja, amely — a gyermeklélekben Isten házáat látva — ennek a szentélynek gondozásába mélyed. Aki ugyanis szereti az ég Urát, az egész odaadással gondozza az Úr földi szentélyét. Azt a gyermeklelket, amelyet házává szentelt a keresztség szentsége, tabernákulummá avatott a szentáldozások sorozata és örök dicsőségévé alakította az Úr népének életmintázása. Az igazság ugyanis az, hogy ez a lélekszentély végül is nemcsak az Úr ott-hona, hanem kibontakozott tökéletességével az Úr földön is sugárzó valóságos életképe. Aki ezt fejleszti és szeretve gondozza, az közvetve az Úr iránti szeretetnek igényese.

A gyermek iránti szeretet tehát arra irányul, hogy Istenhez vezetessék az Istentől földre küldött drága gyermek. Azért mondja a szentéletű, áldozatoslelkű alapítónő: „Hivatásunkban a lelkekért való buzgóság többre becsülendő, mint a látomások és elragadtatások;...” (II. 30.) Jól megjegyzendő ez a kifejezés: *a hivatásunkban!*

Mégpedig azért, mert ennek a rendnek tagjait a szolgálat áldozatosságára hívja a Mindenható. De azt is állandóan hangsúlyozni kell, hogy ez a szolgálat a leánynevelés terén érvényesítendő!

Az égi követ, a gyermek nem küldetés nélkül jön. Valamiféle kincset mindenik hoz. Ennek a leleplezése, kibogozása, kifejlesztése és értékesítése lesz feladata annak a szeretetnek, amely a lélek világára irányul. Mégpedig olyan formán, hogy az is kettős irányt vesz. Résztint arra tör, hogy a földi életben döntően érvényesüljön a sok és szép lelki tehetség, résztint azt szorgalmazza, hogy az örök élet díszes virágszálává váljék minden egyes gyermeklélek.

A földi vonatkozásban úgy akarjuk a lélekkészégeket érvényesíteni, hogy azok diadalmasan győzedelmeskedjenek a testiek felett, az örök életre hivatottságot pedig annyira kell hangsúlyozni, hogy az élet minden cselekvésébe beletámasszák az örök partra vetett pillantások visszahatását. Nem szabad sohasem elkerülni ezt a nagyértékű értékmérést: mit használ ez az örökkévalóság szempontjából?

Az ilyen szeretet valóságos lélekszeretet, mert minden pillanatban a lélek életéért akar fáradozni. Olyan nagy jelentőségű áldozat, amelyet sohasem tud meghálálni a gyermek. Az otthonától igen sok jót, de örök életének feltételeit esetleg szerető nevelőjétől kapja.

Az ilyen szeretetből dolgozó nevelő biztos lehet, hogy földi életének Márta-jellege Istennek tetsző. Az Úr ugyanis erősen hangsúlyozza, hogy a lélek üdvére kell fordítani minden gondot. Szól ez önmagunkra, de a gondjainkra bízottakra is. „Pedig mit használ az embernek, ha az egész világot megnyeri is, lelkének pedig kárát vallja?” (M. 16, 26.) A kisgyermek neveléséről pedig azt

mondja: „Hagyjátok a kisdedeket hozzám jönni és ne tartsátok vissza őket tőlem, mert ilyeneké a mennyek országa.” (Mt. 9, 14.) Ő maga fáradtsága ellenére is közelébe fogadta az ártatlanokat, és így példájával is arra oktatott, hogy a *lelkek gondozása, szeretetünk kiáradása* a legszentebb feladatok egyike.

Aki erre a munkára adja — hivatása szerint — lelkének javát, az biztos lehet abban, hogy olyan szerzetesnek ítéli az Úr, akinek élete más életnek léleklényét is biztosítja. Ilyen tudat pedig a földi élet egyik legnagyobb kincse. Ugyanis mindenki érzi, hogy keresve keressük azt az élettartalmat, amelynek teljesítése a kielégültség boldogságával telít. Ez pedig csakis akkor biztos, ha lelkiismeretünkben felcsendül az a boldogító tudat, hogy Isten megelégedését vívtuk ki földi erőfeszítésünkkel.

A lelki és földi megnyugvás azonban csak előfutára annak az örök jutalomnak, amelynek várományosai a lelkek gondozói. Az örök élet legfényesebb tartalmi öröme abban áll, hogy Istent szemtől-szembe látjuk. De ez olyan formát is nyerhet, hogy az Úrhoz vezetett lelkek gyűrűje övezi azt, aki kezének segítségével, lelkének szeretetével vezette Istenhez a reábízottakat. Azt is olvassuk az Írásban, hogy az ilyen lelkek tündökölni fognak, mint a nap. Természetes tehát, hogy az a tiszta életre nevelő lélek tekintheti magát a nagy égi jutalom várományosának, aki minden jóságát áldozza mások lelki életéért.

Ámde a földi és az égi jutalomvétel nem több, mint a végzett jónak Úr áldotta elismerése. Valójában olyan jutalom, amely a jól végzett erőfeszítések végső kifejlődése. Azért ez nem lesz a lelkek szeretetéből dolgozónak *béréért fáradozó munkabére*, hanem a szeretetből induló munká-

nak Isten Atyánk adta megtérítése. Ilyen munkamelllett indító erő marad a *lélekszeretet* és csak végső elismeréssé egyszerűsül az Úrnak földi és örök jutalma. Azért ajánlja követőinek ezt a rendkívül mély és lelki utasítást: „Szándékuk mindig őszintén odairányuljon, hogy a jó Istennek szolgáljanak és tessenek, és pedig önmagáért és ama szeretetért és rendkívüli jótéteményért, amelyekkel Ő bennünket megelőzött és melyeket azoknak, akik Őt szeretik, készített.” (III. 21.)

b) A lélekszeretet mellett az *egészen tiszta Istenszeretetnek* kell áthatnia Ward Mária leányainak lelkét. Sőt csakis ennek! Még a gyermeklélek szeretete is csak ennek az Isten-igénylesnek külső tettekben való megnyilatkozása.

A világtól elzárkózott zárdai életnek központja az Úr. Ez minden zárdára nézve egyetemleges. Azért él egy fedél alatt minden kolostor-lakó az Úrral és ezért hordozza szívében állandóan az Úr Jézust. De Ward Mária leányainak életében még ennél az egyetemleges Isten-keresésnél is különlegesebb módon kerül a lélek központjába az ég Ura. Itt egyedüli cél és egyedüli lélekigény az Úr! Minden értéktelen, ami az Úrnál kisebb! Nincs tehát nagy értéke a világnak, az embernek, önönmagunknak, a hatalomnak, a dicsőségnek és a tudásnak, mert mindez még csak árnyékába sem léphet az Úrnak. De mindez nyer becsülésben akkor, ha az Úr jóságának, szépségének, szentségének tükörképeként lép Ward Mária leányai elé. Ezeknek az Isten-tükröző dolgoknak eszközjellegét becsülni annyi, mint ezen keresztül is az Urat szolgálni. Maguk az Istenen kívül álló tárgyak és személyek csak annyiban alkotják az Angolkisasszonyok szeretetének tárgyát, amennyiben szoros kapcsolatuk minden pillanatban az Urat sugározza. Istent szeresd, de a teremtmény-

nek csak kölcsönözd magadat Istenért! Ezt a gondolatot rögzíti le ez az életgyöngyszem: „Ne elégedjél meg azzal, hogy csak szereted az Istent, hanem igyekezzél egészen beleszeretni; ajándékozd magadat teljesen Teremtődnek, a teremtményeknek pedig úgyszólván csak úgy kölcsönözd magadat.” (I. 1.)

Ez az Isten felé törés azért mindenekfeletti, mert a Legszentebb, a Legjobb, a Legtökéletesebb ragadja magához a felé forduló lelkeket. Azt a lelket, aki elmélyedő elgondolással megsejti ezt a rejtett kincset, azt, aki imádkozó alázkodással leesdi a Hozzá futás szent kegyelmét s végül azt a lelket, aki állandó áldozattal szeretet-szolgálatot teljesít az Úr oltára körül.

Az elmélyedő elmerülés az elmélkedés útján közelít Ward Mária leányai lelkéhez. Ezért ajánlja ezt annyira a Loyolai Szent Ignác atyánk nyomdokain járó, irányelveit tőle tanuló alapítónő. Nem pereghet le a nap a nélkül, hogy elmélyedő imádsággal ne keresné és belemélyedő lélekkel ne találná meg Urát Istenét a szeretetet éleszteni akaró szerzetesnő. „Mindnyájan törekedjenek az Istentől kapott kegyelem mértéké szerint igazi ájtatosságra s ezért az imára, *elmélkedésre* és lelki olvasásra kijelölt időt teljes buzgósággal használják fel az Úrban. A szentmisén mindennap nagy tisztelettel vegyenek részt s a szentbeszédet figyelemmel és lelki haszon után való vággyal hallgassák.” (Vademekum IV. 21) De azt nem szabad feledni, hogy ennek az elmélkedésnek *mindig* olyannak kell lennie (vagy legalább is akkor a legtökéletesebb az elmélkedés), hogy utat találjon lelkünk az Úrhoz és izzítsa lelkünket a szeretet gyakorlására. Azért mondja Ward Mária, hogy az igazi szeretet csakis a szeretet gyakorlásában mutatkozik. Intve inti tehát követőit: „Senki se

higgye, hogy szereti az Istent, ha felebarátja iránt ellenszenvet táplál a szívében, amint ez kitűnik Szent János szavaiból: „Aki nem szereti felebarátját, akit lát, hogyan szeretheti Istent, akit nem lát?” (II. 20.).

Az Istenszeretet mindenekfelettségét ezután az Úr égből csorduló kegyelme biztosítja. Ezt nap-nap után könyörgő imával kell leesdeni. „Kérjétek és megadatik nektek” — mondotta az Úr. — Így kérjétek, írja elő Ward Mária: „Ha valamely kegyelmet óhajtasz Istentől, kérd azt nagy alázattal és ha úgy látszik is, mintha téged meghallgatásra sem méltatna, a kánáni asszony példájára maradj mégis gyermeki bizalommal állhatatos az imában és mondd: „Uram Jézus! bár nem szabad, hogy Izrael fiainak kenyere a kutyák elé dobassék, mégis esznek ezek is a morzsákból, amelyek uruk asztaláról lehullanak”; erre talán te is méltó léssz hallani, mint az az asszony: „Nagy a te hited: legyen neked a te akaratod szerint.” (I. 34.)

Ha pedig az Istenszeretet mindenekfelettségi kegyét kérjük, akkor még bizakodóbbak lehetünk, hogy azt megkapjuk égi Atyánktól. A kérő imának azért van nagy jelentősége és igen nagy értéke, mert az élet még az elhivatottság ellenére is sokszor ködbe húzza a Legnagyobb és Legszenőbb eszményi képét és felcsillantja a világ hiúságának, csillogásának vagy elgondolt értékes munkánknak varázsképeit. Hamar eljuthat oda a szerzetes, hogy az Istennél kisebb dolgokat is elégségesnek minősít. Aki azonban napi imádsággal védekezik a világ „betörése” ellen, és kaput nyit az Ég áldásos leereszkedésének, annak nem kell félnie ettől a veszélytől. „Ha Isten velünk, ki ellenünk?” Aki kéréssel és sürgető kényszerítéssel kopogtat az Úr lélekkapuján, az érezni fogja, hogy leszáll lelkébe az a kegyelmi erő,

amelynél fogva örök igényese lesz égi Atyjának. Bízva bizzunk égi Atyánkban, mert: „Az Istenben való bizalmatlanság úgyszólván megakadályozza őt, hogy kegyelmeit és áldásait velünk közölje; mert valóban nagy hálátlanság is, abban nem bízni, akinek gondviselése még a lég madarait is fenntartja.” (I. 31.).

Az Úr oltára körüli szorgoskodás, az állandó lelkiekben való elmélyedés a szeretet melegével tölti be a szerzetesnő lelkét. „Élek én, de már nem én, hanem él bennem Krisztus!” (Gal. 2, 20.) Ez az Isten-szeretet olyan Istenbe olvadást jelent, amely a földi életet is a mennyország belső állomásává változtatja.

Aki ezt éli, az számúzi lelkében a szomorúságnak és ellankadásnak legkisebb jeleit is; ellenkezőleg, olyan élettrubadurrá hangolja fel magát, aki mindig derűs, diadalmas, szentferenci lélekkel muzsikálja az Úr dicsőségét. A lélek Isten-bírása ugyanis olyan csodálatos kincs, amely az embert diadalmas lelkületre hangolja. Valójában a legnagyobb igényteljesülésről van szó. Ward Mária leányainak érezniök kell, hogy az Isten-bírás már a földi életúton is minden váagnak beteljesülése. *Ezt keresték, ezzel nyert betelőzést életük minden áhitozása.* Szinte természetes, hogy az ilyen boldog életből kicsordul a túláradó öröm és derű, mosoly üt tanyát az elégedett arccon. Ezt a boldogságtól sugárzó arcot kéri követőtől a tiszteletreméltó alapítónő, mert az ennek birtokában élőket az Úr választottainak tudja: „Légy mindig élénk és vidám; mert az Úr Isten a jókedvű adakozót kedveli.” (I. 26.) A lélek öröme a köznapi életbe is betör. A hang, a modor, az érintkezés azt mutatja, hogy az Urat hordozó életszentélyek élnek itt földi együttesüket. Szinte kikívánczik tollam alól az a megállapítás, hogy

a szeretet dalosaivá válnak az Úr igényesei. De csak a derűslelkűek lehetnek ilyenek, mert a „Zavarodott és levert kedély nem szeretheti az Istent tökéletesen, nem is tehet sok jót az ő dicsőségére.” (I. 5.)

Ez az a cél, amelyre törnie kell, és ez az élet, amelyet meg kell valósítania. Az ilyen élethorodókra méltán állhat Ward Mária intelme: „Szégyeld azt állítani, hogy az Isten szolgálatában valami nehezedre esik; minden könnyű annak, aki szeret.” (I. 21.). De ugyancsak igaz lesz ez a megállapítás is: „Ne adj hitelt a balga világnak, hogy az erény gyakorlata nehéz, hiszen az örök Igazság mondja: „Az én igám édes s az én terhem könnyű.” (I. 43.). Aki ilyen lélekkel jár a zárda csendes falai között, az ott meleg, derűs lelkével, a hivatás érzésének égi örömével telt életet él, és szeretetet sugárzó élete nyomán virágszirmokba öltözködik az Úr drága gyermeknemzedéke.

Ilyenek legyenek az örök Atya igényesei!

II.

Ward Mária nevelési gondolatai a nevelendőkről.

Ebben a részben a nevelés tárgyáról, a gyermekről lesz szó. Tulajdonképpen azt a kérdést fogjuk megvilágítani, hogy minek és milyennek tartotta a tiszteletreméltó alapítónő a gyermeket. A nevelés területén ugyanis a nevelő személye mellett rendkívül fontos szerephez jut az a meg-látás, amelynek alapján ítéljük meg a növendé-keket. Mit tartunk róla és milyennek ítéljük fej-lődési lehetőségét? Ez azután azért is fontos, mert a nevelés munkája nagyobb ütemet nyer, ha nem egyszerű kötelező vagy fizetett munkával faragjuk a faragatlan emberalakokat, hanem Isten virágos kertjének emberpalántái virágba szök-kentését vállaljuk feladatul. Az első lehet — tu-dományosan képzett mesterember; dolgozó életé-nek mesterműve pedig a kipallérozott emberpél-dány. Amde a lélek szemével látó és a lélek ere-jével dolgozó nevelő — valóságos életkertész, aki díszes virágzásba bontja a földi paradicsom élet-virágait.

Hogyan tekintett Ward Mária a keze között nevelődő leánykákra, és milyen szemet igényel

azoktól, akiket életének követőivé hívott az Isten? — ez a következő pontok egy mondatba sűrített kérdése.

Már itt leszögezhetjük, hogy elvi állásfoglalásból ebből a célkitűzésből fogjuk levezetni, amellyel rendjének hivatását jelzi: „Intézetünk célja abban áll, hogy tagjai az isteni kegyelem segítségével nemcsak saját lelkük üdvözítésén és tökéletesítésén munkálkodnak, hanem ugyanezen kegyelem támogatásával felebarátjuk üdvének és lelki előmenetelének szentelik magukat *főleg a leányifjúság tanításával és nevelésével*. (Vademekum. I. 1.) Ez ugyanis a rendalapítás lelke!

1. Kicsoda a gyermek?

A) *A mi Urunk földi házanépe.*

A katolikus keresztény gondolat szerint Istentől jöttünk és Istenhez megyünk. Az életünk tehát Isten teremtésének műve, létünk alkotó-eleme a test és a lélek, a lélek tartalma pedig égi Atyánk természetes és természetfeletti kegyelmének bőséges kiáradása. Kiinduló hazánk az Ég, zarándokotthonunk a föld, és végső házunk Isten égi országa.

Ward Mária lelkét a maga teljességében átfogta ennek a tanításnak igazsága, ezért megvilágított lelke minden gyermekben az égi eredetet, a földi zarándokot és az örök élet várományosát szerette. E hármass nézőpont szerint ilyen ítélet alakult ki lelkében: a gyermek Isten földi házanépe.

a) *Az életbe indulás* első pillanatától kezdve kettős meglátás szerint lehet nézni a fejlődő emberpalántát. Lehet látni az élettani folyamatok ismeretéből kiindulva az élők sorában és lehet látni a Teremtő szent követküldésének szent

ihlettségével. Az első megítélés szerint az ember benne él a fejlődő világ eleven sodrában és alig több, mint egy-egy élőpont a nagy mindenség végnélküli méreteiben; a másik elgondolás azonban az Isten különös teremtményének, a végnélküli életet hordozó értelmes lénynek tartja az élet küszöbén megjelenő gyermeket. A nagy mindenségbe való bekapcsolódás — paránná silányít; a Teremtővel való közvetlen kegyelmi érintkezés pedig — Isten fiává magasztosít.

Aki azonban Isten fiának ítéli meg az embert, az sem tagadja a földhöz tartozást, de az élettani megfigyelés mellett az örök értékek hordozására is felfigyel. Jól tudja az örök távlatokban látó is, hogy a kis emberpalánta a test, a vér, a faj és az öröklés tényezőit hordozó életkezdés, de azt is érzi, hogy egekből induló, Istenfiúságot képviselő égi követ. Az Írás szavai szerint gondolkodik, amelyek értelmében a testet a föld anyagából teremttette az Úr, de halhatatlan lelket is teremtet bele. (Mózes I. 1. 27.) Ez az ismeret tehát nyíltan vallja a test és lélek kettősségét, és így az ember testi és lelki szolgálatának kötelességét is magával hozza.

Ez az alapfelfogás a fogamzás pillanatától isteni követnek hirdeti az embriót, és így az embert illető tiszteletet és megbecsülést követeli számára. Azért van az, hogy Ward Mária leányainak tanító nevelése — mivel ennek célja a világi életre való felkészítés! — erősen hangsúlyozza az édesanyai életre indulás tiszteletét és az új életszolgálatnak isteni elhivatottságát. Nem szabad megijedni attól a látszólagos eltéréstől, hogy a gyermek helyett a szülők életének értéklését olvassuk. Ez a tisztelet és hódolat már az eljövendőnek szól. Még pedig úgy, hogy róla, mint az eljövendő életéről, már az életbeköszöntése előtt is

olyan tisztelettel gondolkodunk, hogy benne az emberi és isteni teremtes szent rügyfakadását szeretjük. Sőt ellenkezőleg, nagy hiba volna figyelmen kívül hagyni a beköszöntés előtti szent időt, mert akkor csökkentett hódolattal hajolnánk azok felé a drága édesanyák felé, akik az élet legszen-
tebb terhét hordozzák.

De az ilyen tanítónevelés közvetve arra is hangolja a *hárfa finom* pengésével a serdülő leánynemzedéket, hogy az életszolgálat szentségére készülve a jövő életben Isten szent tervét tiszteljék. Nagyon fontos az, hogy a leánysereg tekintete az élet szentségének magaslataira feszüljön, mert ennek hiányában az ábrándozás holdbámulásává silányul a nagy hivatású élettavasz. Sőt azt is lehet szögezni az élet tapasztalataiból, hogy az ilyen tisztelő és megemelő elgondolástól távol-
tartott „melegházi virágot” azonnal elsorvasztja és letöri az élet eleven sodra.

b) Az életbeindulás szent percétől kezdve *zarándok* az életbe kopogtató csecsemő. Gondozást igénylő apró csemete, aki a föld minden lényénél elhagyatottabban, gyarlóbban, segélyreutaltabban jelenik meg a Terra bolygón. Valami csadálatos az az ösztön, amelyet az édesanyába oltott a Teremtő! *Minden* fáradság és áldozat kevés, amit gyermeke érdekében meg akar és meg tud hozni. Róla himnuszokat zengtek a költők és feje fölé az elismerés koszorúját fonják a figyelő szeretettel hozzájuk hajlók.

Ez a gondos szeretet az első perctől kezdve arra a célra tör, hogy a *fejlődés útján* tervszerűen bontakozzék a kis csecsemő. Már ebből, a szinte tudatalatti gondoskodásból is kitűnik, hogy *zarándok útra, a fejlődés zarándokútjára* helyeződött az új életpalánta. Mintha azt mondaná minden takargatás, gondoskodás, ápolgatás: erősíttes-

sék a kicsi, hogy felacélosodva haladhasson az élet nagy zarándokútján! Talán még fel sem tűnik a kevésbé magasrendűen nevelt édesanya lelke előtt a zarándokút, az életút metafizikai, sőt természetfeletti jellege, mégis arra törekszik, hogy a *fejlődés tárgyi mivoltával* közelítse meg a Teremtő adta életfeladatot.

A nevelő munka azután — akár az otthon, akár a zárda munkája — annak az életkiteljesülésnek felértékelése, amely szerint nemcsak testi, hanem szellemi és lelki vonalon is kifejlesztendő a kisgyermek élete. Ez a figyelés úgyis magyarázható, hogy az élet zarándokútján való járás annyit jelent, hogy a *testi, szellemi, lelki* készségek kibontása útján kell és lehet elérni az Úr jelölte életcélt. Most — legalább a kezdetben — arra gondol az ember, hogy a földi felfejlődésben tűnik elő a célbafutás, de — habár kevés is volna ez az életleszűkítés — ez is a kifejlesztésben való segítséget követelné a szülőtől és nevelőtől egyaránt.

Ez a segítség igen sok irányban szélesedik. Olyan munka ez, mint a kör központja felé haladó sugarak ezernyi és ezernyi oldalról való betörése, hogy az élő *emberközpontot* minden oldalról táplálja és erősítse. Testi, szellemi, lelki segítségek, szülői, nevelői, jóakarói behatások, a környezet, az élet, a nagyvilág betörései állandó hatók a fejlődő élet alakulását illetőleg. De ezek sodrában a nevelő hatások *tudatos irányítása* lesz a gyámolító munka, amely az otthon és a második otthon, az édesanya és a Mater lelkéből fakadva a legértékesebb szolgálatot biztosítja.

Mikor Ward Mária a leányok nevelésére alapítja rendjét, akkor a Raphael elhivatottságot szánja leányainak! Az „Úr földi házanépe” nem könnyen járhatja az életutat. Képességei a fejleszt-

tés hiányában elsorvadhatnak, jóra törő hajlamait elpusztíthatja az élet, azért a tanító-nevelő munkával akarja szolgálni azok lelkét, akiket az ő intézetébe vezet a Mindenható. Állandó segítő-társra van szüksége, hogy földi útját helyesen jár-hassa. Itt nem az elméleti beszéd, hanem a meg-alapított iskolák ténye mutatja, hogy mi módon akarta a leánykák mellé az ő áldozatos követőit angyalként állítani. Elve volt: legyenek mellettük a tanítás fényvetésével, gondozva őrizték az együttélés közvetlenségével és féltő szeretettel szolgálják — az anya lelkületével.

Ha azután az „Angolkisasszonyok rendje” így nézte a gyermek zarándokéletét, önként robbant ki annak a feladatnak körvonala, hogy a minden-ben segíteni akaró és tudó odaadást nyújtsa a kisdéd és a fejlődő gyermek felé. Van ebben meg-értő szeretet, a fejlődő élet iránti tisztelet és leg-több benne az áldozatos szolgálat. De ennek a segítőkészségnek lényeges jegye, hogy *állandóan* kísérje a fejlődő gyermeket. Azért van az, hogy ma már természetes egymásután, hogy a szülői bevezető nevelés után a nevelője fogja meg a gyermek kezét. De ez csak most természetes, mert Ward Mária idejében épp az volt az újszerű, hogy áldozatos lelkek vállalkoztak a kisgyermeknek ne-velő munkájára. Erősen véssük eszünkbe, hogy a középkori iskolák is elég kis helyet biztosítottak a leányoknak és különösen keveset a szegény leányoknak. Ward Mária kéznyújtása olyan ko-moly kikezdés, amely a fejlődés irányát jó előre megérezte.

c) Az életbeindulást és a zarándokutat azonban azért adja a Mindenható, hogy örök célhoz jus-son az újszülött. Ha a születés az Istentől való elindulás, ha a zarándokút a földi élet, akkor a *célbajutás az Úrhoz való hazatérés.*

Ez a cél annyit jelent, hogy az ember nem elégedhetik meg azzal, hogy a földi életben találja életboldogságát, hanem arra kell tölnie, hogy — a Teremtő jóságából vett természetfeletti életet élve — az Isten színéről-színre való látásához jusson. A hazatérés ugyanis azt jelenti, hogy a Teremtő házában találja meg örök boldogságát a „homo viator”.

Ward Mária Istent kereső lelke előtt egészen világos volt ez a meglátás. Ő azonban azt is jól tudta — és épp ez volt az ő reális életfelfogásának egyik kiemelkedő vonása! — hogy a ma még kicsi leánygyermek a *jövő édesanya* lesz. Tudta azt is, hogy az új család a nemzet életsejtje. Világosan látta, hogy a támadások közepette élő katolikus társadalmat a buzgó katolikus családok tehetik ellenállóvá. Az pedig világos volt előtte, hogy ennek a nemzetet és egyházi életet megmentő új családnak a *lelke* — az édesanya. Azért van az, hogy nem engedte elragadtatni magát a végső cél szentségétől, hanem arra buzdítja leányait, hogy ezeknek a közbeeső *céleléreknek* útján szorgalmazza a hazatérés legfőbb célját.

Az örök boldogság ugyanis nem készen váró isteni adomány, hanem a lélek talentumainak, Isten kegyelmének felhasználásából virágbaszökkenő életkiteljesülés. *Ha pedig a hazatérő* lélek a földi utat járva kerül égi otthonába, akkor ezen az úton kell olyanná alakulnia, hogy az Isten előtt értékké alakultan kopogtathasson az örök élet kapuján. Ez az alakulás pedig abban áll, hogy bár tudatára kell ébredni az örök célnak, mégis reá kell döbbeni arra, hogy a fent említett részletcélok elérése a végső célérés egyik feltétele. De különösen fel kell figyelni arra, hogy a természetfeletti kegyelem birtokában kell az égi korona után törtetni. Ez az ébresztgetés tulajdonképpen a szel-

lemi élet nagyszerűségének tudatára emel, a *tevékeny erkölcsi és természetfeletti élet* pedig a szellemi kifejlődéshez segít. Természetes, hogy az elsöben nagyobb a szülő és nevelő szerepe, de tagadhatatlan, hogy a másodikban is áldásos a segítő keze. A tanítás, az oktatás állandó suttogó szó, amely a félálomban szendergő örök elhivatottságot keltegeti, de a buzdító, gyámolító példával is alátámasztott nevelés a cselekvő élet igazi útmutatója. Ilyen meginduláshoz azután az az égi kegyelem szükséges, amely a természetes életet természetfelettivé nemesíti és így a föld házanépét, már átmeneti otthonában is az Ég várományosává és természetfeletti gyermekévé alakítja.

Ha már most pontos utasítást kérnénk az ilyen irányú nevelésre, akkor azt kellene mondanunk, hogy az ébresztgetés a legkisebb korban kezdődjék. Legyen a kis gyermek első gagyogása az Úr Jézus szent neve. Ebresztessék vágyai között az Úr Jézus közelségének szent áhítozása. Szülessék meg a kicsi lelkében az a gondolat, hogy mindezt jó viseletével, hűséges engedelmességével, imádságos életével lesz megvalósítható. De mindez csak akkor indulhat fejlődésnek, ha a jó édesanya tanítgatva oktatja erre kis gyermekét. Nem szabad hallgatni arra az álokoskodásra, hogy a meg nem értő gyermek előtt felesleges a metafizikai gondolatok feldobása. Az igazság az, hogy ezeknek az életigazságoknak felfogására, alapvetésben alkalmas a gyermek — a hit kegyelme folytán. Így tehát már a legkisebb korban is *csiráztatandó* a legszentebb gondolat. Értés és nem értés félreteendő; hiszen a kifejlett ember sem érti teljesen a Végtelen célkitűzéseit. Annyit mindenki ért, amennyi neki a korához szükséges. A kis gyermek életébe belekerülő igazság végül is magve-

tés, amely után életbeszökkenő, erősebb megvilágosodás következik.

Ha ilyen helyes lélekfelhangolódás nem történik, akkor ez a feladat is Ward Mária leányaié. De ma már hinni kell azt, hogy inkább a tovafejlésztés, mint a megindítás az Angolkisasszonyok intézetének feladata. De azt se felejtsük, hogy ebben is nagy érdeme van az *értékes édesanyákat nevelő* életiránynak.

A további célszolgálat, az erkölcsi és természetfeletti élet segítése azután szülő és nevelő együttes munkájának eredménye. Ward Mária szívesen bizza a nevelés kezdetét a szülőre, szeretettel kér gyámolító, támogató együttműködést is, de az iskoláitól megköveteli, hogy ezt a vallás-erkölcsi életet mind erőteljesebben szorgalmazzák. Azért követel leányaitól életpéldát, hogy róluk mintázhassák a kis leányok életük kialakítását. Azért követel követőitől nagy szeretetet, hogy ennek erejével magukkal és magukon keresztül az égiek felé ragadhassák a gyermekeket. Imaéletükben pedig azért kell sokat imádkozniok növendékeikért, hogy az Isten kegyelme haramozza be a fejledező életvirágokat. Azokat, akik teljes virágzásukban érjenek a célérés örömében a mennyek országába.

Hogy kell tehát látni Ward Mária leányainak a gyermekeket? Isten házanépének, amely együttes az Égből indul, földön fejlődik és Égbe törve hazaérkezik. Ezen az Úr jelölte úton szerető lélekkel kell rájuk tekinteni, örömmel kell segítségükre sietni, és áldozatos étellel kell őket az örök életbe vezetni is. Tulajdonképpen a *hazakísérő* szent hivatását keli teljesítenie; azt a kötelességet, amelynek betöltése után mint a hűséges szolgáló, ő is betér Atyja örömébe.

B) A „második otthon” apró csemetéje

Az emberiség nagy családjában a környezetre mindig hatással van az ember, de lelkéhez — tulajdonképpen nevelő feladatként — azok tartoznak, akiket egyenesen rábízta. A Úr nagy családja tehát a zárdák csendjében olyan kisebb családokká alakul, amelyekben Ward Mária leánya lesz a köréje gyűrűződő gyermekek édesanyja. Ez a kis család valóságos mintázása és lelki téren tökéletesítése annak a szent fészeknek, amelyben született, ahol legmelegebb otthonát éli és ahonét földi-égi célja felé röppen a kis gyermek.

Az élet rendes keretében csak segítő otthonná lesz a zárda csendje, de igen sok esetben — különösen a megzavart és erkölcsi tekintetben törést szenvedett családok gyermekeivel vagy árva kis csemetékkel szemben! — egyenesen pótló hivatást teljesít az új „második otthon”.

De akármelyik feladat is jut osztályrészül az elhivatott szerzetesnőnek, mindkét esetben arra kell törekednie, hogy benne a gyermek „édesanyját” szeresse, ő pedig a gondjaira bízottban „gyermekét” istápolja. Az igazi otthonból zárdába kerülő vagy elhagyatottságából kifolyólag zárdában élő nevelésben csak ott lesz különbség, hogy a szeretet erősebb ütemét azzal szemben kell éreztetni, akit ettől a tavaszi lehelettől megfosztott a kérlelhetetlen élet.

a) Hogy a nevelő zárda csendes magánya „második otthon” lehessen, annak első feladata így fogalmazható: legyen Ward Mária leánya a kis lányok „édesanyja”.

Az anya szerepe az életben a természetes életadás szent hivatása mellett a család gondjainak viselése, a gyermek lelki életének szolgálata és saját életének szent áldozatul hozása. Ez a hármas

kötelesség teszi őt azzá a szent személlyé, aki köré, mint élő áldozat köré gyülekezik a család minden tagja. Hozzátehetjük: jóban, rosszban egyaránt. Már csak azért is, mert az ő lelke sugározza a szeretet melegét és az ő védő palástja nyújtja a biztos védelmet. Ennek az élet elhivatottjának szerepvállalása teremtené „második otthon”-ná az új, az iskolai, a zárdai együtttest és ennek a szerepnek önkéntes vállalása nemesíteni Mater”-ré, „édesanyává” Ward Mária áldozatosait.

Ha nem is egyenesen erre a pontra értette a következő szavait a boldogemlékű alapítónő, mégis ideírható mondása, mert a hivatásteljesítés teljessége akkor lesz Ward Mária szelleme szerinti, ha a gyermekgondozó nevelésre is alkalmazzuk általános életszabályát. „Tedd, amit teszes; vagyis minden szorgalmadat és egész figyelmedet csakis arra az egyre irányítsd, amivel éppen foglalkozol és ne törődj semmi egyébbel; mintha más dolgod nem is volna s végezd azt jól és tökéletesen.” (III. 2.)

Ennek a feladatnak teljesítése nem olyan nehéz, mint amilyennek első pillanatra látszik. Már csak azért sem, mert a természetes életszolgálatól áldozatosan visszahúzódó tiszta lélek ugyancsak a természet eleven erejével igényli, hogy szerető gondoskodásának élő személyeket találjon. Reájuk kiáradhat az a sok szeretet, amely csordultig tölti a női lelket. De az áldozatos élet-tűzzé szerényedés sem lehetetlen annak, aki a hivatás elfogadásánál nem önmagát, hanem Istent választotta. Olyan ez, mint az égő tűzre hulló tömjendarab, amely finom füstté alakulva szórja bódító illatát az Úr oltára körül. Ennek az átfinomodásnak önkéntes és szeretet indította vállalása megkönnyíti azt a feladatot, amely Tihamér püs-

pök jelszavává kopácsoltatott: „Égő tömjén az áldozat tűzén!” Jól jegyezzük meg: a hivatással együtt jár a szükséges kegyelmek közlése is. Az édesanyjai hivatás helyett „a lelkieket szolgáló édesanyává” való elhívás magával hozza, hogy az elhivatott lélek minden kincsét a legnagyobb cél: a természetfeletti jó érdekében kamatoztassa. Azért hűségesek legyenek Ward Mária leányai abban is, hogy életelvül kövessék — még a gyermekleánykák nevelésében is — alapítóanyjuk mondását: „Akit Isten jó természettel, vagyis jó tehetséggel és hajlamokkal áldott meg, ne fojtsa el azokat, hanem csak jó célra irányítsa.” (III. 42.)

Ha pedig ilyen lelkülettel könnyűvé válik minden, akkor kipontozhatjuk a „nevelőanyává” nemesedés hármas kötelességteljesítésének módját is.

A Gondviselés súlypontja a lelkieken át a szellemiekre irányul. A cél: a lelki és szellemi újjászületés vagy gazdagító kibontakozás, a mód: szeretettel teljes közeledés, az eszköz: a fényszórás és a fejlődést adó élet napsugárzás, harmatozás biztosítása. Az „anya” lelke csak szeretettel teljes lehet. Jót akaró, jót ajánló és jót adó. De ezt a szeretetet kemény következetességgel lehet megvalósítani. Ez nem hang, ez nem simogatás, hanem megéreztetés. Mégpedig annak a megéreztetése: lelkem gondjainak legnagyobb, de legszeretettebb gondja vagy! Ezt a tételt *soha* sem szabad *mondani*, de — minden cselekvésből ki kell éreztetni. Jutalomban is és büntetésben is. Ennek a közeledésnek nemcsak az a haszna lesz, hogy viszontszeretetet termel, hanem az is — és ez a lényeges —, hogy a gyermek észreveszi a feléje közeledőnek az ő lelke megneemesedéséért történő fáradozását. Szinte azt mondhatnám: át-

tevődik a nevelő célkitűzése a növendék lelkébe, és ennek nyomán ő is ezt a kötelességet nézi legelsőnek és legfontosabbnak! A szerető közeledés mellett a szeretet állandó sugárzása idején igen könnyű a helyes magvetés. Az így gondozott lélek jól szántott talaj, amelybe a termékenység reményével hullik a nevelő fejlődést szolgáló búzaszeme. Ez a vetőmunka pedig a tanítás lelki gazdagításával indul, majd magasabb értékeléssel, tisztább látással, emelkedettebb életet igénylő vágyakozással folytatódik, végül a szellemiségének nek tudatára ébredt lélek eleven gravitációval lendül az örök értékek felé. *Itt* rejtőzik annak a tanításnak a gyökere, amelynek tudatában tanító munkára rendelte leányait Ward Mária. „Az árnyat elüzi a fény” — a lelki megvilágosodás a föld ködét vonja el az égiek elől.

Ez a tanítás észrevétlenül *neveléssé* nemesedik, mert a tanított anyag és a tanítási mód azért közelíti a gyermeklélek pitvarát, hogy ezek kopogtatása ébresztgesse az alvó, de nagy hivatottságú tehetségeket és igényeket. Itt nem az anyag sokasága, hanem a közlés minősége a döntő. A jelszó ez legyen: adassék a tanított anyag a lélekébresztés, lélektelítés elhivatott gondolatával! Az anyai élet lemintázásában azután az áldozatos élet igénylése lesz a betetőzés. De ez nem úgy értelmezendő, hogy egyik a másikat időrendben követi, hanem úgy, hogy az utóbbi adja a lelkiiség magassági pontját, amíg a tudásközlés az alapvetés lesz a „második otthon” munkájában. Ezt az állandó nagy áldozatosságot úgy kell megvalósítani, hogy a hivatásunkkal járó munka minden mást előzzön! A jó öregek nevelési módszerében tekintélyes helyet foglalt el ez a tétel: Ébredésed az Úr oltára előtti szolgálatra való jelentkezés legyen! Ez a bölcs tétel arra hangol minket, hogy

a nap folyamán is első kötelességünknek tartjuk a tanító nevelés szolgálatát. Le kellett tehát mondanunk saját érdekeinkről, áldozatul kellett dobni kényelemszeretetünket, tömjénné kellett váltani időnket, ha azt halljuk, hogy a ránk bízott gyermekek érdeke segítő kezünk után kiált. Az egyik nevelő jelszavává kovácsolta: Az időt, mint a véges élet kincsét örök arannyá varázsolom, ha a lelkiek és szellemiek érdekében mások javára fordítom. Ward Mária leányai vállalták ezt a lélekalkímia csodás munkáját és változtassák arannyá, lélekarannyá, örök értékű arannyá lelkek szolgálatára adott idejüket, tudásukat, kényelmüket és minden tehetségüket! Vállalták pedig ne csak mások bölcs példájától vezettetve, hanem alapító anyjuk utasítása nyomán, amely állandóan követeli tőlük életük egész áldozatosságát — az elfogadott nevelő hivatás érdekében. „Légy mindenkinek mindene, hogy így mindenkit megnyerj Istennek.” (II. 14.)

Ilyen önfeláldozó szolgálatnak mi lesz az eredménye? A felelet röviden: gyermek édesanyjává lesznek a „második otthonban”.

b) De nem nézheti édesanyjának a nevelőt a kisleányka, ha nem nézheti őt „gyermeké”-ként a zárda Matere.

Ismétlésbe esnénk, ha a szerető közeledés, a magvető gondoskodás és az áldozatos élet kérdéseit fejtegetnők. Inkább arra hívjuk fel a figyelmet, hogy milyen az a nézőpont, amelyből látni kell a „mi gyermekünket” és milyen az a mód, ahogyan kezelni kell a „mi gyermekünket”.

Milyen szemszögből nézzek tehát „gyermekemre?” A legáltalánosabb fogalmazásban: mint Isten követére, a föld kis zarándokára és a mennyország várományosára. A részletesebb nézőpont: mint „az én gondom tárgyára”, mint „az én lelki

családomb sarjadékára”, mint „az én nagy felelősségemre”. Ezek a belállítottságok igaz képet mutatnak a gyermekekről és nevelő szolgálatra hangozzák Ward Mária leányait. Ezek a finom sugárvetések ugyanis olyan lelki szálakká változnak, amelyek az idegenből beköszöntő leánykát — *édesleányukká* varázsolják. Gyermeke lesz a jó Maternek; olyan gyermeke, akit Isten küldött hozzá, akit feladatul adott és gondozás tárgyául teremtett. Az ilyen szeretetkapcsolat azután lehetővé teszi a tervszerű és állandó, elfogultságmentes, jó-rossz tulajdonságokat feltáró megismerését. Ezután a megismerés után pedig kirajzolódik az az *igazi gyermekarcél*, amelyet az áldozatos lelkű nevelőknek kell kialakítaniok.

És milyen legyen az „édesanyai” megfigyelés a „gyermekét” illetőleg? Ugyancsak valami általános felelettel kell kezdeni. A megfigyelés sohasem lehet rendőri ellenőrzést mutató tekintet. Ez a látás csak meglepetett pillanatok kirobbanásának fényképét adja. S bár ez a „pillanattfelvétel” sokszor a lélek rejtélyéből kivillant rejtett jelenetet közöl, mégis végeredményben a lélek bezárkózását és nagyobb felfigyelését, óvatosabb körültekintését eredményezi. Inkább a *családi élet közvetlenségét* kell megteremteni, mint az ellenőrzés keménységét hangoztatni. A családi élet közvetlen formája — szinte önfeledten — kihozza a gyermek jó és rossz hajlamait. Ezt a finom miliőt az „édesanya” közvetlen lelkével teremtheti meg és ebből a természetes megnyilatkozásból a gyermek lelke gyökérzetéig is leeresztkedhetik. Azután fokozatosan a bizalmas beszélgetések szent percei kínálnak igen-igen sok és nagyon értékes alkalmat. Ilyen percek olyankor születnek, mikor az Isten követeként küldött nagyobb megindulások, örömök, szomorúságok, esetleg gyengélkedések

köszöntenek be a gyermek életébe. Ezek az égi követek — *léleknyitók*; nyomukban bátran beléphet — a nevelő édesanya. Az ilyen alkalommal beköszöntő édesanya előtt lehullik a lélek leple és megnyílik a lélek szentélye. Ezek azok a „társalgások”, amelyek a hallgatóknak „hasznosak” és amelyekről nem lehet tudni, hogy oktatócélt tartanak szemük előtt. Ezt ajánlja leányainak Ward Mária, amikor így szól: „Társalgásaid mindenkor olyanok legyenek, hogy hallgatód azokból hasznot merítsenek; de egyszersmind oly alakban tartva, hogy színe se legyen annak, mintha másokat oktatni akarnál.” (II. 16.) Az ilyen beszélgetés nyomán minden lélekkárpit félrehúzódik, mert most „az anya” és a „gyermek” lélektalálkozásának leghszentebb perceit jelzi az idő. Ebből a meglátásból ered azután — a nevelőben és a növendékben — egyidőben feltámadó *újjászületési vágy*, amely a tökéletesebb, a jobb és a nemesebb élet vonalára akarja lendíteni az életet. Az ilyen módon felértékelt gyermek emelkedési, újjászületési vágya szinte kikényszeríti azt a lelki folyamatot, amelyet „generatio spiritualis”-nak, „lelki nemzésnek” mondok. Mivel pedig ebben a titokzatos lelki folyamatban a szó lelki értelemében vett nevelő lesz a *szülőanya*, azért az új élet valóságos édesanyjává válik az a zárdaszűz, aki a magasabbrendű életre indította a kisleánykát. Van ebben olyan megindítás, erősugárzás és áldozatos önátadás, amely a szó lelki értelmében *gyermekévé* teremti az Isten szemében újjáalakult emberpalántát.

Ezt a szent szolgálatot az *életpélda* az erény fogalma alá is állíthatjuk. De természetesen olyan életpéldára kell gondolnunk, amely nem egyszerű mintázásra állított élőszobor, hanem sugárzó tevékenységű teremő élet. Ilyen áldozatos és tevé-

keny példává nemesedést követel Ward Mária leányaitól, amidőn azt írja elő számukra: „Igye-
kezzünk mindenkinek jó példát adni; mert ha
Krisztus e parancsa folytán: „Úgy világossodjék a
ti világosságtok az emberek előtt, hogy azok jó
cselekedeteiteket lássák és dicsérjék az Atyát, aki
a mennyekben vagyon’, minden ember köteles
példás életet élni, mennyivel inkább kötelessé-
günk ez nekünk, kiket Isten arra hívott meg, hogy
az ő dicsőségét terjesszük és felebarátunkat az
üdvösségre vezessük.” (II. 33.)

Így lesz gyermeke a növendék Ward Mária ál-
dozatos leánya, és így indul meg az a szent
életkapcsolat, amely az anyai szív melegét sugá-
rozza a fejlődni akaró gyermeklélekre.

A befejező sorokban az első mondatra gon-
dolkodunk vissza. Mindenkit nevel az ember, aki lel-
kének körzetéhez kerül. De az igazi nevelőhatás
ott és azon a területen valósul, ahol az édesanya
és a gyermek lelkikapcsolata tud megvalósulni.
A gyermek szemének az anya arcvonását kell
meglátnia a nevelőben; a gondos Maternek pedig
gyermekét kell szeretnie a reábizott növendék-
ben. Az igazi „otthon”-t nem lehet teljesen pó-
tolni soha. De „második otthon”-ná lehet terem-
teni a zárda és iskola ridegnek látszó falait, ha a
falakon belül nem tanárok és tanítványok, hanem
anyai és gyermeki lelkek találkoznak.

2. Milyen az egyes gyermek?

A) A „látszat emberkéje” és az élet „valóságos
apró népe”.

Ward Mária tanítva nevelő leányai nem elé-
gedhetnek meg a gyermekleányka általános meg-
ismerésével. Hiszen — nagy általánosságban

szólva — nem serdülő leánykákkal, hanem egy-egy serdülő leánykával van dolgunk. Szinte természetes, hogy a gyermekleányka felé forduló nevelő lelkének kicsorduló kérdése: te ki vagy? A név, a származás, a leíró jellemrajz kevés. Talán fokozatosan többet és többet mutat, de *valóságos lélekkép megalkotása* a megfigyelő és tudományos elmélyedés eredménye.

Erre a belső lélekrajzra pedig igen nagy szükség van. Csak annak teljes birtokában tudhat a lélek mélyére szállni a segíteni akaró nevelő.

A nevelő és növendék viszonyában a legnehezebb feladat ennek a kettős kötelességnek egybecsendítése. Először ugyanis a külső látszat jelenségeit kell megfigyelni, de másodsorban a lélek szentélyét záró kapukat kell szeretettel felpattantani. Az t. i. bizonyos, hogy gyakran keveset ér a figyelő szem, mert erős zár zárja a lélekszentély titkos műhelyét.

Az igazi nevelőnek tudnia kell, hogy az első felvillanásra a „látszat emberkéi” állnak előtte és csak a bölcs, a komoly, szereteten épülő közeledés után tárul fel előtte apró népének valóságos lélekképe.

a) A külső látszat azonnal megragadja a figyelő nevelőt. A külső alak, az arc, a jó vagy rossz modor, a kellemes vagy kellemetlen hang, a rendezett vagy csinos külső, esetleg elhanyagolt öltözet elfordulásra vagy odahajlásra hangol. Ezek a vonások valójában igazságot tárnak fel, de csak olyat, aminő mögött csendesen meghúzódik a lélek igazi képe. Csak a felületes lelket ragadja meg vagy idegeníti el egyik-másik külső mozzanat.

Akit rabjává tesz a *külső alak*, az a felületes szemlélet alapján alkotja ítéleteit. Bár a szülői otthon igen sok értéket ad a gyermeknek, még-

sem lehet a gyermek megítélésének alapja a szülők gazdasági és erkölcsi élete. Az bizonyos, hogy a legközvetlenebb környezet igen mély nyomot vág a leányka életébe, mégis az az igazság, hogy a szerénysorsú, társadalmilag alsóbb réteget alkotó családok köréből is sok-sok életliliomot fakaszt az Isten. A szülői ház értékét leginkább az *édesanya adja*. Az ő tiszta, gondos munkája vetületet vet a leánykája életére. Itt azután közömbösnek látszik a társadalmi életnívó.

De még a nagyobb tudás vagy szorgalmas erőfelesztés, vagy készséges odahajlás sem mutatja a gyermeklélek igazi értékét. A tudás alapja lehet ugyanis az Úr-adta nagyobb tehetség vagy az otthon segítő keze (tanítónők és otthoni segítők állhatnak a gyermek mellett; esetleg sokat látott, hallott egyes dolgokról stb.), sőt itt-ott a túlzott önértékesedés és fékevesztett önértéklés is serkenetheti munkára a leánykát. Az pedig már nem sorozható az igazán dicsérendő indító okok közé, ha a gyermek szinte a hízelkedésig alázkodik, csak azért dolgozik, hogy elismerést csikarjon ki a maga számára. Az ilyen lehet *vastagbetűs* az évkönyvben, de aligha kiemelt az Isten országában.

A tudás után az erkölcsi és vallási élet jelei hatnak megragadóan vagy elutasítóan a nevelőre. Alapjában helyes az, hogy az életértékek legmagasabbjai szerint ítéltessék meg a gyermek, de örök kérdése marad a nevelés művészetének, vajjon milyen lelkimélýségből fakad az erkölcsi és vallási élet külső megnyilvánulása. Azt ugyanis el kell ismerni, hogy a külső élet nem mindig egyezik a belső lelkiület indítóokaival. Legtöbbször a belső a külső tükörképe, de ugyancsak igen gyakori eset — különösen leánygyermeknél, — hogy a *külső arcvonás a környezetnek szól*.

Hasonlattal élve azt mondhatnám, hogy kétféle naplót vezet a gyermek. Az egyiket úgy írja, hogy itt-ott véletlenül kint felejtve a mama számára készüljön, a másikat olvashatatlan tintával vagy titkosírásokkal önmagának őrzi. Az első alaposan hiányos — a rosszat tekintve, de erősen ki-pontozott a — a jó színezésében. Az ilyen gyermeknek Ianus arca van. Finoman símuló, a külső keretekhez szentül alkalmazkodó — a nevelő felé, de ösztönösen eltorzult, önző, örömsóvárgóan zilált — a társai körében. Még az erkölcsi és vallási élet gyakorlásában is fellelhető ez a kétszínűség. Éppen azért, mert jól tudja az ilyen gyenge egyéniség, hogy életének becsét vagy értéktelenségét gyakran a vallásgyakorlatok külső látszatától ítélik meg. Az ilyen „látszatitéletek”-től óva int a tiszteletreméltó alapítónő, mert nagyon jól tudja, hogy éppen a kevésbé értékesek hajlamosak arra, hogy külső cselekvéseik fitogtatásával vívják ki mások elismerését. Amikor a következő aranymondásban követőihez szól, akkor nevelő eljárásuk számára is aranyszabályt ír, mondván: „Hogy valaki gyakrabban, vagy ritkábban járul-e a szent áldozásához és miért, azt a többiek ne kérdezzék, azzal ne törődjenek, mert hisz semmi közük sincs hozzá; társnőiknek gyónásáról pedig épp úgy nem szabad egymás közt beszélniök, mint azoknak áldozásairól”. (Vademekum. IX. 62.)

Bár ez mind igaz és megfigyelésen alapuló igazság, mégsem szabad olyan sötétlátónak lenni, hogy a legtöbb leánynövendéket ilyennek gondoljuk. Az életben több a jó, mint a rossz! Csak azért tolakodik elénk a sötétlátás szelleme, mert a rossznak természete a kikiáltás, a hangoskodás, a jóé pedig a szelíd, az alázatos, a csendes visszahúzódás. A verekedő, hencegve kiabáló gyermek

azonnal feltűnik, míg a hátsó padban meghúzódó „szürke veréb” szerénysége csak a *jobb figyelők* előtt világosodik. De az is igaz, hogy a hivalkodóbb rossz életvonásai hamarosan kivillanak, de sok lelki küzdelme, titkos áldozatossága, kemény belső harca, következőleg igen sok jócselekedete csak az Isten előtt lesz ismeretes. Azért kell inteni a jó nevelőt, hogy hamarosan ne mondjon általános, vagy részleges rossz ítéletet a növendékéről, mert a borúlátás ködössége borongossá teszi a fényvetésre hivatott lelkét. De ha nem igen szabad elítélő ítéletet alkotnunk, akkor még-kevésbé szabad az erkölcsi és vallási élet gyakorlásának látására *kétkedő bizalmatlanságot* táplálunk. Fogadjuk el alaptételül ezt a nevelő elvet: *mindenkiről jót kell feltételeznünk, amíg az ellenkezőt be nem bizonyította.* Ez a tétel pedig a nevelésben annál inkább igaz, minél erősebben hisszük, hogy alapvetésben az Isten indítja, vonzza, segíti magához a fejlődő gyermekembert. Az pedig a legnagyobb nevelési hibák egyike volna, ha valaki hirtelen indulatában, fékevesztett haragjában kegyetlenül ráfogná a gyermekre, hogy nemes buzgolkodása *csak alakoskodás.* Maga az is elítélendő, hogy meggondolatlanul vádakkal dobálódzunk. Hát még mennyire kerülendő az a vakmerőség, amely Istennek fenntartott ítélet-mondást követel fékevesztett indulatban önmaga számára. Az ilyen kemény ítélet csak akkor jogosult, ha a belső életszentély titkait is ismerjük. Ez pedig kizárólagosan az Isten előtt ismeretes. Ne vegyük magunkra azt a felelősséget, hogy ítélvén megítéltessünk, mert a mi örök Bírónk arról is felelősségre von, hogy miért merészkedtünk halálos csapást mérni a fejlődő gyermeklélekre. Azt ugyanis a lehiggadt ember

is belátja, hogy ilyen durva támadás szinte megöli a gyermek lelkét.

Ward Mária bölcs életgyöngyszemei között van egy, amely így hangzik: „Ha hibádon kívül utasítatol rendre, jusson eszedbe, hogy ámbár ezúttal igazságtalanul szenvedsz, mégis más, előbbi hibádért megérdemelted azt; — azért ne mentesd magadat, hacsak nem kérdeznek, amely esetben valld meg az igazságot”. (III. 53.) Ez az intellektus *hősies fegyelmezettségre* vonatkozik, és egyáltalában nem nyit kaput az ok nélküli ítélkezésekre. Sőt, mivel hősies lemondást követel az illetéktelen támadással szemben, azért *csendes és kemény elítélést* a felületes támadóval szemben. Ezért tanulságos lehet a nevelőknek, akiket ilyen eljárástól óva int!

Különben se féljünk olyan nagyon az alakoskodás szellemétől. Nem fog az fellángolni, ha mi nem leszünk olyan elfogultak, hogy feljegyzett számok alapján akarnók lemérni a gyermek erkölcsi és vallási értékét. Aki írásban vagy emlékezetbe vésve olvassa a szentmise hallgatás, a szentgyónás és szentáldozás számát — és az összeadás után mondja ki az elismerő, vagy elítélő ítéletet — az ne csodálkozzék azon, hogy a gondozott gyermekei visszaélnek a legszentebbel. Valójában maga a nevelő az oka az ilyen alattomos lelkület kifejlésének. Szinte idekívánczik a latin mondás: „Medice cura te ipsum”. Magyarul így értelmezhető: Söpörj először a magad háza előtt!

Mindez a külső életvonás igen könnyen helyet ad a szimpátia vagy antipátia érzésének és igen hamarosan eredményezi „a jó gyermek” és „a rossz gyermek” cégjelzését. Isten óvja ettől az elhamarkodottságtól a nevelőket, mert az igazi megismerés sokkal körülményesebb és részlete-

sebb tudományos ismereten és tapasztalati megfigyelésen alapszik.

b) Az élet valóságos képét az a szülő és az a nevelő tudja igazán megalkotni, aki az elfogultság elvetése mellett kitartó munkát áldoz a gyermek testi-lelki készségeinek megismerésére.

Bár a tudományos ismeretek és megfigyelési módok Ward Mária idejében még egészen homályban voltak, mégis leszögezhetjük, hogy anynyit megsejtett és keményen követelt a tiszteltreméltó alapítónő, hogy az állandó megfigyelés lehetősége miatt *internátusi együttélésben* nevelendők a leánygyermekek. Ez a rendelkezés arra enged következtetni, hogy a hétköznapi közvetlensége és az állandó együttlét jobban kitárja a lelket, mint a hivatalos találkozások merevsége.

A mai ismeretek alapján előbbre jutottunk. A tudományos életismeret szerteágazó kísérletezései (élettani, örökléstani, lélektani, gyermektanulmányi stb. megfigyelések és kísérletek) olyan irányba terelik a nevelőt, hogy a sok tájról összegyűjtött ismeret mozaikszemeiből akarja a gyermek valóságos életarcát megalkotni. Nem tagadható, hogy szülőknél és nevelőknél foglalkozniuk kell a tudományos haladás hozta kérdésekkel, mert alapos szakismeret nélkül nehezen tudunk a gyermek lelkéhez férközni. A test és lélek viszonya, a terheltség és szerzés útján mássá alakult élet kérdései, az élettani kérdések ismerete (mirigyrendszerek belső szekréciója stb.), a lélek tevékenységére kiható tényezők feltárása annyira szükséges, hogy ezek meglátása nélkül, vajmi nehéz igen komoly eredményeket várni. Még az az ellenvetés se tereljen le erről a területről, amely szerint az *édesanya és a hivatásos nevelő* valamiféle belső ösztönrel eltalálja a helyes módot. Ebben az állapotban az az alanyi

igazság, hogy a *nevelés művészi munkáját* ihletni tudja a természetadta életerő, de a művészi lendület helyes érvényesítése feltételezi az alapos, tudományos ismeretet. Még az sem igazán döntő ellenvetés, hogy a régi élet ezek nélkül is jól nevelt. Lehetséges, hogy az ismeretek arányában és az igények foka szerint helyesen tudtak nevelni, de a *tökéletesebb* életigénylés tudatában a *tökéletesebb eszközöket* kell használnunk. Éppen ezért szülőket és nevelőket reá kell hangolni arra, hogy a gyermekélet megismerését — a tudományos életszolgálat eszközeinek és módszereinek igénybevételével — szorgalmazzák.

De különösen követniök kell ezt az irányt Ward Mária leányainak, akiknek alapítónőjük a korát előző bölcseséggel és előrelátással jelezte a helyes nevelő megismerés módszerét. Az ő korának lélekismerete és a nevelésre kiható tényezők felfedezése még nem volt olyan mint ma. De ha ő a legeredetibb és legújszerűbb nevelőmunka hirdetője lett, akkor ebben az újszerűségben követőinek is tündökölniök kell. Nagyon természetes, hogy ez az újszerűség nem lehet reklámszerű hangoskodás, hanem az újabb ismeretekre támaszkodó szerény és alázatos áldozatosság.

Látszólag messze esik a fenti gondolattól az a vállalkozás, amely a zárt, klauzurával védett élettel szemben is világi apostolkodást követelt, mégis arra is lehet gondolni, hogy a kornak, az életnek, a fejlődés sodrának láttára, szinte forrongást okozó újításoktól sem félő kikezdő, sohasem zárkózott volna el az újabb és értékeesebb eszközök előírásától. A készséges és minden eszközök felhasználó lélek ismeretében nyugodtan mondhatjuk, hogy ennek az iránynak követése benne pihen az útmutató irányvezetésében.

Ámde az is gyarló és elfogult ember volna,

aki a tudományos ismeretek birtokában — szűk látókörrrel — azt hinné, hogy az ezen az úton szerzett ismeret elégséges a gyermek belső arculatának megrajzolásához. Nagyon sokat segít itt az áldozatos, egyéni megfigyelés és a döntőjelentőségű vitális kapcsolatok felvétele.

A tapasztalat a szülők és nevelők egyik legerősebb eszköze. Az otthonban könnyebb ez a munka, de az iskolában is értékesíthető ez az eszköz. Csak látva lássunk és hallva halljunk! Lehet, hogy tudatos ez a megfigyelés, sőt üdvös is, ha az. De csak *adatgyűjtésre* szolgáljon és ne *leleplezéseket* eredményezzen! Meg lehet figyelni mindent, de sohasem szabad rajtaütésszerűen elrontani a későbbi eredményt. Lehet szinte észrevétlenül látni a gyermeket játékaiban, pihenése idején, magányában, higiénikus életkeretében, tanulása alatt, sétája közben, olvasmányai folyamán. A látott adatokat megjegyezzük, majd újabb megfigyeléssel ellenőrizzük, és csak a biztos esetekből vonjuk le a nevelési következtetést, de ezt is egyelőre csak a magunk számára. A lélek kép teljessége érdekében. A felhasználást illetőleg majd később jelezzük a teendőket. Nagyon jó, ha a szülők és nevelők egybevetik megfigyeléseiket. Szeretettel és bizalommal, de mindig a gyermek jól felfogott érdekében. Azért ajánlatosak a szülői és nevelői megbeszélések, amelyeknek tárgya nem annyira az egyik-másik tantárgy előmeneteli jegyeinek milyensége, hanem inkább az életkép megrajzolása legyen.

A tapasztalati kutatás mindenesetre értékes, de mégis a lélek külső megnyilatkozásából akar a belsőre következtetni. Ennél az eszköznél a nevelő a lélek küszöbénél áll, és a szentélybejutást csak a *következtetés* végzi. Az igazi ismeretre csak az tudna szert tenni, aki előtt lepattan a

szentély zára és kitárulnak a lélek kapui. Így azután csodás odaadással kilép a szentek szentjének lakója, szerető készséggel tárja kezét a szülőknek és nevelőknek, és bevezeti őket a gondolatok, az érzések és a tettek születésének szent helyére. Itt azután szembenéznek a belépők és az otthon lakója és elcsendül a „ház urának” ajkán az áhitatos szó: Lásd az életemet!

Ez a titkosan végbemenő áldott folyamat azután hosszabb és kitartóbb együttest követel. Szinte szent együttest. Olyat, amelyet csak itt-ott tör meg egy-egy *szelíd kérdés* és zavar meg egy-egy *igen halk válasz*. Nehezen mondhatnám beszélgetésnek ezt a lélektalálkozást. Inkább olyan intuíciós ismeretszerzésnek nevezhetném, amelyet segít az itt-ott felhangzó csendes gondolatcsere.

Nagyon természetes, hogy ennek a lelki kapunyitásnak alapja a szerető gondoskodás és a megértő áldozatosság. Csak olyan lélek mellett nyílik meg a mások lelke, aki csak Istenért és a lélekért dolgozik. Azért mondja Ward Mária anyánk: „Az isteni szeretet hasonló a tűzhöz, amelyet elzárni nem lehet; mert lehetetlen az Istent szeretni a nélkül, hogy az ő dicsőségét terjeszteni ne fáradoznánk”. (I. 25.) Akit ugyanis hevít az Isten iránti szeretet tüze, az áldozatosan vállalkozik erre a szent és nehéz munkára is. De csakis — Isten nagyobb dicsőségére!

Az ilyen léleknyitás akkor teremt állandó nyíltságot, ha az egyszer belépő — még a rossz életarc megismerése esetén is! — fokozódó szeretettel, a bizalommal soha vissza nem élve és soha, de soha, még szemrebbenéssel vagy szemrehányással sem áll a gyermek mellett. Ez a csodás lélekapcsolat azután olyan életismeretet ad, amely a cselekvések hátterében álló, mozgó erők feltá-

ulásával a fejlődő emberke egész igazi valóságát tárja elénk.

Ward Mária leányai ezt kérik a szülőtől és ezt követelik önmaguktól!

A szülőtől csak kérik, de önmaguktól követelik meg! Annál is inkább, mert Ward Mária elgondolása szerint olyan családi életkeretet kell megteremteni az internátusi életben, amely ennek a lelki egybefonódásnak lehetőségét biztosítja. Az internátusnak az otthon levegőjét kell megteremtenie, ahol a hosszú és minden körülmény közötti együttélés bőséges alkalmat nyújt az ilyen lélekismeret megszerzésére. Bízva bízbanak a hivatott zárdaszűzek abban, hogy hivatás-szerű kötelességet teljesítenek. De gondoljanak arra is, hogy az ilyen mélységvizsgálat ne a túlzott önbizalomra, hanem isteni kegyelem segítségével építkezzék! „Aki túlságosan bízik önmagában, gyakran fog hibázni, mert Isten megengedi, hogy a gőgösök időnkint elessenek és eként önismeretre jussanak.” (III. 15.) De aki Istenben bíz, az itt is eredményt fog felmutatni! Legyen tételünk: Istennel és Istenért!

A gyermeknevelés nehéz munkájára vállalkozók előtt sok és igen nehéz kérdés ropkod. De a sok között a legnehezebb és leghangosabb ez: Te ki vagy? Mit hoztál magaddal az Úrtól, mit szereztél a földön, és mit végeztél eddigi életedben? Van ebben a kérdés-seregben olyan kíváncsiság, amely az élettani adottságokra vonatkozik, de van olyan kérdés is, amely az elhivatottságot akarja megismerni. Mindkettő igen fontos probléma. Mindkettő a nevelő lelkének igazi kérdése. De nem hallgathatjuk el azt a meggyőződésünket, hogy ezekre az égető kérdésekre a *lelki kapcsolatok* felvételével lehet csak igazi feleletet adni. Épp azért arra kérnök igaz szeretettel a szülőket

és a nevelőket, hogy a *vitális* kapcsolatok megszerzéséért minden áldozatot meghozzanak. Csakis ez a közvetlenség nyitja meg a lélek kapuit úgy, hogy lélek a lélekkel a közvetlen szemlélet erejével találkozzék. Lehet sokat tudni, lehet sokat megfigyelni, de az élő lelket megismerni csak a vitális kapcsolatok felvételével lehetséges.

B) Az élettarisznyájukban kevesebb talentummal indulók.

Akit megragad az a gondolat, hogy mindnyájan az Égből jövünk, az természetesnek találja, hogy örök Atyánk senkit sem indít életkincsek nélkül életútjára. Kinek-kinek hivatást ad és a hivatás teljesítéséhez elégséges talentumot. De az is igaz, hogy nem mindenkit küld vezetésre, hanem igen sokat hív egyszerűbb szolgálatra. Ezek az utóbbiak kevesebb testi, szellemi és lelki kinccsel indulnak. Ezekre céloz égi Mesterünk, amikor a talentumosok sáfárkodását lemérve a tíz talentumostól új tizet, az ötöstől új ötöt követel. Az egy talentumost csak azért bünteti, mert nem sáfárkodott az egyetlennel sem! Ward Mária jól tudja ezt. Sőt annyira életbevágónak tartja, hogy rendjének alapfeltételévé teszi a *megosztó-dást* (tanító materek, segítő testvérek!), iskoláiban a tananyagban való választási lehetőséget is előírja. Az ő elgondolása egészen Mestere lelkéből táplálkozik: mindenkit valamelyes talentummal indít az Isten, és ennek a talentumnak kamatoztatását várja tőle a Mindenható.

Mivel a Teremtő előre elgondoló tervében ilyen rétegezetten pihen az élet, azért Ward Mária leányainak csakis úgy kell nézni ezt a megosztó-dást, hogy ennek szentségét tudomásul véve min-

den működésüket ehhez szabják. Szeretve szeres-
sék és igényeljék a talentumosokat, de nagyon
szeressék az élettársnyájukban kevés talentum-
mal indulókat is.

a) Aki rágondol arra, hogy a kevés talentum-
mal áldottakat is az Isten indította, annak eszébe
kell jutnia, hogy őket is Isten parancsolta ölelő
lélekkel kell fogadni. Ha magunk elé rajzoljuk a
testi és lelki fogyatékosok tompább vagy lassúbb
csapatát, akkor önként robban ki lelkünkől a
részvét érzése, amely később odaadó szeretetben
nyer lendületet. Nem könnyű áttekinteni azokon
a szegény testi nyomorékokon, betegeken, gyenge
szervezetűeken, akik az élet küzdelmeit illetőleg
nehéz jövőnek néznek elé. Nem akarom itt Ward
Mária leányai nevelő feladatai közé sorozni az
irgalmasságra alapozott nevelést. Ezek a *teljesen
elesettek* más áldozatos lelkek gondjaihoz tartoz-
nak. De azt mégis érinteni kell, hogy bizonyos
testi hiányok esetén az általános nevelés keretén
belül nagy kötelesség hárul Ward Mária ne-
velve tanító leányaira is. A lelki tehetségekben
kevéssbé áldottak elég nagy tömegben gyülekez-
nek Ward Mária leányai köré is. Ez természetes,
mert a jó szülők a kevéssbé tehetséges leányká-
jukat is a legtökéletesebb módon akarják nevel-
tetni. Az ilyen nevelésnek pedig alapfelté-
tele a zárda ihletett légköre. Ezért kell állandóan
hangsúlyozni, hogy Ward Mária nagyon helyes
nyomon járt, amidőn a világtól visszahúzódó zár-
dai nevelést olyan magasra értékelte.

A nevelőt már az első látásra igen könnyen
megszállja az az elfogult szellem, amely elemi
vonzódással húz a kiváltságosak felé. A jobb
külső és a nagyobb tehetség hamar központtá
teszi a bővebben ajándékozottabbat. Alapvetés-
ben természetes ez a kiváltságoshoz való fordulás,

de nevelés szempontjából a legnagyobb hibák egyike. Még nagyobb hiba volna azok részéről, akinek minden kevés, ami Istennél kisebb. Az igazi hivatottság azt jelenti, hogy az Úr indította szerzetesnő áttekint az életkincsek mennyisége felett, és inkább a gyengébb felé forduló szeretőbb odahajlással szolgálja a szellemiek ügyét. Nem akarom azt mondani, hogy ez az áttekintés olyan vakká tegyen, hogy a kiválóságokat észre sem vegyünk, hanem azt akarom erősíteni, hogy ez a felülemelkedés gátolja meg az érzelmi odafordulást és hódolatos körülrajon-gást. *A több talentumost azért kell észrevenni, hogy többet kívánjon tőle a nevelő!*

A kevés talentumosról is vegyük tudomásul, hogyha egyik-másik életkincs hiányában kevésbé alkalmas is a feltűnő csillogásra, mégis alkalmas arra, hogy a Gondviselő tervei szerint *a lelki és a szellemi életcél* elérhesse. Ezért őt is életzarándoknak kell tartanunk, akit a mellék-célok mellőzése mellett — a legfőbb cél elérésére kell segíteni.

Ha már most a módokat keresnők, akkor a lelki leereszkedésnek ilyen sorrendjét kell betartani: a kevés testi, lelki ajándékkal indulóhoz a *részvét* indítson minket. Legyen ez olyan csendes odahajlás, amely a legfinomabb megsejtéssel iparkodik kölcsönös segítséget nyújtani a kisebb tehetségnek. Nagyon természetes, hogy ezt a megfigyelést és ezt a részvétet *sohase* fejezzük ki elítélő szóval, sajnálkozó hanggal, mert gyengébb tehetségének fájdalma ugyanis benne él a növendékben, és fáj neki, hogy mások is hánytor-gatják kisebb tehetségét. A részvét önként olyan *szeretetté* fejlődik, amely különösebb gonddal gondolja a gyengébbet. Szinte „véletlenül” könnyebbet kérdezzet tőle. Itt-ott kis megbízásokkal

emeli. De mindenesetre arra *tör*, hogy az *önbizalmat*, a *sikerek lehetőségét* ébresztgesse benne. Továbbá azt a gondolatot vesse a lelkébe, hogy az akarás, a tehetséghez mért erőfeszítés a megbíralás és megítéltetés alapja! Ez nem is emberi kitalálás, hanem a talentum használata felett ítéletet gyakorló Úrnak eljárása. Semmisem esik olyan jól a kisebb tehetségű gyermeknek, mint a megemelés, hogy ő is tehet jót és élhet Istennek, embernek tetsző életet. Ez a tudat önértetet fejleszt és tevékenység fokozódást eredményez. Megöli a lélek legnagyobb ellenségét, a „Minderwertigkeitsgefühl”-t és kirobbantja az erősebb megfeszülés energiáját. A részvétből fakadó szeretet azonban olyan találékony, hogy a legkülönlegesebb módokat használja fel a *gyámolító segítség* biztosítására. Ez a gyámolítás a tanulás és szellemi élet területén keres érvényt. Az első azt akarja, hogy a tudás elsajátításában adjunk támogatást, a másik pedig arra *tör*, hogy az erkölcsi és vallási élet területén nyujtsunk sokat a gyengébb növendékeinknek. Így Ward Mária leánya bőségesebben magvető és melegebb szeretettel vezető Rafael lesz.

Ezeknek a hivatásoknak hűséges teljesítése a rendesnél fokozottab találékonysággal keresi a segíteni akarás módszereit. A tanításban szívesen magyarázza részletesebben és elemibb módon a tananyagot, tapintatosan kérdezőti vissza az új kérdéseket és ismételgeti a nehezebb megvilágításokat és *tűrelmet nem veszítve* ismétli a már többször elmondottakat. A legelső megvillanásokat lesve lesi. Helyes, ha dicséri a legkisebb próbálkozást is, mert ezzel a bátorító buzdítással nagyobb erőfeszítéseket indít életbe. Majd fokozatosan kisebb sikerekhez vezet, és azután egy-egy lelki próba elé állítja. Nyilvános iskolai, ünne-

pélyi szerepléshez juttatja. Sikerét — ha szerény is — elismeri és kis dícsérettel kíséri. „Véletlenül” a folyosón, a tízperc alatt is reábukkan, és egy-két útbaigazító szót mond neki. A felelésre szólításnál nem a megszokott hangon hívja, hanem valami kedvesebb alkalom esetén kérdegeti. Itt is szeretettel segíti. Szinte megérzi, hol és mikor fog akadozni a szellemi kerék, és ilyenkor megelőzően segítségére siet. Sok és különböző mód kínálkozik, felsorolásuk meg sem közelítené a találékonyság ezernyi eszközét. A szeretet olyan találékony, hogy kimeríthetetlen az a bőség, amelyet felmutathat.

Attól nem kell félni, hogy e miatt a különlegesebb módszer miatt a *kivételezés* vádjával illethetnek. Az igazság ez: kivételesebb a gyermek adottsága, kivételesebb módszerrel közeledünk hozzá. Még az igazság sem szenved sérelmet, mert valójában az volna igazságtalanság, ha a kevésbbé tehetségestől ugyanannyit követelnénk, amennyit a legtehetségesebb mutathat fel. Az élet a talentumosztásnál eltéréseket mutat, a nevelő munka ezeknek a valóságos eltolódásoknak elfogadásával igyekszik arányos módszerrel egyensúlyt teremteni.

Egy hiba ellen mindenesetre védekezni kell. Ez pedig az a túlzás, amely vagy annyira elkényeztet, eldicsérgeti a kis tehetségűt, hogy nagynak, nagyon is nagynak érzi magát, vagy pedig annyira dédelgeti, hogy az erőfeszítést is kiöli lelkéből. De ezek a hibák könnyen elkerülhetők, ha Ward Mária szellemében arra neveljük a leánykát, hogy *igazi önismeréssel* vállalják a gyengeségük feltárását is!

A tanítás mellett a nevelő hivatása arra is kiterjed, hogy *a szellemi nevelés* területén tudjon sokat adni a gyengébb gyermeknek. Ha gyenge

vagy itt-ott erkölcsileg is elesett gyermek kerül a jó Mater kezébe, akkor legyen irányelve az alapítónő bölcs mondása: „Ha másokon valami helytelent látsz, igyekezzél azt jó magaviseleteddel helyrehozni; a hibázót azonban meg ne ved, sőt inkább részvéttel légy iránta, magadban pedig kelts üdvös félelmet, meggondolván azt, amit a Szentírás mond: „Aki magát állani gondolja, vigyázzon, hogy el ne essék”. (II. 5.) Ezt a hangot mindig hallaniok kell azoknak, akik Ward Mária leányainak tartják magukat. Alapítóanyjuk hangja ez, amely arra int, hogy a hibázóval, a gyengébbel szemben mindig megértők és részvéttel levők legyünk. Mivel pedig a tanítás mellett lényegesebb a szellemi nevelés, azért ezt a nagyobb kincset bőségesen szórjuk a gyermeklélek felé.

Ha az Isten kevesebb ajándékkal indította is őket, az erkölcsi és vallási élet kidolgozásának bizonyos fokát tőlük is követeli. Tehát a nevelőknek is szorgoskodniok kell a lehető legtökéletesebb eredmény elérése érdekében.

b) De bármilyen szerény is talentumban egyik vagy másik gyermek, mégis mindenkiről tudnunk kell, hogy *valamilyen hivatásteljesítésre* őt is küldötte az Úr.

Igy azután az első kérdése a nevelőnek: mi a célja ezzel a küldetéssel az Úrnak? A „véletlen” és „tragikus elindulás” nem lehet magyarázata annak, aki a Gondviselő szeretetében hisz. Annak tudnia kell, hogy Istenatyánk még a kisebb talentummennyiséggel is célokat szolgál. Kell lenni ebben abból az isteni előrelátásból, amely a jövőt is látva előre-elhatározásával értelmesen adományoz és nem ad kincseket. Helyet talál benne azután az az előrelátás is, hogy az értékes lelki kiteljesüléshez ez és ennyi elég. De mindenek-

felett benne az az isteni terv, amely az élet skálájában az emberek testi és lelki fokozatosságát tervezte bele a nagy világba. Ámde úgy, hogy a különböző tökéletességű lelkek az adott tehetségek felhasználásának mérve szerint ítéltetnek meg. Ha azután azt az egyesekre vonatkoztatva valamiképen megsejtjük, akkor már nagyobb szeretettel tudunk tekinteni a kevésbbé tökéletes emberre is.

Ward Mária, kinek gyakorlati érzéke mindig kivillant az eszmei elgondolások mellett, erősen figyelmeztet arra, hogy nevelésének irányát az adja, hogy *anyai hivatás teljesítésére* nevelendők a leánykák. Hogy kit és mire hív az Úr, azt az adott talentumok és a fellépő események mutatják meg. De az valószínű, hogy az örök életcél mellett még a kisebb tehetségtű is az anyai hivatás betöltése mellett a család *angyalának*, a *nemzet szolgálójának* és az *egyház munkatársának* küldötte az Isten. Ez a földi célbetöltés olyan *vártaállás*, amelynek hősiei teljesítése a nevelők indításaitól és az Úr kegyelmének felvételétől függ. Ha erre az indítás-szolgálatra készségesen vállalkoznak Ward Mária leányai, akkor a kevésbbé áldottak soraiból az otthon, a nemzet és az egyház szolgálóit nevelik.

Ez a különleges elindítás *különös kezelést* is igényel. Ha az Úrnak a kevésbbé tökéletes ember teremtése is teremtő célját alkothatja, akkor a nevelőre is reáhárul az a feladat, hogy azt a kisebb tehetséggel indulót különös gondozással kezelje. Esetleg nehezebb belőle kihoznunk az életértékeket. Hát nagyobb lendülettel állunk munkába! Vagy talán a megindulás után lassabban pereg az élet kereke. Hát még nagyobb erővel próbáljuk forgatni ezt a lelki-szerkezetet! Mindenesetre azt kell vállalnunk, hogy a mi mun-

kánk legyen odaadóbb, ha gyarlóbb a növendék életkincstára.

De leginkább az erős gyámolítás marad kötelességül a jóakaró nevelőnek. A gyenge ember erős támaszt igényel, lett legyen akár lelki, akár szellemi téren észlelhető a gyengesége. Annyi bizonyos, hogy csakis úgy tudunk valamit elérni, ha az állandó segítő szeretetével állunk melléjük. Az erős, a tehetséges vagy szellemileg jól elindított gyermeknél elégséges a lendítő segítség. Ezeknél a lelki szegényeknél nagyon is szükséges az állandó készenlét, a gyámolító segítség.

Végül sokszor arra kell gondolnunk, hogy a kevésbbé kiváltságosak egy-egy vonalon igen sokszor kiemelkednek. A Teremtő kincsosztásában olyan atya, aki egyiknek egyik tehetségből, a másiknak másik tehetségből adja a bőséget. Azt is figyelembe kel tehát venni, hogy a tehetségek megoszlása szerint kell az egyesekkel foglalkoznunk. Amit és amiért kapta, azt és azért kell kibontanunk! Valami módon az *egyéni elgondolás és az egyéni értékelés* szerint kell látnunk és kezelnünk a gyermeket. Akit közügyességgel áldott meg az Úr, azt nem szabad szellemi útra szorítani, de viszont a szellemi tehetséggel áldottat ezen a téren kell értékesíteni. Azt sem szabad követelni, hogy teljes egyöntetűséggel egy-egy irányba tereltessék minden gyermek. Mindenikben értéknek kell tartanunk azokat a tehetségeket, amelyeket kapott. Csak az a kötelességteljesítés a helyes, amely szerint a *tehetség szerinti helyre* szorítunk mindenkit. Ez az eljárás egyezik az Úr alkotta élettervvvel, mert a megoszlás erejével indított gyermekemberkét tehetségkincséhez mért helyre indítja a Teremtő. Ismét idéznem kell Ward Máriát! Ennek az igazságnak tudatában osztotta meg rendjét, és ennek elfogadásában

engedte, hogy növendékei — tehetségük szerinti megoszlásban! — válasszák a tananyagot.

Ilyen módon minden tehetségnek és kisebb képességnek megvan és meglesz a helye az életben. Egyik az anyagi munka vagy fizikai erőfeszítés területén fog fáradozni, a másik a szellemiek szolgálatában fog szorgoskodni. Abban, ami az élet egyetemes célja, az életszolgálat területén minden egyesnek megadja a belső lendületet a Teremtő.

Végezetül arra kell még a figyelmet felhívni, hogy a tehetség mérve szerinti teljesítményt vár az Úr az ő földi követőitől. De azt is tudnunk kell, hogy ehhez a helyzethez viszonyítva nehezebb kötelességteljesítést bíz rá a nevelőre. A kis talentumost az ő kincseihez méretezve üdvözi, a nevelőt pedig az áldozatosabb feladatteljesítés miatt jutalmazza különlegesen. Így is lehetne mondanom: A kis tehetségű gyermek is életcél ér, a gondozó nevelő pedig erősebb nevelő-próbán érvényesítheti tehetségét.

Sőt azt a gondolatot is ide kell írni, hogy az életterhekkal küszködő az erények próbatételét kapta, a nevelő pedig a nagyobb erőfeszítések erénygyakorlására kap alkalmat. Az igazság az: Isten kezéből jó származik, és Isten keze még a viszonylagos rosszat is jóra fordítja.

Az egészségből az az igazság világlik ki, hogy emberi szemmel csak a gyengeségek tűnnek elénk, azonban Istentől áldott szemmel látva — a gyarlóságok ellenére is — ég felé irányuló életet látunk és a nevelésben érvényesülő nagyobb erőfeszítésre feszülünk. Célt érhet tehát az üresebb tarisználás, de ennek életnevelésén edződik a nevelő áldozatos lelke is. Nincs tehát céltalanság a gyengébb és gyarlóbbak életében, hanem az ilyen gyermekek is beleilleszkednek az Isten teremtő

és üdvözítő tervébe. Mégpedig úgy, hogy fokozatos tökéletességgel az élet bizonyos területén ők is érvényt találnak, a velük foglalkozók pedig áldozatosabb munkájukkal nagyobb dicsőséget érdemelnek.

Sohasem szabad feledni az Írásnak ezeket a szavait: „Vagy nem olvastátok-e az írást: a kő, melyet az építők megvetettek, szegletkövé lőn; az Úr tette azzá és csodálatos az a mi szemeink előtt”. (Mk. 12, 10—11.)

3. Mindenki az Úr kegyelmének élő hordozója.

Az emberi erők csak emberi eredményt létesíthetnek. Ezért van az, hogy a gyarló, gyenge vagy a terhelten törött egyéniségek felé bizakodás nélkül tekint a legtöbb nevelő. Mintha kicsendülne lelkéből a nem ok nélküli hang: itt már alig érhet el eredményt az ember. Ez már nagyon, de nagyon nehéz nekem! Figyelmeztet Ward Mária: „Szégyeld azt állítani, hogy az Isten szolgálatában valami nehezedre esik; minden könnyű annak, aki szeret.” (I. 21.) Ez a bölcs gondolat arra az egyházi tanításra támaszkodik, amely szerint Isten előtt semmi sem lehetetlen. Az sem, hogy a bűnösből szent, a gyengéből erős születik. Szent Pál, Mária Magdolna, Szent Ágoston példája élettel igazolja ezt a tanítást. Ezért szól intően a tiszteletreméltó alapító, hogy ebben a kegyelemadta lélekátalakító munkában — a nehézségek ellenére is! — keményen helyt kell állnunk. Az apostoli lelkületnek tüze, a visszahúzó remetének lelke éljen azokban, akik az emberlelkeket Isten kegyelmének erejével akarják telíteni. Sohase feledjük tehát mondatát, amely így szól: „A mieink legyenek buzgók, mint az apostolok, lelkiileg ősz-

szeszedettek, mint a remeték, hogy a saját, mint felebarátjuk üdvéről gondoskodhassanak." (II. 31.)

a) Isten kegyelméről tudnunk kell, hogy az újjászülő hatalom. Az Írás hivatkozik erre, amikor az Úr Nikodémussal beszél a lelki újjászületésről: „Bizony, bizony, mondom neked, ha valaki újra nem születik vízből és Szentlélekből, nem mehet be az Isten országába." (Ján. 3, 5.) Sőt a csodálkozó és a dolgok lehetetlenségét értelmezni nem tudó Nikodémus előtt egyenesen magyarázza a lelki újjászületésnek lehetőségét. (Lásd Ján. 3, 9 — 21.)

Csak a világosság kedvéért figyelmeztetünk arra, hogy az Isten természetfeletti kegyelmének két fajtáját különböztetjük meg. Az egyik a segítő, a másik a megszentelő kegyelem. Valójában a megszentelő kegyelem az az isteni természetben való részesedés, amely a lélek természetfeletti újjászületését eredményezi.

Az ilyen újjászületés — a nevelés vonalán — igen nagyjelentőségű és igen nagyra értékelendő. Aki hinni tud ebben az istenivé nemesítő erővételben, annak lelkét olyan derűlátó hangulat tölti be, amelynek birtokában a legnagyobb nehézségeken is át tud lendülni.

Legkézzelfoghatóbb munkát annak a lelkében végez a megszentelő kegyelem, aki elfordult az Istentől és a földi élet *bűnös* élvezeteiben kereste az élet boldogságát. A tékozló fiú és a bűnös asszony valósítják meg az életben azoknak a képét, akik nélkülözhetetlenül igénylik a megszentelő kegyelmet. De amint ezeket is a segítő kegyelem vitte az Atyához és a segítő Krisztushoz, úgy a mi leánykáink életében is döntően változtatást hozhat a nevelőn keresztül a lélekbe áradó megindító égi ajándék. Ezeknél a lelkeknél nem igen szabad ilyen mély bukásokra gondolni, de a bűn

csábjai ellen a megszentelő kegyelem birtoklásával kell küzdenünk. A lehetőség szerint legyen örök birtokállománya a gyermekléleknek a megszentelő kegyelem, de ha az mégis elveszett, akkor minden módot ragadjunk meg, hogy az elvesztett kincset visszaszerezzük. Az igazság ez: az Úr visszavágynak az őt újra igénylő lélekbe! Ennek a hazatérésnek útja úgy egyengethető, hogy előbb a lelkiismeretfurdalás nyomán síránkozó bánkódás szorgalmazandó, utána pedig a töredelmes „mea culpa” csendül, és végül a lélekapukon távozik a bűn, és bevonul az áhítózó lélekbe az Úr. Ezt a *jeruzsálemi bevonulást* diadalénnel kell fogadni. De nemcsak a gyermeknek, hanem a nevelőnek is! Neki is vele kell örvendeznie az örvendezővel és dalolnia a dalolóval. Igen jól meg kellene jegyeznie Ward Mária leányának, hogy a *lélekben újjászületett gyermeket mindig fehér köntösben kellene magunk elé varázsolni*. Akit ugyanis isteni természetének kiáradásával gyermekévé fogadott az Úr, azt az angyalok fehér köntösébe kell öltöztetni az embernek. Ez az a „feledni tudás” csodás ajándéka, amely az Úr törölő kegye után „nem emlékszük — a multra.

Az isteni kegyelem megemelő, erősítő és megszentelő ereje igazi gyámolítója a gyengének, a vissza-visszaesőnek egyaránt. Itt is meg kell jegyeznünk: a segítő kegyelem gyámolít, a megszentelő kegyelem pedig az emberi természetnek istenivé nemesítését, lelki újjászületését eredményezi. Ez a természetfeletti élettelevény olyan lehetőségeket ad, hogy egészen átalakul a földi ember élete. Aki ugyanis gyenge az Isten parancsolatainak betartásában, aki könnyen visszavisszazökkenhetne a bűn hullámaiba, azt erőssé edzi az Úrnak égi leereszkedése. Ennek a folya-

matnak az útja az állandó Isten-keresés és az Úr égi erejében való erős bizakodás. Teljesen elhibázott volna, ha az ember csak önmagában, vagy csak másik embertestvérben bizakodnék. Kell az emberi segítség, de mindenekfelett az Isten kegyelmi leereszkedése. Azért inti leányait Ward Mária egyik gondolatgyöngyszemével: „Az Istenben való bizalmatlanság úgyszólván megakadályozza őt, hogy kegyelmeit és áldásait velünk közölje; mert valóban nagy hálátlanság is abban nem bízni, akinek gondviselése még az ég madarait is fenntartja”. (I. 31.) Ez a gondolat bizakodásra hangolja a gyengét, de további bátorító erőfeszítésre feszíti a nevelőt.

Nem szabad megtorpanni akkor sem, ha nem állandóan, vagy egyesek életében nem pillanatok alatt jelentkezik az Úr kegyelmének hatása. Vanak hirtelen változások, de a rendes életmederben lassan hömpölyögnek a hullámok. Az első az áradat erős sugárzásával sodor, a második a csörgedező patak simogató csobogásával csiszol. Mindkettő hulláma a magasságok páracseppjéből tevődik össze, és a lankákon át torkollik a tengerbe. Az életfolyamok változó hullámvölgye az isteni kegyelem lendületének ereje vagy fogyatkozása szerint magaslik vagy alázkodik, de végül is az örök világok felé igényeskedik. Mégpedig azzal a hazavágyó ősi energiával, amellyel a magasságok vizei ömlenek a mélységek felé. Mivel pedig ez a törtetés a szerető égi Atya legszentebb ajándékainak egyike, ezért a nevelő tanítók sohase veszítsék el bizalmukat az örök hazába segítettő növendékek jövőjét illetően.

De az Istenkeresés és bizakodás mellett szükséges még a kegyelmi eszközök állandó használata. Az első kettő ugyanis csak felhangol a kegyelemvétel lehetőségére, de a kegyelmi eszközök hasz-

nálata valóban közli a természetfeletti kegyelem égi ajándékát. A nevelő sohase felejtse el — és Ward Mária leányai különösen véssék lelkükbe —, hogy a napi ima, a szentségek vétele, a szentmise hallgatása, a szentelmények használata olyan erőközlés, amelyek állandó kapcsolatot létesítenek közöttünk és az Isten között. A fejlődő lélek tartályként tárja kelyhét, a beáramló kegyelem pedig az ég ajándékaként csordul. A segítő kegyelem állandóan erősít, a megszentelő kegyelem pedig az isteni természet részeseivé tesz minket.

De a kisleánykák életében még azt a nemes lelkiséget is ki kell alakítani, amely *hűséges, kitartó akkor is*, ha látszólag meg nem hallgatás kíséri Éghez könyörgését. „Ha valamely kegyelmet óhajtasz Istentől — vési lelkünkbe Ward Mária — kérd azt nagy alázattal, és ha úgy látszik is, mintha téged meghallgatásra sem méltatna, a kánáni asszony példájára maradj mégis gyermeki bizalommal állhatatos az imában és mondd: 'Uram Jézus! bár nem szabad, hogy Izrael fiainak kenyere a kutyák elé dobassék, mégis esznek ezek is a morzsákból, amelyek uruk asztaláról lehullanak'; erre talán te is méltó lész hallani, mint az az asszony: 'Nagy a te hited: legyen neked a te akaratod szerint.'” (I. 34.) Ez a lelkület további és fokozódó könyörgéssel, állhatatos ég felé töréssel *lekényszeríti* az égi áldást, melyet nem tudott megnyerni az egyszeri felfohászkodás. Mégpedig azért, mert a *kitartó lélek fohászkodásában* benne rejtőzik az a nagyot akarás, amelyre szerető lélekkel odahajlik az imádkozóknak meghallgatást ígérő Úr. Jól véssük szívünkbe az égi Mester szent ígéretét: „Kérjetelek és adatik nektek, zörgessetek és megnyitattik nektek”. Aki pedig ezért és így tud fohászkodni, az diadalt arat az

erőszakot szenvedő mennyek országán is. De ezt a diadalt csak az tudja megnyerni, aki nem csügged a látszólagos sikertelenségek esetén és nem lankad az esetleges gyengülések idején. „Bízattok, én meggyőztem a világot.” (Ján. 16, 33.) Alakítsuk magunkra és növendékeinkre így ezt a mondást: bizzunk és Isten kegyelmével meggyőzzük az életet.

b) Bár az Isten kegyelmének kiáradása ingyen égi ajándék, mégsem szabad azt hinnünk, hogy az emberi segítség teljesen felesleges. Az élet átnemelésében a megszentelő kegyelem a döntő, de ennek megszerzésében a nevelő segítő keze is alig nélkülözhető. Ha élőképet akarnék alkotni a nevelőről, akkor Rafael alakját kontúroznám eléje. Az Úrnak ez a küldöttje képviselné legszebben azt a segítő, akinek hivatása az életúton való kísérés, a célhoz való juttatás, a szükségesek megszerzésében való segítség és az elismerő hálától való visszalépés. A gyermek lelkének Rafaelje a drága szülőkön kívül a nevelője. Igen sok leánygyermeknek Ward Mária leánya lesz a Rafaelje. Az ő kötelessége az a melléállás, amelyből azután az életúton való kísérés fakad. Látszólag csak átmeneti ez a melléállás, valóban azonban nem így van. A tanító — a szó testi értelmében — félreáll a nevelés befejeztével, de — a szó lelki értelmében — örök útítárs marad az átsugárzott életfelfogás hatalmával. Az igazság az, hogy nem lehet elmaradni, sőt nem lehet szabadulni sem attól, akitől az életútra indítás hathatós lendületét vettük. Így tehát örök útítárs marad Ward Mária leánya! De a hivatottságból eredő mellészegődés a célbaindítás feladatát is követeli. Történhetik ez szóval, tanítással, példával, de lehet ez megindítás, a régi életformától eltérítő *igaz útraindítás*, megtérítés, meggyorsítás, szárnyfeszi-

tés és magasbaröppentés. Az okos nevelő ugyanis az egyszerű lelkeket Isten felé irányítja, a bűnösöket megtéríti és az emelkedett lelkeket Istenhez szárnyaltatja. Jól kell tudni azt is, hogy ebben a munkában sok és állandó segítségre van szükség. Mindez azért van, mert az embert olyan lénynek teremtette az Isten, aki mástól kap és másnak ad. A zárdanövendék azok közé tartozik, akik kapnak. Legyen tehát kész arra az Úr szolgáló leánya, Ward Máriának minden hűséges követője, hogy mindig és készségesen adjon. A szeretet bőségéből adjon szeretetet, a lélek derűjéből adjon örömöket, a bizakodás forrásaiból fakasszon élő vizeket és a kegyelem tengeréből meríttessen üdítő italokat. Legyen — rövid egyszerűséggel szólva — *asztalterítő*, aki az Úr vacsoratermében felfrissíti és kiszolgálja az egybegyűlteket. Végül azonban kövesse Rafael példáját abban is, hogy a jól végzett munka után — jutalomvárás vagy -vétel nélkül — távozzék a jutalomosztás idején. Csak az Úr lehet az, aki a lelkimunkát jutalmazni tudja; nem is méltó hozzánk, hogy lelkiekért földieket várjunk, vagy elfogadjunk. Aki egész életét az Úrnak adta, annak jutalmazó gazdája maga az Úr legyen! Nem kell félni, hogy üres marad a tarisznyánk, ha a földi ajándékozók elől elzárkózunk. Nem ok nélkül mondja a boldogemlékű alapítónő: „Ne szorgoskodjál túlságosan az ideigvalókért, hanem emlékezzél meg az Udvözítő mondásáról, miszerint keressük először az Isten országát és az igazságát s a többi mind hozzáadatik nekünk”. (I. 24.) Mégpedig úgy adatik majd a mennyek országa, hogy ott találjuk örök dicsőségünként azokat a szerető lelkeket, akik célbafutásának Rafaeljeként rendelt minket életre az Úr. Jusson sokszor eszünkbe Majláth Gusztáv Károly érsek utolsó

perceiben egyik szentképre rótt nehézkes írású szövege: „Azzal áldjon az Isten, hogy akiket reád bízott az Úr, azok közül egy se vesszen el!” Ezt a bronzba kívánczoló mondatot egy igénytelen papjának írta...

Ez a szent Rafael-szolgalat azután feltételezi azt az ihletett módot is, hogy Ward Mária leányai állandóan az *őrangyal finomságával* álljanak a kisleányok mellé. Szavuk lehet komoly és határozott, de még őrző és feddő fellépésükben se ragadtassák el magukat az indulatosság féktelenségébe. Ne feledjék, hogy a kegyelemeszközlés előkészítői, a kegyelemre hangolás művészei és a kegyelemáramlást befogadni akaró lélek kapuőrei. Ilyen szent hivatásteljesítés azt jelenti, hogy az Úr felemelő leereszkedésének segítőtársaivá lesznek. Ez a lelkület hevítse őket akkor is, ha jó vagy gyenge, vagy rosszabbnak mutatkozó gyermek mellé rendelte is őket az Úr. Sőt, amint az elején mondtuk: legyenek boldogok, ha kezük műve nyomán sudárrá egyenesedik a megtörtött élet. Jó annak a kertésznek, aki főlegyenésítette a tört csemetét, és boldog lehet az a kerti munkás, aki „vadócba rózsát oltott”. De különösen boldog lehet akkor, ha az Úr közölte égi kegyelem szökkentette virágzásba a gyámolított ember-rózsatövet.

Talán ez a gondolat szolgálhat összefoglalásul. A kegyelem ereje égi fénysugárzáshoz hasonlítható. Bár a megszentelő kegyelem lényegében az Isten természetében való részesedés, mégis egyik irányú kihatása olyan fényvetés, amelynek csóvájában kicsinek látjuk a földiek értékét és örömmel értékeljük az örökkévalók nagyszerűségét. A napfény egybefont fénynyalábját gyönyörű színpompára töri a kristály-prizma. A tökéletes lélek tüzes fénypompája is ilyen

sugárzó. De ne feledjük, hogy a tört üvegen is színekben tobzódik a táncoló sugár. Mintha arra figyelmeztetne, hogy az Isten kegyelme a tört lelkeket is úgy átnemesíti, hogy rajtuk keresztül is a szivárvány színekében tükröz ezernyi szépséget. Bízzék tehát az ember abban, hogy az Isten kegyelme olyan égi és természetfeletti adomány, amely a tisztát dicsfénybe vonja, a gyengét erős tevékenységre sarkalja, az elesettet, az összetörtet pedig a saját szépségének sugárzásával átnemesíti. Amit ember megtenni nem tud, az mind lehetséges Istennek. Annál is inkább, mert a szívet és a vesét vizsgáló Teremtő jobban látja és atyai szeretettel irányítja az emberi lelkeket. A kegyelem ereje — a lélek újjászüelője, és az ember segítsége ezen a területen — a Rafael szerető, odahajló vezetése ...

III.

Ward Mária nevelésének célkitűzései.

Quo me vertam? — merre forduljak? Ez a kérdés mered az ember elé, ha elindulás előtt áll. Még a cél keresésében is benne zsong ez a tapogatódzás, de a kijelölt cél tudatában egész határozott hangon hangzik a kérdés.

Ward Mária lelke keményen és acélozottan körvonalozott volt; előtte isteni megvilágosítással villant fel az ember egyetemes életcélja; a gyermekek életét is arra felé akarta tehát irányítani. Aki életének értelmét találta és küzdelmeinek célját kizárólagosan az Istenbe helyezte, az nem tűzhetett ki más célt a nevelés élére, mint magának az Istennek dicsőségét. Már csak azért is, mert a létező világ legnagyobbja, mindene az Isten, ő pedig semmivel sem elégíthette ki lelkét, ami Istennél kisebb...

Ebből azután az következik, hogy nagy általánosságban az Isten dicsőségének szolgálatában jelölhető meg a nevelési vezércél. Ámde ez az egyetemes cél részleges célokra bontva: az öntökéletesedést, a felebaráti szeretetet és — Ward Mária leánya részére különösen — a serdülő leányok nevelését tűzi ki feladatul. Az ő leányai a

serdülő leánynemzedék anyái legyenek és ennek a kötelességnek még részletesebben kipontozható nevelési céljaira törjenek. A gyakorlati élet ismeretének kegyelmével áldott Ward Mária a haza szeretetének erős hangsúlyozásával emeli tanítványait az Ég felé. Szinte kicseng lelkéből ez a gondolat: a földi hazán át juthatunk örök otthonunkba! A haza azonban olyan egyetemes értékeket is igényel fiaitól, amelyek birtokában a nagy világ értékesebb tagjaivá válik az ember. Éppen azért kultúra és lelki értékek szolgálata olyan eszköz az ő szemében, amelyet birtokolni, szolgálni, fejleszteni mindenkinek szent hivatása. Leányait is azért állítja a világi apostolság útjára, hogy a lelki és a szellemi élet fáklyahordozói legyenek. Sőt azért írja elő számukra a továbbtanulás szigorú parancsát, hogy így a világítómécs olajának állandó birtokosai legyenek. Csak azt a mottót írja minden részleges cél mellé: mindig és mindent az örök Sarkcsillag felé fordulva végezzen az ember! Így is mondhatnám: éljete az örök élet csodás bűvkörében!

1. Mindig az örök Sarkcsillag felé.

A nevelési irányok alapvető eltérése ezen a ponton mutatkozik: a földre szűkített vagy Isten felé feszülő-e a legfontosabb céljelzés? A természetes élet hívei (naturalisták) számtalan eltérést mutatva azt hirdetik, hogy az ember életcélját a földi életben való boldogság elérésében kell megjelölni. Ez azután lehet anyagi javak birtoklása, lelki kincsek érvényesítése (kultúra, esztétika, szociális jólét stb.), de minden esetben csak a földi élet szűk horizontjára egyszerűsített lehatároltság. Akik azonban — akármilyen nevelési

irány követőinek tartják is magukat — a földi élet kibontakozását az örök élet teljességével szélesítik ki, azok a földre szűkített célkitűzés helyett a Teremtő dicsőségének szolgálatában és ezen keresztül az egyéni boldogság elérésében találják meg az ember igazi célját. Nagyon természetes, hogy a rendalapító tisztelendő Ward Mária az egek felé ívelő életcélnak volt a hirdetője.

Gondolatát így lehet rendszeres egységbe foglalni: *legyen élettörtetésünk célja mindig az Isten és legyen mindenegyes tettünk Isten dicsőségének tökéletesebb hirdetője és építője.*

a) Az élet céljának Istenben való jelzése mellett azt hirdeti, hogy leányai önnevelésükkel és a leánynemzedék nevelési kötelességével is az örök Sarkcsillag felé forduljanak. Saját egyéni élete ugyancsak kemény valósítása volt ennek a szent célkitűzésnek. Maga a hivatáskeresés szeizmografszerű rezgése, a sok meg nem értés és szembehelyezkedés elviselése, a lélek szent megnyugvása, a sok megaláztatás békés eltűrése csakis úgy magyarázható, hogy keresve-kereste elhivatottságának útját és az Úrtól vett irányítás helyességének tudatában Istenért mindent feláldozott. Őt az Isten hívta, ő az Isten alázatos szolgálója, de egyúttal az Istennek kegyelmi bőséggel áldott életszentélye. Tőle minden! Érte mindent! Róla el lehet mondani, hogy gazdag élete eleven cáfolata annak a gyermekded gondolatnak, hogy a magát Istennek áldozó ember élettartalmát elpazarolva elszegényedik. A valóság az: aki magát Isten szolgáló leányává alázza, azt az Úr a lélek-bőség kegyelmével telítve lélekkirálynői magaslatra emeli.

Ward Mária leányai számára elsősorban életével, de azután itt-ott felhangzó szavaival is ezt az

áldozatos lelkületet írja elő. Mindezzel élénken jelezte, hogy az életük céljául a Mindenható dicsőségének mécsesei legyenek. „Határozottan semmi egyebet ne kívánjunk az Istentől, mint-hogy az ő szent akarata történjék velünk és általunk; ezt kérve nem hibázhatunk; mert az nemcsak megnyugvásunkat, hanem a saját megszentelésünket is magában foglalja.” (I. 29.) Mintha azt mondaná ez az aranymondás: legyen néma és mindig fénytvető az az életmécses, amelyet Isten gyújtott és Isten táplál és amely állandó fény-szórósággal Isten dicsőségének érdekébe lobban. Ahol gyujtanak, ahová helyeznek, azt Isten akaratának tartom. Az ilyen belső eligazodás mellett azután fényt vetek más emberek életútjára is. Bennünk az élet tüze az Úr kegyelme, és az általunk történő megvilágosítás Isten áldása. Aki így gondolkodik, annak valóban minden kevés, ami Istennél kisebb.

Ezek alapján megérthető, miért hangsúlyozza olyan gyönyörűen a tiszteletreméltó alapítónő: „Hagyjuk el a világot, mielőtt az elhagyna bennünket; mert rossz volna csak akkor adni magunkat Istennek, amidőn a világnak már nem kellünk”. (III. 57.) Csak az szereti tökéletesen az Istent, aki mindenét az Úrnak ajánlja.

Ez az életcéljelzés azután magával hozza a világot, önmagunk és földi értékeink olyan felbecsülését, amely szerint Istenen kívül minden csak eszköz Isten dicséretének érdekében. A világ olyan gyönyörűséges paradicsom, amely Isten földi országának tekinthető. A Teremtő valóban ilyenné is teremtette. De az első bűn az élet szenvedéssel telített küzdőterévé változtatta. Ámde a Megváltó kegyelme — a győzelem fájának beültetésével — a diadal területévé nemesítette. Az Úr szent tervét az elgőgösödés és az élvezet-

vágy sértette meg, de a kegyelem áldásával átitatott ember újból Isten dicsőségére szentelheti életét. Ezért van az, hogy Ward Mária nem akarja a világtól való teljes elzárkózást, hanem a világban való olyan munkálkodást, amely a földi javakra reásüti az eszköznek törölhetetlen jegyét. Eszköz tehát, de Isten teremtette eszköz a föld minden szépsége és gyönyörűsége, amelynek helyes használatával tökéletesebb életet élhet az ember. De eszköz az ember maga is, hogy tökéletes lélekképe villanóbban hirdesse Isten dicsőségét. Ilyen módon igazság az, hogy elsősorban minden és mindenki Istent szolgálja, de igaz lesz az is, hogy a helyes használat útján minden és mindenki jobban megközelíti életcélját.

Az ember életcélja pedig látszólag a boldogság elérése. Ez azonban csak annyiban igaz, hogy az ember *magára vonatkozóan*, de csak Istent követő sorrendben keresi és találja boldogságát. De mivel az Isten dicsőségét tökéletesebben hirdető ember a boldogságot is birtokolja, azért itt a két célnak gyönyörű egybecsengésével van dolgunk. Ezért gyönyörű gyöngyszem ez a megállapítás: „Az ember boldogsága abban áll, ha az Istennek tetszik; ezért egyedül ezt keressük minden tetteinkben!” (I. 27.) A tiszteletreméltó alapítónő jól látta, hogy az élet boldogságát csak az az ember érheti el, aki Isten akaratának a teljesítésében alakítja ki életének arculatát. Az ember kereshet és átfutólag találhat boldogságot és kielégülést a földi örömeinkben, de ezek túlzott, helytelen, sőt bűnös élvezete elfordít az égtől és megöli a boldogság érzését is. Csak pillanatnyilag hat zsongítólag a bűnös élvezet, de a kínzó lelkiismereti vád, vagy az örömpillanatnak elsurranása megzavarja, megkeseríti az élvezethajhászó egész életét.

Mivel ez az igazság elméletileg és gyakorlatilag is helytálló, azért hirdeti és követeli Ward Mária leányaitól, hogy mind a maguk, mind növendékeik az eszköz jellegével használják a világ minden javát. Legyen örök rend: per materialia ad spiritualia — az anyagiakon át a lelkiekhez. De legyen óvó tilalomfa, hogy a föld javaihoz ne ragaszkodjunk rendetlenül. Jól mondja Ward Mária leányainak: „Sohasem élhetsz nyugodtan és elégedetten, míg hajlamaid valamely helyhez vagy személyhez rendetlenül vonzanak”. (III. 4.) Ha azután helyes rendet keresünk a világ javai között, akkor legyen irányító parancs: először a *szükségesek*, azután a *hasznosak* és végül az *örömet okozók* következzenek. Ilyen rend és sorrend megtartását az az alaptétel irányítja: mindig és mindent az örök Sarkcsillag felé irányítsunk!

A lelkiélet mesterei igen gyakran hangsúlyozzák a szent közömbösséget. Ezt úgy értelmezik, hogy a föld zarándoka ne tapadjon túlzottan a földiekhez. Mintha azt mondanók: tantum quantum, annyit vegyünk a földiekből, amennyi Isten rendelte életcélunk érdekében szükséges. Ward Mária a Jézus Társasága szent alapítójától tanulta ezt a nélkülözhetetlen erényt, és kemény parancsként írja elő minden követőjének: „Ne szorgoskodjál túlságosan az ideigvalókért, hanem emlékezzél meg az Udvözítő mondásáról, miszerint keressük először az Isten országát és az ő igazságát és a többi mind hozzáadatik nekünk”. (I. 24.) Ez az örök Sarkcsillag felé való igazodás.

b) De az örök Sarkcsillag felé nemcsak felfogásával és ítéleteivel kell fordulnia Ward Mária leányának, hanem mind nekik, mind növendékeiknek egész életüket az Isten teremő terve szerint kell kiépíteniök. Ez a következetes munka *lélek*

szentélyépítés, amely önmagában is Isten dicsőségének hirdetése. Mégpedig azért, mert az erkölcsi cselekedetek kőkövökként rakódnak egymás fölé és így teljessé építik az Isten lélekházát. Sohasem szabad felednünk: minél szebb egy-egy lélek, annál fényesebben csillan emberek előtt is Isten dicsősége.

Ami a rendtagok életét illeti, arra nézve az önevelésben olyan módon ölt testet az örök Sarkcsillag felé való fordulás, hogy minden erőfeszítés az Isten akaratának keresésére és teljesítésére irányul. „Az Isten akaratának annyira át kell adnunk magunkat, hogy abba magunkat úgyszólván egészen bezárjuk és semmikép se vonhassuk ki magunkat alóla.” (I. 8.) Ez az akarat pedig nemcsak a tízparancs és az ötparancs szövegében cseng, hanem minden olyan intézkedésben, amely a rendi szellemmel együtt jár. A világtól való visszahúzódással járó lemondó élet, a rendi előjáróságot illető engedelmisség többet követel, mint amit az Isten útját követő egyszerű hívektől várunk. Ők csak az Isten, Egyház és állam törvényeinek megtartására vannak kötelezve, a zárda elvonultjainak azonban részletesebb rendelkezések tekintetében is hűségesnek kell lenniök. Mégpedig azért, mert: „A lelki haladásra mindenekelőtt hasznos, sőt nagyon szükséges, hogy mindnyájan tökéletes engedelmisségre törekedjenek...” (Vademekum. VIII. 35.) Nagyon természetes, hogy ez az önkéntes behódolás itt-ott alázattal jár, de az is bizonyos, hogy ilyen megálázkodás a lelkiéletben való *biztos* előrejutást eredményez.

De az Úr dicsóságéért való lélektökéletesedés ne álljon meg annál a foknál, hogy csak áldozatos lemondással legyünk az Úr dicsőségének előmozdítói, hanem egyenesen keresve-keressék Ward

Mária leányai azt a szolgálatot, amely az örök Sarkcsillag fénybevonását eredményezi. „Ha az Isten dicsőségének előmozdítására alkalom kínálkozik, ne érd be azzal, hogy mások törődjenek vele, hanem ha teheted, magad is láss hozzá, mint Mária Magdolna, aki nem érte be azzal, hogy Arimatheai József bebalzsamozta Krisztus testét, hanem maga is ugyanezt a szolgálatot óhajtotta neki tenni.” (I. 20.) Ez azután azt jelenti, hogy szinte jelentkezni kell a szent szolgálatra, amint az alakuló rend a Jézustársaságtól mintázta ezt a lendületet.

Arra azonban ügyelni kell, hogy a készséges jószándék ne fajuljon olyan törtetessé, amely már fájdalmat okoz akkor, ha más kapja az áhított cselekvés megbízatását. Azért int Ward Mária mondván: „Ha valamely erényes és Isten dicsőségére szolgáló tett véghezvitelére vágyat érzel, de alkalmad nincs hozzá, akkor örülj, ha azt helyetted mások teszik meg; mert mindegy, akárki teljesíti a szolgálatot, csak Isten dicsőségére válják az”. (III. 62.)

Ez a lelki beállítottság azután egész eleven sodrot nyert Ward Mária intézeteinek belső életében. Az Angolkisasszonyok rendjébe tartozóknak tudniok kell, hogy minden fejlődő gyermeklélek olyan virágbaszökkenés előtt álló élő virágszál, aki erejét, lendületét, de célját is az örök Napban, az égi Atyában keresi. Ezért tehát arra kell törniök, hogy a gyermekléleknek *tudatára ébresszék*, hogy minél tökéletesebb életet élnek és minél több kegyelmi erővel gazdagodnak, annál elevenebb dicsóító a Mindenhatónak. A gyermekleányka is átérezheti azt a szent igazságot, hogy életének lélekszépsége olyan tükörképvetület, amely Isten dicsőségének színpompázóbb hirdetője. Ez azután nem elméleti és oktatásban

csengő szép beszéd, hanem eleven élet, valóság és életben jelentkező Istenkép-alakítás.

Ha már most azt kérdeznők, hogy miben jelentkezék ez a munka, akkor így felelhetünk reá: bontassék ki életvirággá az Úr alkotta élő szervezet, nyiladozzék a lélek minden tehetsége (értelem, akarat, érzelem), és végül töltsék meg a lélek a megszentelő kegyelem olyan bőségével, hogy isteni életben virágozzék ki a fejlődő gyermekleányka. Röviden így mondhatnánk a fentieket: teljesüljön ki az élet Isten legszentebb terve szerint. Tárgyilag pedig ez azt jelenti: a tökéletes emberélet a Teremtő és Megszentelő gyönyörűséges tükörképe lesz. Nem szabad azt hinni, hogy ennek a gondolatnak megértésére, ilyen tevékenységnek megvalósítására éretlen a gyermekleányka. Ha okosan irányítják lelkét a hivatott nevelők az örök Sarkcsillag felé, akkor minden életrezgésével arra fog törni, hogy a Mindenhatónak jóságát, szépségét, szentségét életvalóságával is hirdesse. Sőt alig lehet könnyebb és megindítóbb gondolattal közeledni a gyermekleányka lelkéhez, mint azzal a szent életmegemléssel, hogy a földi élet helyes vezetése az ember lelkét Istent dicsérő élő hárfává magasztosítja. Soha és senki sem olyan készséges *ilyen átváltozás befogadására és lélekkel való átkarolására*, mint a képzelet szárnyán szárnyaló, nagyot akaró, szépséget sugározni vágyó gyermeklelek.

A tiszteletreméltó alapítónő áldozatos követőinek tudniok kell ezt és *ilyen életépítéssel* kell az örök Sarkcsillag dicsőségét emelniök. A tanító-irányítás Felé fordítja a lelkeket, a valóságos élet pedig Hozzá löveli a dicsőségnek sugárkévéjét. Mégpedig úgy, hogy a szebb és tökéletesebb élet dicsőségesebb és fényesebb hirdetője gyönyörűségének.

Ennek a lélekbevésődő elgondolásnak azután olyan szilárdnak kell lennie, hogy amikor önnelvelő vagy másokat nevelő munkára gondolunk, akkor állandóan irányítania kell életünket. Ettől a vonaltól pedig nem tud elfordulni még akarati elferdülések dacára sem a természetes alapokra helyezkedő neveléstani irány, mert Egyházunk tanítása szerint egyéni életünkkel *mindig Isten dicsőítői vagyunk*. Erősködni lehet ez ellen a fenséges hivatás ellen, de meggátolni nem lehet az Isten adta életcél érvényét. Az igazság az: Istenben élünk, Isten felé törünk és életcélunkat Istenben találjuk. Magunkét és növendékeinkét egyaránt — teszi hozzá Ward Mária.

A valóság ez: a Mindenható nagy országának életcsillag-millióit alkotjuk. Sarkcsillagunkká önmagát tette az Úr; körülötte forog, felé fordul életével az élők égboltja és felé vetíti fényét a tevékeny életmunka nyomán erősebb tűzben csillogó vándorcsillag...

2. Neveljünk az életnek!

A) Krisztusi nemzedéket a drága hazának.

Az örök Sarkcsillag emberbolygói nem a végtelen űrben száguldó elszabadult függetlenek. A Teremtő olyan együttesnek teremtette az emberiséget, amelyben faj, vér, nemzeti érzés, történelmi mult, kulturális összefüggés, otthon és haza szent talajában fűződnek egymáshoz az ember-egyének. Az egyén a család sarja, a család a nemzetnek alapsejtje, a nemzet a haza élő népe, a haza népének más haza népével való kapcsolata az Úr házanépének egyetemességét adja. Ez az egybefonódás megtagadja a szertehúzó és szétfutó függetlenséget, az egyént a nagyobb társa-

dalmi közösségbe építve mindenegybesnek a „*bonum commune*”, a „közjó” szolgálatát is előírja.

Ennek a gondolatfűzésnek helyeslése mellett érthető meg a nemes rendalapítónak az a szinte kivételesen kikövetelt életiránya, amely az élethivatásban és nevelő munkában a haza iránti kötelességet olyan elevenen hangoztatta. Ennek a célkitűzésnek dinamikáját az adja, hogy Ward Mária a szomorú angol állapotok következtében szükségesnek tartotta, hogy hazafias érzésének megfelelően a haza számára áldozatos, erős, a katolikus hitben kitartani tudó, szenvedésekre is felkészült családanyákat neveljen.

a) A haza szent ügyének szolgálata a földi vonatkozásban — az ember legelsőbbrendű kötelességei közé tartozik. Sohasem gondolkodunk és gondolkodhatunk olyan szavakban hangoskodó és színek lobogtatásában tobzódó hivalkodásra, amely a legszentebb szolgálat önzetlensége helyett, a feltűnés zajával akarja magára hívni az illetékesek jutalmazni tudó figyelmét. A hazai föld drága véren szerzett és áldozattal épített ott-hon. Fajunk, törzsünk, vérünk, lelki erőfeszítésünk, multunk, kultúránk együttese; szent családi fészünk és földrészünk, amelyről méltán éneklí a költő: „Áldjon vagy verjen sors keze, itt élned s halnod kell!” De a hangsúly az *életen* van; mégpedig olyan formában, hogy a *nemzeti életet* kell szolgálni, — még az egyén véráldozata árán is!

Egyházunk tanítása egyenesen reáhangol erre, mert a nemzetek elhivatottságának tanításával az egész egység célbafutását az egyének áldozatosságától teszi függővé. De e mellett a nagy gondolat mellett azt is tanítja, hogy az egyén boldog élete nem bontakozhat a többi testvér és honpolgár életétől elszigetelten; a szülőföld, a haza egyetemessége mindenki szolgálatát és minden

összefogó kezet igényel. A haza nevelőanyánk; a haza tehát a gyermek áldozatosságát is elvárja.

Nem szabad átsiklani arra a gondolatra, hogy az élet legfőbb célja, az Istennek dicsőségszolgálat mellett el kellene oszlani minden más részletcél-
nak. Óvakodni kell ettől a zavartól, mert így a legfőbb cél, a főcél és a mellékcélok megosztásának félredobásával a Teremtő célkitűzéseinek mellőzése következne be. A transcendencia, mint az örök világok felé ívelő célkitűzés — mindenkefelett szorgalmazandó, az immanencia a földi élet keretén belül érvényesítendő célok szolgálata — a legfőbb célnak szem előtt tartásával szorgalmazandó. Mindez annyit jelent, hogy a földi életen túlra terjedő és az örök élet kivirágzásában érvényesülő célt mindig szolgálni kell, a másodrendű és átmeneti célokat pedig *a legfőbb cél* figyelembevételével kell szorgalmazni. De az örök cél is a földi élet keretein belül közelítendő meg; ez az út pedig a haza szent földjén vezet keresztül. Ha állandóan szem előtt tartandó az örök cél, akkor állandó szolgálattal szolgálandó az az életút, az az anyai föld, az a mindenkit tápláló szent „széles otthon”, amelyet a haza szavával tisztel és szeret az ember.

Ward Mária lelkét erősen érintette Anglia sorsa. Egyenesen kivetettje volt hazájának, majd zarándoka, végül drága földjében pihenő hazatértje. Az ő szemében olyan szent föld volt Albion hegyes-völgyes területe, amelyért szenvedni, amelynek népét a hitben megerősíteni és amelyet Krisztus igaz hitében megőrizni a legszentebb és legáldozatosabb hazaszeretet. Ezt élte ő maga, ezért szenvedte végig a megaláztatások beláthatatlan sorozatát, és ennek követését követeli áldottlelkű leányaitól is.

Nagyon természetes, hogy a haza mindenki szá-

mára az a szent terület, amelyből ő testben, vérben, történelemben, szellemben kisarjadzott. Az a szent hely az én hazám, amely nekem ringó búzát, buggyanó forrást, lelki kultúrát és szellemi megindulást ad; az az otthon az én szent otthonom, mely nekem a testi-lelki táplálék mellett védelmet és családi szentélytűz-lobbantást biztosít; az az egyet alkotó nemzeti összekapcsolódás az én áldott nemzetem, amely a közös multból erősödve, a mi közös jövőnkért szorgoskodik. A mi Albionunk Magyarország, amelynek boldogulásáért Isten adta hivatásunk teljesítésében minden áldozatot meg kell hoznunk.

Így áll elénk ez az igazság — és itt elsősorban Ward Mária magyar leányaira gondolok —, hogy az „Angolkisasszonyok” rendtagjai boldogemlékű alapítónőjük életáldozata nyomán a magyar nemzet áldozatos, önfeláldozó házanépévé egyszerűsülnek. Mindenegybes nevelőt köt ez a hálás hazaszeretet, de a Szent Omerből induló és a világot bejáró rendtagjait — épp az alapító elgondolásának szolgálatában — *mindenekfelett*.

Az „Angolkisasszonyok” magyar rendtartománya a magyar nemzet lelki-szellemi megújhdásának szolgálja. Amikor az ország határán belépni készülnek, akkor a nagy magyar Pázmány Péter bíboros érsekkkel tárgyalnak. Pázmány Péter bízott az új rendben, mert bízott abban, hogy a konstitúció szelleme a magyarság erősítését adja. Ward Mária nem szűkkeblű a nemzeti irány tekintetében. Egyenesen elrendeli: „Tanulja meg mindenki azon ország nyelvét, amelybe tartozik, hacsak az illető a saját anyanyelvével ama háznak fontosabb szolgálatot nem tehet”. (Vademe-kum. IX. 66.) Ha idegen is a más hazából jövő „Angolkisasszony” az első belépéskor, áldozatos szolgálata a jövőben a magyar szellemiség elő-

mozdítását célozza. Angliai, majd németországi, illetve római szellemük csak annyira maradt pecsétként lelkükön, hogy az Egyház legszentebb tanításainak hangszórása mellett a haza szent érdekeit kell szolgálniok; a magyar haza áldott területén, a magyar nemzet szolgálóivá alázkodnak. Tárt kapujuk nyitott a magyar leánykák előtt, és zárdaajtajuk örömmel pattan fel, ha magyar leánykát indít házuk felé a Mindenható. Parancsoló parancsuk pedig: szolgálatba állni a magyar nemzeti eszme érdekében és magyar édesanyákká nevelni a magyar haza leánynemzedékét.

Ez az alaphang azután *áldozatos életet, a hazáért áldozott életet parancsol a rend tagjainak és az életre készülő gyermekleányoknak.*

b) A földi élet keretében érvényesülő célkitűzés tehát a hazafias életszolgálat; a gyakorlati megvalósítás pedig arra tör, hogy a *valóságos* hazaszeretettel telítettessék a növendékek lelke.

Az ember társadalmi elhelyezkedése folytán tagja a családnak, polgára a hazának és ember-testvére az emberiség egyetemének. Az egyén a családból ered, a haza kereteiben virágzik és az egész emberiség életébe bekapcsolódik. A helyes elhelyezkedést és bekapcsolódást tehát az találja el, aki a családot áldozatosan szereti, a hazát lélekkel szolgálja és az emberiség egyeteméből az értékest átvéve, lelki értékeit oda vissza is sugároztatja. Hiba volna a családok törzsszerű elzárkózása, bűn volna a haza érdekeinek figyelmen kívül hagyása és elkallódás volna a világpolgárrá való elszürkülés keresése. De ugyancsak szűkkeblűség lenne, a haza határain túl látható lelki-szellemi értékek megvetése.

A leánykák lelkébe is olyan módon kellene a közösség szeretetét és szolgálatának feladatát

beleizzítani, hogy az a túlzó leszűkítéstől is óvakodjék, de a kétszárnyra kitáruló nemzetköziségtől is távol maradjon. Eszterházy nádor nem ijed meg az idegen *Angolkisasszonyoktól*, mert a hozott értékeket „az idegen náció”-tól is szeretettel kell fogadni; de arra ügyel, hogy számszerű túlsúlyuk vagy a törvényes magisztrátusokkal szemben való túlfüggetlenségük folytán a magyar gondolattal szembe ne kerülhessenek. Sőt megérezte, hogy olyan rend előtt nyitja meg az ország első városának kapuját, amely a magyar lélek egyik jellegzetes vonását írja elő tagjai részére. Az a rend csak jótékonyan hathat a magyar leányifjúságra, amelynek egyik alapelvét így hangoztatja az alapítónő: „Semmiféle ügyet se vállalj el, melyről nem bízol magadban, hogy becsülettel bevégezhesd”. (III. 3.) Mintha az a becsületes magyar lélek csendülne e szavakból, amely gondolkodva vállalkozik, de becsülettel kitart a döntés mellett. Eszterházy nádor azok közé a kivételesebb látók közé tartozik, akik a hazafias életet bele tudják kapcsolni a nagy világ egyetemének kereteibe. Ő hinni tudott abban, hogy az angol eredetű „kisasszonyok” értékeket fognak hozni nemzete számára. A világ egyeteme sok minden értéket ad. Ami szép és jó, azt elfogadjuk. Mi magunk is világ-értékben termelhetünk értéket. Azt pedig átadjuk. De ez a széleslátású és szórókezű eljárás nemcsak nem esik a hazafiasság kárára, hanem ellenkezőleg: kifejleszti annak igazi értelmét.

A hazafias nevelés lényege abban áll, hogy az Isten adta nemzeti elhivatás önfeláldozó szolgáló legyünk. Kit-kit — és ez áll a nemzetek tagjaira is! — olyan kiválóságokkal áld meg a Mindenható, aminők szükségesek arra a hivatásteljesítésre, amelyre útnak indította. Épp azért a nem-

zeti erények kidolgozása — és itt a különleges erényekre gondolok! — azért nélkülözhetetlen, mert ezek kivirágztatása a nemzeti hivatásteljesítésben felbecsülhetetlen. Nem idegen gondolat e helyen azt is megemlíteni, hogy a magyar nemzet hivatását a kelet kapujának védelmében kereshetjük. A nehéz helyre kemény emberek kellenek, a gátak kapujához óriásokra van szükség. Számban és minőségben. Ezt a nagy kötelességet csak a jól nevelt édesanyák tudják teljesíteni. Azért van az, hogy valójában az a nevelő áll a magyarság szolgálatában, aki az életerős édesanyái szerepre előkészíti a nemzet jövő édesanyáit.

Ezt pedig — e kivételes elgondolás tudta nélkül — állandóan hangsúlyozza Ward Mária, mert ő maga is azt hitte, hogy Albion virágzása a jövő édesanyák lelkéből fog kisarjadni. Ezért olvassuk az egyik igen értékes okmányban, hogy az újnak látott rend keletkezését és hivatását az magyarázza, hogy erős, lélekben is fegyelmezett, erkölcsös női tábor követel az élet. Ez pedig nemcsak abban áll, hogy a jövő nemzedéke hódolója legyen a fejedelmi jogarnak, hanem alázatos szolgája az Isten adta élethivatásnak is. „Erőnk és nagyságunk nem a fejedelmek és nagy urak kegyében, hanem abban áll, hogy nyíltan és szabadon járulhatunk Isten elé, akitől minden erő és nagyság származik.” (I. 15.) A nemzet nagyjai vegyék észre, hogy a rend hivatása nem az előttük való célzott hajlongás, hanem az a szent nevelő szolgálat, amelynek erejével sugárzó lelkű és áldozatos édesanyákkal gazdagítja fiainak számát.

Azt mindenki tudta és tudja, hogy a nemzet legősibb sejtje a család, de azt kevés nevelő vette észre, hogy a nemzet átalakítása az édesanyák

életén fordul meg. Ma nem újszerű ez a gondolat, mert az újabbkori nevelés, sőt a katolikus társadalmi átalakulást szorgalmazó *actio catholica* is ezt hirdeti. De ilyen erős hangot adni ennek a gondolatnak és azt akarni, hogy a hazafias nevelés célkitűzése ezzel az eszközzel valósuljon meg, olyan előrelátás, amely csak különlegesen elhivatott lélekből pattanhatott ki.

Ha pedig azt is hozzávesszük, hogy az igazi édesanyák nevelésében a valláserkölcsi alapot tartja az erős sziklának, akkor a legnagyobb tisztelettel kell Ward Máriára gondolnunk. Az ő fel fogása szerint az igazi asszonyt vallásos és erkölcsi élete teszi a haza áldozatosává! Ezt szolgálni, erre törni annyi, mint a haza szolgálatába élethadsereget állítani! Nem szabad tehát kevésre becsülni, vagy egyszerűen elszigetelten nézni az Angolkisasszonyok valláserkölcsi nevelését. Ezt úgy kell értékelni, ezt úgy kell egybefoglalva nézni, hogy itt tisztalelkű és áldozatos édesanyák érdekében folyik a sok áldozat. Be kell látni abba a kohóba, ahol azért izzik sok minden, hogy összeforrasztó munka nyomán a nemzet erőtbíró pillérei támadjanak fel a munkából. Itt a gyermekleányka élete olyan behatások alá kerül, amelyek nyomán valláserkölcsi alapokon építkezve „az erős asszony” példaképévé válik. A magyar nemzet mindig büszke volt az ő „nagyasszonyaira”. Méltán és helyesen! Vegye tehát számításba az Angolkisasszonyok hazafias nevelését vizsgáló szem, hogy ez a rend ennek a hivatásának akar eleget tenni, amidőn boldogemlékű alapítónőjétől tanulva a haza szolgálatára jelentkezik.

Különben az *élet* a legjobb próbája az elvi alapoknak. Az az ember áll *igazi alapokon*, aki erkölcsi egyéniségét, valóban ki tudta termelni. A nevelő rendek életében is csak alapkeresés az

alapító gondolata; az igazi kérdés az: hogyan értelmezte és fejlesztette *életté* az ősi igazságokat? Illetékesek szóltak erről; mi csak idézzük munkáikat. (Lásd: M. Richter és M. Körtvélyesi előbb idézett művei.) Az Angolkisasszonyok nevükben ugyan Albion leányának hazájára emlékeztetnek, de tevékeny életükkel a magyar haza szolgáló leányai voltak, azok most és azok lesznek. Lelkük ősi lendülettel az örök haza felé vonja őket, „leányaikat” is erre hangolják. Ezért mondják őket „Matres Soc. Jesu”-nak. (Coll. Prayana, tom. V. 43 és 44.) De ez a kettős törtetés végül is egybecsendül, mert a földi hivatás szent betöltése az égi hazaérés igazi előfeltétele.

B) Erős testet az erős léleknek.

Az a szolgálat, amelyet Isten dicsőségére és a haza üdvére lehet végezni, csak akkor lehet teljes, ha az Isten adta minden tehetség a lehető legteljesebb kifejlődéshez jut. Az ember test és lélek együttese. Nem lehet igazán lelki életet élni, ha nem talál dús eredményt a testben az ember lelke. Az ugyanis világos, hogy a lélek a testen keresztül érvényesül. Alkalmassá kell tehát tenni az eszközt, hogy diadalmasan muzsikálhasson rajta a lélek. Olyan feladat ez, mint a zeneművészt. Nem játszhat gyönyörűséges melódiát, ha törött vagy deszka lemezből készült a hegedű. Az eszköz rezonáló készsége nélkülözhetetlen műveinek teremtéséhez.

A test erői és a lélek tehetségei kibontakozásának azt a kapcsolatot kell találniok, hogy a léleké legyen az uralkodás, a testé pedig az engedelmesség. Szeretni kell a test erőit, de be kell azokat állítani a lélek szolgálatába. Azért a nevelésnek egyik részletcélját azon a ponton is ki

kell keresni, amilyen a test erőit számításba veszi a nevelés érdekében.

Kérdéssé válik tehát, hogy e tekintetben milyen elgondolás vezette az Angolkisasszonyok alapítóját?

a) A tizenhatodik és tizenhetedik században élő rendalapítót nem lehet függetleníteni korának felfogásától. De nagyra kell értékelni minden új meglátását, amely az általános felfogással szemben, valami másra is súlyt helyez. Ward Mária elgondolása konstitúciói XI. fejezetének 71. pontjából sugárzik elénk. „Valamint a test ápolásában a túlságos gond megrovást érdemel, éppúgy az Isten szolgálatában működő testi erő s egészség józan gondozása dicséretes és ezt mindenkinek gyakorolnia kell.” Ez a megállapítás és előírás azért fontos, mert a reneszánsz hozta túlzott és elfinomodott testkultusszal szemben sem elfogult és merev, hanem a bölcs mérséklet mellett a testi erők értékét a lélekszolgálat eszközének tartja. Mintha kicsendülne szavaiból az a higgadt megállapítás, amely a lélek és a test helyes arányát akarja értékelni.

De még tovább megy abban az elgondolásban is, hogy a testi élet ösztönhullámai is felsőbb szempontból értéklendők és mértéklendők. Alapvetésben nem fél a test mindig kísértő erejétől. Azt jól tudja, hogy a restség, a tétlenségre hajlás és az érzékiség felé való elfordulás felléphet az ember életében, azért olyan módok alkalmazását ajánlja, amelyek a túlzásba lendülés és bűnre kapás lehetőségét gátolják, de a helyes életerőknek érvényét biztosítják. „Amíg egyrészt nem tanácsos valakit annyi testi munkával túlhalmozni, hogy a szellem kimerüljön és a test kárt szenvedjen, másrészt azonban mérsékelt testi munka a testre és lélekre egyaránt hasznos és a szellemi

munkával foglalkozók számára előnyös. Azért ajánlatos a szellemi munkát testi foglalkozással megszakítani és nem folytatni azt huzamosan, okos mérséklet nélkül." (Vademekum. X. 72.) Ez a szabály arra a bölcs megállapításra enged következtetni, hogy a tiszteletreméltó alapítónő tisztában volt azzal a mindenekfeletti okossággal, hogy a szellem erejének érvénye a test erejének nagyságával arányos. Kölcsönös viszonyuk azt parancsolja, hogy szolgáltassék az egyik, és így eredményes marad a másik.

Ámde valami fölényesség csendül ki azokból a szavakból is, amelyek a testi önsanyargatás módzatairól szólnak. Nem fél annyira a test ösztöneitől, hogy azoknak minden áron való letörését hangsúlyozná. Az önmegtagadást és önsanyargatást jónak mondja, de azok használatában bölcs mérsékletet tanusít. „A test sanyargatását virrasztással, böjttel és más vezekléssel és szigorral okosság és mérték nélkül ne gyakorolják, mert könnyen kárt okoz és fontosabb jót akadályoz meg." (Vademekum. XI. 73.) Ez a bölcs mérséklet gátat emel annak a sokszor erősen hangoztatott túlzásnak, amely a testi önmegtagadást és önsanyargatást a testi és lelki erők érvényének kárára használják. Nagyon természetes, hogy nincs itt szó az igazi önfegyelmzés és önsanyargatás elvi elvetéséről, hanem csupán arról a fegyelmzett mérséklésről, amely egyedül a célt akarja, de a hátrányok elkerülésével.

Erről szól a szórakozás és üdülés idejét szabályozva a nagyon bölcs intelem is: „A rekreáció vagy üdülés idejét, amely az egészség fenntartására és a kölcsönös szeretet gyakorlására szolgál, töltsék mindnyájan lelkileg hasznos módon..." (Vademekum. XI. 75.) Itt is elsőnek az egészség kerül szóba, mert annak birtoklása nélkül haszon-

talannak látszik a külső tevékenységre vállalkozók erőfeszítése.

Jól tudta a tiszteletreméltó alapítónő, hogy az ember lelki értékeinek kidolgozása érdekében *nélkülözhetetlen* az önfegyelmező önmegtagadás, jól tudta azt is, hogy az elgyengült szervezet mellett *igen értékes szolgálatot* teljesíthet az elmerülő imaéletre jelentkező szerzetes; de azt is igen jól tudta, hogy a *külső szolgálatban tevékenykedő szabad apostol* csak erős testi erővel teljesítheti hivatását. Ezért szorgalmazta ezt leányainál. Ugyancsak világosan látta, hogy a test túlzott erővel szemben kifejtendő megfeszülésnek más módjai is vannak; azért csak másodszorban ajánlotta a sokhelyütt legelsőnek ajánlott módszer használatát.

b) Nagyon természetes, hogy amit leányainak ajánl, az leányain keresztül azok lelkébe is át sugárzik, akik ezek vezetése mellett növekednek.

Az ő leányai a *külső szolgálat* áldozatosai; az ő leányainak „leányai” a jövő édesanyák áldozatos és nehéz életfeladatát fogják vállalni. Legálább is legnagyobb részben erre fogja vinni őket az Úr adta élethívatus. De ha e külső szolgálatra is erős szervezet és ellenálló testi erő kell, mennyivel erősebb szervezet és ellenálló testi erő kell a jövő asszonyainak még nehezebb élethívatusukhoz. Ezeknek nevelésére tehát még nagyobb gondot kell fordítani a testi élet tekintetében.

Az Angolkisasszonyok nevelő munkája jórészt a hozzájuk seregülő gyermeksereg külső tanításában és velük együttlakók közvetlenebb nevelésében állott. De ha szabadabban, a világtól ugyan visszahúzódva, de a klauzúra kemény kötelékétől mentesen dolgoztak a „mater”-ek is, akkor még inkább érthető, hogy a külső, szabadabb mozgás lehetősége megvolt a növendékek között is. Így

a séta, a kirándulás egyenesen hozzátartozott a rendben élők természetes életéhez. Ha pedig elgondoljuk, hogy a tiszteletreméltó alapítónő alap-
elgondolásainak nagyrésztét a Jézus társaságától vette, akkor természetesnek fogjuk találni, hogy a játék, a szabadabb életforma egyenesen része volt nevelőmódszerüknek.

Bár a Jézus társasága vezette fiúiskolák a fiúk természeténél fogva több helyet biztosítottak a szabadban való játéknak, bizonyos átépítéssel a leányok életébe is átvitték a szabadabb mozgások kultuszát. Ami a fiú életében a játék, a labda, a futás, az a leányok világában az esztétikával átítatott tánc. Van ebben sok érzés, ritmus, élelenség, könnyedség, modor, kidolgozás, de nem utolsó az a mozgás, amely a testkultúra lényeges részét alkotja.

De erőteljes helyet foglalt el a nevelőmunkában a házi, a testi munka is, amely fárasztó megfeszüléseivel az újabbkori testnevelést pótolta. Azért olvassuk az Angolkisasszonyok első iskolai tervei között, hogy aki a latin nyelv nehézkes útjait nem akarta járni, az a szép szolgálatában vagy a természetrajzban és természettanban kereshetett pótlást. Ilyenformán elméletileg elsajátították azokat az ismereteket, amelyeket később gyakorlatban kellett hasznosítaniok.

Mindezen az elég soványnak látszó testi nevelési módszeren nem igen szabad fennakadni. A középkori és újabbkori iskolák tárgyai között nem talált helyet a testnevelés, hanem a klaszszikus világ remekei mellett, a vallásos nevelés volt a központ. De ez egyetemes volt. A leánynevelésben pedig a legtermészetesebbé az lett, hogy nemes gondolkodású, finom modorú és esztétikát szerető, a háziasságot becsülő és tiszta leánynemzedék sorakozzék a „nagyasszonyok”

nyomdokaiba. Ez a főirány pedig nehezen talált volna támogató segítőt a testnevelés elméleti és gyakorlati formáiban.

Végezetül reá kell mutatnunk arra, hogy nem szabad itt olyan testnevelési módszereket keresnünk, amelyek az újabbkori nevelés helyes meg-látásaiból sarjadzanak. Elégséges az, hogy reá tudunk mutatni arra, hogy az alapító *alapfel-fogása* egyenesen módot enged, sőt irányt jelez a helyes irányú testkultusz érdekében. A törté-nelem azt mutatta, hogy leányai megértették az irányító szót, és állandó elevenséggel a fejlő-dés sodrával haladva, megvalósítottak annyit, amennyi szükséges, értékes és hasznos volt. Újabbkori iskoláik semmiképen sem maradtak el az új testnevelési irányzatoktól. Csak azt követel-ték és követelik állandóan, amit boldogemlékű alapítónőjüktől örökségbe vettek: a lélek minde-nekelőtt, a test csak eszököként alkalmazandó.

Mert csak így lehet minden munkánk jelszava: Isten nagyobb dicsőségére!

C) *Kultúrát a léleknek és szellemi tartalmat az életnek.*

A lélek diadalmas kibontakozása a test erőinek igénybevételel indul fejlődésnek. De az értelmi és akarati tehetségek akkor lesznek igazi kincsek, ha nem pihennek az élet kendőcsücskében, hanem érvényt találnak az élet területén. Isten ugyanis arra adta értelmi és akarati erőinket, hogy azok segítségével a világot értelmezzük, az anyagiakat javunkra fordítsuk, az életrejtélyek útján a Teremtőhöz jussunk és a jó megismerésével az örök Jóságához emelkedjünk. Értelem és akarat tehát olyan lelki tehetségek, amelyek lépcső-fokán az élet mélységeibe ereszkedhetünk, azután

az élet magaslatára lendülhetünk és végül az egyéni élet kiteljesüléséhez juthatunk.

Ha pedig hozzávesszük azt is, hogy az ember lelke szellemisége folytán az égi rokonságot is hordozza, akkor valamelyes igényeskedéssel az Úr felé is emelkedhet. Aki pedig azt is meghallja és felértékeli, hogy a Teremtő jósága mellett a Megváltó kegye az isteni természetben való részesedést is biztosítja, az arra a fölényes gondolatra ébred, hogy az ember szellemi kiteljesülése a természetfeletti megszentelő kegyelem birtokában az Úr színről-színre való látásban talál végérvényt.

Az ember ilyen lelki és szellemi kifejlődésének kérdése ismét célként kínálkozik a nevelő elé és épp ezért ismét kérdezhető: hogyan jelezte nevelési részletcélját ezeken a pontokon a boldog- emlékű alapítónő?

a) Az első kérdés az: hogyan gondolkodott az értelmi és akarati erők fejlesztéséről? Maga az a tény, hogy szervezetének és elgondolásának nagy részét, egész gerincét a jezsuitáktól vette át, arra vall, hogy a lelki erők fejlesztését igen fontosnak tartotta. A rend tagjai részére igen komoly és szigorú rendelkezéseket ír elő a tudományos kiképzést illetőleg. (Vademekum 1., 2., 3.) Mindezt azért, mert csak az lehet igazán nevelő, aki magát a tárgyalandó kérdésekben alaposan kiképzti. Mivel pedig az értelem kivételesebb kiképzése csak a tanító Maternak igénye, azért a rend belső szervezetében való megoszlást követve csakis a tanítással foglalkozóktól követel ilyen munkát. A „testvérek” a ház dolgaiban segítenek; az ő legfőbb igényük a lelki tökéletesség és az anyagiakban való szolgálatkészség legyen. A növendékek életében is nagy súlyt helyez a tudás közlésére. A Jézus Társaságtól sokat átvéve a neve-

lés alapvetésében ő is a lelki tehetségek szolgálatát hangsúlyozza. De abban mégis eltér a nagy szellemi csatára induló Jézus Társaságának irányvonalától, hogy a Ratio Studiorummal szemben inkább az általános műveltségre és a gyakorlati irányú kiképzésre helyezte a fő súlyt. (M. Körtvélyesi Mária: Tiszteletre méltó Ward Mária B. M. V. intézetének tanítási és nevelési rendszere. Budapest, 1942. 21. lap.) Az értelmi erőknek kifejlesztése és a kor kultúrfokának elérése a női léleknek is szükséges, de a gyakorlatias élet szorgalmazása erősebb igénye a jövőendő anyjának.

Az értelmi erők nevelésében igen sokat tanult Vives Lajostól, a nagy humanistától, aki a latin műveltség útján akarta a klasszikus világot és ezen keresztül a keresztény életet megkedveltetni. Innét van a latin nyelvnek olyan jelentős hangsúlyozása (ezt a kérdést részletesen tárgyalja az V. rész I. fejezete), amely ismeretszerzés a régmúlt kultúrellet kincseit hozta közelebb a leánylélekhez. A nőnevelés a tudás terén eléggé elhanyagolt volt a XVII. század idején. Még az írás-olvasás elsajátítását sem igen javalták számukra. Pázmány Péter méltán panaszkodik erről, mondván: „Tudom, a községnek nagy része azt itéli, nem jó irány és olvasni tanulni a leányoknak, mert félő, hogy az olvasásból gonoszt tanul igen..., de én üdvösséges dolognak ítélem...” (Pázmány Péter Prédikációk. Mint kell a keresztény leányt nevelni. 619. 6.) Ez a helyes elv él Ward Mária lelkében is, amidőn a leánylélek értelmi fejlődése szolgálatában iskolákat alapít.

A nevelés értékét azonban nem annyira az értelmi erők szolgálata és a tudás gyarapítása adja, hanem az akarat erőssége teszi próbára. Hogy milyen lesz az ember, abban igen sokat ad az ér-

telmi nevelés, de valóban a végrehajtás, az életvezetés lendülete biztosítja az Isten terve szerinti életet. Azért *nem elég tudni*, hogy mi a teendő, hanem a *lélek akarati megfeszülésére van szükség*, hogy megszülessék az igazi élet.

Az akarat területéhez oda kell kapcsolnunk az érzelmet is, amely az újabb bölcséleti elgondolás szerint harmadik lelki tehetségként kezelhető, de az „iskolai” bölcséletek szerint tárgyanak, céljának azonossága alapján az akarat körébe tartozik. De nem is elméleti kérdés itt a döntő. Valójában arról van szó, hogy az érzelem a nevelésben fontos tényező és éppen azért a lelki élet tehetségeinek szolgálatában el nem mellőzhető. Ha pedig leánynevelésről van szó, akkor a leglényegesebb pontok egyikévé válik az érzelem helyes nevelése. A női lélek belső indokolását hamarosabban elérhetjük a jó sokszori színezésével, a szép megrajzolásával, a részvét, a szeretet érzésének felébresztésével, mint az értelmi erők felsorakoztatásával. A női lélek belső tartalmával erősebben hajlik az érzelem nyomán, mint az érvek súlya alatt. Egész természetének része ez. Ward Mária ezt a tételt világosan látta. Ezért van az, hogy állandóan hangsúlyozza az akarat-edzés gyakorlását és az érzelmi élet helyes gondozását. Az pedig tagadhatatlan tény, hogy az akarat-edzésnek legerősebb gyakorlata a kis és nagy áldozatok fokozatos viselése. Ezért ajánlja olyan mélyen a lemondást és az áldozatos keresztviselést. „Aki ezen intézetben hivatásának megfelelően akar Istennek szolgálni, annak szükségképpen szeretnie kell a keresztet és Krisztusért sok szenvedésre kell készen lennie.” (I. 45.) Nem önmagáért a szenvedésért, hanem azért a készséges akarati odahajlásnak a megszerzéséért, amely a keresztviselés természetes következménye. Min-

dennek lélektani háttere az a tény, hogy az akarat elemi lendületével a jó felé fordul. Természetes, hogy az élet javainak sorozatában legközvetlenebb a földi javak sorozata. Akit nem nevel meg az élet a lemondás, a szenvedésvállalás útján, annak akarata olyanná fejlődik, hogy csak az első pillanatban kíváncsi javak után nyujtja vágyait. De a lemondás és önként vállalt szenvedés, a keresztviselés olyan világosságot vet az élet javaira, amely fénybe vonja az örök értéket és árnyat vet a földiekre. Így azután a lelki, a szellemi kincsek tündökölnek a jó fényözönében és ezek lesznek az akarat áhítozott tárgyai.

Még a kísértő csábítások esetén is a lelkieké lesz a győzelem. Egyszerűen azért mert a nagyobb jó indításával köszöntenek be a lélek pitvarába.

Az érzelmi életet tekintve következetesen hirdeti, hogy vágyaik vágya az Isten legyen! A földiek véges voltukkal kevésbé legyenek kíváncsiak. Legyenek leányai olyan igényesek, hogy nekik is — alapítóanyjuk nyomán — minden kevés, ami Istennél kisebb... Ez a földiek egyetemére vonatkozó eligénytelenedés és az Istent illető szeretet elcsendesíti a teremtmények után való vágyakozást. A szegénység fogadalma még erősíti ezt. Ámde az önmagukkal szemben való érzéshullámok kísértő szavai még mindig felcsillanhatnak az álmodozó elmerengések vagy a természetes életjelentkezés erős sodra folytán. Ezzel szemben a tisztaság fogadalmával emel gátat, és a tiszta élet gyönyörűségének szépségével ad vágyakozó lendületet. Végül egymásiránti szeretetükkel is olyan magaslatra akarja emelni, hogy testvérként szeressék a testvért és még a legkisebb érzéstúltengést hozható érintkezéstől is tartózkodjanak. „Teljes komolysággal

törekedjék mindenki arra, hogy érzékei kapuit, különösen szemeit, minden rendetlenségtől megőrizze. Tréfából se érintsék egymást, kivéve a testvéri szeretet jeléül, a helyi szokás szerint, ha valamelyikük elutazik vagy megérkezik.” (Vademekum VII, 34.) Mindezt pedig azért, hogy az esetleges érzélgős megrezdüléseknek is elejét lehessen venni. A jó nevelő nem retteg az esetelegetől, de számításba vesz mindent, hogy később ne legyen oka bánkódásra. Itt sem a féltő rettegés, hanem a bölcs előrelátás, az érzéshullám erejének felszámolása volt a döntő. Amit azután leányainak ajánl Ward Mária — ugyanilyen eszköz —, azzal az akaratedzést és erősítést követeli növendékeitől is. A lelki tehetségek szolgálatában a súlypontot az akaratnevelésre helyezi, mert állandóan azt hangoztatja, hogy az élet tevékeny asszonytípusát, a kemény és erős asszony alakját kell kialakítaniok. Az önfegyelem és határozott lelkiség szolgálatát mindennél többre tartja és állandóan követeli. (Lásd: V. r. 2. fejj.)

b) Ha a lélek tehetségeinek fejlesztését — értelem és akarat — annyira fontosnak tartotta, kérdés marad továbbra: hogyan gondolkodott a szellemi élet szolgálatáról? A szellemi élet területe az Isten és ember csodás kapcsolatának színtere. Az a terület ez, ahol az ember lelke közvetlenebbül érintkezik Istennel.

A lélek ősi vágya az Istenhez törés és az Úr nagy kegyelmi kiáradása útján az istenfiúság magaslátára való felemelés. Ez a két kegyelmi megmozdulás végeredményben a Teremtő és a Megváltó együttes működése. Ámde mindkettőben szerepet talál az ember értelmi felértékelése és akarati odahajlása. Mert hiszen nem elég venni ezeket az örök élet felé lendítő erőket, hanem úgy kell velük élni, hogy ezek segítségével az

ember élete tényleg istenivé legyen. Ward Mária értette, hogy a természetében adott isteni alapvetésen megindulva a természetfeletti életsíkon kell leányai életét kivirágoztatni és ezt akarta. Nagyon jól tudta, hogy természetfeletti életre az alkalmas, aki a természetes erkölcsi életre tud építkezni. Azért hirdeti életfeladatnak a nyílt és igaz életarcmutatást. Szinte odakiált a kendőzött leikekhez: „Olyannak mutasd magad, aminő vagy s olyan légy, aminőnek látszani kívánsz”. (III. 30.) De azt is hozzáfűzi, hogy értékeidet nyíltan mutasd: „Ne tettesd magad tudatlannak, hogy a tudós kedvét megnyerjed, de ne restelj mindenkitől tanulni, mert Isten az egyszerűséget kedveli, nem pedig a tudatlanságot”. (III. 31.) Az őszinteséget pedig annyira becsüld, hogy annak az erénynek mértéke többi erényed mércéje. „Amily nagy benned az őszinteség, oly mértékben teszel szert egyéb erényekre is.” (III. 51.) Ezzel azután velejár ennek a parancsnak teljesítése: „Szeresd és mondd mindenkor az igazságot”. (III. 29.) Azért kell ragaszkodnunk ehhez a bölcs mondáshoz is: „Olyat mondani, amit nem érzünk: ravaszság; mindent elmondani, amit érzünk: balgaság”. (III. 28.) Ezzel a nyíltsággal velejár a következő igazság betartása: „Ha valamely ügyben véleményed akarják hallani, fejezd ki azt őszintén és hagyd abba a dolgot, semmit sem törődve annak végével”. (III. 25.) És bronzba kívánczik ez a mondása: „Becsületedet többre becsüld, mint életedet; de mind a kettőt kész légy Krisztus szerelméért elveszíteni”. (I. 13.)

Ezen a természetes és becsületes erkölcsi alapon indulhat fejlődésnek az a tisztos és szolgálatot teljesítő lelkület, amely derűs szemlélettel nézi a világot, készséggel szolgálja a felebarátot és szeretettel közeledik a Mindenható felé. Ezeket így

foglalja bölcs és szent mondásokba Ward Mária: „Zavarodott és levert kedély nem szeretheti az Istent tökéletesen, nem is tehet sok jót az ő dicsőségére.” (I. 5.) „Felebarátodnak nem annyira tetszeni, mint inkább használni igyekezzél.” (II. 2.) „Ne beszélj meggondolatlanul és elhamarkodva; ne ugorjál egyik tárgyról a másikra, hanem fejezd be az egyik mondatot, mielőtt a másikba kezdenél.” (III. 26.) „Ne közölj barátoddal semmi olyat, ami ártalmadra lenne, ha ő valamikor ellenségeddé válnék.” (II. 3.) „Szeretetedet mindenkor az Istenre építsd; azután légy hű barátodhoz, életednél is többre becsüld őt.” (II. 13.)

Ward Mária azonban jól tudta, hogy ezek a természetes erények csak emberi előítürai annak a természetfeletti kegyelemből sarjadzó isteni életnek, amely a *teljes élet* tökéletességét alkotja. De ezt az életet sem szabad úgy képzelni, hogy a megszentelő kegyelem vételével mindez magától kivirágzik. Az Úr terítette életasztalnál nem lehet egyszerűen lakmározni. Ott együttes munkával dolgozni kell és csak így lehet vendég-helyet elfoglalni. Az életnek színpompás virágzását sem lehet egyszerű célkitűzéssel magasba emelni, hanem a világos látás, a jótakarás és a kegyelem erejével való élés munkájával kell kiviragoztatni. A földiektől való tartózkodás, az élet örömeitől való visszahúzódás, az örök értékek felértéklése és Istennek mindenképpen feletti igénylése már út errefelé. De a célhozérés akkor jelentkezik, amikor a *megszentelő kegyelem állapota* majdnem elszakíthatatlan kapoccsal fűzi össze az embert az Istennel. Mintha igaz lenne ilyen állapotban a mi lelkünkben is Szent Pál szava: „Élek pedig már nem én, hanem Krisztus él bennem”. (Gal. 2, 20.) Ezt a csodás és misztikus kapcsolatot az alázkodó és a napirendben szigo-

rúan előírt ima, a napi elmélkedés, a szentmise, a szentáldozás fejleszti olyanná, hogy az ember életének földi szakasza is Istennel közvetlen kapcsolatban marad. Ward Mária állandóan követeli ezt az együttélést; még a más lelkek javára történő felrugasztást is kerülendőnek mondja. Még a legkisebb vétkek sem lehet annak az ára, hogy valakinek lelki életén lendíteni tudjunk. „Habar a lelkek megtérítése fölötté kedves dolog Isten előtt, a tökéletességet minden emberben mégis annyira kedveli, hogy a legcsekélyebb vétket sem engedi meg, habár ezzel az egész világot megtéríthetnők is.” (II. 27.) Még pedig azért, mert a legtökéletesebb élet az a szent kapcsolódás, amellyel a földi ember az ég Urával fonódik egybe a megszentelő kegyelem csodás ajándéka segítségével.

Ezt az életet élni annyi, mint a szó szent értelmében: isten fiaivá magasztosulni — a földi életben.

Az intézetben növekedő leánykák életét ugyanilyen módon kellene kiteljesíteni. A lelki élet erősít sem önmagukért, hanem a szellemi életigény kifejlesztéséért követeli. Pázmány Péter ezt írja magyar intézetéről: „A leányokat nagy haszonnal tanítják jámborságra, erkölcsre és más női munkára. Már a legelőkelőbb leányok közül is többen vágyódnak társaságukba”. (Hanuy Ferenc: Pázmány Péter levelei II. 42—44.) Ez a lelki haszon pedig abban áll, hogy tiszta erkölcsük és vallásos életük a kegyelmi élet fényözönében tündöklök. Ennek az életnek megteremtését szolgálja a sok vallásos tanítás, jó példa, imagyakorlat, szentségvétel, szentmise, amelyek segítségével az Úr Jézushoz fűződik a gyermekleánykák lelke. (Lásd részletesen: V. rész 1, 3, 5. fejezetben.)

A lelki tehetségek és a szellemi élet kifejlesztése tehát olyan elevenen kirajzolt nevelési részletcél volt, amely erősen jellemezte a Ward Mária alapította iskolákat. Ez a karakterisztikon rajta díszlett minden művén és érvényt követelt minden erőfeszítésében. Az ő lelke szépnek és kibontandónak látta az Isten adta természetes és természetfeletti életkincseket. Ezek szeretetére hangolta leányait és ezek kibontására indította a nevelő hivatással szerzetesi együttesben élő követőit.

3. Az örök élet csodás bűvkörében.

Akit elfog az a szent elhivatottság tudata, hogy égfelé törve az isteni természet részesei és kivirágoztatói lehetünk, az rabja lesz a jóságos égi Atya szeretetének. Most igen gyakran idézik egyik nagyunk regényének címszavait: Isten rabjai, de csak az íróval együttérzők tudják így értékelni ezt a címjelzést: az Isten önkéntesei. Az Isten rabjává lenni ugyanis annyit tesz, mint a lélek legönkéntesebb odalendülésével fűződni a Mindenhatóhoz. De azt is jelenti ez az odalendülés, hogy az isteni természetben való részesedés folytán olyan egybeforradás jön létre, amely nyomán szinte lehetetlen a szabadulás. Az örök Szeretet magához láncolja az emberi szeretetet!

Ez a „rabság” azután földi vonatkozásban is érték. „Az Isten rabjai” — a föld királyai! Nem úgy, hogy koronás fővel uralkodnak a földön, hanem olyan módon, hogy lelki fölényükkel felette járnak a földieknek. Királyi a szemük! Látnak úgy, hogy kisebbnek látják a világot a lelkieknél. Királyi a vágyuk! Csak eszköznek várják a világ javait és csak annyit vesznek igénybe, amennyi a lélek céljai érdekében szükséges. Királyi a gesz-

tusuk! Nem hajtanak térdet előttük, hanem lábaik zsámolyává parancsolják a földi értékeket. Egy szóval: ők az urak és a föld az engedelmes szolga!

A földnek ilyen királyai és az Isten ilyen rab-szolgái úgy övezik körül az Úr örök trónját, hogy szinte lehetetlen szabadulniok abból a bűvös körből, amelynek központja az örök Szeretet.

Ward Mária jól tudta ezt és megérezte azt is, hogy az ilyen életkirályok a föld diadalmas vándorai és az ég győzedelmes hazatérői. Ez a biztos céltudat azután állandóan örömré hangol és így jóban-rosszban egyaránt a szerető Isten közelében, szolgálatában és dicsőségében pereg az ember élete. A jelszó ez: az élet dalosaivá válunk, mert földi életen indulva Úratyánk örök szeretetéhez ragadtatunk. Ezt a lelkületet értve és értékelve az életderű sugárzó kincseit szórva élhetünk az örök élet csodás bűvkörében.

a) Az élet fényoldalán elég könnyű könnyedén és derűsen nézni az életet. De a fényvetés észre-vevése, a fényszórás értéklése és abban való sütkérezés nem mindenkinek kiváltsága. A szikla tüzes lesz a napsugártól és a meleg kiegészíti a legkisebb életcsirát, de a virág színpompába öltözik és napfelé forduló derűvel szívja magába a szerteporzott tűzcsillagokat. Az ember életére is sziporkázva hull az Isten napsugara. De csak az tudja ezt állandóan Isten ajándékának, éltető erőnek nézni, aki annyira az Úr tenyerén érzi magát, hogy mindig Vele van és Belőle táplálkozik. Az égi Atya szeretetének és gondoskodásának tudata az ott-honlét örömeire hangol; ez pedig örömben, derűben, vidámságban nyer kifejezést.

Bár a földi javak és égi ajándékok szemlélése és értékelése lelki szempontból alapját képezi a derűs léleknek, mégis valamelyes testi adottság,

a környezetből felszívódott behatás is szükséges ahhoz, hogy vidám és örvendező lélek sugározzék belőlünk. Ward Mária erre is gondolt, amikorra ezt írja elő: „Hivatásunkban vidám kedély, jó észtehetség s az erényekre való hő vágyakozás kívántatik; a három közül azonban legszükségesebb a vidám kedély. Azért, mielőtt a főnöknök valakit fölvennének, főleg arra ügyeljenek, hogy ez a tulajdonság megvan-e az illetőben”. (III. 39.) Ez az irányítás arra vonatkozik, hogy a nevelőhivatást nem teljesíthetik derékbatört életronsok, sem elkeseredett szomorúak, hanem az Úr dalosainak vidám seregei. A fáradtak és omladozók nem lehetnek hivatottak az életnevelésre, hanem esetleg a visszahúzódó, elmélyedő életszentségre. Ne feledjük: minket máshová hívott az Úr! Ward Mária jól tudja: nevelésre csak a vidám lelkek gárdáját indítja az Isten.

De ezt a magunkkal hozott és az életben kincsként értékelt lélekderűt *állandó fejlődésben* kell tartani. Ez a feladat annak a kötelességnek a teljesítéseit akarja megvalósítani, hogy mindig Isten tervét kell látni az eseményekben és Isten gondolatainak kell örülni az életben. Ezen dolgozni annyi, mint az Úr lelkének birtoklásában örömek között, derűs lélekkel mozogni.

Ezt a lelkületet kell azután a növendékben is fejleszteni, mert a derűs, mindig Istent látó és bíró életet élni annyi, mint állandóan az örök élet Urának bűvkörében diadalmaskodni.

b) De az élet nehéz oldala reáveti árnyékát az ember életére. Ekkor is fénycsóvát fonni az élet fölé olyan szent feladat, amely az ember életét a földi boldogság örömvilágába juttatja.

Az élet természetes küzdelme, az egyéni harc, a lelki vívódás, a természettel járó viaskodás, a betegség és sok-sok kellemetlenség olyan vele-

járója az életnek, amely igen könnyen megfagyasztja a mosolyt a derűs ajkakon. Az Úr derűs napfényében sütkérezni könnyű és jó, de az élet küzdőterén is örömteljesnek, derűt sugárzónak mutatkozni nehéz. Pedig az egyik főtényező a nevelésben ez az „örök mosoly”. Nem egy drága emlékü jezsuita atya képe áll előttem — és itt elsősorban P. Tomcsányira gondolok — akinek mindig mosoly ült az ajkán. Valami túlvilági fénnel látta a körülötte örvénylő világot és a szenvedések idején is a mennyek országának bűvkörében élt. Ez a lelkület annál is inkább fontos, mert csak ilyen lélek tud maga körül életet teremteni. Hiába! A nevelő az élet napja. A lebu-kott vagy felhőkbe burkolózott napnak sugár-fénye elsötétülő és éltető ereje ellankuló.

Ward Mária ezt a *mindent Isten szemével látó és mindent Isten terve szerint ítélő* lelkületet követeli leányaitól. Víg-ság, derű legyen még a szenvedések idején is a leányait jellemző tulajdonság. Ő ugyan nem ismerte az újkori nevelés jelszavát: hagyd gondjaidat az iskola kapukon kívül, de bizonyára tőle és a hozzá hasonlók derűs lelkéből sarjadt eleven tétellé a fenti megállapítás. A tiszteletreméltó alapítónő ugyanis jól tudta, hogy annak a nevelőnek van vonzó, magával ragadó ereje, aki fölényes lelkével minden átfutó földi dolgokkal szemben diadalmas, lendületes és derűt sugárzó. Ha nehéz is ez, azért keresztül kell vinni, mert a földi élet — Isten földi országának vándorútja. A „föld királyai” járvák és „az ég várományosai” tapossák. Lehet siránkozó a föld koldusa, de nem lehet szomorúságra hajló „a föld királya”. Lehet tépett köntőssel jajveszékelő az „ég kifosztott”-ja, de csak derűs, himnusz-sos lelkű, daltól hangos, vidámságtól csilingelő lehet „az ég várományosa”. Mégpedig azért, mert a földi élet

csábító kínálkozásai felett diadalt hirdető királyi koronás — győzelmének tudatában derűs, az ég felé törés biztos menetelésében — a célérés biztosságában örömmre hangolt.

De a növendékek nevelésében is döntőnek kell lennie annak az erős iránynak, amelyben a nehézségek idején is kemény és acélos maradjon a lélek. Mégpedig nemcsak a vállalás odahajlásával, hanem a derűs készség örömeivel. Jól kell azt tudni, hogy az élet küzdelme mindig könnyebb, ha derűs lélekkel vállaljuk az Úrnak „szenvedés követeit”. Kicsi kortól kell őket arra hangolni, hogy a ködös életövezés a fény kiegészítője, továbbá, hogy a rossz hangzást okozó, hangzavar-nak látszó zűrzavar is Isten életmuzsikájának akkordtöredéke. Ilyen beleélésben azután derűs marad a lélek, mert az Isten követét — talán bizonytalan célzattal járó, de emelést szorgalmazó követét — a lélek tavaszi készségével fogadja az ember. Nevelők! Jól vigyázzatok arra, hogy minél tovább pihen a mosoly a gyermekajkon, annál tovább őrzi lelkének üdeségét és ártatlanságát!

Mindez pedig olyan nemes alaphangulatként követelődzik, amelynek birtokában könnyű az égiekhez szökkenés. Nem is jó szó a szökkenés. Nincs is erre a lendületes nekivágásra szükség, mert maga az örök élet bűvkörében való élés olyan lelki átalakulást eredményez, amely valami titkos erővel élő egységgé varázsolja a „földnek királyát” és az „égnek várományosait”. Ez az egy irány pedig nem részletezhető másképpen, mint ezekkel a rövid szavakkal: testi, lelki, szellemi erőinkkel tartunk az örök Sarkcsillag felé, ahol az Isten boldogító jelenlétében tovább pereg cél-bafutott életünk.

IV.

Ward Mária nevelési módszere.

Hogy miképpen gondolkodik Ward Mária a nevelés céljáról, arról szólottunk az előbb. Hogyan lehet a természetfeletti életkeretbe foglalt nevelési célt megközelíteni, erről fog szólni a következő fejezetsor. De itt sem független, egyéni elgondolás szerint szólunk, hanem a tiszteletre-méltó Ward Mária életének, vallásos oktató mondanásainak, konstitúciójának és gyakorlati eljárásának vizsgálatából fogjuk levonni a nevéhez fűzhető nevelési módszert.

Hogy valakinek nevelési módját megismerhesük, annak olyan állásfoglalásaival is tisztába kell jönnünk, amelyek látszólagosan elméleti viták, valóban azonban döntőjellegű irányvállalások. Az ugyanis bizonyos, hogy a nevelési módszer három irányt követhet. Lehet ez az ember adottságainak, a világadta behatásainak szabadfolyásengedése, lehet ez az energiák (rossznak minősítvén igen sok jelentkezését) elnyomása; végül lehet ez bizonyos irányú megnevesítés és érvényrejuttatás. Hogy ki milyen irányt követ, az elméleti állásfoglalása és ebből eredő gyakorlati eljárása alapján ítéltető meg. A naturalista az elsőt követi, a sötétenlátó a második mellé szegődik, a derűlátó

a magát és a gyermekszereget Isten házanépének tekintő a harmadik módszerhez hajlik.

Kérdés lesz tehát: milyen elvi álláspontot valott a tiszteletreméltó Ward Mária és így milyen nevelési módszert kínál követőinek?

Az erre a kérdésre adott választól igen sok függ. Itt ugyanis *nem egy-egy esetben való eszközalkalmazásról* van szó, hanem arról az *állandó irányító módról*, amely kemény következetességgel érezteti hatását minden tevékenységben.

Ezért olyan fontos az a módszertani állásfoglalás, amely a mostan következő megvilágításban tárul elénk.

1. Ahogyan a Teremtő gondolta ...

A) Az élet fejlődési üteme — Isten muzsikája.

Az ember benne áll az élet forgatagában és az egyéni élet bontakozó ütemében. Minden egyes közülünk kis pontja a nagy világnak, és minden „kis világ” a fejlődés lehetőségeit hozva dübörgő lendülettel indul a kiteljesülés felé. Olyan csodálatos ez a teremtet világ! A tehetetlen anyag ősi törvényszerűséggel zuhatagozik a központba, az ember pedig ősi lendülettel törtet a kifejlődés útján az örök élet otthonába. Az egyik a nehézkedésnek központba törő fizikai törvényét követi, a másik a *teljessé fejlődés* belső törvényével a testi-lelki növekedés útján emelkedik a Teremtő Atyához. Mégpedig akarva, nem akarva. Sőt tudatos szembeszállás esetén is az marad az igazság, hogy az ember létével, létének kibontakozásával, fejlődő életével *dícsérve* dicséri a Teremtőt (Lásd III. rész. 3. fejelet.) Sőt az is igaz, hogy szinte tudatlan odahajlásával birtokában szeretné hordozni a Mindent, a Jót, a Szépet, az Igazat, a Szeretetet.

Ilyen széttekintés mellett kérdéssé lesz előttünk: milyennek tartjuk mi ezt a csodálatos élet-ütemet, és minek tartjuk az életben jelentkező testi és lelki tehetségeket?

Ez a kettős kérdés olyan formán szakadozik ágazatokká: Honnét eredeztetjük a testi és lelki készségeket? Hogyan értékeljük őket a Teremtő terveiben? Milyen jelentőséget tulajdonítunk egy-egy megnyilvánulásának? Hogyan tudnók rendszeressé tenni egy-egy kirobbanó hatalmaskodását? Melyik a döntő és melyik a mellékesebb? De még itt sem volna vége a sok boncolgatásnak, ha egybefogva csomózottan, egyetlen kérdésbe nem fognók a szerteszaladó szálakat: *hogyan gondolkodott Ward Mária az élet lendítő erőiről?*

Nézzük ezt a testiekre és lelkiekre vonatkoztatva.

a) Az emberi élet kifejlesztésének alapja attól az elgondolástól függ, amelyet a Teremtő lehel az életbe. Amit az Úr akar, ahhoz gondolta, tervezte, teremtette az ember testét. Bár a lélek uralmát mindenütt hangsúlyozza, mégis a testi élet adottságai is az Ő mindenható erejének teremtményei. Rendszerint eszközök — az élet céljainak elérésében. Van ezek között sok testi adottság és szerepet talál bennünk bizonyos működés is. Az egyik a test szervezeti berendezése, a másik a test élettana. Az egyik sztatikai meghatározás, a másik dinamikai erőfeszítés. Tehát mindkettő az Isten terve és elgondolása. Mintha azt hirdetné ez a tétel: szent az emberi test, mert a teremtő Isten tervezéséhez tartozik. A másik arról szól, hogy Isten terve keretében szentnek kell lennie annak az élettani megmozdulásnak is, amely a testi élettevékenységekben igényeskedik. Nem szabad tehát olyan módon gondolni a testre, hogy az valami megosztódás szerint bűnös vagy kevésbé

bűnös lenne, hanem az ember a maga teljességében az Úr teremttette szent valóságnak minősítendő. Még az életműködések szentségét is vállalni kell, mert a vegetáció — az egyéni életet szolgálja, az élettani egybetartozandóság — a jövő élet születésének szent feltétele.

Ward Mária nagyon jól sejtette ezeket az alapelm gondolásokat, amidőn *követőitől, a választottaktól* a tiszta élet égő áldozatát, *a lelkianyaság* illatos önátadását követelte, de ugyancsak szent munkájuk végzésében arra hangolta őket, hogy növendékeiket az édesanyai hivatás szent betöltésére neveljék. Mintha azt hirdetné: vegyetek észre, hogy a nevelés legszentebb hivatását teljesítők egész egyéniségüket, életük mindenét adják a leánygyermekeknek, de a növendékek az Úr terve szerinti családi életre rendeljék egész jövőjüket. Az elsőből sarjadjon ki az önfeláldozás gyönyörű virága, a másikkól pedig a föld új életének sarjpattanása. Ilyen formán a *tiszta élet* nem valami tagadó visszahúzódás, hanem égő életáldozat és odaadó életfelmagasztosulás. *Minden életerő a lelkek és az Isten szolgálatában.* Azt is mondhatnám: életerők transzpozíciója. (Marczell: A bontakozó élet. Budapest, 1937. VII. k.) A földi élet testi szolgálata helyett — a lelki élet meg-nemesítője. De ugyancsak megáll az a tény is, hogy az édesanyává nemesedés olyan Úr gondolta köteleességteljesítés, amely az Úr földi és égi házanépének népesedését eredményezi.

Az ember testi életének ilyen beállítása mellett arra is gondolhatunk, hogy a test növekedése, az anyagiak igénylése, az ösztönös megrezdülések fellépése nem mindjárt a bűnös szenvedély tobzódása, hanem „az Úr követéinek” jelentkezése. Az Úr *a fejlődés törvényébe fektette életterveit*, ezek nek megrezdülő kopogása az Úr követői közül

amazok hangoskodása, amelyek a jövő élet születésének szolgálatára készítik elő az emberi életet. Csak azt kell megjegyezni, hogy a *túlzóan* testiek felé forduló vagy ösztönös kielégülésekben tobzódni akaró kilengések legyőzése szükséges. Tény az, hogy él az emberben a rendetlen hajlam is, amely bűnös kilengésekre ragadtatja a fegyelmezetlent, de ez nincs a Teremtő akarata szerint, hanem az ember meggondolatlanságának és alacsony igényűségének szomorú velejárója. (Lásd: IV. rész, 1. fejt.)

Mindezeket egybefogva azt a tételt kell erősen leszögeznünk, hogy Ward Mária leányainak *Isten terveit kell látniok a fejlődő ember testi életében és önmagukat, majd növendékeiket is ebben a gondolkodásban kell erősíteniök.* Ez az önnevelés és gyermekleányka nevelés azt eredményezi, hogy a testi élet jelenségeit az élet szentségének fogják tartani és a bűnös visszaélés helyett a megtisztelő megszentelést fogják szorgalmazni. Nem szabad attól félni, hogy visszaélést, bűnt követ el az, aki *szentnek* tartja testi életét és a jövő életszolgálat isteni tervét. Az ilyen módon gondolkodó leányka ihletett hódolatossággal *készül a jövőre*, amelynek milyensége az ő mult tiszta életével is szoros kapcsolatban áll. Az ilyen nevelési mód kevesebbet bízik az elzárkózásban és a menekvésben, mint a szent dolgok szent kezelésében. Nem is retteg első pillanatra „a kísértésektől”, hanem csak ott húzódik vissza a szerénység finomságával, ahol a sérelem közvetlensége vagy a csábítás szirén beszéde ténylegesen veszélyt hozó. Az élet azt mutatja, hogy az életkérdéseket szentül értelmező leány mélységes tiszteletet parancsoló fölényességgel őrzi életkincseinek legszebbjét, továbbá tiszteletteljes beszéddel szól a legszentebbről és végül a

legfinomabban keresi — az érintés, tánc, modor, sport és szórakozás idején is — a másokkal együttes életformákat.

Ezt a lelkületet szolgálta Ward Mária és ezért engedett sok olyat (tánc, társas együttes, szórakozás stb.), amit az élettől jobban félők erősen nehezményeztek.

b) A lelkiek és szellemiek tekintetében ugyanilyen széles területű látókörral gondolkodott a tiszteletreméltó alapítónő. Az értelmet és az akaratot a lélek olyan tehetségének tartotta, amelyek kifejllesztése a nevelés lényeges kötelessége. Azért hirdette a kulturális életcélokat (III. rész, 2. B) és ezért követelte a tanítás (V. rész, 1. fej.) és a lelkinvelés (V. rész, 2., 3., 4. fej.) fontosságát.

De itt arról is van szó, hogy azt a *belső lendületet*, amely a lelki életben, a tudományos kutatásban, a világ javainak birtokba vételében és az élet örömeinek kisajátításában, élvezésében rejlik, a maga alapvetésében szentnek tartotta.

A régi irányú nevelésben észrevehető a tudományoktól való erősebb visszahúzódás. Már tudniillik olyan alakban, hogy a népnek, de különösen a leánynemzedéknek nincs is erre szükség. Pázmány Pétert már idéztük (III. rész, 3. fej.), aki szerint nem szabad ettől félni, de pozitíve ideállíthatjuk Ward Máriát is, aki a pápától kikönyörgi a leánygyermek tanítás szabadságának nagy kegyét. XIII. Leó pápa a XIX. században fölényesen hirdette: az igazság megszabadít minket. Azért nyitatta meg a Vatikán legtitkosabb irattárát is. Ward Mária már a XVII. században követeli, hogy a tanítás fényvetésével erősítsék a leánynemzedék a tisztult élet szolgálatára. Saját leányainak továbbképzési igényeit nem túlzó világiaskodásnak, hanem a lelki kul-

túra kiszélesítési eszközének tekinti. (Vademe-kum: A tanulmányokkal foglalkozók szabályai. 1. pont.) Iskoláinak növendékeit pedig azért taníttatja az írás és olvasás mesterségére, hogy a kulturális élet kapui feltáruljanak előttük, és így a *tudás birtokában* éljék az Isten gyermekeinek gyönyörűségei életét.

Az akarati élet keretéhez tartozó érzelmvilágban is Isten terveit kereste és találta. Nem félt attól, hogy a derűs élet a túlzott vígságot, az örömvágyat lobbantja fel. Szerinte a derűs élet az Isten adománya. „Légy mindig élénk és vidám; mert az Űristen a jókedvű adakozót kedveli.” (I. 26.) Nem szabad tehát ezektől megfosztani a világot. Ha a Teremtő így teremtetette a világot és szent gondolatának kiteljesülésében szerepet talált a kedély, a vágy, az öröm, a boldogság is, akkor nem volna helyes ezt az életszínt kitörölni a világ színpompájából. Sőt az igazság az: nem is lehet. Az életteljességnek olyan együttthatóját alkotja ez a lélektartalom, amely nélkül csak torzó lesz a kifejlődésre hivatott ember, és a kényszer keservével nyikorog az élet kereke.

Ezért van az, hogy leányainak víg, derűs arcáról akarja lesugároztatni azt a kíváncs, diadalmas életet, amelynek valamelyes fényvetésében kell megteremteni az új irányt követő leánynemzedék életét. Az ő gondolata ez volt: legyenek leányai az Űr dalosai, és neveljék növendékeiket a Teremtő diadalmas, derűs, boldogságot sugárzó nemzedékévé.

Az értelem és az akarat tehát Isten olyan ajándéka, amelyet elzárni és korcsá silányítani annyi, mint szembeszállni az Űr adományaival. Nem szabad kendő csücskébe kötni a talentumokat, hanem kamatostul kell visszaadni Annak, Aki ezzel kitüntett minket. Még az aszkézis szent és nél-

különbözhetetlen eszköze sem arra való, hogy a Mindenható teremtette „rendezett életvágycsónak” le-
törje, hanem arra, hogy a bűn büntetéseként fék-
telenkedő „rendezetlen vágyak” megzabolázza.
Vigyázni kell arra, hogy ezt a fontos megkülön-
böztetést állandóan szem előtt tartsuk. Ami a te-
remtésben és a Teremtő tervében szent, azt szent-
nek tartsuk, ami a bűn irányába húzó kilengés
vagy izzó élvezetvágy, azzal a *legelső jelentke-
zés*kor frontba álljunk. Így a *szent élet hódola-
tosai, de a bűnös kikezdések kerülői leszünk.*

Mindez tulajdonképpen *állásfoglalás*. Még pe-
dig abban a nagy és döntő jelentőségű kérdésben,
vajjon a Teremtő áldott kezéből a jó és szép élet
lehetősége, vagy a rossz érvénye lépett-e a vi-
lágba? Ward Mária derűlátó lélekkel nézi az éle-
tet és — Egyházának szent tanításához hűen —
elfordul attól a sötétvonalú manicheizmustól,
amely a rossz diadaláról regél. A nevelő életében
pedig különösen fontos, hogy a derűlátó elgondo-
lás legyen életiránya, mert csak ilyen módon tud
diadallal és bizakodással nézni a fejlődés sodrá-
ban álló gyermeklélekre. Minden megrezdülésben
az előretörés és diadal himnuszát hallja, és min-
den új mozzanatban a Mindenható dicsőségének
kitárulását magasztalja.

Ez a diadalmas szemlélet alkalmas arra, hogy
*áldozatos*sá és *nevelő*vé alakítsa az embert. Áldo-
zatossá annyiban, hogy érdemesnek találja az ön-
átadást a szebb és diadalmasabb élet kialakulása
érdekében, de nevelővé is emeli ez a lelkiület az
embert, mert örömmel láthatja, hogy élő hár-
fákká, zengő melódiákká, szíromba bontakozó vi-
rágokká, fénylő csillagokká vagy élő emberan-
gyalokká alakítja a föld zarándoknépét.

Ezért a nagy célért érdemes dolgozni. Ilyen
eredmények birtokában értékes minden erőfeszí-

tés. Ezért lesz igazság az, hogy az élet egész valóságát Isten művének tartó, az élet fejlődését pedig a Teremtő muzsikájaként élvező életművész az élet diadalmas trubadúrjává nemesedik.

*B) Minden ember külön-külön foglal helyet
Isten élettervében.*

A Teremtő megteremti a világot, kitűzi a nagy mindenség célját, de külön-külön „kis világ”-nak tervezi és teremti az embert. A földet benépesíti a növény, az állat, az ásvány, a sok mintának százezernyi változata, de van ember és ennek egyes példánya külön világot hordozó egyedi mása a Teremtő képének. A lénytant és a fejlődést tekintve azért van az állatvilágnak természetrajza, az emberiségnek és az egyes embernek pedig történelme.

De ez nem maradhat egyszerű megállapítás, hanem az emberi élet fejlődését szolgálókra nézve irányító parancs. Olyan formájú, hogy a gondjaikra bízottakat egyénileg meg kell ismerni és egyéniségük kifejlesztése érdekében kell szorgoskodni. A megismerés kérdéséről már szólottunk (II. rész, 4. f.), de az *egyéni nevelés módzatainak kipontozása* a mostani kérdések közé sorakozik.

Az egyéniségek kiemelése mellett azonban óvatosan arra is kell gondolnunk, hogy az ember az Isten teremtő terve szerint különálló egyéniség ugyan, de a mellett a közösségbe kapcsolt élő láncszem, amelynek a közösség érdekében is kell dolgoznia. A helyes irányt az a nevelési mód közelíti meg, amely az egyéniség kifejlesztését szorgalmazza elsősorban, de a közösség szolgálatára is előkészít a nevelés folyamán. A valóság-

gos rend ez: első az Isten, akiért minden; a második az ember önmaga, aki életének kibontásával Istent dicséri; a harmadik a szent közösség, amelynek körzetében bontakozik a földi élet és amelynek Istenhez segítése az emberegyed kiemelkedő kötelessége.

a) Az embert különálló egyéniségnek teremtette az Úr. Olyan valaki az ember, aki mint valami sziget emelkedik ki a létrendből (Nagy L.: A kat. ker. szelleme. Budapest, 1913.) és belső értékének tudatában akarja kifejleszteni önmagát. Van tehát az emberben külön egyéni adottság, amely az egyéni elhivatottság feltétele, de van benne kifejlődési ütem is, amely az egyéniség teljes kialakulását szorgalmazza. Az önmagát értéklő embernek tehát nagy gonddal kell ezt a belső értékét, elhivatottságát kielemezni, hogy ennek tudatában tudja önmagát kifejleszteni. De ugyancsak így kell gondolkodnia a gyerekekről is. Az egyéni megismerés nemcsak tudományos célt szolgáló vizsgálat, hanem az egyéni élet helyes kinevelésének alapfeltétele. Az újkori nevelés roppant erősen hangsúlyozza ezt az egyéni megosztódást, és a leghatározottabban követeli az egyéniség szerinti nevelést. Az élettani megosztódások (Kretschmer, Weil), a lélektani eltolódások (Jung, Adler), a képességi különlegesség (Binet), a gazdasági hatások nyomán beálló különbségek (Marx) olyan megosztódást okoznak, amelyek az emberek nevelésében egészen egyéni módszert követelnek. Mintha kicsengene ezekből az irányokból: óvakodjunk a nevelési rendszerek kényszeralkalmazásától és védve védjük a gyermeknépet a falanszter-rendszerű egyformaságtól.

Még ha nem is hódolunk be annak a túlzásba hajló iránynak, amely a kötöttségnek olyan formáját hangsúlyozza, hogy az élet a születés ter-

hének hordozója (Lombroso, Biernbaum, Günther, Baur, Fischer), vagy a tudatalatti benyomások indítottja (Freud és a pszichoanalitikusok), mégis örömmel kell fogadnunk azt a szent igazságot, hogy külön egyénnek teremtett minket a Mindenható.

Ward Mária valami belső intuiciótól vezérelve a maga teljességében értékelte ezt az állásfoglalást. Kénytelen vagyok azt állítani, hogy itt intuíciós meglátásról van szó, mert az emberismeret szerteágazó tudományos megállapításai csak a későbbi korok kutatásainak eredményei. A rendalapító Ward Mária azonban szinte különleges meglátással mind követői életében, mind jövődó tanítványai nevelésében roppant nagy súlyt helyezett *az egyéni elhivatottság* hangsúlyozására. Magában az együttes életben kettéosztja a rend tagjait. A kiválóbbakat, a tanításra hivatottakat erre képezi és *alkalmazza*, a gyakorlati szolgálatra alkalmasakat abban a munkában értékeli. Látszólag valamelyes antiszociális megosztódnak mondható ez az elkülönülés, valóban azonban annak az Úr alkotta eltérésnek, talentumkülönféleségnek életreváltása, amely a több talentumtól többet, a szegényebb tehetségűtől kevesebbet követel. (Lásd I. rész, 1. feje.) De ez a megosztás nem a gőg és elnyomatás érvénye, mert a testvéri szeretet egybeolvasztó ereje egységgé forrasztja a különböző munkát végző anyákat és testvéreket. Ezért írja elő a rend tagjainak a következőket: „Akit az intézet egyik osztályába beosztottak, ne vágyódjék a másikba, hanem igyekezzék abban Istennek szolgálni, Őt megdicsőíteni és így a tökéletességet elérni.” (Vademekum I. 5.). Ugyanennek a szellemnek kifejezője az a Serédi Jusztinián hercegprímástól sokszor hirdetett elv: mindenkit a tehetsége szerinti

helyre! Szívesen áldoz Ward Mária a tanításra, csak hogy minden tehetség megtalálja érvényességét. Az élet is azt igazolta, hogy ezen az úton fejlődött világértékké az újhódottan indított rend.

A növendékek esetében ugyanez a megosztódás látható. Valamiféle *egyéni alkalmasság-kérés, az adottságok előtti behódolás és a különféle elhivatottság elismerése* jellemzi iskolai tanszabályát is. Számára idegen az, hogy mindenki mindent egyformán jól akarjon tudni. Amit a későbbkori nevelőtanítás az iskolatípusok megteremtésében valóra váltott, az előtte abban a fölényes meglátásban jelentkezik, hogy mindenki *maga* választhatta meg tantárgyainak sorozatát. Az írás és olvasás mellett a latin nyelv vagy honi nyelv tanulása, illetve a nyelvi kiképzés helyett a gyakorlati munkák tanulása — szabad választás tárgya volt. (Lásd: Coll. Prayana V. t.) Mintha valóság lenne az a megállapítás, hogy ő már a XVII. században osztani próbált volna iskolákat — az egyéni hajlamok és az elhivatottságok szerint. Sőt ez annyira igaz, hogy fejlődő iskoláinak sokirányú megosztódása *egyenesen igazolja*, hogy leányai megértették alapítójuk szándékát, és a növendékek tanítónevelését az egyéni tehetség szerint végezték.

Ami azonban a tanító módszer mellett a szellemi nevelési módot illeti, volt abban olyan egyetemlegesség, amely mindenkit egybekötött; de helyet talált abban is a *hivatáshoz íűzött szabadság*, amely az egyéni életkeretet és adottságot mérlegelte. Az egyetemes így fogható egybe: *a valláserkölcösös élet, a részleges pedig így határozható meg: vagy a szerzetesi életkeretben, vagy az édesanyai küldetésen belül alakítandó ki az ezernyi és ezernyi váltajú élethivatás.* Pázmány Péter jól érti Ward Mária lelkét és ezért írja kö-

vetőiről, hogy azok olyan iskolát nyitottak Pozsonyban, amely „a legnagyobb épülésre szolgált.” (Hanuy Ferenc dr.: Pázmány P. levelei. II. 42—44. l.).

Röviden ez az igazság: Ward Mária lelke előtt az a nevelési módszer élt, hogy az egyéni tehetségek figyelembevételével, egyéniségüknek megfelelően, a lélekszabadság erős érvényével fejlesztendő a gyermekek lelke.

b) De az Isten emberteremtő tervét vizsgáló elme reájön arra is, hogy az egyéni nevelés szélsőségeivel szemben *a közösségre való nevelés* szempontjai is figyelemre méltatandók. Az ember nem „elhagyatott sziget”. Az ember nem magára hagyott vándor. Az ember nem egyvevő az élet tengerén. Az ember társas lény és társas természeténél fogva mástól kap és másnak ad. Ez a társas természet azután életkeretekbe állítja, amelyekben belül és amelyek keretén túl is egybefonódást, szolgálati kapcsolatot érez.

Az egyes embert maga az eredet — emberláncfűzerbe fonja, a közvetlen születés — *a család keretébe* állítja, a vér, faj, történelem, kultúra — *a nemzethez* láncolja. Család, nemzet, emberiség olyan vér és történelem adta közösségek, amelyek sohasem tagadhatók meg az élet folyamán. De még itt sincs vége a nagy kapcsolatoknak, mert lelki egybecsengések is összeforrasztanak. A világnézet, a vallás, az erkölcsi élet sem nyomtalan egybefonódás. Az embereket olyan egységekbe fogják ezek a lelki adottságok is, amelyek sokat adnak és sokat követelnek az egyesektől.

Aki a nevelő munkából ezeket a közösségi egybefonódásokat figyelmen kívül hagyva kikapcsolná, az az Úr élettervével ellentétben emberpiramisokat akarna emelni, amelyek elszigetelten merednének egek felé az élet sivatagán. Ward

Mária a közösségi lelket is értékelte és a tanító nevelő munkájában igen fontosnak minősítette.

A rend tagjait tekintve „a közös ház” az új családi otthon szellemét, szeretetét és testvéri szolgálatát írja elő. Az ő családi otthonuk az új rendház, a család feje a főnöknő és a család tagjai a rendi testvérek. Ezt az együttélést igen szép szavakkal ecseteli a tiszteletreméltó alapító. (Vademekum I. 4.) De ennek kötelességeit is hangsúlyozva kiemeli, hogy az együttélés csak akkor érték, ha az együttes szolgálatteljesítésben találja kivirágzását. (Vademekum I. 5.) Erre pedig nevelődni és önmagukat reánevelni szent kötelességük. Az ő nagy otthonuk és áldott világuk legyen a haza. Már maga a rend is azért alakul, hogy *a gyermeknevelés útján emeltessék Albion jóléte*. Ettől a szent tervtől nem szabad eltérniök, és ezért a szent földért áldozatos életet, áldozatos munkát kell folytatniok. A nevelő munka mindig tartsa szem előtt a hazának nemes és tiszta nemzedékét. (III. rész. 2. f. B.) De a haza polgárai a nagyvilág házanépéhez is tartoznak. Minden ember valamelyik haza édes gyermeke, és minden haza az Isten nagy földi és égi országának kicsi tartománya. Így azután a nemzeti megosztódásban élő ember is egybefonódik az egész emberiséggel, és ezért a nagy közösség adó-vevő kapcsolatára is nevelendők vagyunk (III. rész. 3. f.). A Rend tehát nem marad elszigeteltségében Albion gyöngye, hanem ahol *lelkét* igénylik, ott szolgálattételre jelentkezik. Ámde sohasem az idegen „belépésével”, hanem „az otthon élő” szeretetével és az új otthon drága népének *kaput nyitó* kitáruló jóságfénnel. Örömmel veszi az új nemzet gyermeknépét, hogy ezekből gyarapítsa az Úr áldozatosainak együttesét. Pázmány Péter levele ékesen ékeskedik abban,

hogy ezt a tényt dicsérettel leszögezi. (Coll. Pray. V. t.) Még pedig a Pozsonyba való beköszöntés kezdetének kezdetén.

Akik azután önmaguktól megkívánják a közösségi szeretetet, azok a reábízottaknak is ilyen irányban fényjelzői. A gyermekleánykát nem szakítják el a szülői háztól, hanem a szeretet minden szálával odafűzik. Az iskola a növendékek legtekintélyesebb részét a családi fészekből szedi, de a tanítás után oda engedi vissza. A bentlakást a *teljesebb megismerés* és következőleg az *egyenibb nevelés* előnyei miatt ajánlják, de a zártabb otthonnak családi jellegét erősen hangoztatják. Ők maguk a család „anyái”. Azért, hogy a legszentebb közösség jelképeit is megőrizték. A belső életben is a kisgyermek testvéri összeolvadását szorgalmazzák, hogy ezáltal a természetben jelentkező testvéri érzésnek fejlődést adjanak. Az igazi családdal szoros kapcsolatot tartanak, hogy a szülők és nevelők együttes megbeszéléssel irányíthassák a gyermek életét. (Lásd: szülői megbeszélések stb.) A haza fogalma és hódolatos szeretete állandó tárgya volt és tárgya a nevelésnek. Mégpedig nem a szólamok erejével, hanem a legszentebb szolgálatnak, az édesanyai áldozatosságnak szent kifejtésével. A kisleányka lelkében — az ilyen nevelés nyomán — kialakul az anyai hivatás szent áldozatossága, amelynek vállalásával a *haza legnemesebb ajándékokat kap a hűséges nagyasszonyokban*. (Lásd: III. rész 2. f. B.) A rendi engedelmesség lelke pedig arra ad állandó példát, hogy az előljárók iránti engedelmeség mintájára — egyházit, világít egyaránt ide osztva — ők is mindig odaadók, tisztelettudók és hűségesek legyenek. A haza szent keretén kívül a nemzetek egységének is polgárai lesznek a növendékek. Nem „világpolgárok”, hanem — ma-

gyar tekintetben — a magyarság karakterisztikonjának megőrzésével magyarérzésű emberek. Ezt a készséget is ki kell nevelni, mert csak így lehet a magyar ember és magyar asszony világtekintetben is értéke az emberiség egyetemének. Ezt szolgálja a külföldi nevelőintézetekbe helyezett rendtagok és növendékek nevelése, akik magyarságuk megőrzése mellett a külföld szépségeit is megszeretik, az azoktól tanult értékeket hazahozzák és nálunk értékesítik. A nyelvek tanulása is kapunyitás. A lelki kultúrák zárt palotáinak felnyitása, hogy azok értékeit felhasználhassák. Ők is adnak és a másik nemzet keretében élő is átadhatja saját kincseit.

Még azok az egységes egybefonódások is örök szolgálat tárgyai, amelyek az Egyház keretén belül fonják egybe a lelkeket. Az emberi élet javáért dolgozó isteni szent közösséget mindenben a Jézustársaság hűségével akarják szolgálni úgy, hogy ezen keresztül nemesedjék meg az egész nemzeti élet is. Az ellenük hozott vádak védelmében (*Collectio Prayana V. t.*) méltán hozták fel: nem lehetnek azok túlfüggetlenségre törők, akik az Egyház feje *leghűségesebb szolgálóinak* jelentkeznek. Mert erre jelentkeznek ők és erre a szolgálatra nevelik növendékeiket is. Az „Angolkisasszonyok növendékeinek” örök jelszava: mindig az Egyház szolgálatában!

Egyéniség és közösség szolgálata látszólag ellentétes iránymutatások. De ha abban az elgondolásban áll elénk, hogy az isteni teremtő terv szerint szorgalmazandó mind a kettő, akkor azonnal harmóniába csendülnek. Mintha azt hirdetné e kettős feladatparancs: szökkenjen szíromdíszbe minden egyes élő virág, és együttes színpompával legyen egymás kiegészítésével Isten gyönyörűsége virágos kertjévé. A költői formák elhagyása

után ilyen alakot ölt ez a nevelési útmutatás: fejlődjék ki mindenki az Istent dicsőítő teljes emberré, hogy így kialakuljanak egymás segítőivé a szentek egységében. Tételben így cseng ez az igazság: egyet szolgáljon minden, és mindenkit szolgáljon mindenegyed!

2. Ahogyan a nevelőnek dolgoznia kell.

A) Az életenergiák szent szolgálatában.

Ha az élet és annak fejlődést ütemező előretörése Istentől ered, akkor valóban csak ez a szó szökkenhet az ember ajkára: szent az élet. De a szent élet nem bontakozik a maga közvetlen erőfeszítésével, hanem a kívülről jövő vagy belülről induló hatások nyomán alakul ki az ember teljes lélekarca. Ezek a belső hatások vagy a lélek természetében pihenő erők, vagy Isten közvetlen sugallatából eredő megindítók. A külső tényezők jelentékeny részét a körülmények és nevelők tervszerű reáhatásai alkotják. Nagyon természetes, hogy ha szent az élet, akkor a szentet illető lelkülettel kell azt megközelíteni. Már az ókori bölcs is közmondásba foglalta ezt a tételt: *szent dolog a gyermek!* Majd így kötötte a nevelők lelkére a feladatot: *a szentet szentül kell kezelni!* A szent kezelés azután lehet ihletett megközelítés, áldozatos lélekkészség, de lehet önfeláldozó életelégés. Az első a közeledés módját, a második a nevelő szerető jóságát, a harmadik azonban a nevelés teljességét jelenti. Ez pedig olyan alakban nyer kifejezést, hogy aki a mások életének Isten adta szent kifejlesztőjévé szegődik, az égő áldozata lehet ennek az Úr-adta hivatásnak. Mégpedig úgy, hogy értelmének, akaratának kincseit a nevelés oltárára hozza, a földi kincsek leg-

nagyobbjainak egyikét, az időt reáfordítsa, lélekeszeretetét a növendék életére sugározza és mindig arra törvén, hogy a fejlődés előtt vagy alatt álló gyermeklélek érdekében áldozatosan lobbanó mécsessé szerénykedjék.

Valójában ez az életenergiák szent szolgáló leánya!

Hogyan menjen ez végbe? — ez a kérdések kérdése.

Ha a szolgáló leányt Márta lelkében akarjuk megrajzolni, akkor Ward Mária gondolatainak rendszerezésével három irányú tevékenységet kell a nevelő elé állítanunk. Az első: a testi és lelki kincsek felértékelése, a második a fejlődés elevenségének megkedveltetése, a harmadik a helyes nevelő hatások tudatos értékesítése.

Lássuk ezeket egyenként.

a) Az első olyan életszemlélet, amely lélektulajdona a nevelőnek és irányító elve a nevelendőnek. Röviden így foglalható tételbe: Istentől jötünk, hogy zarándokutunk végén Isten-atyánkhoz térjünk. Ward Mária ezt azzal az Úr-adta igényeskedéssel fejezte ki: mi olyanok legyünk, hogy vágyaink és igényeink csak az Isten bíróságában nyerjenek kielégülést. Törpüljön el tehát a világ, mert embermivoltunknak csak az Isten lehet igazi igénye. Ez az alaptanítás azután arra a nagy felértéklésre segít, hogy emberi mivoltunk nemcsak a földdel, hanem az örök Istennel is rokonságban van. A földanya csak a véges életkeretek áldott szolgálója, de Isten-atyánk életünk eredete, segítője és örök boldogítója. Valóságos alfa és ómega. Sőt még a teremtmény és Teremtő kapcsolatán túl kiáradó Isten-szeretet bősége folytán olyan viszony is létesül, amely az Atya és fiú szeretetszálaival fűzi egybe az Istent és az embert.

Ezt a nagyértékű tudatot felbecsülni, majd az egész élet alapjává tenni annyit tesz, mint az ember értékét mérhetetlenül megemelni és az élet királyságának magaslatát megközelíteni.

De ez az alapelgondolás, mely az Istenhez tartozandóságot hangsúlyozza, még csak növekedik, ha hozzáfűzzük azt az igazságot is, hogy az ember az *Istenhez hasonlóság hordozója*. Mégpedig nemcsak annyiban, hogy értelme és szabad akarata van, továbbá lelke halhatatlan, hanem a megszentelő kegyelem ajándékának birtokában a természet azonossági kapcsolata alapján is. Ilyen önismeret olyan tiszteletet parancsol, amely a legnagyobb hódolattal áll meg az Úr-adta élet szentsége előtt és szinte az égő csipkebokorból csengő hangot hallja életére gondolva: „Állj! — A hely, ahol állsz, szent!” (Mózes II. 3, 5.). A nevelés szempontjából értékelve ezt az elvi állásfoglalást, rendkívül nagynak kell ezt tekintenünk. Örökigazság ugyanis: ami értéktelen és durva, azt hitványul kezeli az ember, amit azonban szentnek sejt, ahhoz ihletett lélekkel közelít. Az emberi élet tekintetében épp így áll a helyzet. Ha a nevelő és a növendék reádöbben arra, hogy az Úr-adta emberi élet a legszentebb adományok egyike, továbbá ha Isten fiának és az isteni természet ajándéka hordozójának tekinti önmagát, akkor igen könnyű lesz az a feladat, amely a fejlődő élet megszerettetését írja elő a nevelő számára. Aki tudja és világosan hiszi, hogy Istentől indulva járja a fejlődés zarándokútját, azt emelni és lendíteni fogja az a tudat, hogy a felfejlődés hűséges követésével a tökéletesség vonalán mindig hasonlóbb lesz égi Atyjához.

b) A második feladat: a fejlődés szolgálata, amelynek szorgalmazását szintén leányai elé tűzte a tiszteletreméltó alapítónő. Mégpedig úgy,

hogy amit magukban szorgalmaznak, azt növendékeik lelkében is valósítsák meg. Jól tudjuk azt, hogy a lelki és szellemi kultúrát is olyan fontosnak tartotta, hogy azokért minden áldozatot meghozott. Éppen azért, mert a fejlődés vonalát *isteni élettervnek* tartotta. Mégpedig akár testi, akár lelki, akár szellemi vonalon. Természetesen mindig azzal az Úr tervében pihenő alapelgondolással: az alsóbbrendű szolgálja a felsőbbrendűt! De ez soha nem jelentette azt, hogy a kisebbrendű elhivatottság alapvetésében rossz, hanem mindig azt, hogy a kevésbé magas hivatású életmegnyilvánulás a felsőbbrendű lépcsője legyen. Itt is idézni kell azt a már fentiekben részletezett igazságot, amely a jövő élet szolgálata érdekében jelentkező testi fejlődést és életütemet a legszenőbb életjelenségek egyikének tekinti, de a lelki szolgálat fenségét, a tiszta életen át való lélekkeremtés áldozatát fenségesebb életkeretnek ítéli. Sohasem hangsúlyozza — *az elnyomás sivárságát*, hanem *mindig követeli* — *az áldozatos átnemesedés lélekszolgálatát!*

Ebből azután nevelőnek és növendéknek meg kell értenie, hogy még a testi élet kifejlődésének törvényében is az Úr terve valósul, és így alaprezgésében szent világgal állunk szemben (IV. rész 1. fejj.). De ez a megállapítás neveléstani következtetést is von maga után. Mégpedig azt, hogy az életerők fejlődésével kapcsolatban más és más módon közeledjünk a gyermekhez. Ne felejtjük, hogy a kisgyermek a pontos és határozott parancshoz igazodik, a serdülő a megértő szeretetet igényli és az ifjú az értelmes magyarázat és belátás nyomán indul cselekvésre. A gyermek szó nélkül engedelmes, mert előtte legnagyobb tekintély a nevelő, a serdülő a bizonytalankodó zárkózottságában egyenesen igényli az anyai szere-

tetet és a felserdült egyéniségének tiszteletével követeli a meggyőzést.

Mindez pedig azt írja elő, hogy más és más módon intézzük a kicsinyek, a serdülők és a felserdültek ügyeit. Vegyük tudomásul, hogy a gyermek megváltozik az évek nyomán. Legyen tehát a mi bánásmódunk is *lépést tartó* a fejlődés vonalával. Ha ugyanis szentnek tartjuk az Úr diktálta fejlődés útját, akkor hódoljunk be a fejlődési korok követelményeinek.

Ward Mária világosan látta ezt az utat. Azért is óvakodott a legszigorúbb klauzurától, mert ez a védekező eljárás alig vagy csak nehezen engedte volna meg azt, hogy a fejlődés erősebb sodrában élő növendékek a „mater”-ek felügyeletével készüljenek jövő hivatásukra. Nem szabad arra gondolni, hogy itt valamiféle szabadabb kilengésről lehet szó, a tény az, hogy a fejlődés állomásai más és más nevelési módot követelnek. A gyermekkorban erős lehet — az elzárkózás, de a fejlődés magasabb korában finomnak kell lennie — a kitárulásnak. Sőt egyenesen örülni kell annak, hogy a felserdült leányka érdeklődése szentül nyílt „a materek” előtt, akik nehéz kérdésekben is nevelő irányítók lesznek.

c) Végül a harmadik feladat az lesz, hogy az életenergiák szent fejlesztésében állandó segítség kell nyújtani. Ward Mária elég jól megsejtette az újkori nevelők irányelveit. Az újabbkori nevelés a személyiség erejével, az eszmények vonzó beállítással és az élmények nevelő hatásaival kísérletezik. Látszólag kívülről jövő hatások ezek, de — a régi parancselgondolás vagy tiltó rendelkezésekkel szemben — a lélek belső világából akarják kisarjasztatni az Istennek tetsző életcselekvéseket.

A személyiség erejét tekintve, az áldozatos édes-

anya helyettesének égő áldozatos lelkét állítja a növendékek elé. A szó igen hamar elhangzik, de az *életpélda* állandóan ható nevelő tényező. Neki nem elég a „mater” szó, neki az *anyai élet* áldozatossága kell. Aranymondásaiban nem győzi hangsúlyozni, hogy Istennek tisztalelkű, derűs-kedélyű, szeretetsugárzó leányai legyenek (I. rész 1., 2. fej.), mert csak így tudnak élő példaképei lenni a gondjaikra bízott növendékeknek. Ha Ward Mária „élő szobra” elevenen indítja leányainak lelkét, akkor az Angolkisasszonyok zárda-szüze eleven életével nevelje a gyermeksereget!

Az eszmények erejét is roppant nagyra tartotta a tiszteletreméltó alapítónő. Az emberről alkotott nemes eszmény, az elérendő életcél, a Szent Szűz és a szentek példaképe úgy állítandó a gyermek-leánykák elé, hogy állandóan szemük előtt lévén, indító hatalmat képviseljenek. Azért is emeli annyira ki a Szent Szűz tiszteletének kötelező voltát Ward Mária, mert az eszményi női ideálnak állandó hatását akarja érzékeltetni. Még arra is gondol, hogy minden leánya felvegye a *Mária* nevet, hogy így is indítsa őt a legszentebb eszmény megközelítésére. A növendékek között pedig olyan otthonos a Szent Szűz kultusza, hogy szinte elképzelhetetlen az angolkisasszony-növendék az ő Szent Szűz nevét hordozó kicsi pajzsa nélkül.

Az eszményeken át való nevelés a legújabb irányok egyike. De csak tudományos megalapozásban és értelmezésben új. Ward Mária jót és sokat tanul a Jézustársaságának nevelési módszeréből. Ezek a hivatott atyák a mély benyomást keltő ünnepiességeket, ünnepségeket, együttes játékokat, színdarabokat és kirándulásokat is belevonták a nevelői programba. Ez pedig valóban *élménygyűjtés* és az élményen keresztül való nevelésnek egész újszerű módszere. Ward

Mária átvette ezeket a nevelési módokat és megkövetelte leányaitól, hogy ezeket alkalmazzák. A történelem folyamán olyanná fejlődött a csirahajtás, hogy ma már egész irányt képvisel ez a kikezds. A Ward Mária alapította intézetekben ugyanis szemmel látható ez az irány. Nehéz volna elképzelni ennek ilyen ütemes kifejlődését, ha nem sarjadozott volna az alapítónő lelke sugalta megindulásból.

Ime, ilyen módokon akarja megindítani, fejlődésbe lendíteni, kifejleszteni az Úr-adta életenergiákat Ward Mária pedagógiája. Ha egyik-másik intézkedés inkább a történelmi fejlődés útján kapott elevenebb sodrot, azért a csirasejt már az iránytszabó alapítónő utasításaiban is megtalálható. Hisz éppen az adta az ő nagyszerűségét, hogy gondolkodása és alapirányítása olyan meg látásokból eredt, amelyek az ő korában legteltsebben újak, de amelyek a legújabb korban jelentkező nevelési módoknak megsejtése, előre vetése és csiraalakban való megvalósítása.

B) A jó készségek tudatos fejlesztése.

Aki a más ember életében szolgálatra jelentkezik, annak azt az élő hitet kell magában hordoznia, hogy az Isten-adta jó készségeket fejlődéshez lehet segíteni. Ez a hit azután felébreszti azt a nevelői erőfeszítést is, amely őt a kertészhez teszi hasonlónak. A kertész ugyanis azon fáradozik, hogy a fa, virág, kerti vetemény erőteljes kifejlődését szorgalmazza. A nevelőnek jól kell tudnia, hogy csak derűlátó lélekkel lehet munkába állnia. Hinnie kell abban, hogy alapvetésben, a Teremtő tervei szerint annyi jóság pihen az ember lelkében, amennyi éppen elégséges az értékes élet kialakításához. Nem szabad tehát letörten

előállni azzal a kézzel fogható ellenvetéssel, hogy gyakori a haszontalan kísérletezés, — mert a szorgosabb vizsgálat azt igazolja, hogy ezek és azok az egészen sikertelen esetek a *kóros elváltozások körébe* tartoznak. Ezeket pedig nem a nevelőnek, hanem az orvosnak és a pszichiaternek kell gyógyítania.

Az embert az Isten természetes és természetfeletti javakkal áldotta meg. Senkit sem indított ágrólszakadt szegényen, hanem mindenkit gazdagított a javaknak valamelyikével. Egyik többet kapott az első csoportból (testi erő, értelem, akarat, jóérzés, szeretet stb.), a másikat a természetfeletti kegyelem bőségebb áradásával gazdagította. Sokszor hangsúlyoztuk már: nem a kapott ajándékok mennyisége, hanem a felhasználásukban mutatkozó erőfeszítés mértéke szerint ítél az Úr!

Kérdésünk lesz most: hogyan akarta ezeket az égi ajándékokat életté teremteni a tiszteletreméltó alapítónő?

a) A természetes erények azok a jó készségek, amelyek az emberi természet velejárói. Az ember elemi erővel keresi *az igazat, a szépet és a jót*. Valami ősi lendülettel igényli a valóság birtoklását, élénk megfigyeléssel figyeli a dolog harmóniáját és lelkiismeretes vizsgálódással követeli a jó megszerzését. Nagyon természetes, hogy mind ezt azért, mert a Teremtő akarata beleoltotta az ezek után a javak után való törtetést. Még pedig olyan módon, hogy ezek fokozatait felbecsülheti (anyagi javak, érzéki javak, lelki értékek, szellemi javak, örök kincsek), majd tudatos és akaratos választással egyiket-másikat sajátjává teheti. Ebben a lelki működésben azután már az erkölcsi érték is helyet talál. Az értelem felismeri a világ javait, az akarat választhat, de e kettős működés-

ben állandóan benne zsong a teremő Isten örök terveinek, törvényeinek ismerete és a lelkiismeret szavának csendes vagy erős felszólalása. Így lép a cselekedet az erkölcsi élet keretébe, mert az isteni akaratnak tudata mellett cselekvő ember tettei a felelősség jegyét viselik magukon.

Mindebből azt az általános következtetést kell levonni, hogy a nevelőnek állandóan arra kell törnie, hogy az igaz, a szép, a jó felé hajló élet-készségek szolgájává szegődjék.

Ward Mária gondolatait keresve arra a meggyőződésre jutunk, hogy bármennyire is az örök élet felé feszítette nevelésének célját, mégis a természetes erények alapvetésére építette nevelési rendszerét. Az Egyházban igen gyakran hallani ezt a bölcs megállapítást: a kegyelem nem töri le a természetet, hanem tökéletesíti azt! Ward Mária életével és tanításával hirdeti ezt a nevelési módszert.

Élettörténet írói mind kiemelik, hogy olyan egyéniség, aki meggyőződésének egyenes, nyílt, határozott harcosa volt! Amire az Úr hívta, azt nehéz és imádkozó kereséssel kereste. Soha nem tért el attól a gondolattól, hogy Isten szavát meg kell hallania és meghallása után *azonnal* követnie kell. Valamiféle olyan kemény iránykeresés jellemezte, amely nem a saját érdekeit, hanem az Isten jelezte *igazság útját* nyomozta, a reátalálás után pedig keményen járta. Az ellenefelhozott vádakkal szemben sohasem védekezett a tekervényes csalafintaság útjain, hanem égi Mesterének szavait követve felelete *igen* és *nem* volt. De ezekben sohasem talált helyet a hazudozásnak még az a formája sem, amely csak feligazságokkal dolgoznék védelme érdekében. Az igazságba vetett hite olyan erős volt, hogy azt semmi sem tudta megingatni. Győzelme pedig azért követke-

zett be, mert a megnemértés, félremagyarázás vagy rosszakarat hajótörést szenvedett az igazság szikláján.

Az igazságnak ezt a nehéz útját ajánlja rendtagjainak is. Szavai keményen csengők, mert olyan parancsról van szó, amelynek megtartása az egész életre kihat. *Azt ugyanis tudni kell, hogy a nem egyenes, nem jellemes ember nem alkalmas talaj a természetfeletti élet kivirágzására.* Azért kell a rend tagjainak mindig és mindenben az igazsághoz ragaszkodni, mert a nyílt lélek, a felelősséget vállalni tudó és akaró ember a legnevesebb alanya lesz a természetfeletti kegyelemnek. Nem idézem újból erre vonatkozó igen sok és nagyon bölcs tanítását, hanem a már elmondott igazságokra hivatkozom. (Lásd: III. rész, 5. fej.)

A növendékek életébe át kell ültetni ennek az erénynek a szeretetét. A kisleányka hajlamos az igazság megsértésére. Hiúságból és felelőtlen sége feltételezéséből többet állít magáról, a büntetéstől való félelemből pedig hamar eltér az igazságtól. Másokat emelkedési vágyból könnyen megszól vagy megrágalmaz, igen hajlamos továbbá a besúgó bemondásokra, amelyeket a „jóakarátú testvéri közlés” díszes ködmönébe öltöztet. Ezeket a hajlamokat ki kell irtani és elhibázott nevelési módszerrel sohasem szabad táplálni. Már a fentiekben mondtuk, hogy a testvéri közlésnek van indokoltsága (Lásd: II. rész, 4. fej.), csak az ugyanott közölt feltételek mellett. Vegyük tudomásul, hogy ezekre a gyermekeleánykák nem alkalmasak, és ők ilyen titkos szerepre *sohasem* használhatók.

Az igazság keresése és állandó szolgálata mellett a szép és a jó szorgalmazása is az ember természetes kifejlődésének keretéhez tartozik.

Ami szép és jó, azt igényli és akarja az ember. Ward Mária nem győzi hangsúlyozni, hogy iskoláiban a szépre való nevelés útján indítsák meg a leánykéleek felsőbbrendű és örök szép után való vágyódását. Azért írja elő a kézimunkák művészi tanítását, hogy ezen keresztül a szép-érzék gyarapodjék és a szép kézimunkák útján az otthon, a ruházkodás külső csínja növekedjék. Ennek azután annyi más módja és formája van, hogy a fejlődő élet a későbbi fejlődésben tág teret nyitott a szépérzék kibontásának. Ez pedig épp a leánykéleek érdekében fontos, mert a Teremtő terve szerint a leánykában több van ebből a finomságból, mint a fiúgyermekben. De a külső szép mellett igen tekintélyes helyet foglal el a *jónak* keresése. Jól tudjuk azt, hogy ennek számtalan válfaja van. Anyagi, testi, lelki, szellemi javak sorakoznak az ember elé. De azt is érezzük, hogy ennek felhasználásában igen fontos azoknak a mércéknek alkalmazása, amelyeket a sarkalatos erények írnak elő. A bölcsesség szerint *minden szempont együttes mérlegelésével* dönthetnek valamiféle cselekvésben, az igazság szerint *mindenkinek meg kell adni a magáét, a mértékletesség* erénye alapján *annyit szabad igényelni, amennyi a cél érdekében elégséges, a lelkierősség* értelmében pedig úgy kell eljárni, hogy *keménynek kell lenni a szenvedések viselésében és kitartónak a vállalt kötelesség teljesítésében*. Ha azután ezeket a természetes erényeket a hősiesség fokáig fokozzuk, az erényes életnek, talán mondhatnám, hogy a természetfeletti erényes életnek alapvetését birtokoljuk. „A hősies lelkület nagy előnye az erénynek; azért boldog, aki Istentől ezt az adományt nyerte” (III. 54.) — mondja igen bölcsen a tiszteletreméltó alapítónő.

Ezek a sarkalatos erények mindig belejártsza-

nak a jó szolgálatában dolgozó ember életébe, és épp azért ezeknek a kifejlesztését tudatosan kell szorgalmazni. A bölcs, az igaz, a fegyelmezett és lelkiileg erős ember lesz az, aki az élet javait helyesen értékeli és a természetes életet szépségesen kivirágoztatja. Mégpedig olyan tökéletesen, hogy még a legmagasabb értékhez, az Istenhez is eljut és a természetes élet legszebb virágát, a hódolatos Istentiszteletet is kötelességnek tudja. Jól tudjuk, hogy mindez nem elégséges, de az is bizonyosnak látszik, hogy a természetfeletti kegyelem majd ezekre az erényekre építkezik. Ezért mondja a Konstitúció, hogy Ward Mária leányai: „Törekedjenek mindnyájan valódi és tökéletes erényekre és ápolják buzgón a lelki életet, azzal az erős meggyőződéssel, hogy ebben nagyobb érték rejlik, mint a tudományban és más *tisztán természetes és emberi* jelességekben. Mert a bensőség ápolása az, amelyből kitűzött célunk eléréséhez szükséges külső eszközök értéküket nyerik”. (Vademekum III. 16.) De ezt már ifjúkorban kell kezdeni, mert Ward Mária szerint az eljárási mód: „Ifjúságodban sok kincset gyűjts erényekből és jó szokásokból, hogy öregségedben ezekből élhess és belőlük vigasztalást meríthess”. (III. 43.)

Arra azonban ügyelni kell, hogy az Úr adta tehetséget figyelembe vegyük, hogy annak mérve szerint dolgozhassunk: „Istentől nyert tehetségeidet ne rejtse el az evangéliumi rest szolgálata”, hanem használd fel azokat az ő szolgálatára”. (I. 19.) A léleknevelés munkájában azután serények legyünk, óva intenek a lanygulástól Ward Mária aranymondásai: „Aki az erényben gazdagodni akar, az ne mulasszon el egy alkalmat sem annak gyakorlására”. (III. 23.) „Az erény útja megállapodást nem tűr; aki előre nem halad,

az visszamarad." (III. 49.) „Az erény útján ne légy ingadozó, hanem állhatatos; mert nem az, aki jól kezd, hanem az, aki mindvégig állhatatos marad, üdvözülni." (III. 66.) Abban pedig szentül higgyél, hogy: „Az erény csak azoknak nehéz, kik azt nehéznak tartják". (III. 6.)

Ha most a fentieket kissé leszűkítve a természetes erényekre alkalmazzuk, akkor világos lesz előttünk, hogy ezeknek az erényeknek és gyakorlási módjuknak alapelfogadása alkalmassá tesz arra a természetfeletti Isten-adomány felvételére, amelynek televényéből kivirágzik a természetfeletti élet.

b) A természetfeletti erényeken azokat az erényeket értjük, amelyek a természetfeletti kegyelem alapjából bontakoznak életté. Legigazibb formájuk: a hit, a remény és a szeretet. Itt tehát nemcsak a természet ősi lendületéből fakadó és az embert *természetesen erkölcsi lény*vé teremtő erényekről van szó, hanem azokról, amelyek *isteníúi méltóságára* emelik a föld zárandokát. Itt tehát a megszentelő kegyelem birtokára kell gondolni, amely adománnyal való élés az embert magasabbrendű életre képesíti. Mintha azt mondanók: olyan módon részesedik az ember az isteni természet kiáradásában, hogy annak bősége folytán látásban, értéklésben, szeretet-áradásban — az Istenhez hasonlóan — a jóságnak állandó keresője, látója, szolgálója és sugárzója lesz.

Bár ennek alapja isteni adomány, mégis életfokká fejleszteni emberi kötelesség. Nem könnyű, de nem is emberfeletti. Ward Mária jól tudta, hogy ennek alapeszköze a természetfeletti megszentelő kegyelem, azért arra figyelmeztet: Isten kegyelmének állandó hordozói legyenek! Ő maga ezt kereste, leányaitól ezt kéri és növendékeit erre nevelteti. A szigorú napi lelkiismeretvizsgá-

lat is szigorúan azzal kezdődjék, hogy a lelkiismeret szava szerint a lélek isteni kegyelemmel telített-e? Az engedelmisség elleni hibák is csak azután jönnek. Mintha azt akarná: a nap ne nyugodjék le fejük felett anélkül, hogy kegyelemmel telített cselekedetek ne gazdagították volna életüket. Amikor az erényekben a hősi fokot követeli, akkor is azt akarja, hogy a kegyelem erejével az *Istenember életképét* tudják megközelíteni. (Lásd: V. rész, 2. fej. a) pont!) Ugyanezt akarja akkor is, amidőn mindent fel akar áldoztatni, hogy az égiek szolgálatában állhasson ő maga és minden szerzetesleánya.

Mindezek további eszköze az imaélet, szentségek vétele, szentmise hallgatás, önmegtagadás, amelyekről mint nevelési eszközökről később lesz szó. (V. rész, 2., 3., 5., 6. fej.) Itt csak annyit jegyzünk meg, hogy a természetfeletti kegyelmi élet magas életfokát csak ezek segítségével akarta megközelíteni, illetve megvalósítani.

De nem egyszerű, túlzottan megemelt cél-e az, hogy az életnek ilyen magaslatát akarja megközelíttetni? Aki csak az emberi természetre építkezik, az igen hamar arra a gondolatra jut, hogy ez a természetfeletti erényekben gazdagodó élet a messze szárnyaló képzelet világa. Ezért van az, hogy a nevelők általában megelégszenek a természetes erények kifejlesztésének hangoztatásával. Még a vallást is csak segédeszköznek nézik ennek a célnak elérésére. Az Egyház tanítása szerint azonban az ember életértéke, élethivatása és életcélja a szerető Isten kegyelménél fogva ennél a kialakulásnál sokkal több. Az igazi lelkes ember — a *szent ember*. Ennek az életnívója pedig a természetfeletti megszentelő kegyelemből sarjadzik. Ward Mária szerint ennek az embertípusnak kell érvényesülnie a világban, hogy a szó legtelje-

sebb értelmében Isten fiai töltsék be a földet. De ez az erényvirágzás nem a zarándokének állandó bánatosait, sem a mások hibái felett szánakozó jajveszékelőit, sem nem a valóságos életből kiferdülten növvő ábrándozókat gyűjti maga köré, hanem az Úr dalosait, az Úr áldozatosait, — szeretet-sugárzókat és a lelkiekért mindent feláldozókat. Óvakodni kell attól a látszattól, hogy a természetfeletti élet valamiféle mesterkelt vallásosságba tévesszen! Az Úr dalosai az élet legmagasabbrendű embertípusai. Környezetüknek érezniök kell: a jóságnak és szeretetnek angyalát küldötte közénk az Úr. Ez az az élet, amelyet a természetfeletti kegyelem birtokosai élnek, erre a magaslatra kell jutni és juttatni a leánykákat is.

Az Isten a teremtéskor az igazra, a szépre és a jóra való természetes készségekkel is megáldotta az embert. De atyai szeretete — a természetfeletti kegyelem erejével — az örök élet birtoklására is képesített minket. Ennek a kettős tudatnak úgy kell Ward Mária leányai lelkét áthatnia, hogy magukat és növendékeiket erre a *harmonikusan kidolgozott* életre neveljék. Ez valóban az ő hivatásuk lelke. Ezért kell sokszor fohászkodni, hogy ez állandó maradjon bennük. „A mieink gyakran kérjék Istentől hivatásuk valódi szellemét és a kegyelmet, hogy állapotuk erényeiben magukat gyakorolhassák.” (I. 40.) Ez a lelkület fog azután segíteni abban, hogy áldozatosan kifejlesztessék a természetes életet ékesítő erények sora, melyeken építkezve a természetfeletti kegyelem birtokában kell kialakítani a legfenségesebb ember képét is. Arra kell tehát törniök, hogy az élet valósággá legyen, és az erények szépséges virágával ékesített leánynemzedék kerüljön a családi körbe és ezen keresztül az új családi otthonba.

Isten virágos kertjében pompázók legyenek az Úr élő embervirágai és különösen a jövő édesanyái!

C) *A rossz hajlamok okos gyomlálása.*

Az erkölcsi rossznak életünkben való jelenléte nehezen volna elvitázható. A sötétlátó bölcseleti irány túlzottan *lényegi rosszról* beszél, a keresztény bölcselet és hittudomány *erkölcsi rosszat* lát az életben. Az utóbbi arra a helyes álláspontra támaszkodik, hogy a Teremtő csak jót teremtett, és a rossz csak az értelem, szabad akarat túlzásba menő vakmerőségéből szakadt, szakad és fog szakadni a világra. Így tehát a nevelésben nem arról van szó, hogy az élet belső lényegéből előre törni akaró rosszat kell legyőzni, hanem arról, hogy az értelem helyes megítélő erejének és az akaratnak edző erősítése mellett az itt-ott fel-felburjánozni akaró hibák kiirtassanak. Azzal számolnunk kell, hogy „Amig e síralom völgyében élünk, folyton botlunk és esünk; azért szükségesek mindenkor a szellemi fegyverek, hogy az ellenség erőt ne vehessen rajtunk.” (III. 22.)

Ward Mária sok szenvedést átélt lelke világosan látta a bűnnek elhatalmasodását, a gőgnek diadalát, a feneketlen önzésnek rútságát, a szeretetlenségnek, emberüldözésnek, hittagadásnak szörnyűségét, és nagyon, de nagyon bele akart állni a bűn elleni küzdelembe. Azért írja elő kemény tételen: „Nagyobb kegyelem a lelkeket az üdvösségre segíteni, mint vértanúhalált szenvedni.” (II. 34.). Ő azt is érezte, hogy a bűn hatalma olyan nagy, hogy nemzetének életét is fenyegeti, és ezért *a kis gyermekek életének megnemesítésén keresztül akart nemzetének szolágló leánya lenni.* Azt is tudta, hogy a nagy bűnök rendszerint ki-

sebb hibából erednek, azért nevelési eljárásának központjában pihent a kis hibák ellen való küzdelem is.

Maga is kérdéssé tette és mi is kérdezhetjük: hogyan és miképpen kell az életben jelentkező hibákkal szemben fellépünk? Mégpedig mind önmagunkban, mind a növendékleányka életében.

a) Előre kell bocsátani azt a megállapítást, hogy a hibák és bűnök megállapítása igen gyakran *felületes szemlélet* eredménye, és azért csak *szorgos megfigyelés, alapos meglontolás, a gyökérzetig menő kielemezés és rég elmúlt jócselekedetek emlékebeidézése* után lehet és szabad ítéletet mondanunk a gyermekről. Hogy ki és mennyiben rossz, azt *tárgyilag* az elkövetett hibái, de *alanyilag* a tetteket kirobbantó tényezők ismerete alapján lehet megítélni. A tárgyi rosszat sohasem szabad helyeselni, de a kinevelés módzatainak megválasztása jórészt az alanyi ismeret alapján valósítandó: Ámde azt is tudni kell, hogy a bűnt mindig üldözni, a bűnöst szeretettel javítani kell. Mintha azt mondanók: a dolog lényegében határozottan, de a módszerében igen gyengéden kell eljárni. Ne feledjük Ward Mária intését: „Ha másokon valami helytelent látsz, igyekezzél azt jó magaviseleteddel helyrehozni; a hibázót azonban meg ne vedd, sőt inkább részvéttel légy iránta, magadban pedig kelts üdvös félelmet, meggondolván azt, amit a Szentírás mond: „Aki magát állani gondolja, vigyázzon, hogy el ne essék.” (II. 5.). Végül azt is meg kell jegyeznünk, hogy nagyobb gondot kell fordítani a lélek búzavetésének gondozására, mint az éretlen lélekvetés konkolytalanítására. Mégpedig azért, nehogy „kitépvén a konkolyt, kitepessék a búza is.” (Mt. 13, 29.).

Mindezeket előrebocsátva, a helyes megisme-

résre a figyelmet külön felhíva (Lásd: II. rész 2., 3., 4. f.) kérdéssé kell tenni, vajjon a rossz elnyomása és a rossz elleni megvédés módszeréből mennyit használhatunk a hibák és bűnök elleni küzdelemben?

Ward Mária élete és irányelvei ezen a téren a következőket mutatják.

Ő az emberi élet ösztönös igényeit és kifelé való vágyakozását tekintve *nem áll az elnyomás álláspontján*. Alapfelfogása ez: az életenergiák szétsége, nevelési elgondolása, az energiák ki-fejlesztése alapvetésben szent (Lásd: IV. rész 3. fei.); tehát nem az a tökéletesség útja, hogy a lelki és a testi igények elfojtassanak, hanem a hivatás területének megfelelően szolgálatra neveltessenek. Nagyon természetes, hogy ha a természetes ösztön túlzás felé ívelve érzéki ösztönösséget, illetve lelki gőgöt akarna szolgálni, akkor feltétlenül szembe kell vele szállni. Azért a testi sanyargatást csak olyan mértékben ajánlja, amennyiben a túlzott érzéki és gőgös vágyak meg-fékezésére alkalmasak. Azt is jól meg kell jegyezni, hogy az ő nevelési gondolatában döntő fontosságú az *önkéntes önátadás*, amely könnyedén tud diadalmaskodni az alsóbbrendű életerők felett. Ezerszer kellene ismételni azt a bölcs mon-dást: akinek az életében az Istennél kevesebb so-kat jelent, az nem tudja leértékelni, lebecsülni és bálványzúzással fogadni Venus és Bacchus kínál-kozó örömeit.

De ugyancsak nem követi a *teljes elzárkózás módszerét* sem. Az ő kora és későbbi rendi taní-tások is erősen aláhúzták a világ behatásaitól való elzárkózást. A rendi tagokra nézve a klau-zúrát, a növendékek lelki védelmére pedig a vi-lágtól való elzárást hirdették. Ward Mária nagy harcát épp azért vívta, mert leányai számára klau-

zúramentes életet, növendékeinek pedig — a világban való élet megismertetése mellett — az igazi tiszta szűzmáriás élet kialakítását szorgalmazta. Rendkívül fontosnak tartotta a visszahúzó, zárt életet, de ebben az önkéntesség, nem pedig a rideg kényszer hatalmát akarta kidolgoztatni. (Lásd: I. rész. 1. fejj.) A zárt élet valóban megvéd a világ túlzó és tagadhatatlanul jelentkező kísértésétől, de szerinte a kísértések feletti diadalt a készséges, az önként vállalt visszahúzó-dás hozza meg.

Növendégeit pedig egyenesen *a világ számára* akarja nevelni. Ha leányai az Egyház szabadon dolgozó missziós seregét adják, akkor a növendékek élgárdája a jövőendő életasszonyok díszes galériáját biztosítja. Nem lehet tehát arra tölni, hogy a világtól elvonva és elzárva olyan nevelést kapjanak, amelynek *melegházi virágai* az élet első fagyos levegőjének hatása alatt elsatnyulhatnak. Ez azonban nem jelenti azt, hogy a szabadosságig menő kilengések lehetségesek; csupán arról van szó, hogy a szabad fejlődés útja mellett nyessesenek le a túlzó igények.

Mivel azonban az életben a kisebb-nagyobb hibák mégis fellépnek, azért *az ezekkel való szembe-helyezkedés módszereit* is előírja. A napi lelkiismeretvizsgálat, heti, illetve kétheti szentgyónás. olyan segédeszköz, amely állandóan figyelem alatt tartja az embert, és így a hibák tudata mellett könnyebb az állandó beszéstartás. „Vétkeidet kiirtani és nem eltitkolni törekedjél” (III. 21.) — ez Ward Mária bölcs utasítása. Mire kell leginkább figyelni? Legközvetlenebb hibák: önzés, öngőg, ösztönös vágyakozás, alattomoság, hiúskodás, önteltség, bírvágy, a világ előtti hivalkodás, lustaság, kapzsiság és durvalelkűség. Az **Úr elhivatottjainak maguknak is vigyázniok**

kell, hogy ezek a hibák lelküktől távolmaradjanak, de a világba lépni akaró leányok lelkét tudatos tervszerűséggel kell ettől a földi salakoktól mentesíteni. A bennük követendő sorrendet így lehetne megállapítani: küzdeni kell a túlzó önszeretetet és öngőg ellen (ide tartoznak a mindenek Ura ellen elkövetett kisebb hibák!), továbbá a felebarát elleni hibákkal szemben; majd a világ felé fordulás köréhez tartozó bűnök letörését kell szorgalmazni. „Sohase tartsd magad győztesnek, csak ha önmagadat sikerült legyőznöd.” (III. 20.). Nagyon természetes, hogy a nagy és halálos bűnökkel nem lassú küzdelmet, hanem döntő győzelmet kell aratni! Az az élet, amelyet Ward Mária leányai és azok növendékei élnek, az már egyenesen feltételezi a megszentelő kegyelem birtokát és a kisebb hibákkal szemben való tökéletesedést követeli. Ward Mária azért hivatkozik a kisebb hibákra, mert a súlyosak kerülését természetesnek találja. Hogy ez mennyire így van, azt onnét látjuk legvilágosabban, hogy a leányai életére igen jellemző konstitúciókban a tisztaságról csak 3 kis szabályban szól, míg ellenben az engedelmességről és az otthoni rendről, az utazókról stb. hosszú sorokban intézkedik. Mintha azt hirdetné: a kicsiségre is igen kell ügyelni, mert a nagy törvényeket — természetesen — mindenki megtartja. Az pedig biztos, hogy a lelki tökéletesség lényeges része — a nagy hibák kizárása mellett — a kis hibák elleni tervszerű küzdelem. Ezért írja elő szinte gyermekded egyszerűséggel a következőket: „Ruházatuk tiszta és szerzeteshez illő módon rendezett legyen.” (Vademekum 73.). „A táplálék és a ruházat szegényekhez illő legyen, sőt nagyobb önmegtartózkodás s a lelki életben való előhaladás céljából mindenki akkor is elégedjék meg, ha a házban a legrosz-

szombat éppen ő kapja." (Vademekum VI. 26.) „Asztalnál ügyeljenek arra, hogy a mértékletességet, szerénységet és illemet mindenben megtartsák; kezdjék az asztali áldással s fejezzék be hálaadással; és mindnyájan illő áhítattal s tisztelettel végezzék ezeket az imákat. Amíg a test étellel erősödik, a lélek is kapja meg táplálékát a lelki olvasmánynál. Szokásos időn kívül ne egyenek és igyanak a főnöknő engedélye nélkül, sem a házban, sem a házon kívül." (Vademekum XI. 74.) A bírvágy se kísértse meg őket. Ép ezért: „Senki sem tarthat magánál pénzt, másvalakinél pedig sem pénzt, sem más egyebet nem helyezhet letétbe". (Vademekum VI. 28.) Továbbá: „Szeressék mindnyájan a szegénységet mint édesanyjukat s a szent okosság szabályai szerint érezzék adandó alkalommal egyes hatásait. Semmit sem használhatnak tulajdonuk gyanánt, semmit sem kölcsönözhetnek vagy fogadhatnak el, sem nem rendelkezhetnek bármi fölött a főnöknő tudta és akarata nélkül". (Vademekum VI. 25.) „Könyveket csak engedéllyel tarthatnak maguknál, az engedéllyel használtakba pedig semmit ne írjanak és semmiféle jelet ne tegyenek." (Vademekum VI. 29.) Amit tudunk, azt ingyen adjuk! „Mindnyájan tudják, hogy ingyen kell adniok, amit ingyen kaptak. Ezért ne fogadjanak el semmiféle adományt, amely végzett munkáikuk fizetésének látszhatnék, hogy így Isten szolgálatában nagyobb szabadsággal működjenek és embertársaik épülésére szolgáljanak." (Vademekum VI. 27.) A világiakkal való érintkezésre vonatkozóan ez álljon: „A világiak kegyét és tetszését csak annyiban igyekezzünk megnyerni, amennyiben ez hivatásunkat elősegíti, mellyel vele jár, hogy az isteni akarat teljesítése által minden embert Istenhez és így az örök boldogsághoz ipar-

kodjunk vezetni". (I. 10.) Az engedelmesség még a kicsiségekben is érvényesüljön: „A főnöknő általános vagy különös engedélye nélkül egyik se menjen más szobájába; s ha valaki benn van, az ajtót ne nyissa ki addig, míg a kopogtatás után nem hallja: «Szabad!»" (Vademekum IX. 61). „Senki se távozzék a házból, kivéve amikor a főnöknő azt jónak látja s azzal a kísérelővel, akit a főnöknő kijelöl. Jövet és menet ne csengessenek többször és erősebben, mint szükséges. Csak a rendes háziportán járjanak ki és be. Az éj beállta előtt mindnyájan legyenek otthon." (Vademekum VIII. 47.)

De a kicsiségeket járja át az az erős szellem, amely szerint Ward Mária leányainak ez a parancsuk: „Minden tettebben mutass határozottságot s ne igyekezzél kiválólággal kedvére tenni azoknak, akik neked engedelmisséggel tartoznak; még kevésbé ereszkedjél velük szóvitába vagy versengésbe, ha akaratoskodnak vagy ellenszegülnek." (II. 17.)

b) Hogy azután milyen módot kövessünk ezek kiirtásában, azt a következőkben akarjuk Ward Mária nyomán megvilágosítani.

Az ő gondolata szerint az első lépés a *megértő szeretet*. Minden bűnöst be kell zárni a szeretet körébe és még a visszaesőt is *küszködőnek* kell tekinteni. Óvakodni kell a *rosszakarat feltételezésétől*. Sőt még a kiáltó bűnnel szemben is keresni kell a megértést nyújtó alapokat. A szerető lelkű nevelőnek arra is gondolnia kell, hogy *benne* is lehet hiba! Akár túlzó igaztalan keménységben, akár ideges kapkodásban vagy esetleg személyválogatásban ő is hibázhat, és így kihívhatja a gyermek makacskodását, hirtelen fellobbanását, ellenállását! A jó nevelők ezt napi lelkiismeretvizsgálat tárgyává teszik és legyenek

abban alázatosak, hogy saját hibáikat is beismerik.

A szeretet azután módot nyújt a *bizalmas megbeszélésekre*, amelyek alatt a lélek önkéntes megnyilatkozása mellett a hibák és botlások is napfényre kerülnek. Ennek a *személyes érintkezésnek* azonban egyik feltétele az érdeknélküli jóta-
karás, a másik pedig a teljes titoktartás. (Lásd: II. rész, 4. fej.) Csak jóta-
karásból hallgatok meg mást és soha, *még gondolatban* sem élek vissza a bizalommal. Talán harmadik lehetne az a szempont, hogy ilyen megbeszélésen soha, de soha sem hallgatjuk meg *mások hibáit*. A lefetyelő pletykálkodás lehetősége még így is kerülendő.

Az ilyen lelki találkozás azután módot nyújt arra, hogy a *szoktatás* útján megindíthassuk a hibák elleni küzdelmet. A jó közvetlen gyakorlása — a hibás készségek megtörésére vezet.

A gyakori megbeszélés azután ellenőrzést tud gyakorolni, és meg tudja állapítani, hogy bevált-e egyik vagy másik módszer? Azután abban is segíthet, hogy *kölcsönös* kibeszéléssel lemérheti, hogy hol rejtőzik a hiba gyökere, elégséges volt-e a visszahúzó élet, nem volt-e erősebb a kísértés lehetősége és végül — last not least! — nem volt-e kevés a kegyelmi erők használata.

Az ilyen lélekkezelés reávezethet minket a leánylélek hibái gyökérzetének megismerésére. Ward Mária szavai jó iránymutatók! „Hiú félelem és rendetlen szeretet a női nem romlása.” (III. 58.) Ezt tehát figyelembe kell venni!

De a helyes gyomlálás útján nem szabad feledni azt sem: „Aki tiszta és szenny nélkül akar maradni, az kerülje a rossz alkalmakat; mert aki szurkot fogdos, lehetetlen, hogy magát be ne szennyezze”. (III. 18.) Az lesz tehát a helyes módszer, hogy: „Aki semmi rosszat sem akar tenni,

kerüljön mindent, mi őt arra vezethetné". (III. 45.) A rossz alkalom pedig akkor kerülhető, ha a konstitúció szabályait követve hűséges vagyok ehhez a tanításhoz: „A rendetlen kívánság minden rossznak gyökere, fárradozzanak tehát mindnyájan komolyan azon, hogy azt szívükből mindinkább kiirtsák. Krisztus tanácsa szerint mondjanak le szüleik, rokonaik és más teremtmények iránt minden csupán érzéki és természetes hajlamról s csak oly vonzalommal viseltessenek velük szemben, melyet a jól rendezett szeretet kíván, mert hiszen ők a világnak és az önszeretnek meghaltak, kizárólag Krisztusért, a mi Urunkért élnek, Aki ezentúl atyjuk, anyjuk, fivérük és nővérük lesz". (Vademekum II. 7.) Ez azonban csak olyan legyen, hogy a földiekkel szemben az égieket tartsa elsőbrendűnek.

A kísértések leküzdésének gyakorlata pedig ez legyen: „Előzzék meg a kísértéseket annak ellenkezőjét célzó eszközökkel. Pl. ha valakiről észreveszik, hogy kevélységre hajló, akkor jelentéktelenebb dolgokkal foglalkoztassák, amelyek megalázására hasznosnak látszanak; hasonló módon küzdjenek a lélek többi rendetlen hajlamai ellen is". (Vademekum II. 13.)

Mivel pedig Ward Mária leányai a nevelő munka vállalói, azért maguknak is követniök kell, de növendékeikkel is meg kell éreztetniök, hogy a Rafael szerepét betöltőre odaadóan kell hallgatni. Azért mondja bölcsen alapító anyjuk: „Jó tanácsra szívesen hallgass . . ." De ugyancsak ő int így, mondván: „ . . . túlzottan bizalmas azonban ne légy, csupán az esetben, ha tudnád, hogy az illető egyén olyan, akitől lelki hasznót remélhetsz". (Vademekum II. 6.) Az első a jó tanács szíves fogadását írja elő, a másik a túlbizalmaskodás ellen foglal állást.

Nagyon természetes azonban, hogy a lelki kapcsolat vitalitásának arra is ki kell terjeszkednie, hogy megállapítást nyerjen a természetfeletti kegyelemmel való élet mikéntje. Az ugyanis csak alapindulás, hogy a kísértéssel szembeszállunk; a lényeg az, hogy az Úr kegyelmével a rossz hajlamokat legyengítjük és a rosszat erényképességekkel, továbbá erényes étellel letörjük. Az erkölcsi rossznak ugyanis semmi sem lehet nagyobb ellensége, mint az Úr kegyelméből kisarjadó ellentétes erényes élet.

Mindez röviden így fogható egybe: arról van itt szó, hogy a nevelő és növendék olyan lelki kapcsolatot találjon, amely a *közvetlen érintkezés* anyai hangja nyomán a lélekszentély zárt kapuját is megnyitja és így a rosszal szemben felveendő harcban segítséget biztosít. Az ilyen lélekkeltetés ugyanis sok olyan irányítást tesz lehetővé, amely azután a *személyes önkidolgozás munkáját* is megindíthatja. Így lesz együttműködő a nevelő és a növendék. Az eredmény pedig így fogható tételbe: lélekkert-tisztogatást végez a nevelő, és lélekerények virágbaszökkentését gyakorolja a növendék.

Végezetül azt a következtetést kell levonnunk, hogy — az emberi élet kiteljesülése idején a felfeltörő rosszal szemben állva — a gondos kertész szerető munkáját kell elvégeznünk. A gondozó szeretet és fejlesztő reáhatások mellett „az ellenséges ember” konkolyhintése, a támadó behatások kivédése és a türelmes gyomlálás állandó feladat marad. Mégpedig az *éber kertész* feladata, aki nem pihen, hogy a kezelésére bízott életkeretekből Urunk élő embervirágait termelhesse.

Ilyen virágfakasztó otthonná kell alakulnia a Ward Mária leányai kezén növekedő leányintézeteknek!

3. A jó diadalába vetett bizakodás.

Még a hibákat és bűnöket javítgató nevelő is csak akkor lesz igazi életkertész, ha — a többkevesebb erkölcsi visszaesés dacára — bizakodik a jó és a teljes ember kifejlődésének lehetőségében. Az tagadhatatlan, hogy a rossz jelentkezése gyengíti a nevelő önbizalmát, de az is bizonyos, hogy csak az tud diadalt aratni, aki törhetetlenül hisz a jó diadalában, sőt vakmerő megfeszüléssel kitart a jó kierőszakolásában.

Napjaink neveléstudományában igen sok hívük van a derűlátóknak, de már erősen hangoskodnak azok is, akik az anatómiai, az élettani, a lélektani és a gazdasági élet adta tényezőknek túlerős jeleget tulajdonítanak. Ezek a sötétlátók eléggé lehangolják a nevelőket, mert állandóan azt zsongják a fülükbe: hagyjatok fel minden reménnyel!... Ward Mária lelkülete egészen mást muzsikál. Ő hitt a nevelő erőfeszítések diadalában és követőinek is hinni kell ebben.

A tudományos kutatások bebizonyították, hogy vannak olyan beteges, pathologikus esetek, amelyek nem neveléstani, hanem orvostudományi kezelést igényelnek. De az emberek legtöbbje a nevelő behatások alatt változtathatja életirányát. Nekünk is ezt a nézetet kell vallanunk, ha nem akarjuk ölbetett kézzel nézni az emberi élet elsatnyulását és erkölcsi összeroppanását. Az igazság ez: van életteher, de van vele szemben diadalmasan érvényesülő *lélekerő*. Sőt mindenekfeletti: az Isten különös kegyelme!

Ward Mária gondolatvilága ebből az írásban jelzett tételből bontakozik ki: „Látta az Úr, hogy jó”. ((Mózes I. 1, 31.) Így tehát az élet egyeteme és az ember életadottsága a jó Isten szeme előtt is jónak ítéltető. „Megbánta az Úr, hogy embert

teremtett" (Mózes I. 6, 6.), — ez pedig azt jelenti, hogy a világba lépő rossz az életrend szépségét, az élet paradicsomát siralómvilággá, küzdelmi poronddá szegényítette. De a küzdelem tere sem értéktelen. Az Úr még a természetes élet elgondolásában is a lélek erőfeszülését akarta a világba állítani, azt akarta, hogy az ilyen szenvedésben, küzdelemben, erősítő megfeszülések nyomán valósuljon meg a lélek diadala, a jó kibontakozása.

Ha Madáchnak „Az Ember Tragédiája”-ban a jóság örök győzelmébe vetett hit felragyogása a végső megoldás, mennyivel inkább kell bízni abban, hogy az egyes ember életében diadalra juthat a jó behatás és a jó törekvés. A nagyvilág nem atyátlan árva; a gyarló ember is az Isten tenyerének istápolta. A Gondviselés örökös szeme úgy látja a bogozódó szálakat, hogy azok az örök Szeretet csodás erejével a végkibontakozás felé sodródnak. Csak az az emberi elme nem tudja meglátni ezt a diadalba törő végkifejlődést, amelyik a vak erők játékanak tartja a világtörténet nagyszerű színjátékát. De az ilyen ember nem is vállalkozhat nevelő munkára, mert minek ott a jóakarató és a szeretet sugározta jóságosztás, ahol a vak erők tobzódása pusztítja dübörgő rombolással az életértéket. *Áldozatos* munkásnak csak az jelentkezhethet, aki a lélekért végzett munka sikerében bizakodik. A lobbanó életláng akkor állhat tudatosan mások életútja elé, ha bizakodik abban, hogy széthintett fényszilánkjai nyomán helyes ösvényre lép az élet vándora. A támogató és önfeláldozóan segíteni akaró kéz csak akkor nyúl ki az embertestvér felé, ha remény van arra, hogy belekapaszkodik a gyengébbnek karja. A kertész csak akkor töri a földet, szórja a magvat, permetezi az üdítő vizet, gyomlálja a kertet,

ha a gazdag termés reményével tekint a sarjadásnak induló vetésre.

A nagyobb nemzeti egységben dolgozó emberek és az egyedek élete is csak akkor szolgálható odaadó lélekkel, ha eleven a lélek hite — a diadalmas kibontakozásban.

a) Ward Mária életfelfogása és nevelő munkája élénken követeli, hogy rendtársai a diadalmas erők fanatikusai legyenek.

A nemzetek életét megmenthetőknek, a letört nemzet újjászületését lehetőnek tartotta, és épp erre a munkára gyűjti maga köré a legnemesebb és legönzvetlenebb leánynemzedéket. Azt akarta és minden ellenállással szemben harcolt, hogy adassék otthon azoknak, akik a világban járó élő tüzek legyenek a sötétség világában! A legnemesebb hivatás ez, azért felértéklendő ez az adomány. „Gondolják meg jól, mily magasztos állapot az, amelybe Isten őket meghívta; éppen azért legbuzgóbb törekvésük legyen, hogy lelkük tökéletes tisztasága és szépsége által Isten előtt mindinkább kedvesebbek legyenek és magukat minden szándékos bűn teljes kerülése által különös szeretetére méltókká tegyék.” (Vademekum II. 6.) A fény nem alkuszik a sötétséggel. A sugárhozta világosság egyszerűen elúzi a sötétség lelkét. Valamilyen diadalmas fölénnnyel lobban a fény, hogy erőt vegyen a sötétség hatalmán. Az ő lelkük hívó lélekkel hitt abban a diadalban, amely az áldozatos leánynevelés útján az ország megnemzését eredményezi!

Azt azonban le lehet szögezni, hogy nem volt könnyű életté változtatni ezt a felfogást és diadalt aratni ezzel az új meglátással. Többször emlegettük azt a nagy harcot, amelyet a rendekkel, sőt az egyházi előjárókkal is vívnia kellett a tiszteletreméltó alapítónőnek. De a jónak tudott

gondolatot kitartó erőfeszítéssel, szinte fanatikus akarással vitte diadalra. A Lélek sugallta szent igazságát. A sok ellenvetés, majd feloszlatás után magát a pápát győzi meg iskoláinak fontosságáról és értékéről. (Lásd: Collectio Prayana tomus V. 43. sz. P. Venceslaus Kwesderus dicsérő levelét az Angolkisasszonyokról, továbbá 45. és 46. számú védőiratokat, végül a 47. és 48. számú Ferdinánd kölni érsek dicsérő iratát és Caraffa K. olasz levelét Pázmány Péterhez a jezsuitákról.) Az ügy igazságáról és szentségéről meg volt győződve, az ügynek tehát a kitartó munka után győznie kellett. *Ilyen élet* egyenesen útmutatás arra, hogy az Isten emberteremtő és fejlesztő terveinek segítő munkásai legyenek az Úr adta hivatás sikerében. Higgyék, hogy tökéletesebb emberré alakulhat az egyén és — a jó édesanyák mellett — életerősebb lehet a nemzet egésze is.

Azonban óvakodnunk kell, hogy meg ne törje nevelő bizakodásunkat az itt-ott jelentkező sikertelenség. A nevelés eredménye nem mérhető le pillanatnyi sikerek vagy sikertelenségek nyomán. A nevelés ugartörés, magvetés, növesztő munka. Az aratást csak hosszú idők múlva szabad várunk. Sokszor valóra válik az, hogy amit látszat szerint nem értünk el, azt eleven életté sarjasztotta a későbbi idő. Az elhintett mag elpihent és később csirázásnak indult. Még az se lankassza el buzgalmunkat, hogy esetleges csalódások kísérik munkánkat. Krisztus Urunk tizenkettővel indult a világ meghódítására. Nevelő munkája mégis azt mutatta, hogy az egyik elárulta, a másik megtagadta, sőt a többi is a virágvasárnap diadalmenete után remegő meghúzódással hallgatta a „feszítsd meg” gyalázatos kiáltásait. A végeredmény mégis az lett, hogy a gyenge tanítványok életükkel pecsételték meg

bizakodó szeretetüket. A nevelő is arra számíton, hogy a pillanatok hatása alatt alig érhető el döntő változás. De bízzék abban is, hogy a nevelő alapos élethatása később életre kél. Sőt az is igaz, hogy számítani kell az Isten adta természet ősi erejére is. A nevelő csak fokozó, a Teremtő az igazi adakozó. A jó természet végül is kitör és érvényt keres. Az életkorok csodás fejlődést mutatnak. A gyermekkor és a serdülés nagy lendülete az ifjúkorba szökken, onnét a férfi- vagy asszonykor következik, és végül az öregkor deres ösze köszönt be. De ez nemcsak előregedő elfogyatkozás, hanem *a bölcs belátásban való megállapodás*. A fejlődő bölcseséggel egyidejűleg felébred a sok jó és életjavulást hoz! Így azután a fejlődő kor is segítségre jön abban, hogy a jó nevelésben elvetett mag, a megkomolyodott emberben gyökeret verjen és virágba szökkenjen. Ha pedig az Úr külön adott kegyelmét is számításba vesszük, akkor biztosak lehetünk az égi Atyánk segítő kezenyomán történő életváltozásban.

b) De ezt a diadalmas hitet és kierőszakolható eredményt szerető Istenatyánk is hangsúlyozza. A bűnbeesett ember az Isten tervében csak a paradicsom büntetett kivetettje, de nem az Úr végleges eltisztítottja. Az Üdvözítő megígérése a jövő emberi élet alapvetése, amely a kiengesztelődés lehetőségét csillantja meg. Ámde a megváltás ténye nemcsak annyit hoz, hogy a Messiás eljövele az embert Istenhez közelíti, hanem azt az égi csodát ajándékozza a földnek, hogy a föld embere — a természetfeletti kegyelemáradás útján — isteni emberré nemesedhet. Ilyen kialakulási lehetőség az égi Atya és a földi szeretet egybefonódását mutatja.

Aki ezt az üdvtörténelmi meglátást hittel hiszi

és étellel éli, az egész világosnak találja, hogy a nevelésnek természetfeletti alapokra fektetett módszere szerint bizvást bizakodhatunk a nevelés sikerében. Már csak azért is, mert az Üdvözítő eljövetele, az Úr kegyelmének állandó kiadása és a Mester velünk maradása biztosítékot nyújt a diadalmas kialakulásra.

Ward Mária erős hite, egyháza tanításához fűződő kemény acélossága nem tagadhatta meg ezeket a szent elveket. Azért lobbant lelkében olyan magasra a nevelés diadalába vetett hit, mert az Üdvözítő segítő kezének jelenlétét az eredményes munka zálogának tekintette.

Saját elhivatottságában feltétlenül bizakodott: leányait a nevelő munkára hívó lélekkel hívta és azzal a szent reménykedéssel indította őket a nemzetek közé, hogy a leánynemzedék újjáteremtésén át a tisztult gondolkodású édesanyák élgárdáját állítsa a nemzeti életbe. Leányaitól és növendékeiktől azt követeli, hogy a megszentelő kegyelem birtokában élve és dolgozva a lélektisztaság diadalmasai legyenek. Azért a kegyelmi élet hangsúlyozása tulajdonképpen annak az utasításnak más formája, amely odaadóan hisz az Isten-nel együtt végzett önnevelő és nevelő munka diadalában.

De ezt a nevelő eredményt kemény akarattal, imádkozó lélekkel, gyakori reáhatással kell kikényszeríteni. Addig kell tenni-venni, addig kell fáradni-küzdeni, addig adni-venni, addig kell indítani-vonzani, addig kell szórni-vetni, addig kell szállítani minden jót a lelkeknek, amíg meg nem indulnak és be nem hódolnak.

Ennek a munkának azonban csak az lehet a kitartó áldozatos, akit átjár Ward Mária anyáknak imígy hangzó bölcs mondása: „Hívatásukban a lelkekért való buzgóság többre becsülendő, mint

a látomások és elragadtatások, mert a buzgóságra szükségünk van, azok mögött azonban igen könnyen a gonoszlélek ámitása lappanghat". (II. 30.) Erre pedig csak az a zárdaszűz alkalmas, aki életévé tette az alapítónő másik szent mondását: „Hivatásodat nagyrabecsüld és mindenekfölött szeresd; mert azt mondja az örök Igazság az evangéliumban, hogy az, aki a parancsolatokat megtartja és tanítja, nagy leend a mennyek országában". (I. 41.)

Bár a fentiek sokat építenek az Istentől kapott, hivatásból eredő lélekáldozatra, mégis kiérezhető belőlük, hogy a léleknevelés döntő értéke a kegyelem. Ámde ennek előkészítése, majd felhasználásra való felhangolása a nevelő feladata. Glattfelder Gyula kalocsai érsek igen szépen fejtegette a magyar felsőházban ennek a kegyelemadta nevelő erőnek életnevelő jellegét. Lehet hatalom a vér, a test, a kultúra, de döntő az Úr kegyelme, amely Saulusból Paulust, Augustinusból Szent Ágostont nevelt. Ezt az elvet vallani és ezt a módszert követni annyit is tesz, mint követőjévé szegődni azoknak a nagy előrelátóknak, akik között halad az Angolkisasszonyok rendjének alapítónője is.

V.

Ward Mária nevelésének eszközei.

Az élet kifejlődése érdekében természetes és természetfeletti erőket adott a Teremtő. De ezeknek a hatóknak kiáradása nem történik mindig elemi közvetlenséggel, hanem szükség van arra is, hogy ezeknek a tehetségeknek ébresztgetése, a segítő tényezők érvényre juttatása, majd az egyes hatóknak a lélek pitvarába való szállítása is megtörténjék. Ezek a gyámolító módok többkevesebb eszközök is igényelnek, hogy azok segítségével meginduljon a lélekfejlődés szent munkája.

A most következő fejezetben azokról az eszközökről fogunk szólni, amelyeknek alkalmazását Ward Mária a legcélravezetőbbnek tartotta.

Az egész tárgyalás alatt figyelemre méltatjuk azt a bölcséleti elgondolást, hogy az *értelem- és akaratfejlesztés* útján érhető el a lelki tehetségek kibontakozása. Amint már fentebb mondtunk, az *érzelem-szolgálatot* is lényegbevágónak tekintjük, de — ennek felértékelését az iskolai bölcsélet alapján — az akarat keretébe osztjuk. Ha tehát az oktatásról szólunk, akkor az értelemfejlesztés eszközeit ismertetjük; ha pedig a következetességről, az önfegyelmről lesz szó, akkor az akaratfejlesztés területén mozgunk. Amikor végeze-

tül a szeretet, a jutalom, büntetés kérdését tárgyaljuk, akkor az érzelem fokozásáról vagy csökkentéséről beszélünk.

De már itt sem szabad mellőznünk azt az igazságot, hogy a nevelés csak *segítés*, a lélekalkulás műve pedig az önnevelésen keresztül bontakozik. Csak az élettelen világ alakul a beleteremtett törvény vagy a reáknényszerített akarat szerint. A vasból kapu lesz, az aranyból kehely kovácsolódik, a kőből palota épül. Az emberi élet alakulásában — a Teremtő természetes és természetfeletti adományai mellett — a nevelő áldozatos hozzájárulásával a *tudatos személy* belső munkája és odahajlása a döntő. A kényszerszolgálat lehet készségfejlesztés vagy kemény bele-törés, de nem lehet a nevelés leglényegesebb mozzanata. Az embernek még gyermekkorában is magának kell felhasználnia az életkialakulást szolgáló eszközöket, mert csak így fejlődhet belőle Isten törvénye előtt meghódoló életvirág.

A nevelés eszközeit alkalmazni kell, de a nevelés belső dinamikáját a magát alakító embernek önmagának kell diktálnia.

Lássuk: milyen eszközök indítják dübörgő munkára a fejlődésre kész gyermekleányka lelkét? Természetesen: Ward Mária tanításának figyelembevételével.

1. A természetes eszközök.

A) A testi erők szolgálata.

Az ember kettőssége (test és lélek) akkor alakul ki egybecsendülő egységgé, ha az Úr teremtette életrészek célbafutással fejlődnek ki és egymáshoz viszonyított kapcsolataik is helyesen alakulnak ki.

Az alig lehet kétséges, hogy a test csupán az eszköz jellegét viseli magán és a segítő munkás szerepét tölti be az élet kialakulásában. Nagyon természetes, hogy ez az alárendeltség nem jelenti azt, hogy a test a maga megnyilvánulásával valamiféle tizedrendű vagy egyenesen rosszat szorgalmazó kísértő tényező, hanem azt, hogy Isten terve szerinti célkitűzéssel az emberi élet kiteljesülésének szent eszköze. (Lásd IV. rész 1., 2. fej.)

Aki tehát a nevelés eszközeit akarja megvilágítani és a gyakorlatba állítani, annak a testi élet szolgálatával is kell foglalkoznia. Az bizonyos, hogy ennek a kérdésnek ilyen világos beállítása csak a későbbi korok eredménye, mégis Ward Mária életében is fellelhetők bizonyos megállapítások, amelyek a test nevelésének fontosságát hangsúlyozzák. Ma szinte közmondásszerű az a megállapítás, hogy a testfejlesztés a lélekfejlesztés alapfeltétele, de a régebbi korban csak ez a tétel alkotta a testnevelés alapját: az egészséges testben lakik az egészséges lélek! Ez pedig sokkal szűkebb keretekre szabja a testnevelést, mint aminőt a mai tudományos megállapítások alapján joggal követelhet a maga számára. Sőt azt is le kell szögezni, hogy a testi élet megnyilvánulásait igen sokszor olyan téves módon ítélték meg, hogy ilyen elgondolás alapján sűrűn megnyilvánuló testi és lelki igények *egybecsengő kifejtése helyett erős hangot talált* a testi életerők elnyomásának irányzata.

Mindezek ellenére Ward Mária nevelési rendszerében már megtaláljuk a testnevelés fontosságának hangoztatását és alapvonásait. A lényeg itt is az, hogy olyan *kikezdest* mutat ezen a téren is, amelyen tovább haladva megvalósíthatóvá vált a helyes irány.

Utasításaiban negatív és pozitív irányítás van.

a) A negatív irányítás annyit jelent, hogy sok olyan intézkedést megszüntetett, vagy mellőzött, amely a helyes testi fejlődés gátját alkothatta volna.

Bár leányai számára — épp a kifelé való tevékenység megkönnyítésére — nem írta elő a szigorú klauzurát, de a közös élet kereteit keményen megkövetelte. Ámde ez az együttélés sokkal nagyobb szabadságot, mozgási lehetőséget ad, s az újabbkor felfogásának megfelelően több testmozgást, levegőt, kirándulást engedélyezhetett a zárda lakóinak. A ruházat tekintetében is az volt az előírása, hogy leányai az átlagos előkelő angol hölgyek ruházkodása szerint öltözködjének.

Növendégeit sem akarta — még a bentlakókat sem — olyan módon elzárni, hogy azok a szabad mozgásban gátoltassanak. A számukra előírt napi-rendben nyomát sem találjuk az agyonnyomorító tanulási rendszernek vagy az erősen eltúlzott önsanyargatásnak. Bölcs mérséklet mutatkozik minden pontban; egyszerűen azért, mert a testi élet kifejlesztését a lelki élettel egybecsengően akarta szorgalmazni. De az egybecsengés mindig tartsa szem előtt, hogy sem a túlzott munka, sem a kényeskedő elpihenés ne kaphasson erős ütemet. „Míg egyrészt nem tanácsos valakit annyi testi munkával túlhalmozni, hogy a szellem kimerüljön és a test kárt szenvedjen, másrészt azonban mérsékelt testi munka a testre és lélekre egyaránt hasznos és a szellemi munkával foglalkozók számára előnyös. Azért ajánlatos a szellemi munkát testi foglalkozással megszakítani és nem folytatni azt huzamosan, okos mérséklet nélkül.” (Vademekum XI. 72.)

Óva int mindenkit a test *túlzott* gondozásától, de komolyan figyelmeztet a kötelező óvatosságra. Eljárási módjából született szabállyá ez a tétel:

„Valamint a test ápolásában a túlságos gond megrovást érdemel, éppúgy az Isten szolgálatában működő testi erő s egészség józan gondozása dicséretes és ezt mindenkinek gyakorolnia kell. Ha tehát valaki észreveszi, hogy valami ártalmára van, vagy a táplálék, ruházat, lakás, hivatal és foglalkozásban valami másra volna szüksége, figyelmeztesse a főnöknőt vagy akit a főnöknő ezzel megbízott; e mellett azonban két dologra ügyeljen: először, mielőtt a dolgot jelenti, Isten előtt imában fontolja meg s ha az ima után is úgy véli, hogy meg kell tennie, terjessze az ügyet a főnöknő elé; másodszor, miután a dolgot szóval, vagy hogy feledésbe ne menjen, írásban röviden közölte a főnöknővel, bízza azt egészen reá s már előre azt tartsa legjobbnak, amit az előjáró az Úrban határozni fog, a nélkül, hogy ahhoz tovább ragaszkodnék, vagy ügyét saját maga vagy mások által szorgalmazná”. (Vademekum. XI. 71.)

Fel kell figyelni továbbá azokra az óvintézkedésekre, amelyekkel a betegségekkel szemben követendő eljárást kezeli. Igaz ugyan, hogy itt is inkább valamelyes negatív meglátás és védekezés játszik szerepet, de sohasem szabad feledni, hogy olyan korban élünk, ahol *a testi egészségnek ilyen figyelmes szolgálata feltétlenül feltűnő jelenség.*

Folytatólagosan érdekesek azok a gátló rendelkezései is, amelyeket a testi erők letörésének túlzásai ellen állított fel. „A test sanyargatását virrasztással, böjttel és más vezekléssel és szigorral okosság és mérték nélkül ne gyakorolják, mert könnyen kárt okoz és fontosabb jót akadályoz meg. Azért illő, hogy a gyóntató vagy a főnöknő előtt feltárják, amire e tekintetben vállalkoznak.” (Vademekum. XI. 73.)

De mindezek ellenére keményen hangsúlyozza

azt az elvet is, hogy a szenvedés az Isten szolgálatának fontos eszköze.

„Nem mindig szolgálhatunk egyszerre Istennek és egészségünknek, azért ne törődjünk azzal, ha testünk valamit azért szenved, hogy Istennek szolgálhasson; sőt élni is egyedül azért kívánjunk, hogy Istennek és Istenért a felebarátnak, az ő isteni tetszése szerint szolgálhassunk.” (I. 12.) Ezek az aranyzavak saját mondásai közül valók; azért értékük is sokkal nagyobb. Ez a rendelkezés kivonja önmaguk joghatósága alól a kemény önsanyargatás eszközét, és az engedelmesség szellemében a bölcsőbb lelkiatya döntésétől teszi függővé az egész eljárást.

b) Az ilyen negatív intézkedések mellett iskoláiban a pozitív testnevelést is programmba veszi.

Maga az a tény is, hogy iskolai berendezéseinek alap gondolatát a Jézus Társaságától veszi át, sejteni engedi, hogy a kiváló rend iskolai nevelésének a lelkét is átülteti leányai programjába. A Jézus Társaság iskoláiban igen jelentős szerepet talált a játék, a szórakozás és a test higiénikus kezelése. Még pedig azért, mert a testi erők helyes bontakozása és igénybe vétele útján való felhasználása a harmonikus lelki uralmat biztosítja. Az újabbkori testnevelés is igen fontosnak tartja a játékszerű testmozgást és csak válogatottabbaknak írja elő, illetve engedi az atlétáskodás túlerős erőfeszítését.

Ezek a játékok fokozatosan egész testedző formákká változtak, amint a fejlődés folyamán az Angolkisasszonyok iskoláiban mindezt megtaláljuk. Ahol ilyen irányban visszafejlődés volt, ott talán helyi nehézségek túlzott kielevezettsége vagy a szellem értékeinek kissé más színben való értékelése volt az ok.

De a játékszerű mozgások mellett ugyancsak

pozitív előírások voltak a *szabad idei séták*, majd később a *kirándulások* és a test-mozgásnak egyéb-formája tekintetében. Előírja: „A rekreáció (a régi kiadásban: „A napi rekreáció...”) vagy üdülés idejét, amely az egészség fenntartására és a kölcsönös szeretet gyakorlására szolgál...” (Vademekum. XI. 75.) Majd így folytatja: „A tanulók egészségének megóvására a szellem felüdítése szükséges”. Mindez arra vall, hogy a testi erők szolgálata keményen csengő parancsban követelődött.

A tanulmányokkal foglalkozókra a következőket írta elő: „A tanulók egészségének megóvására a szellem felüdítése szükséges. Ezért hetenkint, lehetőleg a szabadban, rendkívüli pihenést élvezzenek. Évente egyszer, a nagy szünidőben, hosszabb üdüléssel szakítják meg munkájukat. Ezt az időt lehetőség szerint a nyaralóban töltik”. (Vademekum. A tanulók szabályai. 11.)

Nagyon természetes, hogy mindez nem éri el a mai testnevelési módszer határait. Talán alig lépik át a kötelező testgondozás és egészségápolás kereteit. De nem szabad feledni, hogy a lélek életét erősen kiemelő lelki gondolkodás mellett igen jelentős kezdés ennek a meglátása és meghirdetése. Még így is kemény harcot kellett vívni a sikerért. (Lásd: Coll. Prayana. tom. V.) De a kezdet életképes megindulása a későbbi kifejlődés erős ütemét is lehetővé teszi.

Mindez azt jelenti, hogy Ward Mária előtt fellobbant annak a gondolatnak igazsága, hogy a testi élet helyes szolgálata nemcsak nem ellensége, hanem valóságos szolgálója a lelki kiteljesülésnek. Sőt azt is mondhatjuk, hogy korának felfogását némileg megelőzve és átlépve, tudatos intézkedésekkel iparkodott a testi erők kifejlését is szorgalmazni. Ez az értelmi belátás, majd

pozitív intézkedés azután arra indította a vezetése alatt álló iskolákat, hogy a fejlődés folyamán továbbbépítsék az alapító gondolatait. Amit ő a kezdet kezdetén megsejtett és megindított, az a későbbi korokban kiszélesedő életformává növekedett és a jövő történéseiben követendő parancsként hangoskodik.

B) Az értelmi erők szolgálata.

Az oktató tanítás.

A test nevelését szolgáló eszközök után a lélekfejlesztés eszközeinek ismertetése következik. A test maradjon eszköz, a léleké legyen a vezetőszerep! A test legyen hárfa és rajta muzsikálja Isten dicséretét a kifinomodott lélek!

A lélek tehetségeinek elseje az *értelem*; ennek a tehetségnek kialakulását kell tehát elsősorban szorgalmaznunk. Ennek pedig legkiemelkedőbb eszköze: az oktató tanítás.

Ward Mária világosan látta és igen mélyen hitte, hogy a tudás életet nevelő hatalom. Korában nem volt idegen gondolat ez a lelki meggyőződés, de nem mondható az sem, hogy ez a kor *általános hangja* volt. Sokan némileg féltek tőle, mert a felszínes tudás könnyen elhajlít az Istentől. Inkább csak a választottak kincsének tartották, akik bölcsen tudnak élni ezzel a nehéz életértékkel. A *leányok* életétől pedig egyenesen távol maradt a tudományos képzés lehetősége. Az ő világuk számára zárt maradt a tudomány csarnoka. Ward Mária azt vallotta, hogy az olvasás és írás elsajátítása azért szükséges, mert a tudás a lelki kultúra birodalmának zárt palotáját feltárja a leánynemzedék számára. Követésére segregett „leányaitól” is megköveteli a tudományos ismeretek elsajátítását. Növendégeit is be akarta

vezetni a tudás birodalmába. Lelkét ez a meggyőződés hevítette: az igazság birtoklása a lélek kiteljesülésének alapfeltétele! Ez a felfogás magyarázza azt az intézkedését, hogy a leányok tanítását a leendő édesanyák életének első és legigazibb nevelő eszközévé avattatta.

Az oktató tanításban kettős irányt követ. Tanítani kell a tudományos ismeretek gazdagítása érdekében, és tanítani kell a lelki és szellemi élet kiteljesülése szolgálatában.

a) Ward Mária iskolájában az oktató tanítás anyaga és annak terjedelme — *a tanulók szabad választásán alapult*. Gondolata szerint nem lehetett volna és nem lehet minden gyermeket ugyanazzal a tananyaggal telíteni, mert az egyéni alkalmasság (talentumvételi), majd a jövő céljának szolgálata természetes eltolódásokat teremt. Ezért Ward Mária iskolái *előiskolái* azoknak a különböző típusokká fejlődött iskoláknak, amelyek a növendék tehetségének és jövő hivatásának figyelembevételével más és más tananyagot írnak elő a növendékek számára.

Ward Mária iskoláiban az ismeretközlés anyagát nagy általánosságban a hittan mellett az írás és olvasás, a számtan, a természetrajz, a kézimunka, a zene-ének alkotta. De az írás és olvasás elsajátítását a latin vagy a honi nyelven lehetett végezni. Sőt a gyakorlati életre való nevelés figyelembe vételével — a mélyebb nyelvtanulás mellőzésével — választható volt a gyakorlati kézimunka vagy a természetrajz is.

Iskoláit négy osztályra osztva, azok tananyagát állandóan kettős irányra bontva — isteni tudományok és világi ismeretek! — a tanításban a következő eljárást követelte. Taníttassék az első osztályban a latin írás és olvasás. Akinek ez nem kell, az tanulja a kézimunka különféle fajait.

A második osztály a honi nyelven való írást, olvasást szorgalmazza. Aki ezt nem akarja, az az otthoni munkák gyakorlati végzésére taníttassék. A harmadik osztály a latin vagy honi nyelv tudományos ismeretét tanulja. Ha az nem felel meg a növendék tehetségének, akkor számtannal gazdagítsa tudását. A negyedik osztályban a klasszikus műveltség adassék meg. Aki ezt nem keresi, az a természetrajzban iparkodjék gyarapodni vagy a kézimunkák válfajaival foglalkozzék.

Mindez azt mutatja, hogy a világi ismeretek megszerzésében részint a klasszikus műveltséget, részint a hazai nyelv kultúráját, végül a gyakorlati élet ismereteit akarta szorgalmazni. A bölcselet—a maga kiszakított elhatároltságában—nem jut szerephez, de a klasszikus műveltség *feltételeinek megteremtése* módot kínál a bölcseleti továbbképzésre is.

A lelke köréhez közvetlenül tartozó „leányainak” egyéni tehetségükhöz méretezett továbbképzést akar biztosítani. A már a fentiekben közölt társasági megosztást (Lásd: I. rész) is azért vezette be, hogy a gyakorlati képességgel áldottak a ház ügyeit, a tudományos képzésre alkalmasak pedig a tanulás útját járják. Egyenes parancsként írja elő a rend tanító tagjai számára, hogy a tudás területén tökéletesítsék magukat. „Teljes komolysággal és kitartással lássanak a tanuláshoz. Erős meggyőződésük legyen, hogy a szorgos, erőfeszítéssel járó tanulás, ha az, mint kell, engedelmes-ségből és szeretetből történik, Isten végtelen Főisége előtt mindig nagyon érdemszerző és az is marad még akkor is, ha később az elsajátított ismeretek felhasználására sohasem nyílnék alkalom.” (Vademekum. A tanulók szab. 5.) A tanulással foglalkozók a prefekta vagy külön előljá-

rók alá tartoznak s neki mindabban, ami a tanulmányokra s a tanítónői pályára való előkészületre vonatkozik, pontosan engedelmeskednek. (Vademekum. A tanulók szabályai. 6. pont.) Ezek az előírások komoly figyelmeztetések arra nézve, hogy a jövő tanítónője sokat tanuljon; de nemcsak öntökéletesítése érdekében, hanem hogy a jövő nagyasszonyaival sokat közölhessen. Van ebben a rendelkezésben olyan határozott és bizakodó hang, amely elfordul a gyarló aggályoskodástól és reménykedő odaadással akarja feltárni a kultúra Isten adta kincseit. Még pedig úgy, hogy azokból gazdagodni tudjon a „leányaira” bízandó jövő nemzedék.

A tanításnak azonban nem szabad azt az elvont irányt követnie, amely csak a száraz elmélyedést szorgalmazza, hanem olyan gyakorlati úton kell járnia, amely a lelki értékeket a gyakorlati élet érdekében akarja kibontani és gazdagítani. A legfőbb irány: *a jó édesanya nevelése*. (Lásd: III. rész, 2. fejj.) De ennek eszköze a természetrajz és a háztartás olyan ismerete, amelynek révén annak birtokosa gyógyítani és okosan beosztani tud. Ehhez járul az a finomság is, amely a kézimunka-tanítás útján szereshető meg. Figyeljük csak meg, milyen határozottan és alaposan oktattatja erre növendékeit.

Maga az a tény, hogy mindenkire nézve kötelezőnek írja elő a házimunkák tanulását, arra vall, hogy az otthonban dolgozó gondos családanyák nevelése lebegett szeme előtt. Sőt a kézimunka sem maradt öncél, hanem a rendezett háztartás nélkülözhetetlen eszközévé nemesedett. A nemeslelkű alapítónő tudta, hogy az otthon szeretet a helyes családi élet feltétele; ezt a szeretetet pedig a háziasság elsajátításával lehet megszerezni.

Az újabbkori nevelés igen nagy súlyt helyez

az esztétikára. Ward Mária a jó háziasszony életében is jelentősnek tartotta a leánynemzedék esztétikai kiképzését, nagyra értékelte a Múzsák kedélyt nevelő kincseit. Különösen felbecsülte az éneket, amelyet zenei kísérettel is szerepeltetett. Már a legősibb iratok közt is reáakadunk arra, hogy a „vokális és instrumentális zene” a tantárgyak között szerepel. (Coll. Prayana V. tom. 42.) De ugyancsak olvassuk, hogy tantervében a hit-tan mellett az ének tanulása is *minden* osztályban kötelező. Ezt kiegészítette a színjátszás el-sajátíttatása, amelynek módszerét a Jézustársaság iskoláitól vette át.

Így kapcsolódnak a tudás birodalmához azok az ismeretek, amelyek a gyakorlati életben is éreztették hatásukat. Az egész lényege ez volt: lelki-leg kidolgozott asszonyok kopogtassanak az élet kapuján!

b) De betetőződést nyerhet-e a tanítás azzal, hogy elméleti vagy gyakorlati ismereteket közöl az iskola? A tanítás csak eszköz a nevelés céljai érdekében. A tudás igen sivár és értéktelen termés, ha csak egyszerű ismeretközlés vagy gyakorlati élet-értékké silányulás. A tanítás értékét az a munka adja, amely a lélek valláserkölcsei kifejeződése érdekében áldozatoskodik. Nem akar öncél lenni, hanem az ember lelkét Isten előtti hódolatos alázattal a valláserkölcsei törvények hűségese követőjévé akarja alakítani.

Ward Mária lelkében és iskoláiban erősen hangzottatott hangként zendül ez a megállapítás. „Leányainak” életében a valláserkölcset szolgáló tanulást olyan alapnak mondja, amely nélkül lehetetlen csatlakozni az alapító „édesanyához”. Ez a tanulás mindent megelőz és mindent áthat. A lényege ez: mindent Isten nagyobb dicsőségére! Tehát a világi tudomány is csak ezért igénye

Ward Mária leányának, hogy a magasabbrendű ismeret vagy az elmélyedőbb tudás közelebb vihesse a lelket Istenhez. Ő maga hivatkozik is erre, midőn azt követeli: mindent kevésnek tartsatok, ami Istennél kisebb! Növendékei házi tervében is az első osztálytól kezdve a tananyag legtekintélyesebb részét foglalja el a hittan. Ha az alapítónő előírta valláserkölcsei életet szolgáló tananyagot nézzük, akkor látni fogjuk, hogy a tanítás igazi anyagát a hittan és az erkölcstan alkotta. (Lásd: M. Körtvélyesi Mária I. B. M. V.: Tiszteletreméltó Ward Mária B. M. V. Intézetének Tanítási és Nevelési rendszere. Bpest, 1942. Stephaneum. Függelék.) Ward Mária iskoláit *belső* és *külső* részre osztotta, amelyeket a vasárnapi katechetikai iskola egészített ki.

A tanítás leglényegesebb területe a hittan-tanítás volt, mert a XVII. század iskolájában „minden egyénnél fontosabbá válik, hogy a gyermek saját vallásos álláspontjában soha meg nem rendülő öntudatos katolikus vagy protestáns emberré formálódhassék”. (Coll. Prayana V. tom. 46.)

De nem szabad azt hinni, hogy az ismeretközléssel megelégszik a tiszteletreméltó alapítónő. Mind a rend tagjaitól, mind a tanuló leányifjúságtól azt is elvárja, hogy *ez a tananyag* létté alakuljon bennük. A rend tagjai egész valláserkölcsei életének az Úr felé kell fordulnia. Csakis az Úrért és csakis a lelkiekért kell áldozni önmagukat. A lelki életben annyira alapvető az Istent kereső tiszta élet, hogy erről alig beszél a sok utasítás. *Egyenesen feltételezi, hogy ezt az alapot mindenki birtokolja és ezen fejlődik, teljesedik ki a még tökéletesebb élet.* — A növendékek életét tekintve mindig arra kell törni, hogy vezetőik — a törhetetlen igaz katolikus hit birtokában — a

tiszta erkölcs szépségét képviseljük. Még pedig ne csak az intézetben, hanem az élet nehéz körülményei között is. Az ugyanis elég könnyű, hogy az Isten parancsait a zárt élet kereteiben megtartsák, de az már lényegesen nehezebb, hogy az életben is valóra válják a sok nemes életirányítás. Azért mondja a tiszteletreméltó alapítónő, hogy intézetei csak akkor érik el céljukat, ha a növendékek életté változtatják a rend tagjainak tanítását.

Ezek a valláserkölcsi tanítások igen nagy részben a vallásos élet gyakorlati megvalósítását szorgalmazzák. Azért olvassuk, hogy a tanításnak azokra a gyakorlati vallástanításokra kell kiterjeszkedniök, amelyek a valláserkölcsi élet kidolgozásában segítenek. Ha megfigyeljük a tananyagot, akkor reájövünk arra az igen nagy bölcseséget eláruló elgondolásra, hogy úgy kell a valláserkölcsi életet hirdetni, hogy annak megvalósítását — az adott eszközök ismeretével — *maga a növendék* eszközölje. A kényszer, a sok közös vallásgyakorlat, a parancsszerű kötelesség, majd a helytelen kikényszerítés hozhat átfutó értéket, de nem termelhet nehézségek között is érvényt találó önkéntességet.

Az oktató tanítás végül is arra terjed ki, hogy a lélek egyik legnemesebb képességét, a szellemi megismerő képességet kibontsa és természetes, továbbá természetfeletti életismeretekkel gazdagítsa. Ha külön is tárgyaljuk a tanítva oktatás nevelői eszközét, mégis tudomásul kell vennünk, hogy ez az igazságközlés nem célozza az egyszerű igazsággyűjtést vagy a múzeális felhalmozást, hanem azért gyűjti a lélek értelmi erőinek fellobbanásához szükséges életolajat, hogy az később az ember lelkében fénné lobbánva, maguk-

nak és másoknak életútjára világító fénycsóvját vethesse.

Az oktató tanítás tehát az élet helyes látására, értésére, értéklésére és az örök út járására tanít.

C) Az akaratí erők szolgálata.

α) A következetes egyirányúság.

Az értelem megvilágító ereje után az akarat beavatkozása döntő a cselekvés végrehajtásában. Nem elég tudni és ismerni az igazat és a jót, hanem meg is kell valósítani a jónak ismert kötelességet.

A lélek egybecsendülő kifejlődését akkor tudnók kitermelni, ha az értelem fényvetésének világossága nyomán mindig és következetesen tennők a helyest, a jót. Az életünk ugyanis csak akkor teljes, ha igazolódik rajtunk a Mester szava: csak az jut be a mennyek országába, aki Atyám akaratát cselekszi. (Máté 7, 21.)

Az bizonyos, hogy az akarat döntését és következetes egyirányúságát igen sok tényező befolyásolja. Ilyenek az öröklött vagy szerzett testi-lelki adottságok, a környezetből eredő életterhek stb. De épp ezek feletti diadal megszerzése miatt kell úgy nevelni az akaratot, hogy a léleknek a jó felé hajló készségeit *állandóan* és *döntően* tudja a helyes irányba lendíteni.

Amikor e fejezet címét írtuk, akkor arra az akaratfejlesztő eszközre gondoltunk, amelyet a nevelő juttat a növendék lelkébe. A nevelő ugyanis az akarat világához is eljut. Nem a döntés kényszererejével, hanem a meggyőzés, a példa és a szoktatás hatalmával. Igaz ugyan, hogy ezek az akarat világához való közeledések jórészt csak a lélek körzetéhez jutnak, de tény az is, hogy a döntés irányításában fontos szerepet töltenek be.

a) Bár az oktató tanítás az értelem fejlesztéséhez tartozik, mégis a következetes egyirányúság az akarat indítását eredményezi. A tanítás és különösen a nevelő tanítás egyik igen lényeges feltétele, hogy az azonos irányt, kiforrott vonalvezetést mutasson. Amit világnézetnek mondunk, annak úgy kell átjárnia a nevelő lelkét, hogy az állandóan kicsengjen a tanító beszéből. Nem szabad megengedni, hogy a tudományos és világszemléleti állásfoglalások ingadozók legyenek, vagy az életkörülmények változásakor ők is elváltozzanak színükben. Ward Mária állandóan követelte, hogy követői és növendékei örök hódolatosai legyenek az örök Sarkcsillagnak. (Lásd: III. rész, 1. fejj.) A tanítások tanítását ez a mondat vezérelje: csak az Isten legyen életünk boldogító kielégítője! Csengjen ez a mondat a hittanításban, de járja át ez a szent igazság a világi tudományok közlését is.

Ilyen kemény és következetes világszemléleti tanítás hassa át azután a további részletekben is az Angolkisasszonyok iskoláit. Az egyházhoz való hűség, a lelkiekért hozandó áldozat, az örök célért vívandó küzdelem, a jövő családi életért hozandó áldozat azt akarja kiváltani, hogy a növendék magát Isten dicsőségének szolgálatára szentelje. Nem szabad megelégedni azzal, hogy a Jézus Társaságtól átvett igen bölcs alapvető igazság egyszerű mondat maradjon, hanem arra kell törni, hogy a valóságban is „mindent Isten nagyobb dicsőségre” tegyen a leánygyermek.

Ez az ingathatatlan egyirányú és állandóan hangoztatott oktató tanítás azután — épp a gyakori ismétlés, majd a következetes hangoztatás folytán — betör az akarat világába is. Mégpedig úgy, hogy az értelmi megvilágítás gyakorisága és ugyancsak egyirányú sugarai örök fényben tart-

ják a követendő életeszményt, amelynek vonzó ereje magával ragadja az emberi akaratot.

De még a kis jelentőségű döntésekben és oktatásokban is következetességet kell tanusítanunk. Ward Mária nagyértékű szabályait és aranymondásait azért rögzítette le, hogy azok állandóságot irjanak elő követői számára. De ha jól megfigyeljük azokat, akkor még az is fel fog tűnni, hogy az egészen kicsinek látszó dologra is döntő irányítást ad. Ilyen például az utazók szabályai, a portás-testvér kötelessége. Ennek oka pedig az, hogy *a kis dolgokban is következetesség* jellemezze a rendtagok életét. De még ennél is mélyebb okot találunk akkor, ha reagondolunk arra, hogy a *kis dologban való következetességnek* a nevelésben olyan nagy jelentősége van, hogy az akaratot is indítani tudja. Mégpedig döntően. Sőt majdnem a megszokás erejével hat.

A növendékek szeme élénken figyel, emlékeztük biztos kézzel jegyez. Mit és hogyan parancsolt, tanított az egyik „mater?” Mit és hogyan követelt meg valamiféle cselekvést az érzelemhullámvész eltérő pillanatában ugyanaz a tanító? Ezek olyan megfigyelések, amelyek csak akkor lesznek a gyermek akaratát behódolásra készítő indítások, ha azok *állandóságát* és *következetességét* látja. Azért mondja igen bölcsen a tiszteltreméltó alapítónő: „Őrizkedjél a rossz példaadástól, mert ezzel nemcsak Istent bántod meg, hanem mind saját, mind felebarátod lelkét kárba döntöd.” (III. 19.)

b) A következetes oktatónevelés szóval hat az akaratra, de a nevelő *életének példája* és annak *következetes egyirányúsága* az élet elevenségével indítja a gyermekleányka lelkét.

Ward Mária igen sokszor hivatkozik erre a tényre. Az ő elgondolásai szerint: a szavak el-

hangzanak, de a példa eleven hatása állandó. Ennek az elgondolásnak lélektani alapja van. A gyermek ugyanis olyan eszményt termel az őt szerető nevelőből, amely eszménynek követése életfeladat. A szülő, a tanító, a nevelő magaslapon áll a gyermek előtt és életének feladatául tűzi ki, hogy ezt a nagyszerűséget megközelítthesse. Épp ezért nézi, figyeli a nevelő életét, hogy annak megnyilvánulásait mintázni tudja. De természetesen elködösödik az eszmény, ha annak foltjait, törését látja a nevelő életében. Ezek a foltok és törések abban állhatnak, hogy az *önfegyelmelésben* hiányok mutatkoznak és a *következetes eljárásokban* ingadozások tapasztalhatók.

A nevelő életét is megrázzák az érzéshullámok vagy kisebb-nagyobb tragikus letörések. Ha a növendék azt látja, hogy nevelője ezek ellenére is az Úrhoz iparkodó következetességgel vezeti életét, akkor ennek a lelki hősiességnek követésére indul. De igen-igen nagy baj volna, ha azt kellene megállapítania: ezek is emberek, akik az érzéshullám hányatottjai. Ugyancsak ez a hatás lép fel akkor is — és itt tervszerűen ismétlem a nyomatékozás céljából a fentieket —, ha a gyermek azt tapasztalja, hogy a vele szemben való eljárás tekintetében sincs következetes egyirányúság. Amit megengedett tegnap, azt hangulatváltozás után tilalomfával tiltja ma. Amit megmosolygott tegnap, azt szigorú arccal bünteti ma. Amiért büntetés járt tegnap, azt jutalmazza ma. Amit szabad a kedvesebb növendéknek, az tilos a kevésbé dédelgetettnek. Ezek a megfigyelések tulajdonképpen arról szólnak, hogy az *élő példa* elveszti vonzó erejét és gyengíti a növendék akaraterejét és törtetését. Ámde az is bizonyos, hogy ha az egész nevelőmunkában a gondos nevelő *következetességet* tanusít, sőt — tovább menve — Ward

Mária leányainak egyetemessége is egyetlen alapszert követ, akkor az Angolkisasszonyok növendéke úgy néz fel a nevelő rendre, hogy annak tagjai lelkében örökké élő példaképek maradnak. Előtte lesznek, benne élnek és állandóan cselekvésre, követésükre ösztökélnek. A példa fokozza az oktató szó erejét, mert a szó elröppen, a példa pedig magával ragad.

Ime, így indítja a következetes életpélda is a gyermekleányka akaratát.

c) Végül még egy eszköz kínálkozik arra, hogy a gyermekleányka akaratát könnyen hajlóvá tegyük: a szokás hatalma. Ebben is a *következetes reáhatásunk* fontos, mert csakis ennek nyomán fejlődik ki a gyermekleányka az a készség, amely cselekvését a szokás révén könnyűvé teszi.

Azt mindenki tudja, hogy a nehéz cselekvést akkor tudja könnyedén végrehajtani az ember, ha azt többször megcselekedte. A szokás hatalma idővel szinte *reflexcselekvéseket* vált ki a lélekből. Ennek a lélektani ténynek alapján áll Ward Mária, amidőn — és ebben a többi rendalapítóval egészen egybecsendülően — a rend tagjaitól a szokás erejével gyökerező életformákat követel. De ezt a lelki könnyedséget a gyermektől is megköveteli. „Leányait” arra inti, hogy növendékeikben *szokássá* fokozzák a jóra való készség kialakulását. Annyiszor gyakoroltassanak egy-egy irányító jócselekedetet (önfegyelem, imaélet, napi-
rendi kötelességteljesítés, lelki harcban tanúsított okos eljárás stb.), hogy ez szinte könnyeddé, majdnem szokássá váljék életükben. Még a rossz szokást is elég nehéz elhagyni, annyira belerögződik a gyermek életébe. A jó szokást pedig azért kell elsajátítani, hogy ennek révén könnyű legyen a cselekvés végrehajtása. Hiszen közmondásszerű beszéd, hogy vérévé lesz az embernek

egyik-másik cselekedete. Ez pedig azt jelenti, hogy a szokás olyan hatalom, amely második természetűté válik. Jó ezt a nevelőknek is tudni. Ha sokszor, szinte észrevehető következetességgel gyakori jócselekvésre irányítjuk a figyelmet, akkor jórahajló akaratot, döntőjellegű szokást tudunk kialakítani a gyermek lelkében.

Ez a megszokás a kisgyermeknél valamilyen parancs nyomán fejlődhet állandó cselekvési renddé (pl. reggel a felkelés után ima mondandó!), később a többször látott vagy végrehajtott tettek nyomán fakad ki a helyes cselekvés, és végül az élet folyamán meghatározott cselekvési móddá erősödik a sokszoros gyakorlat. Ennek az a magyarázata, hogy az akarat készségesen hajlik arra felé, ahol járt utat mutat az eltemetettnek hitt múlt. Még a rossz hajlamok kirobbanása is szülhet rossz szokást; mennyivel inkább szokássá erősödik az a cselekvés, amely állandó értékes behatások nyomán keményedett jó szokássá! Nem utolsó megfigyelés az sem, amely arra utal, hogy Ward Mária az *intézeti nevelést* azért mondta nagyon előnyösnek, mert a jó szokások a szent „fehér-várak”-ban ivakodnak örök érvényű szokásokká a gyermekleányka lelkében.

Az állandó irányítás és a következetes egyirányúság azonban nem jelenthet tárgyi túltömöttséget, mert ez nemcsak nem életnevelő, hanem egyenesen életelfordító. Sem a sok figyelmeztetés, sem az örökös erkölcsi oktatás nem hozhat jó eredményt, még kevésbé a szertelen ellenőrzés és legkevésbé a mértéknélküli vallásgyakorlat halmozás. Óvakodni kell attól, hogy az unalom vagy a túltelítettség meg ne ölje a jelent és örökre el ne fordítson a jövő élet helyes vezetésétől. Ezért van az, hogy Ward Mária nagyon kevés *közös vallásgyakorlatot* ír elő és nagyon sokat

bíz a magánáhítatra. Még akkor is fenntartotta ezt az álláspontját, amikor ellenfelei ezt a „szabadosságot” is szemére vetették. Az ő lelkében örökké az élt: élő példaként álljanak leányai azok előtt, akik lelkük közvetlen odahajlásával fogják mintázni életüket. De úgy, hogy *állandó* lesz az önkéntes életalakítás!

Végül is mind az oktató tanítás, mind a példa és a szoktatás kívülről jövő behatás, amelynek belső ereje a *következetes egyirányúság*, értéke pedig az akarat meghajlítása. Bár ezekben igen sok a kívülről jövő kopogtatás, de erejük mégis az akarat területén kopogtat, hogy a nevelő elgondolta életforma felé lendítse, indítsa az ember akaratát. Döntő értékű azonban csak akkor lesz, ha hozzásimul — a megindult akarat.

β) A kemény önfegyelem.

Az akaratnak kívülről jövő indítása csakis akkor lesz hatékony érték, ha a növendék a *maga készséges odahajlásával* is szabályozza, rendezi és fegyelmezi önmagát. Ez annyit jelent, hogy erre a szolgálatra nevelni kell az ember akaratát. A nevelő reáhatása az indító napsugár, a hulló harmat, de a fejlődés erejét az önként vállal, tudatos és tervszerű megfeszülés biztosítja. Az igazság az, hogy akaraterős embereket csak az önfegyelem útjára térők tudnak magukból kitermenteni. Ha nem is a maga teljességében, de elég elevenességgel tárja elénk az igazságot az az angol mondás: az értékek értéke a „self made man”, az *önmagát kialakító ember*. Kívülről lehet segítséget adni vagy esetleg egekből venni, de az erős akaratot az embernek önmagának kell kialakítania. Ha igaz az, hogy az iskola padjai előtt elhangzott tanítás csak a készségesek lelkében lesz

igazsággá, akkor ezerszer igaz az, hogy az emberi akarat a tervszerű önnevelés útján acélosodik döntő jelentőségű hatalommá.

Az akaratnak ilyen edző erősítése már a növendék tudatos önátadásából születik meg. Azért az akaratot nevelni akaró nevelőnek az az első és legfontosabb feladata, hogy magát a növendéket reáserkentse a jóakaratú együttműködésre.

Az akaratgyengeség vagy akaraterő acélossága néha-néha testi-lelki adottságokból, itt-ott betegségből sarjad, de akár hiányával állunk szemben, akár túlzó öngögben torzult is el, értékes kinevelése mégis lehetséges. Ha velünk született adottságokról van szó, akkor a szoktatás ereje győzhet, ha azonban *beteges elváltozások* (velünkszületett ideggyengeség vagy szerzett abulia stb.) gátolják az akarat érvényét, akkor a gyógyító módszer kívül esik a nevelők hatáskörén.

A helyes akaratnevelésnek háromirányú tevékenységből kell kisarjadnia. Az első: az *élet nehézségeinek készséges vállalása*, a második: az önfegyelemből fakadó készség az *önként vállalt szenvedés viselésére* (aszkézis), a harmadik: a *kis cselekvésekben jelentkező akaratilag döntések sorozatos és fokozatosan erősödő megvalósítása*. Ezekre tervszerű neveléssel lehet reávezetni a gyermekeket.

a) Az első önfegyelmezési eszköz annak felértéklése és meggyőződéssé kovácsolása, hogy az élet örömei és szenvedések változatából tevődik össze. A felületes gyermek csak az örömei habzsolását keresné, pedig a bennünket alkotó Teremtő életkereszteket is tűzött az élet útjára. Mégpedig nemcsak kivételesen az egyeseknek, hanem tervszerűen és mindenkinek.

Tagadhatatlan azonban, hogy az ember elemi lendülettel igényli az örömeit. A sivárabb és

az ösztönösebb ember a testieket és a földieket; csak az emelkedettebb lélek igénye a lelki és szellemi élettartalom. A helyes önfegyelem Ward Mária szerint ott kezdődik, amikor a megengedett örömök területén is tudunk lemondást gyakorolni. „Isten szeretetéből ne csak a tiltott, hanem a megengedett örömeiről is szívesen mondjunk le; sőt örüljünk, ha azoktól mások akaratainkon kívül megfosztanak.” (I. 11.). Ez azt jelenti: ne legyen bennünk döntő a pillanatnyi jó után való áhítozás, hanem szabályozza azt a lélek jól megfontolt mérlegelése. A lelkiek és a szellemiek igénylése pedig olyan módon történik, hogy az életirányt az a világnézet szilárdítja, amely a lelket többre értékeli az anyagnál. A testi, az ösztönös igény is életet akar szolgálni, de a lelki kincsek, az élet felsőbbrendű talentumai, az Istenhez hasonulás átszellemiesedését szorgalmazzák. Ennek elérésére hirdeti a tanulásnak, a lélek kitágulásának és a valláserkölcsei értékek kimélyítésének fontosságát. Iskoláiról jól tudjuk, hogy ezeket a szempontokat mindenekfelettinek hirdette. (Coll. Prayana V. tom.) Az élet örömei és lelki kiteljesülése mellett azonban kézenfekvők az élet keresztjei is. Ezek úgy ácsoltatnak az emberi élet útválasztói elé, hogy akarva, nem akarva, találkoznunk kell azokkal. A belső önfegyelemnek nélkülözhetetlen feltétele, hogy készségesen találjuk magunkat szemben az élet keresztjeivel, és zúgolódás nélküli behódolással legyünk az élet Cirenei Simonjai. Ward Mária jól tudta ezt, és életével élte, tanító szavaival tanította ezt az igazságot. „Aki ezen intézetben hivatásának megfelelően akar Istennek szolgálni, annak szükségképen szeretnie kell a keresztet és Krisztusért sok szenvedésre kell készen lennie.” (I. 45.) Aki így néz az élet keresztjére, az már reálépett arra az útra,

amelyen zúgolódás nélkül és üdvösségesen hordozható a szenvedés gerendája.

Ez az örömben való mértékletesség, a lelki és szellemi örömek felbecsülése, végül az élet keresztjeinek készséges vállalása arra képesíti az embert, hogy akaratával olyan cselekvések felé hajoljon, amelyek az Isten törvényei szerint az életfejlődés és életharmónia megteremtésének feltételei. Lehetnek ezek kicsiségek és nagyobb szabású megindulások, de minden esetben a fegyelmezett élet szabályozóivá nemesednek. Ward Mária leánya pedig ügyeljen arra, hogy tanító szava, életpéldája és szoktató nevelése minél erősebbé tegye azt az akaratot indító életeszközt!

b) Az önfegyelmezésnek második és talán legerősebb eszköze az *önként vállalt önmegtagadás*. Az első eszköz használata esetén csak az örömek fékezésében vagy a felsőbbrendűek igénylésében van némi önkéntesség; a kereszt szíves fogadása is csupán az adott helyzettel való készséges megengedezés. Az önmegtagadás azonban ennél sokkal több. Van benne sok a tiszta látás fényvetéséből: világosan tűnik elő az ösztönös, a földi értékek kicsisége. Van benne sok a nagyotakarás lendületéből: valami módon az erő emberévé akar lenni, az isteni emberségre tör a nagy megfeszülést végezni akaró. Van benne sok az áldozatos szeretetből: az Isten iránti szeretet még az önként vállalt szenvedést is kitárt karokkal fogadja.

Ward Mária szerint az önmegtagadás az akarat megnevelése érdekében mindenkinek szükséges. „Az önmegtagadás mindenkinek szükséges; mert ennek híjával sem a világban, sem a szerzetesi életben nem férünk össze az emberekkel, annál kevésbbé juthatunk nagy tökéletességre. A menynek országa erőszakot szenved s csak az erőszakosok ragadják magukhoz azt.” (III. 59.). Ez az

önként vállalt önmegagadás olyan kis dolgokban is gyakorolható, amelyek a napi élet keretében, a hibák elleni küzdelemben is fellelhetők. „Ha hibádon kívül utasítatol rendre, jusson eszedbe, hogy ámbár ezúttal igazságtalanul szenvedsz, mégis más, előbbi hibádért megérdemelted azt; — azért ne mentegesd magad, hacsak nem kérdeznek, amely esetben valld meg az igazságot.” (III. 53.). Megvalósítható ez a jó feltételek készsége teljesítésében. „Ne halogasd feltételeidet, ha azok kivihetők, meggondolván azt, hogy örök boldogságod a jelen pillanattól függ.” (III. 52.). De leginkább lehetséges úgy, ha az önlegyőzést életünk győzelmének tartjuk. Ezért int igen bölcsen Ward Mária, mondván: „Sohase tartsd magad győztesnek, csak ha önmagadat sikerült legyőznöd.” (III. 20.). A legutolsó és sok esetben a legfontosabb azonban az önként vállalt vezeklés. Ez azután lehet szeretetből eredő vagy kizárólag engedelemmel vállalt. Az egyiket így értelmezi: „Ezen társaság igaz gyermekei szokjanak hozzá, hogy ne félelemből, hanem csupán szeretetből cselekedjenek, mivel Istentől a szeretet állapotába hivattak.” (I. 4.). A másodikról így beszél a lelkéből sarjadzott konstitúció: „A test sanyargatását virrasztással, böjttel és más vezekléssel és szigorral okosság és mérték nélkül ne gyakorolják, mert könnyen kárt okoz és fontosabb jót akadályoz meg. Azért illő, hogy a gyóntató vagy a főnöknő előtt feltárják, amire e tekintetben vállalkoznak.” (Vademekum 73.). Azt természetesnek tartja, hogy ilyen önmegtagadás elég nehéz. De épp azért írja elő gyöngymondásában: „Ha az önmegtagadás és akaratod legyőzése nehéznek és bajosnak tetszik, jusson eszedbe, hogy ezt hivatásodnál fogva elvárja tőled az Üdvözítő, midőn így szól: „Aki utánam akar jönni, az tagadja meg

magát, nap-nap után vegye fel keresztjét és kövessen engem!" E megemlékezés az ő akaratára minden nehézséget édessé tesz . . ." (I. 44.). Soha és semmi körülmények között sem szabad meghátrálnia, mert a kitartás hozza meg a kívánt sikert. Buzdításának állandóan fülébe kell csengenie, mert csak így szerethetjük meg az önmagunkvállalta önmegtagadást. Mindig tudnunk kell szavait: „Amíg e siralomvölgyében élünk, folyton botlunk és esünk; azért szükségesek mindenkor a szellemi fegyverek, hogy az ellenség erőit ne vehessen rajtunk.” (III. 22.)

Az önmegtagadások miként való vállalását az imént elmondott sorozat adja. Benne az a kivételes bölcsesség él, amely a *túlzó önsanyargatást* nem veszi fel az önmegtagadások közé. Az *igazi önsanyargatást* olyan kivételes eszköznek tartja, amelyet ritkán és a lelkiatya tudtával lehet és kell elvégezni. Inkább azokat a lelki lemondásokat, önlegyőzéseket ajánlja, amelyek a lélekkel végzett munka folytán vagy az alázatban mutatkozó lemondásban jelentkeznek.

A nevelőknek és a reájuk bízottaknak állandóan figyelembe kell venniük az önmegtagadás ilyen gyakorlását. Örök elvünk legyen Ward Mária gondolata: maga az élet nehézségek elé állít, tehát a nevelés a nehézségek önkéntes vállalásával erősítse az emberi akaratot!

c) Végül az a mód közlendő, amelynek segítségével helyesen alkalmazható az önmegtagadás eszköze. Ward Mária szerint *egész kicsiségek* gyakorlásával érhető el ez a cél.

Az újkori nevelés rendkívül kihangsúlyozza a kicsiségek értékeit. Ez helyes és igaz is. De Ward Mária élelátásának egyik kirívó bizonyítéka, hogy ezt a maga korában már észrevette. Az akaratnevelés területén lényeges elve: *hűség a kis*

dolgokban! Ezért írja elő a következőket: „A hűség nem annyira a nagy, mint inkább a kis dolgokban dicséretes; kitűnik ez az Udvözítő szavaiból, amidőn az Evangéliumban mondja: „Rajta, te jó és hű szolga, mivel a kevésben hű voltál, sok fölé helyezlek; menj be Uradnak örömébe.” (III. 55.). Ennek a hűségnek azután olyan részleteit írja elő, amelyek a *lelki fegyelemnek* kitermelését biztosítják. Ezek egyik részét az önkéntes *alárendelésben* állapítja meg, a másikat pedig egészen kicsinyesnek látszó rendelkezésekben írja elő. Az alárendeltségben nem azt tartja nagynak, hogy a főnöknő parancsa előtt meghajtandó a fő, hanem azt, hogy a kicsinyesnek látszó parancs előtt is hódolatosan engedelmeskedjék a rendtag. A másik részletes előírása — látszólag csak házszabályszerű rendelkezés. Azt akarja, hogy a legkisebb dolgokban is lélekalázatot gyakorolva a belső fegyelmet tudja kitermelni. Szabályzatának állandóan visszacsengő szava a hűséges odaadás. (Lásd: Vademekum: VIII. 37., 38., 39., 40. pontjait.) Mindez azonban a *teljes jóságot* tételezi fel a főnöknőben, mert csak ilyen módon érthető a *korlátlan engedelmesség* áldozatossága. A főnöknőknek mindig lelkük előtt kell tartaniok ezt a szent mondását: „Felebarátodnak nem annyira tetszeni, mint inkább használni igyekezzél.” (II. 2.). A ház kisebb rendelkezései szintén a hűség jegyében hajtandók végre és épp a kis dolgokban való önfegyelmezés miatt irattak elő. Aki Ward Mária lelkét ismeri, az nem fog megakadni azon, hogy aprólékos dolgokról is intézkedik, mert reá fog jönni arra, hogy épp ezeken keresztül akarta leányainak akaratát megedzeni. Rendelkezései az otthon rendjére, a társalgás módjára, a látogatók fogadására, az öltözködésre, a pihenésre, az utazásra, a betegápolásra, a kapuőrre is kiterjeszked-

nek és az állandó lelkifegyelem előmozdítását szorgalmazták. Bár minden engedelmesség az Isten dicsőségéért (Vademekum: VIII. 39.) végzendő, mégis a közvetlen cél a lélek fegyelemnek megszerzését célozza. Ward Mária szerint csak az az ember lehet ösztönei és hangulatai felett uralmat gyakorló, aki a kicsiségekben való rendezettségével úrrá lesz önönlelkében.

Ilyen tanítások azután örök útmutatók maradnak a leánynemzedék nevelői számára. Biztosan követelhetik a szeretet alapján az őket megillető behódoló tiszteletet, a parancsok hűséges teljesítését és céltudatosan írhatják elő — épp a lélekfegyelem megszerzése miatt! — a kicsi dolgokban való alázatos meghódolást. Azért nem szabad rettegni a sokszor felcsendülő parancs hangjától, sem a kicsiségekig menő napirend, fegyelem, hallgatás, modor, öltözködés, tanulási rend előírásaitól. Mindez *nem cél, hanem eszköz*. Az ön-fegyelemnek eszköze, amelynek hűséges követése az akaratedzést fogja eredményezni. Jól a lelkükbe kell vésniök Ward Mária leányainak: a kicsiségek hűséges megtartása az akaratedzésnek igazi gyakorlata! Ezt követelni annyi, mint az erős asszony lelkének kialakítását szorgalmazni.

Az akarat olyan tehetség, amely minden cselekvésben szerepet követel. De lényeges jegye, hogy az értelem megvilágosítása után tevékenykedik. A jót az értelem világítja meg és az akarat óhajtja és birtokába veszi. Hogy azonban a döntés mindig helyes legyen, ahhoz olyan edzés kell, amely a sokszor ingadozó akaratot is okos döntéshez segíti. Ehhez kell az az akarat edzés, amely a nehézségek viselésében, az önként vállalt önmegtagadások hősie megfeszülésében és a kicsiségek hűséges szolgálatában kapja erőit.

Ward Mária erre tanítja „leányait“, ezt neveljék növendékeik lelkébe a tiszteletreméltó anya hűséges követői!

D) Az érzelmi élet szolgálata.

α) A szeretettel való megindítás.

Bár az akarat döntő jelentősége kézenfekvő, mégsem szabad megfeledkezni arról, hogy az akarat működését erősen befolyásolja az érzelem. Nem kell azon vitatkoznunk, vajjon különálló vagy az akarat területéhez tartozó tehetség-e az érzelem. Lényeges az, hogy az ember lelki erejének kifejlődésében olyan mozgó szerepet tölt be, hogy felfokozott, vagy lelassított nevelését szorgalmaznunk kell. Az érzelem ugyanis olyan tényező, amely áthatja, átítatja vagy átisztítja a lelket és a cselekvésre rezdülés minden pillanatában érezteti hatását. Ez annyira igaz, hogy az érzelem szerepének figyelmen kívül hagyásával sokat szenvedhet az egész fejlődő élet.

Mostani fejtegetésünkben nem terjeszkedhetünk ki arra a széles területre, amelyen az érzelmi élet kiterjedésként, de azt megemlíthetjük, hogy a vágyakozáson induló, a birtoklásban testi-lelki örömet vagy fájdalmat találó és a szenvedélyekig felszított érzelemhullám állandóan ütemezi az emberek, még inkább a gyerekek és leginkább a leányka életét. Sőt azt is mondhatjuk, hogy a leányka lelkét egyenesen előnti az érzéshullám, mert Őr alkotta természetű az érzelemvilág különleges hordozója.

Ennek a nagyon szélesen gyűrűződő világnak helyes irányítással való egybefogása olyan feladat, amelyet csak nagy erőfeszítéssel tud megvalósítani a nevelő és a növendék együttes mun-

kája. Azért van az, hogy az érzelem nevelése és értékesítése érdekében igen sok eszközt kell igénybe vennie a nevelőnek.

Ezek elseje az emberi életet alapjában mozgató érzelem: *a szeretet alkalmazása*. Még pedig kettős céllal. Először, hogy közeledő melegséggel a *jót megkedveltesse és a rossztól elfordítson*, másodszorban arra törjön, hogy *a növendék lelkét is a szeretet tevékeny áramlására izzítsa*.

a) Amikor a nevelőnek a szeretet útján való odahajlásáról szólunk, akkor óvakodni kell attól, hogy a nevelő a szeretet érzelmével induljon a növendék felé. Az ő szeretetének olyannak kell lennie, hogy a jót látás és jót akarás és a jó tett bősége áradjon a növendékre. (L. II. rész 1. fejj.) Az ő lelkében több legyen a bölcs belátás, az állandó jótakarás. A növendékben pedig ébresztgesse a jó felé hajlás, a rossztól elforduló irtózás érzelmeit. Vagyis a jótakaró szeretet áldozatosága a szeretet érzelmeit ébresztgesse a kis-leányka lelkében.

Ami azután a szeretet sugarait, mint nevelési eszközöket illeti, arra nézve tudnunk kell, hogy a tiszteletreméltó alapítónő nevelési eszközei között a legelső helyre helyezte a szeretetet. Nagyon jól tudta, hogy égi Mesterünk parancsolatai között is az első helyet a szeretet foglalta el, nem térhetett el tehát ettől az iránytól.

Ward Mária a szeretetre épített és azért leányaitól is azt követeli, hogy egymásiránt és növendékeik iránt állandóan szeretettel legyenek.

Az együttélés lényeges kelléke egymás kölcsönös megbecsülése és szeretete. Annál is inkább, mert a közös élet derűs örömteljessége csak akkor lehetséges, ha meleg szeretettel segíti egyik testvér a másik életét. A szeretet egyenesen igénye az emberi léleknek; nem lehet kiirtani

azok lelkéből sem, akik együttes életre kötelezték magukat. Sőt ott erősebb az egymáshoz fűződő testvéri szeretet, ahol a világ, a család és a jövő család helyett az új otthon adja az Úr rendelte szent együttest. Ward Mária igen sokszor beszél az egymás iránti szeretetről. A Konstitúciók egész nagy fejezetet szentelnek ennek (IX. fej.) és ezek a szabályok mind azokból a bölcs rendelkezésekből fakadnak, amelyeknek egyike-másika a bölcs aranymondásokban is fennmaradt. Így például az Istenszeretetről ezt olvassuk: „Ne elégedjél meg azzal, hogy csak szereted az Istent, hanem igyekezzél egészen beleszeretni; ajándékozd magadat teljesen Teremtődnek, a teremtményeknek pedig úgyszólván csak úgy kölcsönözd magadat” (I. 1.) Majd így folytatja: „Senki se higgye, hogy szereti az Istent, ha felebarátja iránt ellenszenvet táplál szívében, amint ez kitűnik Szent János szavaiból: „Aki nem szereti felebarátját, akit lát, hogyan szeretheti az Istent, akit nem lát””. (II. 20.) De ezt nemcsak olyannak tekinti, hogy a *szeretet-érzeshullám* a maga kielégülési szándékával ömöljék a másik testvérre, hanem azt a célszolgálatot is előírja, hogy ez az eszköz — a lelkiek fejlődését is szorgalmazza. Szeressük egymást, hogy testvérekként éljünk, de szeretettel legyünk egymás iránt, hogy szolgálatunkkal egymást gyámolítsuk. Ezért írja ezt: „Aki e társaságban az Isten dicsőségére és a felebarát javára sokat akar tenni, annak a közhasznót a magáé elé kell helyeznie.” (I. 6) Majd így folytatja: „Senkitől se vond el azt, amit szeretsz, hacsak helyette még kedvesebbet nem adhatsz neki.” (II. 29.) Majd azt követeli, hogy szeretetünk tűzével segítsük a hibázók megjavulását. Ezért csendíti meg ezt a mondását: „Valamint a szomszjas mohón nyeli az italt, úgy az, aki a töké-

letesség után vágyakozik, örömmel fogadja a figyelmeztetéseket; legyenek bár azok édesek vagy keserűek." (III. 35.) Végül a kölcsönös szeretet adja meg azt a nagy lelki értéket is, hogy egymás nehézségein, bajain és munkáján segíteni tudjunk.

Sohasem szabad feledni azonban azt, hogy a szeretet nem oktalan érzelgősség, sem nem bűnös elnézés és elhallgatás. Aki ilyen érzelgős vonalon közelednék a másik testvérhez, az semmit sem értene az igazi szeretet nevelési eszközéből. Ez a laza, mézédés és émelygő érzelgősség sohasem viselheti a szeretet nevét, hanem vállalnia kell a mézédeskésen csöpögő gyengeségnek, elítélendő ösztönösségnek vádját. Szent Pál szerint a szeretet szenvedő, türelmes, nem keresi önmagát... (Kor. I. 1, 3, 4.). Ez pedig csak akkor értékek értéke az emberek életében is, ha ugyanezeket a jegyeket viseli magán a lélekhez közeledő munkánkban is.

A gyermekleányka felé ugyanígy kell közeledni a nevelő „mater”-nek. A sok külsőséges szempont kívül hagyása után (lásd: II. rész 1., 2. fejezeteket) arra kell törni, hogy a kiáradó szeretet arra hangolja a kis leánykát, hogy az ajánlott jót megszerezhesse, a rosszat pedig elfordulással megvesse. Ebben a szeretetből fakadó és a szeretet érzését ébresztgetni akaró munkában igen sok részt talál a jónak sokszoros színezete, a jó eredményeinek feltüntetése, az elmélkedő átélés, a jó példa elevensége és a gyermek felé áradó jóságnak áldozatosan következetes megőrzése. A gyermekleányka szíve hamarosan tüzet fogva fellobban és ilyen lelki lángolás érzésével minden jóra hajlamos és minden rossztól elforduló lesz. Az akarat a maga természetes erejével is hajlik a jó felé, de az érzésvilág feléb-

resztésével egyenesen lendül a kitűzött cél irányába. Éppen az a nagyszerű a szeretetben, hogy minél többet áraszt a gondjaira bizottra, annál biztosabban fordul bizakodó lélekkel hozzá a nyiladozó embervirág. Van ugyanis a szeretetnek gravitációsan vonzó ereje és lélekfelpattantó kihatása. A növendék és a nevelő lelki közeledése pedig a legközvetlenebb nevelési lehetőséget: a vitális kapcsolat felvételét biztosítja, amelynek fennállása esetén egész természetes a lélek egyszerű feltárulása. (Marczell: A bontakozó élet III. kötet.)

Ez az eredmény pedig rendkívül nagy jelentőségű, mert a legigazibb nevelő reáhatást ott lehet gyakorolni, ahol a nevelő belát a lélek szentélyébe. Ilyen szeretet-kiáradás esetén pedig nemcsak belepillant, nemcsak az önként nyitott hasadékon keresztül figyel, hanem közvetlenül a lélekben élő lelkével szemléli a cselekedetek születését mozgató tényezőket.

A nevelők szeretete csak akkor indítja viszontszeretetre a gyermekleánykát, ha a szeretet áldozatosságát, önzetlenségét, lelkiségét és kitartó közvetlenségét látja. De ezek sohasem dícsérgető és émelyítő érzelmösségben, hanem áldozatos munkában jelentkeznek.

b) A szeretet áradásának első értéke és hatása a szeretetébredés és a gyermekleányka lelkének a szeretetet sugárzó „mater” felé való fordulása. De ez nem elég; olyan eredményt is el kell érni, hogy a gyermekleányka lelkében is otthont találjon a jó szeretete, a mások iránti áldozatos szeretet és végül az Isten felé forduló örök szeretet. Így tehát nem szabad megelégedni valami egocentrikus magához láncolással (sőt ettől óvakodni kell!), hanem arra kell törni, hogy a szeretet ereje olyan módon áraszsa el a gyermek lel-

két, hogy belőle is kiáradjon a jónak, az ember-testvérnek és a jó Istennek áldozatos szeretete. Ez tehát annyival több, hogy amíg a tiszta szeretet csak a lélek helyes kifejlődését segíti elő, addig ez a második előretörés olyan lélek katarakta, amelyből a mások iránti tevékeny szeretet, a közösséget szolgálni tudó érzéshullám hullámlázik elő. Az életben pedig ez a második majdnem az elsőnél is fontosabb. Igaz ugyan, hogy az élet első személye önmaga az ember; de viszont igaz az is, hogy ez az *első személy* — a világ, az emberek és mindennekfelett az Isten szolgálatára rendeltetik. De önmagának kifejlődése is *ezzel a szolgálattal* kapcsolatos. Az igazság ez: Istenért, embertestvérekért dolgozunk és így saját életünket a legtökéletesebben értékesítjük.

Ezt a tevékeny szeretetet gyökérzetben elültetni, reáható jósággal, majd Isten kegyelmével kifejleszteni annyi, mint gyermekemberből a jövő élet igazi szolgáló leányát kisarjasztani. Olyan feladat ez, amelyet lényegében csak a túláradoán, bőségesen, csordulóan ömlő szeretet tud megoldani. Vagyis az az igazság, hogy a növendék felé áramló szeretet a maga belső hatalmával kettős eredményt teremt: a szeretetre hangolva az *öntökéletesedés készségét fejleszti* és szeretetgyakorlásra hangolja a gyermekleányka lelkét.

Ezt a második feladatot is kemény következetességgel követeli Ward Mária. Nem elégszik meg azzal, hogy a gyermek felé áradó szeretet a gyermek önnevelését eredményezze, hanem azt is követeli, hogy a növendéket előmlasztó szeretet a tevékeny szolgálatot fakassza ki a kis gyermekből. Legyen a gyermek a szó lelki szentségében szerelmese az Úr alkotta szép életnek; legyen áldozatosan lemondani tudó a szülők, a

többi emberek érdekében és legyen mindenekfelett térdrehulló gyermeke az ég Urának. Mind-ezt pontosan ki lehet mutatni azokból a gondolatokból, amelyek életéből fennmaradtak, de leginkább igazolható sírfeliratából, amely fenségesen fejezi ki lelkének egész tartalmát:

„A szegényeket szeretni,
E szeretetben kitartani,
Velük élni, halni és feltámadni;
Ez volt célja és törekvése Ward Máriának,
Aki meghalt 1645. jan. 20-án,
60 éves és 8 hónapos korában.”

Akinek sírkövére ezt írhatták, arról igaz az a megállapítás, hogy igazi szeretetszolgálatot akar kinevelni a gyermekleánykából. Így megérthető az a kicsinek látszó, de nagyot akaró utasítás és az a gyakorlati eljárás, amelynek értelmében a növendékek egymást segíteni tartoznak, a tanítónak pedig a tananyagban a közösség szeretetét kell tanítaniok és magyarázniok. Ilyen nevelő reáhatással az a szeretet is lángot vet a gyermekleányka lelkében, amelynek tevékeny munkája a jövő életben is érezteti hatását.

Nem szabad azonban fennakadni azon, hogy hol van ezen a ponton a kiáradó szeretetnek az érzelmi világot megindító *eszközszerepe*? Egyszerűen ott, hogy a jelen és a jövő élet tevékenységében *befeléforduló* és *kifelé való szolgálata* hangolja, kenetesíti, melegíti, hevíti és izzítja a gyermekeket. A szeretet nevelő hatását ez a hasonlat világítaná meg; melengető és gyújtó tűzként indul ki a nevelő lelkéből, és tüzet lobbant a növendék lelkében. Még pedig olyat, amely viasszá olvasztja a növendéknek minden jóirányú behatást felfogó lelkületét, de másrészt a

világ-, az ember- és az Istenszeretet tűzét lobbantja fel a felfejlődő gyermek életében. Így azután olyan nevelési eszköz lesz a szeretet sugárzása, amely olyan hullámvázba hozza a gyermek lelkét, hogy önmagát szolgáló és az élet szélesebb területén is szeretetet szóró lesz a jövő életben.

Ez pedig a nevelés céljának tökéletes megközelítése. Még pedig olyan megközelítése, amely csak a szeretet eszközeként alkalmazásával lehetséges.

β) A büntetés és a jutalom.

Az ember érzelmi világának két erősen kilengő iránya a rettegő félelem és a birtoklásból eredő öröm. Az egyik a bekövetkezendő bajtól retteg, a másik az elért sikernek örül. Valami módon a fájdalom és az öröm végső pontjai között mozog ez az érzéshullám. A cselekvés szempontjából nézve a dolgot a félelem *gátol*, a boldogság vágya *indít* a cselekvés felé. A nevelő munkájában a büntetés és a jutalom okos felhasználásával gátakat emelhet, vagy erősebb nekilendülést szorgalmazhat. Így tehát a büntetés és a jutalom olyan céllal kerül az életnevelés területére, hogy ott — az eszköz jellegével az érzelmi világot hullámvázba hozva — gátat emeljen vagy lendületet adjon.

a) A büntetés alapvetésben gátemelés, hogy a bekövetkezendő vagy bekövetkezett rossz az elfordulás felé lendítse az akaratot; még pedig a félelem, a megtorpanás érzésének igénybevételel.

Amidőn a büntetést mint nevelési eszközt az érzelmi világ keretébe osztjuk, akkor már eleve

kissé elhúzódnak attól a gondolattól, amely a büntetésben a jóvátétel útján csak az igazságos kiegyenlítést látja. Az biztos, hogy a hiba, a bűn jóvátétele szükséges. A megsértett erkölcsi rend is kiegyenlítést igényel. De a nevelőnek arra is kell gondolni, hogy — a fentiek fenntartása mellett — a *nevelő szempont* is érvényesüljön. Az igazi nevelő szemében a büntetés olyan alakot nyer, hogy azon keresztül is a rossz elé emelt gáttal akadályoztassék a későbbi erkölcsi botlás vagy lelki összeomlást hozó bűn.

A büntetés tehát a nevelő előtt — a szankció, a jóvátétel mellett — olyan javítási eszköz, amely a *mult kijavítása után* — a jövő szebbé való kialakulását szorgalmazza. Így azután besorakozik azok közé az eszközök közé, amelyek a jövő kiteljesülésének életszolgái. Nagyon természetes, hogy a *magán jó és a közjó* kérdése is belejátszik ebbe a gondolatba. Amíg csak az egyén magánjaváról van szó, addig egészen megáll a fenti megállapítás; ha azonban a *közjó* sérelme is hozzájárul a bűnös cselekvéshez, akkor a *javító nevelés* munkája mellett a *közjót megvédő szempont* is szorosan figyelembe veendő. Az iskolában például könnyen előfordulhat, hogy valamelyik romlott gyermek a többinek romlását okozza. Ebben az esetben a *közjó miatt* háttérbe kell húzódnia a bűnös megjavítását szolgáló magán érdeknek, és a köz érdekében a baj gyökeres irtását kell szorgalmazni. Még akkor is, ha a bűnös megjavulását nem eredményezi.

Ward Mária nevelési eszközei között is ott találjuk a büntetést. De nem abban a kemény testi büntetés alakjában, amely a régi korban gyakran szerepelt, hanem abban a formában, amely a megszégyenítő fenyíték mellett a javulás lehetőségét is magában hordozta. „Ha kénytelen vagy

büntetni, tedd ezt úgy, hogy a megbüntetett javuljon, ne pedig elkeseredjék." (II. 28.)

„Leányai” életében a büntetés lényege: a bevallással járó alázkodás és a szerető előljáró nyílt vagy magányos intelme. Ezt az elvet olyan szokássá fejlesztette, hogy ezt ma is tartják hűségesei. De a büntetés legnagyobb része az *önként vállalt* vezeklő önbüntetés volt. Az első formát a nyílt hiba esetén követelte, a második módot a titkos botlások esetén írja elő. Arra nagyon figyelmeztette „leányait”, hogy a hibákat minden módon kerüljék, de az esetleges botlásokat visszahúzódo lelkeséggel iparkodjanak kijavítani. „Semmihez se fogj meggondolatlanul és elhamarkodva, hanem minden dolgot éretten és jól fontold meg, nehogy később megbánásra legyen okod.” (III. 14.) Ha azonban mégis hibáztál, akkor önként vállalt önmegtagadással iparkodjál jóvátenni a botlást. „Az előző hibákért legjobb elégtétel ezentúl munkáink alázatos szorgalommal való teljesítése.” (III. 56.) Így magunkat büntetjük és a jövő munkáját nagyobb áldozatossággal és lélekkel végezzük!

Nagyon természetes, hogy ilyen finom megkülönböztetést nagyon nehéz vonni a serdületlen gyermekleánykák életében. Ők a bevallásra nehezen hajlamosak, a rejtett hibát pedig inkább takargatják, semhogy felfednék. Azért a nevelő „mater”-nek magának kell *megfigyelnie* a növendékeket, hogy a szokásos hibáikat leleplezze, megismerje és megjavíthassa. Azt már a fentiekben mondtuk (lásd II. rész 1., 2., 3. fejezet), hogy a megfigyelésnek azt a módját, amely a megfigyeltetés és árulkodási lehetőségnek televénye, messziről el kell kerülni. Ward Mária épp az internátusi neveléssel azt akarta elérni, hogy a tanárnő és a nevelő *együttles élete* — a maga

közvetlensége folytán — szinte az élet elevevenségével lobbantsa ki a gyermekleányka hibáit. Azt ugyanis jól tudjuk, hogy az élet közössége annyi alkalmat ad a lélek rejtett hibáinak kirobbanására, hogy a közvetlen figyelő maga is észreveszi a felburjánozni akaró hibákat.

Már most milyen eljárást kell követni a növédekkel szemben a büntetést illetőleg?

Először le kell szögeznünk azt, hogy a büntetésnek sohasem szabad indulatból, haragból vagy szeszélyből fakadnia. Azután a bűn és büntetés arányát sohasem szabad áthágni. Majd a büntetésnek észszerűen végrehajthatónak kell lennie. Végül pedig a fegyelem, rendellen elkövetett hiba *sohasem* büntethető a tantárgy lerontott jegyével! Mindezt az elgondolást át kell hatnia annak a célkitűzésnek, hogy eredményt tudjunk felmutatni a jövő élet megnevesítése érdekében.

Ezek az életelvek a maguk gyakorlati alkalmazásában annyit jelentenek, hogy indulatunkban holnapra halasszuk a büntetést. Továbbá azt is jelentik, hogy kis bűnért kis büntetést, nagy bűnért pedig olyan súlyos büntetést szabjunk ki, amely — a tulzó megaláztatás kizárásával — végrehajtható. Végül úgy is értelmezendők, hogy iskolai hibáért sohasem „elégtelen”-nel, hanem a viseletijegy leszállításával büntetünk.

Természetesen sohasem szabad engedni abból sem, hogy *mindenkivel szemben* egyformán, igazságosan jár ki a megérdemelt büntetés.

Ami azután a módokat illeti, azok között helyet találhat az intés, a feddés, az igazgatói rová, a szülőkkel való közlés, a nyílt dorgálás, vagy az eltávolítás, de sohasem a tetleges fenyték alkalmazása.

Ward Mária lelkének jóságát eléggé sugározza az, hogy a büntetés az a pont, amelyről

legkevesebbet találunk emlékei között. Valamiféle szent derűlátással hitte azt az igen nemes igazságot, hogy az élet a *jóirányú* reáhatások nyomán tavaszi szépségbe és nyári virágzásba szökkenhet.

Ez a kivételesen nemes gondolkodás vezet minket arra az útra, amelyen a jutalom segítségével többet érhetünk el. A jutalmazás elméletéről sem találunk Ward Máriánál kidolgozott rendszert, de itt már kihámozható a valóban életté váló lélektartalom.

Saját életének példája mutatja, hogy aki valami jót tett, azt iparkodott megjutalmazni. A dícsérő és elismerő szóban nem volt fukar, mert azt hitte, hogy a jó észrevétele a további jónak forrása lesz. Azt sem vallotta, amit igen sokszor hirdetnek, hogy a jól végzett kötelességért nem jár elismerés. Ez a tétel ugyanis csak olyan formában látszik igaznak: nem jár különös és fokozott elismerés. De igaz az is, hogy jól esik, a további munkára pedig egyenesen serkent a vezetők részéről hangzó helyeslés hangja. Ő maga mindig elismerte a jól végzett munkát, és így annak gyakorlati követését tettekben írja elő. De szavai is azt mutatják, hogy a jutalommal olyan lelki örömet akart előidézni, amely a jövő munkára serkent. Azt sohasem akarta, hogy „leányai” az emberek tetszését szolgálják, de Isten szolgálatában a lelkiismeret szavát, elismerő szavát igen nagyra tartotta.

Nagyon természetes, hogy attól óvakodott, hogy „leányai” a világ nagyjainak tetszéséért vagy ajándékaiért dolgozzanak. Ilyen sivár ajándék kevés volt annak, aki csak Istenben találta életerőfeszítésének jutalmát. „Az emberek dicséretét és szeretetét törekedjenek inkább kiérdemelni, mintsem azokból részt kérni.” (II. 12.) Azt

pedig sohasem szabad feledni, hogy „A világiak kegyét és tetszését csak annyiban igyekezzünk megnyerni, amennyiben ez hivatásunkat elősegíti.” (I. 10.)

De ez nem jelentette azt, hogy a jól végzett munka elismerését megtagadta volna munkatársaitól. Sőt örömmel vette maga is, hogy Pázmány Péter elismerte rendjének erejét és értékes szellemét. Azt azonban oktalannak, sivárnak, törpének tartotta, hogy lelkekért végzett erőfeszítését a föld aranyainak csillogásával fizessék.

„Leányainak” életében és munkaterületén azután még jelentékenyebb helyet talál a jutalom. A kisleánykák — nemcsak hiúságból és elismerési vágyból! — örömmel veszik az ő gyarló munkájuk elismerését, az érte adott kitüntetést, mert ennek nyomán *biztosak*, hogy jó úton járnak. Azután a lélek finom öröme fokozza erőfeszítésüket. Annál is inkább, mert lelki öntudattal vihetik jó szüleiknek az elismerés kicsi jeleit, amelyek a szülők áldozataiért némi ellenértéket képviselnek. Ki ne örülne, ha gyermekének előrehaladását látja? Kit ne hangolna boldogságra, ha drága gyermekének kitüntető dícséretét hallja? A kis gyermek pedig még boldogabb akkor, ha jó szüleinek örömét élvezheti!

Ilyen meglátás mellett megérthetjük Ward Mária lelkét, akit ebben is Loyolai Szent Ignác szelleme hevített, hogy a jutalmazás bőségét ajánlja a nevelésben.

Persze ez a jutalom az igazságot szem előtt tartó, a végzett jóval arányos, finom legyen és senkit se sértsen. Vegye például a jézustársasági atyák iskoláinak módszerét — hisz ezekhez igazodva Ward Mária szellemében járunk el —, ahol a kiemelkedés útját versenyek, pályadíjak és viták segítik elő. A cél: az erősebb megfeszülés,

az eszköz: a jutalom, az eredmény: a lélek öröme és további nekilendülése. Röviden: a jutalom nevelési eszköz.

Nagyon túlzó volna az a nevelő, aki a büntetés és a jutalom nevelői jelentőségét leértékelné. Aki a jónak csak belső értékét állítaná indítóknak, az túlzottan eszményi irányt követne. Aki pedig az érzelem kizárásával csak az akaratra akarna építeni, az szomorúan tapasztalna, hogy az akarat az érzelem hiányában igen hamar megfeneklik. Az igazság az, hogy az érzelem ébresztés olyan szükségesség, amely nélkül nehéz volna eredményt elérni. Az emberi élet belső lényegéhez tartozik az érzelem gátló vagy lendítő ereje; ennek mellőzésével csonka maradna az emberi élet.

A büntetés és a jutalom ennek a tételnek gyakorlati alkalmazása.

2. A természetfeletti eszközök.

A) A kegyelmi erők értékesítése.

A természetes nevelési eszközök azokra az általános tehetségekre és a tehetségekhez fűződött egyéni talentumokra számítanak, amelyeket a Teremtő adott a föld zarándokának. Ezek szorgalmazása és fejlesztgetése annak az életiránynak segítése, amelyet a Mindenható jelölt ki a földön élő, lélekkel megáldott teremtményének.

A Teremtő terve azonban a megváltás ígéretében arra az életmegemelésre is irányul, amely az embert természetes kiválóságai mellett természetfeletti életre is meghívja. Ennek az isteni ténynek alaphangja így csendíthető: amíg a természetes ember az Isten teremtményeként törhet az Úr adta életcélok felé, addig a megszentelő

kegyelem áldásával telített ember az *isteni ember* kiváltságát bonthatja ki az Istenfiúságig való felmagasztalódásra.

A kegyelemnek ilyen értékléséről már szövelotunk. (Lásd: IV. rész 2. fejezet B.)

Most azt kell kifejtenuk, milyen kegyelmi átalakulást akart szolgálni Ward Mária nevelési reáhatásaival?

Az az általános igazság, hogy a kegyelem az emberi értelmet megvilágítja, az akaratot megindítja és az érzésvilágot is megmozgatja, csak azt jelenti, hogy a segítő kegyelemmel mindig gyámolít az Isten, a megszentelő kegyelemmel pedig az isteni természet részeseivé tesz. Az Isten tehát a maga hatásaival átjárja az egész emberi életet. De a léleknevelés vonalán arra a területre kell szoritkoznuuk, ahol a valláserkölcsi életben észlelhető a kegyelem erős kihatása. Mi tehát itt szűkebbre szabjuk a kegyelem határait. Nem azért, hogy a legszélesebb kihatások értékét kicsinyítve érintsük, hanem azért, hogy a valláserkölcsi nevelésnek, a lélek Isten felé szárnyalásának lendítő erőire irányítsuk a figyelmet.

Ilyen elgondolás mellett a kegyelemnek jelleget és neveléstani értékét így jelölhetjük meg: *megvilágító erejével* — az *érzelem* megvilágításával — az életcél és életfejlődés eszközeinek meglátására vezet, *lendítő erejével* — az *akarat* indításával — az erkölcsi cselekvések könnyítését biztosítja, és végül az égi *szeretet kiáradásával* az isteni, a szeretetsugárzó életre teszi alkalmassá az embert. Így azután olyan szent eszközként siet segítségünkre, amelynek birtoklásával és hűséges értékesítésével az embert *isteni emberré, teljes emberré* lehet alakítani.

a) Amikor Ward Mária a nevelés célját magyarázza, akkor állandóan azt követeli, hogy a

tisztult, a természetfeletti életcél állandó fény-
özönben álljon előttünk. (Lásd III. rész.) De el-
érhető-e ez az ember természetes kutatása és lelki
elmélyedése útján? Egészen világos a felelet,
hogy az Úr személyes kegyelemáramlása is csak
a kinyilatkoztatás útján tanulható, a kegyelem
birtoklása az Úr különös ajándéka folytán sze-
rezhető, és az Isten elgondolta életút világos meg-
látása csak az égi fényvetés sugárzásában észlel-
hető. Épp azért, akiknek lelkét Ward Mária az
igazi életcél látására és az Úr jelölte életeszkö-
zök felismerésére akarta hangolni — közvetlen
követőinek sorát vagy a tanítandó növendékek
seregét — azoktól megkövetelte, hogy a tiszta
élet útján birtokosai és áhítozó várományosai le-
gyenek az első, majd a további kegyelemnek.

A gyermekleánykától nem szabad azt várni,
hogy a természetes értelem fényével és keresé-
sével közelítse Istent és az örök életet. Az ész
ugyan alkalmas arra, hogy Isten létéhez eljut-
hasson, de a gyermeklélek igazi életútját a ke-
gyelem ereje és fénye világítja olyanná, hogy
azon járni tud a gyermek. Ő az Egyház tanításá-
nak hűséges behódolója. Ő az Isten jelezte élet-
utat a hit és remény égi ajándékaival pásztázza.
Ő az élet kezdetleges megindulásait a szeretet
égi kegyelmével szívárványozza. Számára olyan
nélkülözhetetlen ajándék az égi kegyelem, hogy
még a csapongó képzelet játékanak is szélesebb
kört biztosít ez az Istennel egybefűző égi ajándék.

Ezért van az, hogy Ward Mária nevelésében
döntő szerepet játszik az értelemnek kegyelmi
megvilágítása is.

b) A kegyelemnek második jellege az akarat
indítása. Természetesen a jó felé való indítás
tartozik a kegyelem tevékenységéhez.

Ez az indítás lendít a világ felé, az embertársak felé, önmagunk lelki java felé és az Isten felé.

A világ javainak helyes értéklését az égi kegyelemnek értelmet világító ereje adja, de a világhoz való helyes vonzódást, majd *mértéktelen igénylését*, továbbá *intenzív akarását* az akaratot indító kegyelem biztosítja. A világ ugyanis azért került ki a Teremtő szeretetéből, hogy az az ég Urának dicsősége mellett a föld királyának szolgálatába álljon. Van tehát olyan jó a világban, amely az emberi élet fejlődésének szolgálja. Igaz mondás ez a megállapítás: a föld anyánk, akinek tápláló emlőjén gyarapszik az ember. De ezt az „anyai erőforrást” csak fegyelmezett mérsékléssel kell használni; mégpedig úgy, hogy csakis fejlődést hozzon és túlságos igénylésével a lélek figyelmét a felsőrendűektől el ne fordítsa. Az is világos, hogy a föld kincseinek és értékeinek megszerzése intenzív erőfeszítést (a lelkierősség erényére kell itt gondolni!) igényel, mert csak ezen keresztül hasznosítható az a nagy érték, amelyet a Teremtő jósága ültetett a nagy természetbe.

Amikor Ward Mária a zárda csendjébe hívja követőit, és a zárda iskoláiba gyűjti bentlakó és bejáró növendékeit (lásd: I. rész 1., 2. fejezet), akkor *a világ túlzott felbecsülése ellen* iparkodik küzdeni. Amikor pedig az önfegyelem és az önmehtagadás eszközeit hirdeti (lásd: V. rész 1. fejezet C. b.), akkor a világ javainak Isten terve szerinti használatát követeli és végül, mikor a komoly munkát írja elő, akkor a világ értékeinek megszerzésében való komoly erőfeszítést akarja kiváltani (lásd: V. rész 1. fejezet B.). Így az ő szava a világ helyes értéklésére és használatára nevelte és neveli — a kegyelem útján! — minden követőjét.

Az ember azután önönértékeinek szabályozása,

az embertestvérek felé való odahajlás rendezése és az Isten felé való gravitációja érdekében fejt ki akarati tevékenységét. Amíg az előbbieken az ember iránya a *dolog felé fordult*, addig a mostaniakban az ember a *személyekkel* való viszonyát akarja rendezni. Ez a munka is az akarat nagy erőfeszítését igényli, amelyben a kegyelem szerepe elvitathatatlan.

Ha a növendék önönéletének Isten terve szerinti kialakulását szorgalmazza, akkor a jó készségek bontakoztatása mellett kemény harcot kell vívnia a bűn ellen. Sőt ha elesett és helytelen irányba tévedt, akkor a bánkódó megtérés töreldelmes útját is végig kell járnia. Amikor pedig az embertestvérekhez viszonyodó életét akarja rendezni, akkor az áldozatos szolgálat nehéz keresztútját sem lehet elkerülnie. Ha pedig az Istenhez viszonyítottan kell beállnia az életbe, akkor teljes elszerényedéssel kell az örök Atyának dicsőségére válnia. Ezek a lelki odahajlások olyan nagy erőfeszítést igényelnek, hogy csakis a kegyelemnek könnyítő erejével, gyámolító segítségével vihetők keresztül. A tapasztalat ugyanis azt mutatja, hogy az emberi és különösen a gyermeki akarat gyarló, gyenge és ingadozó. A jó felé hajlás elemien erős, de a jó végrehajtásában igen sok tényezőnek van gátló jellege. Sőt a kitartás sem olyan emberi tulajdonság, amely könnyedén és hamarosan megszerezhető. Az igazság az, hogy minden jó érvényesülése érdekében állandóan kegyelmi segítség szükséges a fentiekben kiemelt természetes segítség felhasználásával (lásd: V. rész 2. fejezet).

Ward Mária ezekre a kegyelmi hatásokra számítva írja elő, hogy leányai és növendékei a *tiszta élet* angyalai legyenek, mert csak a tiszta életűek birtokolják azokat a kegyelmi erőket,

amelyek a személyek felé is irányvevő ember életét biztos út felé lendítik. (Lásd: IV. rész 1. fejezet.) Éppen ezért akkor használnak követői helyes nevelési eszközöket, ha a megszentelő kegyelmet is nélkülözhetetlen eszközként állítják bele a nevelés rendszerébe.

A kegyelemnek megvilágító és erősítő hatalma nagy hitet, bizakodó reményt közöl az emberrel, de a legfontosabb mindezek mellett az a csodás égi kiáradás, *amely a szeretet ajándékával* árasztja el az embert. Ez a szeretetajándék azután arra kényszeríti az ember akaratát, hogy helyes önszeretettel, okos felebaráti szeretettel és tisztult Istenszeretettel vezesse az életét a kiteljesülés felé.

A helyes önszeretetet úgy befolyásolja az isteni kegyelem, hogy megerősít a jóban, edz és véd a rossz elleni harcban. Gyakorlati alakot olyan formán ölt ez a segítség, hogy a megtört elesettét gyámolítja a bűnből való szabadulásban, a küszködőt pedig segíti a kísértés elleni küzdelemben. De mindenekfelett *megszeretetté* azt a tiszta, nemes, Isten terve szerinti életet, amely minden változatában, bajában, szenvedésében is az Úr atya atyai gondoskodásának kopogtatása. Élő tétellé lesz az emberben: az Isten tenyerén hordozott emberpalánta csak jót vehet a fenntartó Atya szeretetéből!

Az emberszeretetet is azzá fejleszti a kegyelem, hogy *áldozatossá* nemesíti a mások felé forduló embert. Olyanná gyúrja, hogy örömmel tudjon adni abból, amire másnak szüksége van. Anyagi, lelki és szellemi kincse bármelyikéből. Még áldozatok árán is. A szó igazi értelmében *testvérnek* érzi a másik embert, akit meleg szeretettel kell részesíteni az égi Atya terített asztalának adományából.

Az Űr atya felé pedig szinte szárnyal a kegyelemmel indított ember. Ő a mi életünk indítója, segítő kísérője és végső célja. Hozzá nem a kényszer vesszője nyomán, hanem a gyermeki szeretet melegével kell szárnyalnia a léleknek. Mintha az történnék az életben, hogy Évának számkivetett ivadékai az atyai hívó kegyelem erejével lendülnek az örök Haza felé. Már a földön is atyai házban érzik magukat, az égre gondolva pedig az örök hazaérkezés után vágyakoznak.

A szeretetnek ezt a csodás hatását, a kegyelemnek ilyen akaratot átizzító erejét jól ismerte Ward Mária. Utasításai és parancsai a helyes önszeretetre (lásd I. rész 1., 2. fejezeteket), a testvérek szeretetére (lásd I. rész 2. fejezet) és az Istennek mindenekfeletti szeretetére (lásd I. rész 3. fejezet) terjeszkednek ki. Mindezt pedig nem az emberi erők és megfeszülések érvényétől várja, hanem az égi kegyelem kiáradásából származtatja (lásd: II. rész 3. fejezet). Élénken és határozottan követeli, hogy „leányai” a kegyelem erejével az önnevelés és a leánynevelés szolgálatába álljanak. A föld ereje csak földanyánk gyermekeivé fejleszt, de az égi Atya kegyelmének birtoklása Teremtőnk, égi Atyánk isteni gyermekeivé magasztosít. Ez pedig az értékek értéke, az ember kiteljesülésének csúcsba emelkedése.

A kegyelemnek ilyen módon való életbe állítása annyit jelent, hogy a földi ember földi életében is isteni életet élhet *az isteni természetben való részesedés útján*. Új természet hordozói leszünk, amelynek televényéből kisarjad az isteni élet. Tulajdonképpen az értelem és az akarat nyeri azt az erőt, amely a sugárzó isteni szeretet hatalmával tudja kivirágoztatni az emberi életet. Az így pergő élet állandóan teremtető hatalom lesz. Teremtve színezi, széppé alakítja a világot,

istenivé teremti önmagát, szerető áldozatossággal szolgálja embertestvérét, és mindenekfeletti szeretettel öleli égi Atyját. A világ paradicsommá színeződik az elveszett paradicsom helyett; az embertestvérré lesz az egymást gyűlölő szolgák helyett; végül pedig a nevelés alatt álló ember Isten angyalává nemesedik és a világ Teremtője az ég és föld Atyjává magasztosul. Szinte tollam alá tódul ez a megállapítás, hogy a megszentelő kegyelem állapotában élő és a segítő kegyelem áradatában dolgozó ember annak a szent örök életszinfóniának előjátékát játssza, amelynek kiteljesülő gyönyörűségét az örök Atya házában csendíti a hazaérkező ember, az Isten szeretett fia ...

B) Az imaélet, a szentmise és a szentségek nevelő bekapcsolása.

Ámde a megszentelő kegyelemnek életet átadogozó, értelmet megvilágító és akaratot indító erejét csak akkor birtokoljuk, ha a kegyelemszerzés eszközeit használatba vesszük. Az Egyház tanítása szerint, a kegyelem Isten ingyenes ajándéka. De az Egyház azt is tanítja, hogy ennek az égi áramlásnak Úr rendelte csatornái vannak, amelyeken át a lélekbe csordul az égi, természetfeletti kegyelem ajándéka.

Ward Mária hódolatos alárendeltséggel követte Egyházának tanítását és így a kegyelemszerzés eszközének alkalmazását a legszigorúbban követelte követőitől. Maga is hallgató feszüléssel hallgatta az Egyház tanítását és így a tanító lélek készségével *a teljes nevelés leglényegesebb eszközeinek a kegyelemszerzés eszközeit tartotta.*

Ward Mária szerint az Egyház tanításához hűen az imádság, az elmélkedés, a szentmise, a

szensségek és a szentelmények alkotják a kegyelemszerzés elsőrendű eszközeit. Nagy általánosságban mindenegyres szent cselekmény közvetítője az Úr kegyelmének, de a megszentelő kegyelem csak a szentségek felvétele vagy a tökéletes szeretet fellobbanása útján tölti be az ember lelkét. Ward Mária mindenegyres eszköz használatát olyan hangsúllyal követeli, hogy gyakori igénybevételüket pontos törvényekben és kipontozott házirendjében egyenesen előírja.

a) Az imádság annyira lényeges része a lelki életnek, hogy annak közös, magán és elmélkedő alakját szervesen beépíti „leányai” napirendjébe. (Lásd: Vademekum IV. 21, 22.) A zárdai élethez idomulva a közös imákat is fontosnak tartja, de a kar-imák mellőzésével a lelki élet egyéni kidolgozása miatt a magán imákat, az elmélkedéseket és a lelki olvasmányokat írja elő. Azért mondja egyik bölcs mondásában: „Sohasem érsz el a tökéletességre, ha buzgón nem imádkozol és Isten színe előtt nem jársz.” (III. 63.) Bár a lélek az ima útján az Úrhoz emelkedik és így kegyelmét leesheti, mégis óvakodni kell attól a túlzástól, hogy a kötelelességteljesítés vagy az egészség kárára történjék az imádság. Ennek meggátlása a főnöknő vagy a lelki atya kötelessége, akiknek ébren kell őrködniök, hogy a túlzó kilengés helyett a napi kötelelességteljesítés is imádsággá magasztosuljon. —

Amit leányaitól megkíván a tiszteletreméltó alapítónő, annak használatát növendékeinek is előírja. A napi ima (reggel, délben, este) olyan nélkülözhetetlen kötelesség, mint az élet más irányú szolgálata. Ébredés után az ima kezdi és lepihenés előtt az ima zárja a napot. Nincs ebben semmi újdonság, csak az Egyház tanításához való hűséget árulja el ez a rendelkezés. Az imaéletnek

fokozása azután a ritkább közös és gyakoribb magánimádságban nyer kifejezést.

b) A szentmisén való részvétel rendtagjai számára napiparancs, a növendékekre nézve ajánlott tanács. A szentmise az Úr áldozatában való részesedés útján lesz a kegyelem eszköze. Így a léleknevelést gazdagon jutalmazó és égi kegyelmet közlő. A rend tagjai még utazásuk alatt is kötelezően részesedést kérnek abban, és a növendékek is a szentmisén való részvétellel indulnak útnak vagy érkeznek céljukhoz.

Sokkal fontosabbak azoknak a kegyelmi eszközök használási módjai és parancsai, amelyek a szentségek útján áramlanak a lelkekbe. Ezek közül természetesen a bűnbánat szentsége és az Oltáriszentség érdemel különös figyelmet, hiszen a többi szentséget vagy felvették már egyszer, vagy sohasem fogják felvenni. Kivételt csak a betegek szentsége alkot, amely a súlyos betegség esetén árasztja kegyelmét az emberekre.

A bűnbánat szentségét — vagy a lélekmegújuló megtisztulását, vagy a bocsánatos bűnök törlését hozó hatás mellett — a megszentelő kegyelem gyarapítására írja elő a tiszteletreméltó alapítónő. Szabályaiban a heti gyónást követeli és lelkiatyának a rendes vagy rendkívüli gyónatót ajánlja. „Gyónjanak hetenként legalább egyszer... végezzen mindenki mindjárt belépése után általános gyónást egész életéről, azután évenként kétszer, a fogadalom megújítás idején, az utolsótól kezdve.” (Vademekum II. 8.) „Ne titkoljanak el semmiféle kísértést sem, hanem tárják fel a gyónató előtt; sőt mindnyájan szívből kívánják, hogy egész lelkük teljesen nyitva legyen előtte, necsak hibáikat tárják fel, hanem vezekléseiket, önmegtagadásait, áhítat- és erénygyakorlataikat is, azzal a tiszta szándékkal

és őszinte vágygal, hogy ha letértek volna a helyes útról, oda őket visszavezesse, nem akarván saját akaratukat követni, hacsak nem egyezik ítéletével, aki számukra Krisztus Urunk helyetese." (Vademekum II. 12.) A gyakori gyónás alapos lelkiismeréshez, majd a kegyelem gyarapodásához juttat, az állandó gyóntató pedig a következő lelki nevelést biztosíthatja. A mi tételünk-nél az első a fontosabb, mert a kegyelemszerzést a bűnbánat szentségének szentségi melege — a lelkiatya személyi értékétől teljesen függetlenül — biztosítja. Épp a fenti értékek miatt nem szabad sokalni vagy túlzásnak minősíteni a fenti rendelkezést, mert a gyakorlati élet mesterei jól tudják, hogy az ilyen lelki töltekezés épp gyakorisága folytán lesz a lélek legnagyobb mentsvára. A megszokásnak veszélye nem győzedelmeskedik akkor, ha alapos és gondos készülés előzi meg minden bánkódó bűnvallomást.

Ez a töredelmes szellem hatja át a növendékek életét is. Igaz ugyan, hogy a kisleánygyermek lelkében igen sok nehézség lép fel a szentgyónás gyakoriságát illetőleg, de a hibák lehetőségét okos tanítóneveléssel meg lehet szüntetni. Különben is első sorban nem a lehetséges hibákra kell gondolni, hanem a valóságos értékeket kell észrevenni. Azok pedig nyilvánvalók. A gyermekleányka ingadozásaiban és botlásaiban nagy jelentőségű a felemelkedések lehetősége. A megszentelő kegyelem esetleges elvesztésekor mindenekfeletti annak visszaszerzése. De még birtoklásában is nagy erő a gyarapodás, vagyis a segítő kegyelem bőségesebb áramlása. Sőt azt is ide kapcsolhatjuk, hogy a szentgyónásban kapott utasítás sem marad nyom nélkül a lelkében. Az egészen világos, hogy a többi: az erős bánkódás, a fegyelmezett lelkiismeret-vizsgálat, a piruló

bűnbevallás mélységes hatást gyakorol a kisleányka lelkére.

Mindezek elérése és értékesítése érdekében hirdeti Ward Mária, hogy az ilyen töredelmes bűnbánat jótékony hatást gyakorol a leányokra.

De a bűnbánat szentségének kegyelemszerző használata csak az előkészület jellegével bír. A lélek szentélyét akarja megtisztítani, hogy az Úr kegyelme a lélekerények virágaival díszítse. A bűn elhagyásával csak arra akarja feldíszíteni, hogy otthont találjon benne a mi Urunk Jézus Krisztus. Örök otthont, ahol állandó szeretet indítását adja, sugározza át a fejlődő gyermek-leányka életébe.

Maga a bűnbocsánat szentsége az Egyház tanítása szerint, a legszorosabb kapcsolatban van az Oltáriszentséggel. Az egyik az előkészület, a másik a beteljesülés. Az Úr várásának első lépése a szentgyónás, a második az Úr fogadása. Az első a kegyelemmel való töltekezés, a másik az Úrral való csodás kapcsolódás. Idézem az evangéliumi Mester beszédét: „Én vagyok a szőlőtő, ti a szőlővesszők.” (Ján. 15, 5.) Olyan szoros kapcsolat létesül az Oltáriszentséget vevő gyermek és az Úr között, mint amilyen fennáll a szőlőtő és szőlővessző között. Most már nem az ajándék bőkezűségével adja az Úr kegyelmeit, hanem az eleven egybefonódás közvetlenségével ömleszt a megtisztult lélekbe az isteni természet csodás ajándékát.

Ezt a benső, igazán nagyszerű élettendületet vette észre Ward Mária, amidőn az Oltáriszentség tiszteletét és a szentáldozás jelentőségét oly határozottan hangsúlyozta. Legyen az Úr jelenléte követőinek legnagyobb öröme, az ő vétele legyen legigazibb boldogsága és minden vétele olyan buzgó, mintha az Úr utolsó vételével az

örök útravalójuk lenne. „A legméltóságosabb Oltáriszentséget mindig oly áhítattal fogadd és azon szándékkal ajánld fel, mintha útieledelül vennéd magadhoz.” (I. 30.)

Ugyanígy éljenek vele a növendékek is, mert ez a szent kapcsolat a földi élet legszentebb találkozása az ég Urának és a föld zarándokának. Olyan kegyelemszerzés, amely a *vitálítás kapcsolatával* juttatja a lélektáplálkozás csodás módzatával az isteni természet kiáradását.

c) A szentelményekről azt tanítja az Egyház, hogy segítő kegyelmet közölnek. Ezeknek használatát alapjában az Egyház iránti kegyelet, másrészt az az igazság is magyarázza, hogy ezek használata az Egyház imája vagy a szentek közbenjárása folytán a lélek megindítását előmozdítják. Ehhez a gondolatkörhöz tartozik az a hódolatos kultusz is, amely a földieket a diadalmas Egyházzal egybevonja. Az Egyház tanítása szerint az égi hazába tértek közül az első helyet a Szent Szűz foglalja el, ezért a hozzá való kapcsolódás a kegyeletes lelkek egyik kimagasló lelki megnyilvánulása. A Szent Szűz a mi Egyházunk tanítása szerint a föld zarándokainak égi anyja. Azok, akik égi Anyjuk védőpalástja alá menekülnek, hódolatos tisztelettel övezik az ég Királynőjét.

Ward Mária lelkét különösen megragadta a Szent Szűz tisztelete. Annál is inkább, minél több támadást és gyalázkodást hallott elszakadt nemzete részéről. Épp azért — szinte a jóvátevő kegyeletes gesztusaként — a legnagyobb tisztelettel övezte a Szent Szűzet, és alapított rendjét *Mária leányainak* is nevezte. Amilyen kegyeletes tisztelettel övezhető a Szent Szűz, olyan fokú tiszteletet parancsolt számára. „Leányai” a rendes keresztnév mellett, kivétel nélkül viselik a

Szent Szűz nevét, és mindnyájan az égi Anya védelmének fénykörében élük életüket. A Szent Szűz ünnepét kegyeletesebben ülik és annak külső ünnepiességét minden módon emelni kötelesek.

Az Angolkisasszonyok intézetei mind a Szent Szűz nevével ékeskednek, és a növendékek a MÁRIA monogrammmal viselésével vallják magukat a Szent Szűz gyermekinek. Az iskolai oktatásban is különös gond tárgyát képezte a Szent Szűz iránti kegyelet kidolgozása. Sőt már az első osztályban a rózsafüzér tanítása egyenes tantárgyszerű anyagot alkotott.

Ez a kivételesen kiemelkedő hódolat nemcsak az Egyház igényelte hódolat miatt történt, hanem azért is, mert a Szent Szűztől az élet tisztaságba szökkenő virágzásához szükséges kegyelmet várták. Az élet legtisztább eszménye előtt meghódolt a zárdaszűzek együttese és a növendékek serdülő csoportja, de az Istenanyának szeretet sugárzó lelkéből a segítő és védő kegyelem bőségének kiesését is remélte a hozzáfordulók serege. „Hozzád menekszünk és meg nem szégyenülünk...” fohászuk annyit jelentett, hogy bizakodó lelkük hittel hitte, hogy az ég Ura nem hagyhatja meghallgatás nélkül a Mester édesanyjának könyörgő közbenjárását. A föld zarandoka felé fordította szemét és az égben élő Világ Királynéja kegyeletes szeretettel tekintett a földi gyermeknépre.

Ezt a kegyeletes hódolatot a legerősebbé akarta tenni Ward Mária, és ezért követőit és növendékeit a Szent Szűz alázatos, szerető, készséges hódolóivá nevelte. Ezzel azt akarta elérni, hogy az égi Anya segítő közbenjárására a kegyelmek bőségét adja gyermekeinek az ég Ura.

Ezért volt állandóan kimagasló és ezért virág-

zik ma is az Angolkisasszonyok lelkében és intézetében a Szent Szűz, a mi drága égi Édesanyánk hódolatos szeretettel teljes tisztelete!

Mindezek azt mutatják, hogy a kegyelmi élet fölényes vezetése érdekében szorgalmazni kell azoknak az eszközöknek használatát is, amelyek a kegyelem első és fokozottan adományozott kincsének gazdagításában segítenek minket. Ma gunkra hivatkozunk, de az Angolkisasszonyok gondozása alatt álló leánynemzedékre gondolkunk. Az ő lelküknek kell olyanná virágoznia, hogy állandó televényük legyen a megszentelő kegyelem. Az ő életüknek kell oly díszessé válnia, hogy megpihenhessen rajta az Úr tekintete. Az ő lelküknek kell olyan szentéllé tárulnia, hogy örök lakóhelyet találjon bennük az égi Teremtő. Az ő lelküknek kell olyanná teremődnie, hogy sugározzék belőle az égi Atyával együtt élt élet minden gyönyörűsége.

A megszentelő kegyelem birtoklását, a kegyelemszerzés eszközeinek használatát ennek a célnak elérésére követeli követőitől és növendékeiktől Ward Mária.

3. A nevelés eszközeinek egybefonódása.

A nevelés eszközeinek alkalmazásakor világosak magunk elé kell állítanunk azt a tényt, hogy a *fejlődő élet* a legnagyobb egység és így a fejlesztését szolgáló eszközök is *egybefonódó összetartozandóságban* alkalmazandók. Aki azt hiszi, hogy a természetes nevelési eszközök segítségével és kizárólagosságával értékes embertípust teremthet, az szomorúan fogja megállapítani, hogy csonka emberek kerülnek ki keze alól. Olyanok, akiknek életigényeit befefezte a földiek felé egy-

szerűsített anyagiasság. Aki pedig azt vélné, hogy egyedül a természetfeletti erőkkal kell dolgozni, az fájdalmasan tapasztalná, hogy a föld szilárd talaját elhagyva a levegőbe próbált építkezni. Az igazság az: a természetes és természetfeletti nevelési eszközök együttesen alkalmazandók, mert a természetfeletti élet a természetes erkölcsi élet alapján szökken virágzásba.

Hasonló a helyzet akkor is, ha az egymást kiegészítő nagy megosztáson belül egy-egy eszköz alkalmazását vinnők túlzásba. A testi erők szolgálata nem lehet egyetlen, mert akkor izomemberek alkotnák az elérendő életcélt; az értelem szolgálata sem lehet kizárólagos, mert akkor csak elméleti tudósok népesítenék be a földet. És ezt így lehetne folytatni bármelyik nevelési eszköz alkalmazására, és mindenütt az igazolódnék, hogy a részlet alkalmazása esetében az emberi élet egyik-másik készsége nyerne erősebb előretörést. A helyes utat az a nevelő találná el, aki az *együttes hatásoknak* olyan egybefonódását tudja megteremteni, amely a *teljes ember* kialakulásának feltételét adja.

Most az a kérdés: milyen módot kell követni, hogy a nevelési eszközök sikeresen alkalmaztassanak? Alapelvül figyelembe kell vennünk, hogy a növendékek neme, életkora és *jövendő elhivatottsága* egészen átidomítja a nevelési eszközöket.

a) Mivel Ward Mária nevelési elvei csak a leányokra vonatkoznak, azért a fiúk életét érintő elgondolások és eszközök figyelmen kívül maradhatnak.

A leánynövendék életkora igen fontos útmutatásokat ad a nevelési eszközök használatában. A kisgyermek természetéhez tartozik a *tekintély előtti behódolás*; azért a nevelési eszközök között

tekintélyes szerepet játszik az *irányító parancs*. Mivel azt is megállapíthatjuk, hogy ugyancsak a gyermek természetéhez tartozik a megfontoló döntések nélküli, hirtelen benyomások alapján történő cselekvés, azért reflexcselekvésekre kell *szoktatni* a kis emberkét. De az is világos, hogy az ő szeme feszülten figyel „a nagyok” életére, azért a *jó példa* döntő jelentőségű. Mivel pedig az önszeretet és félelem erős ütemű a lelkében, azért *jutalommal és büntetéssel* kell őket cselekvésre sarkantýúzni.

Mindez azonban csak akkor futhat célba, ha a kisgyermek igényelte *szeretet* hatja át a nevelő közeledését. Valami titokzatos erő mutatkozik abban, hogy a kis leányka megérzi az áramló szeretet melegét, amely a segítség jóságából sugárzik az apró nép felé. Nagy hiba volna tehát, ha féltő aggodalmasságból kevesebbet adnánk abból a lélekmelegségből, amelynek egyenes áhítózója a kicsi leányka.

A serdülő életét már az egyéniség kifejlődésének ereje mozgatja. Épp azért az *oktató tanítás*-nak olyan alakot kell öltenie, hogy a *magyarázó és meggyőző* erő alapján hódoljon be a serdülő a közölt igazságnak. A serdülő előtt homályosodik a tekintély fénye, ködösödik az eszmény dicsfénye és épp azért az *igazság belső erejével* kell döntő hatást elérni. Ez pedig úgy értelmezendő, hogy a jövő élet szolgálatának feladata rajzolódik eléje. Ennek az elhivatottságnak belső értéke indító hatalom a nehéz küzdés idején is. De az önfegyelem komoly aszkézise is ennek az életkornak való. A serdülő gyermek ekkor éli a küzdelem korát. Kell tehát, hogy akaraterejét is acélossá edzze az önként vállalt önfegyelem. Az élet sodra, a külsőségek csábító ereje és az ösztön izzító hevülése csak azt a serdülőt nem ragadja

magával, aki az önfejelem és önmegtagadás erejével fékezi a kirobbanni akaró vágy hullámain.

Ámde az is igaz, hogy a serdülő leányka az élet olyan hullámozását is érzi, amely zűrzavaros értelmetlenségbe állítja az élet sokirányú tényezőjét. Ebből a bizonytalankodásból önként fejlődik ki az a visszahúzódas, amely a serdülő leánykát a szülőtől és a nevelőtől messzehúzza. Pedig épp ez a viharos kor igényli leginkább a megértő lélek segítségét! Mi volna tehát a teendő? Egyszerűen ez: a szeretet melegének még nagyobb fokával, a megértésnél is megértőbb jósággal kell közeledni ahhoz, aki aggodó bizalmatlankodással húzódik el a nevelőtől. Ezt kellene tételbe kovácsolni: ha szeretettel gyámolítjuk a drága kisgyermeket, akkor a lélekszeretet legmelegebb érzésével és a legmegértőbb jósággal kell elárasztani a serdülő leánykát. Még akkor is, ha látszólag kevés a siker. Bízni kell abban, hogy a túláramló szeretet végül is diadalt arat.

De mind a kisgyermekkorban, mind a serdülés időszakában óvakodni kell attól a megosztástól — ezt ugyanis csak elméletben, a rendszeres közlés miatt követjük —, hogy a természetes és természetfeletti eszközök elkülönüljenek. Tudni kell azt, hogy az isteni kegyelemnek mindig és minden jó cselekvésben szerepe van; azért a legkisebb kortól kezdve tudatosan kell érvényesíteni a kegyelmi erőket. Ward Mária nevelési eszközei között *állandóan és elsőrendű szerepet* talál a kegyelem. Csak akkor leszünk tehát hűséges tanítványok, ha a legkisebb kortól kezdve az Úr kegyelmében neveljük a gyermekleánykákat. Nincs ugyanis különváltan élő *természetes és természetfeletti élet*; csak egy parancs váltható valósággá: *isteni emberré kell nevelődnie minden egyes gyermekleánykának!*

b) A leánygyermek nevelésében a *jövő hivatásának ismerete* is segítségül siet. A nevelési eszközök ugyanis igen széles változatosságot kínálnak. A szerzetesi életre hivatott kiválasztottak erősebben igénylik a természetfeletti erőket, mert áldozatos életük csakis a természetfeletti megszentelő kegyelem birtokában lehet égő életmóccsá. Ez természetesen nem jelenti azt, hogy a természetes jószág és a természetes emberi becsületesség sérelmet szenvedhet. Épp ellenkezőleg. Ezeken kell épülni annak az életnek, amelynek hangsúlya a teljes szellemiséget nyomatékozza. A jövő édesanyái életében már *igen* fontos eszköz a testi életerők helyes kifejlesztése, mert nélkülük alkalmatlanok lennének az édesanyai elhivatottságra. Azért van az, hogy az *életre nevelőknek* legelsőbbrendű kötelességük olyan nevelés biztosítása, amely a testi egészség és a testi életerők kifejlődését szorgalmazza erősen. De a tudásközlés terén is más és más anyag, forma alkalmazandó az *elméleti életre készülő* és a *gyakorlati életet élő leány vagy asszony számára*. Amint a fentiekben mondtuk (Lásd: V. rész, 1. fej.), Ward Mária anyagszerűen mást és mást adott az eltérő hivatású gyermekleánykának. Ez azt mutatja, hogy az ő bölcs gondolata szerint más és más módon kell a gyermeklélekhez közeledni. Azt az egyetemleges parancsot azonban hangsúlyozza, hogy mindenegyet tanítani kell, hogy a tanulás útján fejlődésnek induljanak az értelmi tehetségek.

Az akaratit erőket mindenkinek szolgálni kell, mert az élet mindenkitől kemény következetességet követel. De az az eltérés világos: a jövő édesanyának az *önzetlen, lemondó áldozatosságra* kell készülődnie, mert életszolgálatát nem életrévbéjuttatás, hanem minden erőnek áldozatul hozása a

gyermeknevelés szent oltárán. A tanítóoktatásnak lépten-nyomon hirdetnie kell az élet központjából a szolgálat áldozatára való szerényedést, az akarati nevelésnek pedig önzetlen lemondásra kell hangolnia a jövő édesanyáit. Ezeknek a szent szolgálatra hivatottaknak tudniuk kell, hogy az ő örömeiket a jóság sugárzásának fénycsóvjába adja; érezniük kell, hogy az ő áldozatosságuk a kisgyermek életében nyer boldogító diadalkoszorút. Valamiképpen az az igazság, hogy a köznapi ember a világ javainak birtokbavételével akar töltekezni, a drága édesanya pedig élete mindenének kiárasztása áldozatából kapja vissza *gyermekének élete folytán* az öröm és boldogság gyönyörűségét. Erre a lelkültre azonban azzal a különös nevelési eszközzel nevelünk, amely az eligénytelenedés és elszerényesedés útján *valóságos áldozattá* tudja alakítani a fejlődő gyermekleánykát. Azért az önfegyelem, a lemondás és az aszkézis legerősebben szorgalmazandó!

De ez csak annak sikerül, aki egész életét a természetfeletti életsíkon akarja és tudja kibontani. Emberi eszközök csak indítók lehetnek, csak a kegyelmi erők biztosítják az élet igazi kifejlődését. Ezért van az, hogy Ward Mária a kegyelmi élet nevelési eszközeit olyan nagy jelentőségűnek tartja. Világosan látta, hogy áldozatos édesanya csak az Úr kiömlesztette, életet átnemesítő és megszentelő kegyelmének birtokában vezetheti és teljesítheti tökéletesen kötelességét. Nem szabad tehát félni attól, hogy Ward Mária leányainak nevelése olyan erősen hangsúlyozza és alkalmazza a vallás nevelő eszközeit. Csak az félhet ettől a „túlzás”-tól, aki nem látja, hogy az egyé forrott házaseletet a kegyelem izzítja áldozatos szentségéletté. De annál kevésbbé kell ettől félni, mert a gyermekleányka természetét — épp a jövő

elhivatottsága érdekében — olyanná teremtette az Őr, hogy különösen alkalmas ezeknek a természetfeletti hatásoknak befogadására. A ténnyt tehát nem szabad kifogásolni, de a helytelenül végrehajtott alkalmazást (pl. kémkedés, besúgásokra építő ellenőrzés stb.) lehet, sőt kell is elítélni.

Mivel pedig Ward Mária nevelésének földi célját a *hazának nevelés* tételébe rögzítette, azért tudomásul kell vennünk, hogy az *édesanyává nevelés eszközeinek* döntő jellegűeknek kell lenniök. Így azután a jövő hivatás célkitűzése a nevelési eszközök megválasztásában is irányító lesz.

Végül újból és újból ismételjük, hogy a helyes nevelés a nevelési eszközöket *együttesen egybefonódva következetesen* használja. Nem rendszeresen kidolgozott *egymásutánban*, sem *külön-külön kikerekített elosztásban* kell a nevelés eszközeit alkalmazni, hanem az állandóan segíteni akaró szeretettel kell támogatást nyújtani a fejlődő gyermekleánykának. Itt-ott erősebben hangsúlyozott lehet egyik-másik eszközünk; de végül is a tervszerűen egybefonódó közvetlenség fogja kibontakozásra segíteni a Ward Mária szellemében élő, mindig Istent kereső és a drága hazát szolgálni tudó Márta-nemzedéket.

BEFEJEZÉS.

1. Az Isten virágos kertjének díszes pompázói.

Végezetül az a kérdés tódul előtérbe: mit akart elérni és mit tudott megvalósítani Ward Mária ezekkel a nevelési útmutatásokkal? Egyszerűen valamiféle iskola alakítás lebegett-e lelke előtt, vagy az eszményi alakban kirajzolódó élő ember képe, az *édesanyai eszmény* megvalósítása tüzesítette-e az acélos lelkű rendalapító szívét? Ez a kérdés csak úgy kaphat igaz választ, ha eredményében tudnók lemérni a meginduló erőfeszítés élő valóságát. Nem akarjuk lekicsinyelni az iránymutató iskolák értékét, hanem még magasabbra szeretnők becsülni az életet átdolgozó, megnevesíteni tudó erősugárzást.

Ward Mária áldozatos életének, tanító és példát adó nemeslelkűségének két eredményét lehet megtalálni. Az első: megalapított rendje, a második: a rend tagjainak nevelő hatása alól kikerülő gyerekleányka élő élete.

a) A Ward Mária rendjét még a rendalapító életében eltörölték, de visszaállítása óta a régi szellem hűségében végzi szerető és nagyértékű munkáját.

Alapításának alaphangja volt: gyűjtsenek egybe a világban apostolkodni akaró és tudó tiszta lelkek, hogy a tisztaság, szegénység és en-

gedelmesség fogadalmával Urunk áldozatává magasztosítsák magukat és így a katolikus leánynevelés megnevesítésére szenteljék életüket. A hívó szó nem volt hiábavaló. Látszólag a szellemi élet pusztájába kiáltott, de az élet oázislakói tömegesen siettek az áldozatos életre. Eleinte az angol világ tiszta leányai sereglettek Ward Mária köré, de később, sőt nagyon hamar tömegesen jelentkeztek idegenek is és ennek nyomán a különböző országokban új és új házakat kellett megnyitnia. Még életében 12 ház szolgált a leánynevelés szent ügyét a különböző országokban. Halála után pedig annyira elterjedtek, hogy az egész világot benépesíti Ward Mária leányainak nagy együttese. A mai napon Magyarországon nyolc házuk van és körülbelül 460 mater és testvér vezetése mellett 4200 leánylélek érzi magát közel Ward Mária anyához.

Még az alapítónő életében feloszlatták ezt a szép virágzásnak induló intézményt. Ma már mindenki tudja, hogy félrevezetések, félremagyarázások és sötétebb szándékú támadások voltak a rövid időre terjedő próbának indító okai. Nem volt könnyű megérteni azt, hogy valaki klauzúra nélkül szerzetesi egységet akar. Nehéz volt bele-törödni abba, hogy valaki világi apostolkodásra gyűjti maga köré az Úr hivatásos Márta-lelkeit. Alig volt érthető, hogy a függetlenség hangoztatása mellett az Egyház feje legalázatosabb szolgálóinak vallották magukat.

Azt is fejcsóválva hallották, hogy az eddig kevésbé értékelt leánynevelésnek olyan rendkívüli módját akarják megvalósítani, amely *tudományos képzés útján* akarja a nemzet anyáivá nevelni a hozzájuk sereglő gyermekleánykákat. Így érthető az a sok szóbeszéd, vád és rágalmozás, amely a bontakozni akaró intézményt körülrajzolta. De a

hangoskodó támadás valóban próbaköve volt az isteni indításnak. A pápa megértette Ward Mária magyarázatát és a feloszlató bullát úgy módosította, hogy abban leányai részére a tanítási lehetőséget megadta. Ez a bölcs intézkedés azt akarta: mutassa meg az élet, vajjon valóban az Isten küldöttei állnak-e be szolgáló leányainak?

Az újjáalakulás és megerősítés nem késett. A hivatalos hatóságok látták, hogy milyen eredményeket érnek el ezek a Kisasszonyok és az eredmény láttára szívesen adtak nekik területeket, hogy választott hivatásukat hűségesen teljesíthessék.

Ward Mária „leányai” a XVII. század óta hűségesen, áldozatosan és állandó szeretettel dolgoznak az ifjúság lelki nevelésén. Az intézmény áll és minden zárdájuk az „élet fehérvára”, ahol a tiszta élet „Isten rabjai” élnek kifelé sugárzó és tanító életüket. Házaik az Úr választottjainak háza, életük az önfeláldozásig tanítva nevelő Márták csendes élete. Talán ez a kép jellemzi legjobban őket: olyan Márták, akiknek szorgoskodása a tudásasztal körül pereg alá, de akik a zárda magányának csendjében — a külső szolgálat befejezése után — a Máriák lélekáhitozásával pihen el és gyarapszik az *egy szükséges* megszerzésével az Úr lábánál. Életükben szinte egybeolvad az imádkozó áhitat és szolgálat áldozatossága, amelyet égi Mesterük hűségesei számára előír. Bár látszólag a missziós szolgálat Márta-munkáját végzik, mégis egyedül az Istent kereső lélekkel élnek Mária odaadó életét is. Ilyenek voltak, ilyenek maradtak. Ward Mária anyja boldogan nézhet egek világából életvirágokká sarjadt leányainak áldott csapátára.

b) De a megállapított rend mellett a rend tagjai nevelte leánysereg élete is ítélet Ward Mária

pedagógiájáról. A jó fa jó gyümölcsöt terem... Az evangéliumi tanítás Istennek tetsző életet termel. Az Angolkisasszonyok leánynemzedékének értékét a megfigyelhető családi élet és maguknak a növendékeknek nyilatkozata adja. Pázmány Péter az első klasszikus tanunk. Így nyilatkozik az Úr drága nemzedékéről: „Én úgy gondolom, hogy ez az intézet az isteni Bölcsesség igen nagy ajándéka... én megfigyeltem a Máték intézetének hasznát.” (Hanuy Ferenc: Pázmány levelei. II. k. 42—44. l.). Hasonlóképpen nyilatkozik róluk a „bölcsteológus” is, aki ezeket írja: „Én pedig a mi rendtartományunk legkomolyabb és legbölcsebb tagjaival azt hiszem, hogy ezt az intézményt Isten különös jósága hívta életre a leányok nagy hasznára... én röviden annyit mondhatok, ha ennek az intézetnek célját és eszközeit megfontolom, úgy látom, hogy az Isten Egyházában a legtökéletesebbek közé kell sorolnunk! Úgy, hogyha nekem ezer nővérem volna, nem kívánnám, hogy másutt, mint ebben a szerzetben szolgáljanak az Istennek.” (Coll. Pray. tom. V. 43.).

Ezek csak szórványos hangok. Mindennél beszédesebb az a tény, hogy Ward Mária iskoláit ellepik a jót kereső leányok, mert ott életüknek sudárba szökkenését remélik. A családi élet meghódítása, a feltérebélyesedett drága otthon zajos világa, az áldozatos édesanyák serege hálás szívvel néz vissza az „alma mater”-ra, ahonnét szellemét merítette. A nemzet nem beszél, de szó nélkül is hálás és magasztalóan elismerő azokkal szemben, akiknek lelkéből fakadt nagyasszonyainak élete.

De maguk az iskolás leánykák is örömmel kopogtatnak be a jó máték ajtaján. Kicsi Szűz Mária jelvényes sapkájukkal be-beosonnak az is-

kolai időn kívül is a zárdába, ahol édesanyjuk helyett a lélekfejlődést szolgáló „édesanya” várja őket. Ez a szeretet eleven valóság akkor, mikor még csak kisleánykák a növendékek és megmarad akkor is, mikor már családanyákká érnek a gyermekleányok. Ennek a megfigyelésnek pedig az a döntő érve, hogy a jó mamák leánykáikat, majd unokáikat is ide járatják.

Mindezek mellett az élet a legjobb értékmérő és megítélő. A kötöttség idején kívüli vakáció, majd a nagyleány élet, végül a család szentélyében pergő életáldozat mutatja meg, hogy mit ért a nevelés. A szenvedés, a küzdés, a kísértés olyan mérlegredobás, amely az igazi értékeket fel tudja értékelni. Nem hiszem, hogy Ward Mária leánynemzedékével szemben való elfogultság diktálná ezt a tapasztalati megállapítást: magasra értékli őket az eleven élet! Életük tiszta — a Szent Szűzet példázva, Ūr-keresésük nemes — az első pénteki Ūr-várásban, családi életük áldozatos — az Ūr-követőinek szerető fogadásában, az otthon-szeretetük lángoló — a szent szolgálatok készségében. Így Ward Mária méltó unokái!

Ward Mária nevelési irányának értelmét és értékét az alapított rend és az Istennek különösen tetsző életet élő leánysereg élete hangsúlyozza. Nem is lehetett az másképp, mint úgy, hogy a nagyrahivatott alapítónő lelki szemei előtt nem valamiféle új iskolatípus megteremtése lebegett, hanem messzehorizontú tekintetével olyan élő virágokat látott, akik Isten földi paradicsomának legdíszesebb példányai lesznek. Maga köré akarta gyűjteni az apostoli élet díszes áldozatosait, és ezek munkája nyomán akarta pompázóvá teremteni a nagyrahivatott leánynemzedéket.

Az élet azt mutatja, hogy a nagy elgondolást siker koronázta. Ez a siker azután a tiszteletreméltó

Ward Máriának legnagyobb elismerése és dicsősége. Akit ugyanis nagygyá tesz a bölcs meglátásai nyomán induló *iskolaalapítás*, azt hódolatos nagy-rabecsüléssel tiszteljük. Akiről azonban az *élő életek* állítják ki a legelismerőbb bizonyítványt, azt az *Úr elhivatott szolgáljaként* magasztaljuk.

Az *élő életek* bizonyítják, hogy Ward Mária lelkét az Úr kegyelme ihlette, midőn elveit, tanításait és gondolatait a világgal közölte. Mi most az elveiből *iskolát* teremtünk, hogy a szolgálat készségével az iskola elvei alapján az Isten megszentelő kegyelmének birtokában *élő életekké* neveljük az Angolkisasszonyok „Mária-jeligés” *leánynemzedékét*.

2. Az emberiség jövőjének áldozatos évelői.

Az Úr virágos kertje élő virágokból áll. Szárba szökkenő, virágot hozó, szirmokba pompázó embertípusokról megállapítható, hogy virágdíszük hullása után elhervadva konyulnak a föld felé. De az is igazság, hogy a nagy természet élővirága nemcsak a jelen pompázója, sem kizárólag a múlt temetője, hanem a maghozással a jövő tavaszának életreménye. Még ebben az elgondolásban is van érték: a hervadó ősznek tavaszt sejtető, emelő értéke.

Az emberi élet azonban még ennél a természet adta megújhódásnál is többet és szebbet hirdet. Az emberi életben az édesanyát olyanná teremtette az Úr, hogy életének virágzásából pattanjon ki a jövő, és áldozatos nevelésével virágzásba szökkenjen az új emberi élet. Olyan isteni törvény ez, amelyet külön hirdetés nélkül is megérez az ember, és épp ezért hódolatos tisztelettel övezi azt a drága édesanyát, akinek életében ölt virágot a Teremtő Atya életsokszorozó elgondolása.

Ward Mária életének tartalmi kiáradása — a renden belül és a renden kívül — kibontotta a tiszta élet virágzó pompázoit. Ezért volt nagy és ezért jár nyomain ma is a nevelők nagyon tekintélyes serege.

De az ő lelke még messzebb látott, neki kevés volt a tisztságban tündöklő leánynemzedék; azt akarta, hogy „leányai” és „leányainak” növendékei a tisztult emberiség évelői legyenek. Az Úrtól a szüzi életre hivatottak legyenek édesanyjai, materei a *lelkiekben új emberré született* leánynemzedéknek; a leányok pedig, miént édes hazájuk jövő nagyasszonyai a családi szentélyen keresztül — legyenek a jövő nemzedék drága édesanyjai. Mind a két elhivatottság az *édesanyjai áldozatosságra szólít*. Az egyik a *lelkiekben való újjáalakulás* szent szolgálatára hívja — a *matereket*, a másik a *drága haza gyermekeinek megsokszorosítására* hívja a jövő családanymát.

a) Ward Mária lelke előtt nem olyan követők képe lebegett, akiket tört egyéniségük rendezése vagy vágyaik meghiusulása indított az Úr szolgálatára. Még azokat a legmagasabb lelkiségeket keresőket sem hívta családjába, akik az Úr oltára körüli kontemplációs élet *legfelségesebb*, legelvonultabb formáját keresték. Az ő lelke előtt még a hivatottaknak is olyan csapata lebegett, amely a lélekfeszültség minden gátat áttörni tudó lendületével az *Úr földi házanépének* lélekszolgálatára indul. Szinte követelve követelte, hogy csattanjon ki elhivatott leányaiból az életszolgálat vágya! De ez olyan legyen, hogy sohasem elégedjék meg a földiekkel, hanem még a lelki élet szolgálata is a jó Isten iránti szeretetből sarjadjon! Nekik tehát a teremő lendületben is azt

kell mutatniok és szolgálniok, hogy életükből más emberek tisztultabb lelki élete robbanjon elő! Ők tehát nem egyszerű tanítók, nem áldozatosan elégió mécsesek, nem égfelé sudárzó lilomszálak csupán, hanem a leánylelkekben új életet, isteni életet szülő *édesanyák*. Nevük is ez; lelkük is ez; ők egyszerűen: *mater-ek, anyák*.

Ilyen formán az Angolkisasszonyok rendjének minden tagja — az Úr lélekbe látó szeme előtt — *a földi paradicsom „kisasszonya”*; de viszont — az Úr különös hivatása folytán — a gyermek-leánykából *isteni életet, új élő virágot* teremtő *édesanya*. Szinte szentségtörés volna tovább fonni ezt a gondolatot azon a területen, ahol a legtisztább Szűznek Istenanyai személye előtt kell hódolnunk...; de ezt már szabad megállapítani, hogy Ward Mária leányai ebben az életkertben is alázatos szolgálói a Szent Szűznek, mert *a neki ajánlott, érintetlen, tiszta életük a lelkiekben újjászületendő leánygyermekek életének anyai vonásait tükrözteti*.

Ward Mária leányainak áldott együttese tehát az Úr virágos kertjének olyan évelő táblája, amelyben állandóan felsarjadzanak, virágba szökkennek azok a hófehér életliliomok, amelyeknek búbajos sugárzó ereje új, magasabbrendű életet teremt a hozzájuk siető, közelükben növekedő gyermekből. Ők tehát szűzek — a lelki élet minden megrezdülésében, de termékenyek — a lélek újjászületését segítő legszentebb ételszolgálatban. A szó szoros értelmében *édesanyák* — az Úr örök házanépének megsokszorosításában.

b) Ward Mária arra is gondolt, hogy a haza boldogságát a földi gyermeksereggel szolgálják a jövő nagyasszonyai. Azokat a leánykákat tehát, akiknek *a kivételes lélekszolgálat hivatását nem*

adta meg az Úr, az édesanyai méltóságra akarta előkészíteni. Az ő gondolata szerint az élet — Isten nevében is! — szolgálat. Még pedig élet-szolgalat. Első részben — és ez az előkészület — az egyéniség tiszta kidolgozására irányuló szolgálat és második szakaszban — ez pedig a beteljesedés — a családi szentélyben lepergő édesanyai áldozatosság. Olyan meglátás ez, amely állandó munkát és fokozatosabb áldozatosságot követel a felfejlődő leánykától. Mintha kicsendülne ebből az az igazság: az életben nincs elpihenés, hanem fokozódóan ütemezett és erősödő megfeszülés.

De ez azután arra az igazságra is figyelmeztet, hogy az életszolgalat szentsége a felelősség és az asszonnyászerényedés elérézésének idején *fokozottabb áldozatosságot* igényel. Ez pedig azt akarja jelenteni, hogy a házaselet nem olyan életrév, amelynek kapuján „az élet örömei” kiírás csillog, hanem az „*áldozatos élet szentélye*” szöveg szórja dicsfényét.

Aki így nézi a fejlődő leányka életét, és ebben a gondolatban készíti elő a nagyleányt a „nagy szentség” áldozatosságára, az megértette Ward Máriát, amikor *mindent Isten dicsőségére és az áldozatos szolgálatra akar beállítani*. Tehát a házaseletet is erre irányítja. Még pedig úgy, ahogyan a Teremtő elgondolta. Még pedig olyan emberi megértéssel is, ahogy ezt a hazaszeretet igazi értelme és szolgálata megkívánja.

Az Angolkisasszonyok leányai közül bizonyára lesznek az Úr különös szolgálatára hivatottak is. Legyen áldott az Úr, hogy mindig megsokszorozza az oltára körül szorgoskodók számát! De legyen áldva áldott az is, akit erre hív az Isten! Ezek azonban kevesen vannak. Az Úr *általános*

elhivatottsággal a *jövő élet szolgálatára* hívja drága leánykait. Ezért hirdeti Ward Mária, hogy a nevelés vonalvezetését a jövő családi élet fejlesztése irányában kell megindítani. A serdülő-leányka tanuljon szentül gondolkodni és szólni a házaselet kérdéseiről, hogy így Isten terve szerint szentül tudja majd élni az Úr alapította szent életközösséget.

Ámde a tanulási anyag olyan legyen, hogy a házimunkákat, a családi élet feladatait is helyesen tudja elvégezni az új asszony. Aki lelkét meg-nemesítette az Úr kegyelmével vezetett tiszta életben, aki a jövő életre készülve a legszentebb szolgálatnak áldozatosságát várja, és végül aki a gyakorlati élet többirányú szerteszórtságában való eligazodást is elsajátította, az méltán mondhatja: *a jövő élet szolgáló leányává nemesített a Mindenható!* Aki pedig megsejti, hogy erre a nagy elhivatottságra a nevelésnek sokszor kicsinyesnek látszó munkájával, de következetes céltudatossággal nevelték Ward Mária leányai, az boldogan fog életszolgálatba állni, mert biztos hangossággal csendül lelkéből az elhivatottság hangja: *Isten terveinek ihletett megvalósítójává emeltettem!*

Így lesznek Ward Mária leányainak leányai az életszolgálat vonalán *édesanyák*, vagyis az élet egyetemességében Isten földi és örök házá-nak benépesítői.

Végül csak annyi marad hátra, hogy az Úr természet adta életszolgálóit is felmagasztalja a *lelkiédesanyák* magaslatára. A gyermek ugyanis nem olyan követként érkezik, akinek lelki életét befejezetten megköti a születéssel érkező adottság. Az *élet fejlesztendő lehetőség*. Ennek szertehúzódo szélességi és felfelé ívelő magassági vonala az édesanya áldozatos lelki és szel-

lemi nevelő munkájától függ. Vagyis igaz lesz a megállapítás, hogy lelkekben és szellemiekben is szülőanyja lesz drága gyermekének. Ward Mária leányai életük teljességével — a lelkek szolgálói, Ward Mária lélekunokái pedig — a testi, a lelki és a szellemi élet együttesének édesanyái.

UTÓHANG.

Hasonlóképpen cselekedjél!

Ward Mária pedagógiájának megírása azt akarta elérni, hogy az ország széles határán belül *egyformán* csengjen a tiszteletreméltó alapítónő léleknevelő hangja és ennek irányítása mellett neveltsék az Angolkisasszonyok vezetése alatt fejlődő négy-ötezer magyar gyermekleányka.

Lelkem szeretetével óhajtanám, hogy harsonnázza ennek a tiszteletreméltó nagyasszonynak a hangja azokat a nemes életelveket, amelyeknek életreváltása mellett lélekvirágzásba szökken a magyar leánynemzedék elit gárdája.

De szóljon ez a beszéd ne csak a zárda áhítatos csendjében élő zárdaszűzeknek, hanem legyen irányadója azoknak a jó szülőknek is, akik Ward Mária leányaira bízzák gyermekeiket. Nem lehet ugyanis felbecsülni annak az egybecsendülésnek értékét, amely a szülői ház és a zárda lelke között érvényesülhet. Az igazság az, hogy a drága családi otthonból hozott értékeket továbbfejleszti a nevelő. Milyen szép eredményt lehetne akkor elérni,

ha Ward Mária anyai hangja nyomán nevelne a család és fejlesztene a zárda!...

Mielőtt letenném a tollat, előbb azt szeretném még egyszer belesúgni a nevelés szent munkájával foglalkozók fülébe: forgasd, olvasgasd Ward Mária nevelési elveit, mert bölcsebb, gyakorlatibb és nemesebb irányítást alig találhatsz.

Utolsó szavam pedig ez: *a hűséges behódolás után hasonlóképpen cselekedjél!*

FORRÁSMUNKÁK.

Vademekum. Budapest, 1940. Ebben foglaltatik a Konstitúció és Ward Mária vallásos oktató mondásainak gyöngysora.

Collectio Prayana. Tomus V. 42., 43., 44., 45., 47., 48., 49. szám alatti szövegek.

Collectio Prayana. Tomus XXXII. (Kir. Magy. Pázmány Péter-Tudományegyetem kéziratára.)

Memorabilia Coll. Posoniensis. 1622—1656.

Acta irregistrata Coll. Posoniensis. Fasciculus VI. (Országos levéltár.)

Továbbá: a würzburgi levéltár (Englische Fräulein 324), majd az augsburgi, bambergi, mainzi, budapesti rendi levéltár.

IRODALOM.

Leben der Maria Ward v. M. K. Elis. Chambers. I—II. k. Regensburg—New-York—Cincinnati.

Klug: Ward Mária, az angolkisasszonyok Sancta Maria intézete alapítójának élete. Ford.: Bilkei F. Székesfehérvár, 1925.

M. Richter M. Sarolta: *Az angolkisasszonyok budapesti Sancta Maria intézetének története.* Budapest, 1917.

M. Körtvélyesi M.: *Tiszteletreméltó Ward Mária B. M. V. intézetének tanítási és nevelési rendszere.* Budapest, 1942.

(Az utóbbi két értékes munkában szélesebb irodalmi feldolgozás is található.)

TARTALOM.

	Oldal
Előszó	3
Bevezetés 1. Ward Mária élete	6
2. Ward Mária élő szobra	13

I.

WARD MÁRIA NEVELÉSI ELVEI A NEVELŐRŐL.

1. Az áldozatos nevelő életkerete.	
B) A közös élet csiszolta élő gyémántok	19
A) A szerzetesi élet alázatossága	29
2. Melyek az áldozatos nevelő életjegyei.	
A) Az Isten- és emberszeretet sugárzása	37
B) Az áldozatos munkában való kitartás	44
C) A rosszat feledő és a jót örökké emlékezetben tartók szerénysége	53
3. Az örök Atya ihletett igényesei	61

II.

WARD MÁRIA NEVELÉSI GONDOLATAI A NEVELENDŐKRŐL.

1. Kicsoda a gyermek?	
A) A mi Urunk földi házanépe	71
B) A „második otthon” apró csemetéje	79
2. Milyen az egyes gyermek?	
A) A „látszat emberkéi” és az élet „valóságos apró népe”	86

	Oldal
D) Az érzelmi élet szolgálata	
α) A szeretettel való megindítás	227
β) A büntetés és a jutalom	234
2. A természetfeletti eszközök.	
A) A kegyelmi erők értékesítése	240
B) Az imaélet, a szentmise és a szentségek nevelő bekapcsolása	247
3. A nevelés eszközeinek egybefonódása	254

BEFEJEZÉS.

1. Az Isten virágos kertjének pompázói	261
2. Az emberiség jövőjének áldozatos évelői	266

UTÓHANG.

Hasonlóképpen cselekedjél!	272
---------------------------------------	-----

* * *

Forrásmunkák	274
Irodalom	274
Tartalomjegyzék	275
